

09.2026

διαΝΕΟσις

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Το σύστημα έρευνας και καινοτομίας στην Ελλάδα: Θεσμικές εξελίξεις και επιδόσεις

Άγγελος Τσακανίκας, Αιμιλία Πρωτόγερου,
Παναγιώτης Παναγιωτόπουλος

Σεπτέμβριος 2026

Συγγραφική Ομάδα

Άγγελος Τσακανίκας

Καθηγητής ΕΜΠ

Αιμιλία Πρωτόγερου

Επίκουρη Καθηγήτρια ΕΜΠ

Παναγιώτης Παναγιωτόπουλος

Μεταδιδακτορικός ερευνητής ΕΜΠ

Η παρούσα μελέτη αντανακλά την πληροφόρηση που ήταν διαθέσιμη έως και τις αρχές του 2026.

Περιεχόμενα

Ευρετήριο Διαγραμμάτων	5
Ευρετήριο Πινάκων	6
Αρκτικόλεξα	7
Επιτελική Σύνοψη	10
1 Εισαγωγή.....	15
2 Έρευνα & Τεχνολογική Ανάπτυξη	19
2.1. Συγκριτική επίδοση χώρας με βάση σχετικούς δείκτες	23
2.2. Δημόσιες πολιτικές και άλλες δράσεις που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται	28
2.2.1. Ακαδημαϊκά-ερευνητικά ιδρύματα	28
2.2.2. Επιχειρήσεις.....	33
3 Εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού	37
3.1. Συγκριτική επίδοση χώρας με βάση σχετικούς δείκτες	39
3.2. Δημόσιες πολιτικές και άλλες δράσεις που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται	45
4 Δικτυώσεις και αλληλεπιδράσεις.....	54
4.1. Συγκριτική επίδοση χώρας με βάση σχετικούς δείκτες	56
4.2. Δημόσιες πολιτικές και άλλες δράσεις που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται	59
5 Καινοτομική δραστηριότητα και επίδοση των επιχειρήσεων	67
5.1. Συγκριτική επίδοση χώρας με βάση σχετικούς δείκτες	69
5.2. Δημόσιες πολιτικές και άλλες δράσεις που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται	76
6 Δημόσια ζήτηση για καινοτομία	85
6.1. Συγκριτική επίδοση χώρας με βάση τη σχετική μεθοδολογία της ΕΕ.....	88
6.2. Δημόσιες πολιτικές και άλλες δράσεις που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται	93

7	Καινοτόμος επιχειρηματικότητα εντάσεως γνώσης	97
	7.1. Συγκριτική επίδοση χώρας με βάση σχετικούς δείκτες	99
	7.2. Δημόσιες πολιτικές και άλλες δράσεις που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται	108
8	Συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής	117
	Βιβλιογραφικές αναφορές	138
	Ελληνικές	138
	Ξενόγλωσσες	140

Ευρετήριο Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1.	Ένταση συνολικών δαπανών Ε&Α ως % του ΑΕΠ, Ελλάδα και ΕΕ-27 (2011-2024).....	24
Διάγραμμα 2.	Συνδημοσιεύσεις ελληνικών φορέων με ξένους φορείς (% επί του συνόλου των δημοσιεύσεων των ελληνικών φορέων).....	26
Διάγραμμα 3.	Αριθμός αιτήσεων για πατέντες στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας ανά εκατ. κατοίκους, Ελλάδα και ΕΕ-27 (2011-2024).....	27
Διάγραμμα 4.	Μερίδιο μαθητών Δευτεροβάθμιας με χαμηλές επιδόσεις στο PISA, Ελλάδα και ΟΟΣΑ (2009-2022).....	40
Διάγραμμα 5.	Νέοι διδάκτορες ηλικίας 25-34 ετών ανά 1.000 κατοίκους, Ελλάδα και ΕΕ-27 (2015-2023).....	41
Διάγραμμα 6.	Μερίδιο επιχειρήσεων που παρέχουν εκπαίδευση για τη βελτίωση των ψηφιακών δεξιοτήτων στους εργαζομένους τους, Ελλάδα και ΕΕ-27 (2012-2024).....	43
Διάγραμμα 7.	Δημοσιεύσεις ελληνικών επιχειρήσεων σε συνεργασία με άλλους ελληνικούς φορείς (2007-2021).....	57
Διάγραμμα 8.	Επιδόσεις των συστημάτων καινοτομίας των χωρών-μελών της ΕΕ σε σύγκριση με τον μ.ό. της ΕΕ-27 την ίδια χρονιά (2018 και 2025, 100:=ΕΕ-27).....	70
Διάγραμμα 9.	Αξία των εξαγόμενων προϊόντων μέσης και υψηλής τεχνολογίας προς τη συνολική αξία των εξαγόμενων προϊόντων, Ελλάδα και ΕΕ-27 (2017-2023).....	72
Διάγραμμα 10.	Αξία των εξαγόμενων υπηρεσιών έντασης γνώσης προς τη συνολική αξία των εξαγόμενων υπηρεσιών, Ελλάδα και ΕΕ-27 (2016-2022).....	73
Διάγραμμα 11.	Επίδοση στον δείκτη DESI (ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών στις επιχειρήσεις), Ελλάδα και ΕΕ-27 (2017-2022).....	74
Διάγραμμα 12.	Διαχρονική εξέλιξη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων ως % του πληθυσμού 18-64 ετών στην Ελλάδα (2003-2023).....	100
Διάγραμμα 13.	Κατανομή εγχειρημάτων αρχικών σταδίων ως προς τον αριθμό των θέσεων εργασίας, Ελλάδα (2014-2023).....	101
Διάγραμμα 14.	Ο βιοπορισμός ως κίνητρο των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων (% επί του συνόλου, 2023).....	103

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1.	Συγκριτική αξιολόγηση των εθνικών πλαισίων πολιτικής για τις δημόσιες προμήθειες για καινοτομία88
Πίνακας 2.	Οι 10 ελληνικές νεοφυείς επιχειρήσεις με τη μεγαλύτερη προσέλκυση επενδύσεων το 2024 106

Αρκτικόλεξα

ΑΔΙΠ	Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση
ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΓΓΕΚ	Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας
ΓΔΔΣ	Γενική Διεύθυνση Δημόσιων Συμβάσεων
ΓΜΤ	Γραφείο Μεταφοράς Τεχνολογίας
ΔΑΜ	Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση
ΔΔΙ	Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας
ΔΕΠ	Διδακτικό Ερευνητικό Προσωπικό
ΔΚΔΤ	Δίκτυο Καινοτομίας Δημόσιου Τομέα
ΔΥΠΑ	Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης
Ε&Α	Έρευνα & Τεχνολογική Ανάπτυξη
ΕΑΔΗΣΥ	Ενιαία Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων
ΕΑΤΕ	Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων
ΕΒΕΑ	Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών
ΕΒΕΟ	Εργαστήριο Βιομηχανικής και Ενεργειακής Οικονομίας
ΕΕΣΔΟΠ	Εταιρείες Ειδικού Σκοπού Διαχείρισης Οικογενειακής Περιουσίας
ΕΘΑΔΕ	Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης
ΕΚ Αθηνά	Ερευνητικό Κέντρο Αθηνά
ΕΚΑΠΥ	Εθνική Κεντρική Αρχή Προμηθειών Υγείας
ΕΚΔΔΑ	Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης
ΕΚΤ	Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης
ΕΛΙΔΕΚ	Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας
ΕΛΚΑΚ	Ελληνικό Κέντρο Αμυντικής Καινοτομίας
ΕΛΚΕ	Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας
ΕΠΑΕ	Εθνική Πρωτοβουλία για την Ανοικτή Επιστήμη
ΕΠΑνΕΚ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία»
ΕΠΕΤΚ	Ελληνική Πλατφόρμα Έρευνας και Τεχνολογίας για την Κατασκευή
ΕΠΠ	Επιστημονικό Πάρκο Πατρών

ΕΣΔΚ	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Καινοτομία στον Δημόσιο Τομέα
ΕΣΕΕ	Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης
ΕΣΣΕΚ	Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης
ΕΣΕΤΑΚ	Εθνική Στρατηγική Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας
ΕΣΕΤΕΚ	Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας
ΕΣΚ	Εθνικό Σύστημα Καινοτομίας
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΤΑΚ	Έρευνα, Τεχνολογία και Ανάπτυξη της Καινοτομίας
ΕΤΕπ	Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
ΕΥ	Ερευνητικές Υποδομές
ΙΕΠ	Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
ΙΝΒΙΣ	Ινστιτούτο Βιομηχανικών Συστημάτων
ΙΝΕΠ	Ινστιτούτο Επιμόρφωσης
ΚΕΔΙΒΙΜ	Κέντρο Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης
ΚΣΕΕΚ	Κεντρικό Συμβούλιο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης
ΜΕΤΕΧ	Ελληνικό Δίκτυο των Γραφείων Μεταφοράς Τεχνολογίας
ΜμΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΜΟΔΥ	Μονάδα Οικονομικής και Διοικητικής Υποστήριξης
ΟΒΙ	Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας
ΟΦΥΠΕΚΑ	Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής
ΣΔΑΜ	Σχέδιο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης
ΣΕΒΤ	Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών Τροφίμων
ΤΑΑ	Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας
ΤΕΙ	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΤΕΠΙΧ	Ταμείο Επιχειρηματικότητας
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών
CIS	Community Innovation Survey
CluBE	Cluster of Bioeconomy and Environment of Western Macedonia (Cluster Βιοοικονομίας και Περιβάλλοντος Δυτικής Μακεδονίας)
DESI	Digital Economy and Society Index (δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας)
EBAN	European Business Angels Network (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιχειρηματικών Αγγέλων)
EIC	European Innovation Council (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Καινοτομίας)
EIS	European Innovation Scoreboard (Ευρωπαϊκός Πίνακας Δεικτών Καινοτομίας)
EOSC	European Open Science Cloud (Ευρωπαϊκό Νέφος Ανοιχτής Επιστήμης)
EPLO	European Public Law Organization (Ευρωπαϊκός Οργανισμός Δημοσίου Δικαίου)
EPO	European Patent Office (Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας)

EUIPO	European Union Intellectual Property Office (Γραφείο Διανοητικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης)
GBAN	Global Business Angels Network (Παγκόσμιο Δίκτυο Επιχειρηματικών Αγγέλων)
GEM	Global Entrepreneurship Monitor (Παγκόσμιο Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας)
GII	Global Innovation Index (Παγκόσμιος Δείκτης Καινοτομίας)
HBio	Hellenic Bio Cluster
HCCC	Hellenic Chips Competence Centre (Κέντρου Ικανοτήτων για Ημιαγωγούς)
HDHC	Hellenic Digital Health Cluster (Ελληνικό Cluster Ψηφιακής Υγείας)
HeBAN	Hellenic Business Angels Network (Ελληνικό Δίκτυο Επιχειρηματικών Αγγέλων)
HETiA	Hellenic Emerging Technologies Industry Association (Ένωση Ελληνικών Εταιρειών Αναδυόμενων Τεχνολογιών)
HIN	Hellenic Innovation Network (Ελληνικό Δίκτυο Καινοτομίας)
HPhos	Hellenic Photonics Cluster (Ελληνικό Cluster Φωτονικής)
IPCEIs	Important Projects of Common European Interest (Σημαντικά Έργα Κοινού Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος)
IRP	Investment Readiness Programme (Πρόγραμμα Επενδυτικής Ετοιμότητας)
PCP	Pre-Commercial Procurement (Προεμπορικές Δημόσιες Συμβάσεις)
PCT	Patent Cooperation Treaty (Συνθήκη Συνεργασίας για τα Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας)
PPI	Public Procurement for Innovation (Δημόσιες Προμήθειες για Καινοτομία)
SBIR	Small Business Innovation Research (Έρευνα Καινοτομίας Μικρών Επιχειρήσεων)
STEP	Strategic Technologies for Europe Platform (Πλατφόρμα Στρατηγικών Τεχνολογιών για την Ευρώπη)
Thess Intec	Κέντρο Καινοτομίας και Τεχνολογίας Θεσσαλονίκης
THI	The Hellenic Initiative (Ελληνική Πρωτοβουλία)
VCs	Venture Capitals (Κεφάλαια Επιχειρηματικών Συμμετοχών)
WIPO	World Intellectual Property Organization (Παγκόσμιος Οργανισμός Διανοητικής Ιδιοκτησίας)

Επιτελική Σύνοψη

Η μελέτη αποτιμά την πρόοδο του Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας (ΕΣΚ) τα τελευταία χρόνια, με έμφαση στην τελευταία πενταετία, σε όρους θεσμικών και διοικητικών παρεμβάσεων και άλλων μέτρων πολιτικής, ενώ περιλαμβάνει συγκριτική αξιολόγηση της επίδοσης της χώρας κυρίως σε ευρωπαϊκό επίπεδο με βάση επιλεγμένους δείκτες. Βασίζεται εννοιολογικά και μεθοδολογικά στη μελέτη που εκπονήθηκε το 2021 από την ερευνητική ομάδα του Εργαστηρίου Βιομηχανικής και Ενεργειακής Οικονομίας (ΕΒΕΟ) του ΕΜΠ, η οποία διερεύνησε αδυναμίες και ισχυρά σημεία έξι βασικών δραστηριοτήτων του ΕΣΚ, και διαμόρφωσε σχετικές προτάσεις πολιτικής. Η παρούσα μελέτη λειτουργεί ως follow-up: εξετάζει την εξέλιξη ανά δραστηριότητα και διαμορφώνει ένα επικαιροποιημένο πακέτο προτάσεων πολιτικής, λαμβάνοντας υπόψη την πρόοδο της τελευταίας πενταετίας. Ακολουθεί η σύνοψη των βασικών αποτελεσμάτων ανά δραστηριότητα του ΕΣΚ:

1. Έρευνα & Τεχνολογική Ανάπτυξη: Κατά την τελευταία δεκαετία καταγράφεται σημαντική πρόοδος στις δαπάνες και στον αριθμό του απασχολούμενου ανθρώπινου δυναμικού Ε&Α. Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλε καθοριστικά η εισαγωγή νέων θεσμών και ενισχυμένων χρηματοδοτικών μηχανισμών τόσο στο πλαίσιο εθνικών όσο και ευρωπαϊκών στρατηγικών, όπως η ίδρυση του Ελληνικού Ιδρύματος Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛΙΔΕΚ) και η υλοποίηση πολυετών σχεδίων για ερευνητικές υποδομές. Παράλληλα, ουσιαστικό ρόλο διαδραμάτισε η ενίσχυση της άμεσης και έμμεσης χρηματοδότησης των επιχειρήσεων για Ε&Α μέσω δράσεων όπως το «Ερευνώ-Καινοτομώ» και φορολογικών κινήτρων. Επίσης, νομοθετικές παρεμβάσεις που στόχευσαν στη μείωση της γραφειοκρατίας στους φορείς διαχείρισης ερευνητικών έργων (π.χ. Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας – ΕΛΚΕ), καθώς και στον έλεγχο/πιστοποίηση των επιδοτούμενων δαπανών Ε&Α των επιχειρήσεων, συνέβαλαν στη βελτίωση του θεσμικού περιβάλλοντος. Παρά τη σαφή αυτή πρόοδο, το ερευνητικό σύστημα της χώρας παραμένει κατακερματισμένο, με περιορισμένες συνέργειες μεταξύ πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων και έλλειψη συνεκτικής στρατηγικής. Υπό το πρίσμα αυτό, κρίνεται αναγκαία η διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής έρευνας και καινοτομίας με μακροπρόθεσμους στόχους-αποστολές, καθώς και η θεσμική ενοποίηση του χώρου ανώτατης εκπαίδευσης,

έρευνας και τεχνολογίας. Στο πλαίσιο μιας τέτοιας στρατηγικής, είναι κρίσιμη η ουσιαστική αύξηση και η συστηματικοποίηση της χρηματοδότησης των πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων μέσω του κρατικού προϋπολογισμού, σε συνδυασμό με την εφαρμογή μέτρων που θα ευνοήσουν την αξιοποίηση του ερευνητικού δυναμικού της χώρας από τις επιχειρήσεις.

2. Εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού: Παραμένουν διαχρονικές αδυναμίες, όπως οι χαμηλές δημόσιες δαπάνες και οι χαμηλές επιδόσεις στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, πρόβλημα το οποίο έχει επιδεινωθεί τα τελευταία χρόνια. Παράλληλα, διατηρείται το χάσμα μεταξύ των δεξιοτήτων που αποκτούν οι απόφοιτοι του εκπαιδευτικού συστήματος και των πραγματικών αναγκών της αγοράς εργασίας, γεγονός που οδηγεί σε φαινόμενα υποαπασχόλησης και αναντιστοιχίας προσόντων, ιδίως μεταξύ πτυχιούχων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Η κατάσταση αυτή αναδεικνύει την ανάγκη για ισχυρότερη διασύνδεση εκπαίδευσης και απασχόλησης μέσω δράσεων για την ενδυνάμωση των πρακτικών εμπειριών των φοιτητών, την ενίσχυση του θεσμού της μαθητείας και της διά βίου μάθησης, καθώς και την ανάπτυξη στοχευμένων συνεργασιών μεταξύ πανεπιστημίων και επιχειρήσεων. Είναι ενθαρρυντικό ότι έχουν καταγραφεί βήματα διεθνοποίησης και εξωστρέφειας της ανώτατης εκπαίδευσης, όπως η ίδρυση ξενόγλωσσων και διπλών προγραμμάτων σπουδών σε συνεργασία με υψηλού επιπέδου ξένα πανεπιστήμια. Στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, δράσεις όπως τα «Εργαστήρια Δεξιοτήτων», οι παρεμβάσεις ψηφιακού μετασχηματισμού και η επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε σύγχρονα εργαλεία, μπορούν να συμβάλλουν στην ενίσχυση των δεξιοτήτων των μαθητών και στην καλλιέργεια καινοτομικής σκέψης και δημιουργικής κουλτούρας. Παρά τα θετικά αυτά βήματα, ενδείκνυται να δοθεί ακόμα μεγαλύτερη έμφαση στη βελτίωση των μεθόδων διδασκαλίας και στην ενίσχυση των δημιουργικών δραστηριοτήτων στα σχολεία.

3. Δικτυώσεις και αλληλεπιδράσεις: Παρ' όλο που παραδοσιακά οι σχέσεις μεταξύ ακαδημαϊκών-ερευνητικών φορέων, επιχειρήσεων και δημόσιων οργανισμών είναι αδύναμες, την τελευταία δεκαετία ενισχύονται σταδιακά μέσω δημόσιων πολιτικών και πρωτοβουλιών, όπως τα Γραφεία Μεταφοράς Τεχνολογίας, τα Κέντρα Ικανοτήτων και η δυνατότητα εκπόνησης βιομηχανικών διδακτορικών διατριβών. Ως προς τη διάσταση της διεθνοποίησης, τα σημαντικότερα πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα της χώρας παρουσιάζουν υψηλά επίπεδα συμμετοχής και δικτύωσης στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών ερευνητικών προγραμμάτων. Αντιθέτως, οι ελληνικές επιχειρήσεις εξακολουθούν να υστερούν σε όρους εξαγωγών και συμμετοχής στις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας. Αν και τα τελευταία χρόνια έχουν υλοποιηθεί παρεμβάσεις για τη βελτίωση της εικόνας αυτής, κρίνεται σκόπιμο να ενταθούν. Επιπροσθέτως, οι άμεσες

ξένες επενδύσεις σε τομείς υψηλής τεχνολογίας, που υλοποιούνται στη χώρα εδώ και μία περίπου δεκαετία, όπως η εγκατάσταση Κέντρων Αριστείας και καινοτομίας από εταιρείες όπως η Dell, η SAP, η Tesla Greece, η CISCO, και η Pfizer, δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για νέες καινοτομικές συνεργασίες και για την ενίσχυση της διασύνδεσης της ελληνικής οικονομίας με διεθνή τεχνολογικά οικοσυστήματα.

4. Δημόσια ζήτηση για καινοτομία: Το εργαλείο πολιτικής των δημόσιων προμηθειών δεν έχει αξιοποιηθεί επαρκώς ως μοχλός ανάπτυξης καινοτόμων λύσεων από τις επιχειρήσεις με τελικό χρήστη τους δημόσιους οργανισμούς. Παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί σε επίπεδο διακινδύνευσης και ενσωμάτωσης των καινοτόμων προμηθειών στα κείμενα οριζόντιων πολιτικών, απουσιάζει μια ολοκληρωμένη στρατηγική με σαφείς στόχους, διαδικασίες διαβούλευσης, σχέδιο δράσης, δείκτες και μηχανισμούς παρακολούθησης-αξιολόγησης. Επιπλέον, το θεσμικό πλαίσιο παρουσιάζει αδυναμίες, όπως η ασάφεια σχετικά με τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας (ΔΔΙ). Όμως, είναι θετικό το γεγονός ότι έχουν αναληφθεί πρωτοβουλίες που βελτιώνουν το γενικότερο περιβάλλον δημόσιας ζήτησης για καινοτομία (π.χ., Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Καινοτομία στον Δημόσιο Τομέα – ΕΣΔΚ, Ελληνικό Κέντρο Αμυντικής Καινοτομίας – ΕΛΚΑΚ). Στο πλαίσιο αυτό, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να διαμορφωθεί στρατηγική –και σχέδιο υλοποίησής της– για την προώθηση των δημόσιων προμηθειών για την καινοτομία. Η στρατηγική αυτή θα πρέπει να στοχεύει στη συστηματική διασύνδεση της ερευνητικής δραστηριότητας με τις λειτουργικές και αναπτυξιακές ανάγκες του δημόσιου τομέα, στη δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου δημόσιων προμηθειών φιλικού προς την καινοτομία, στην οικοδόμηση των απαραίτητων ικανοτήτων και κουλτούρας στους δημόσιους οργανισμούς, καθώς και στη διευκόλυνση της μεταφοράς καλών πρακτικών ανάμεσά τους.

5. Καινοτόμος επιχειρηματικότητα εντάσεως γνώσης: Αν και η Ελλάδα εμφανίζει διαχρονικές αδυναμίες ως προς την ποιότητα των νέων επιχειρηματικών εγχειρημάτων, τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί ένα οικοσύστημα καινοτόμων νεοφυών επιχειρήσεων με αξιόλογες προοπτικές ανάπτυξης. Στη διαμόρφωση αυτού του οικοσυστήματος έχουν συμβάλει θεσμοί και μηχανισμοί υποστήριξης της νεοφυούς επιχειρηματικότητας όπως το μητρώο “Elevate Greece”, οι διαγωνισμοί καινοτομίας, οι θερμοκοιτίδες, οι επιταχυντές, και τα venture studios. Επίσης, θετική εξέλιξη αποτελεί η διαθεσιμότητα χρηματοδοτικών εργαλείων όπως τα Venture Capitals (VCs) και η θέσπιση φορολογικών κινήτρων για «επιχειρηματικούς αγγέλους» (business angels) και την απόκτηση μετοχών από εργαζόμενους (stock options). Πρόοδος έχει σημειωθεί και στο νομικό πλαίσιο της ακαδημαϊκής επιχειρηματικότητας, γεγονός που έχει συμβάλει στη σημαντική αύξηση των εταιρειών τεχνοβλαστών τα τελευταία

χρόνια. Εντούτοις, το ευρύτερο θεσμικό και διοικητικό πλαίσιο παραμένει μη φιλικό προς την επιχειρηματικότητα και αποθαρρύνει την ανάληψη ρίσκου για την εμπορική αξιοποίηση καινοτομιών. Το νέο πτωχευτικό δίκαιο κινείται προς μια θετική κατεύθυνση, αλλά απαιτούνται επιπλέον παρεμβάσεις. Το επόμενο κύμα μέτρων και πρωτοβουλιών ενδείκνυται να εστιάσει στην αναβάθμιση των δομών υποστήριξης νεοφυών επιχειρημάτων, στην ενίσχυση της αγοράς κεφαλαίων επιχειρηματικών συμμετοχών (business angels, VCs, private equity), ιδίως για τη φάση κλιμάκωσης (scale-up) επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογικής έντασης και υψηλού ρίσκου. Παράλληλα, είναι σκόπιμη η διερεύνηση δημιουργίας ημικρατικών θεσμών χρηματοδότησης [κατά το πρότυπο του Small Business Innovation Research (SBIR) στις ΗΠΑ], η αποτελεσματικότερη αξιοποίηση ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών εργαλείων (του European Innovation Council κλπ.), η ενίσχυση της διεθνοποίησης των επιχειρήσεων, η δημιουργία κρίσιμων υποδομών υπερπροηγμένων τεχνολογιών για συνεργατική Ε&Α, καθώς και η τόνωση της ζήτησης για καινοτόμες λύσεις από τον εγχώριο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.

6. Καινοτομική δραστηριότητα και επίδοση των επιχειρήσεων: Οι ελληνικές επιχειρήσεις παρουσιάζουν περιορισμένη τεχνολογική καινοτομία, όπως καταδεικνύεται από τον χαμηλό αριθμό κατοχυρωμένων πατεντών, γεγονός που συνδέεται άμεσα με τη σχετικά χαμηλή ένταση δαπανών Ε&Α. Παράλληλα, οι επιχειρήσεις —ιδίως οι ΜμΕ— υστερούν στην αξιοποίηση σύγχρονων ψηφιακών τεχνολογιών καθώς και στην ανάπτυξη οργανωσιακών καινοτομιών που θα ενίσχυαν την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητά τους. Πολιτικές που υλοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια και αφορούν άλλες δραστηριότητες του ΕΣΚ, όπως, για παράδειγμα, η υποστήριξη της δραστηριότητας Ε&Α των επιχειρήσεων, οι μηχανισμοί διασύνδεσης του ερευνητικού και του παραγωγικού τομέα, και η προώθηση της νεοφυούς επιχειρηματικότητας, αναμένεται να έχουν θετική συμβολή στην καινοτομική επίδοση των επιχειρήσεων. Πρόσθετες παρεμβάσεις που έχουν πραγματοποιηθεί/πραγματοποιούνται και μπορούν να επιδράσουν θετικά στην καινοτομία των επιχειρήσεων αποτελούν η παροχή χρηματοδοτικών και φορολογικών κινήτρων για την κατοχύρωση και αξιοποίηση ΔΔΙ, οι δράσεις χρηματοδότησης του ψηφιακού και πράσινου μετασχηματισμού, και η υποστήριξη επενδυτικών σχεδίων για τη βελτίωση των προϊόντων και την επιχειρηματική τους ανάπτυξη.

Συμπερασματικά, το ΕΣΚ βρίσκεται σε φάση σταδιακού μετασχηματισμού, με πολλά μέτρα πολιτικής και πρωτοβουλίες να έχουν υλοποιηθεί και αναμένεται να αποδώσουν απτά αποτελέσματα και να βελτιώσουν τις επιδόσεις του τα επόμενα χρόνια. Παρά τη θετική αυτή δυναμική, απαιτούνται πρόσθετες παρεμβάσεις σε όλες τις δραστηριότητες-λειτουργίες του. Θα πρέπει να αντιμετωπιστούν χρόνιες αδυναμίες, όπως η έλλειψη μιας ολοκληρωμένης

και σταθερής στρατηγικής για την έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία, και το έλλειμμα δεξιοτήτων που παρατηρείται τόσο στο ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων και των δημόσιων οργανισμών όσο και στους νέους επιχειρηματίες. Παράλληλα, ο δημόσιος τομέας πρέπει να αποτελέσει ένα περιβάλλον που ενθαρρύνει την καινοτομία. Η άμβλυνση των διαχρονικών αδυναμιών, σε συνδυασμό με τη συστηματική αξιοποίηση των ισχυρών σημείων του ΕΣΚ και των ήδη εφαρμοσμένων παρεμβάσεων, μέσω καλύτερου συντονισμού, συνέργειας και συνέχειας των επιμέρους πολιτικών, μπορεί να προσδώσει στο σύστημα ισχυρή και διατηρήσιμη δυναμική. Με αυτόν τον τρόπο, το ΕΣΚ μπορεί να αποτελέσει βασικό μοχλό ενίσχυσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας, οικονομικής ανάπτυξης και ευημερίας της χώρας, καθώς και αποτελεσματικής αντιμετώπισης των σύγχρονων περιβαλλοντικών και κοινωνικών προκλήσεων.

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

Σεπτέμβριος 2026

Εισαγωγή

Το 2021, η ερευνητική ομάδα του Εργαστηρίου Βιομηχανικής και Ενεργειακής Οικονομίας (ΕΒΕΟ) του ΕΜΠ υπό τον Ομότιμο Καθηγητή Γιάννη Καλογήρου, εκπόνησε μελέτη για λογαριασμό της διαΝΕΟσις με τίτλο: «*Η Ελλάδα που μαθαίνει, ερευνά, καινοτομεί και επιχειρεί: Μια ενοποιημένη συστημική στρατηγική με επίκεντρο την καινοτομία και τη γνώση και ένα πλαίσιο για την υλοποίησή της: Γιατί είναι αναγκαία, τι περιλαμβάνει, πώς υλοποιείται, με ποιους θα προωθηθεί;*». Η μελέτη προσπάθησε να συνεισφέρει στη διαμόρφωση ενός συνολικού πλέγματος ιεραρχημένων και τεκμηριωμένων προτάσεων πολιτικής, εστιασμένων στην αξιοποίηση συγκεκριμένων δυνατοτήτων της χώρας με σκοπό την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων και διαπιστωμένων υστερήσεων του εγχώριου συστήματος παραγωγής και καινοτομίας. Η μελέτη εκείνη είχε εντοπίσει έξι θεματικούς άξονες του Εθνικού Συστήματος Έρευνας Τεχνολογίας και Καινοτομίας, είχε αξιολογήσει πλεονεκτήματα και υστερήσεις με βάση τεκμηριωμένες πηγές και δεδομένα και είχε προτείνει δράσεις και παρεμβάσεις πολιτικής με σκοπό την ενίσχυση και ωρίμανση των ισχυρών σημείων κάθε άξονα και αντίστοιχα την άμβλυση των υστερήσεων.

Σήμερα, πέντε χρόνια μετά, με την παρούσα μελέτη επιχειρείται ένας πρώτος απολογισμός των παρεμβάσεων που έχουν πραγματοποιηθεί, μια καταγραφή θεσμικών, διοικητικών και άλλων μέτρων και πρωτοβουλιών που θεσπίστηκαν και εφαρμόστηκαν και ίσως, σε κάποιο βαθμό, και μια αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους. Σκοπός επομένως της μελέτης είναι η αποτύπωση αυτών των πρόσφατων εξελίξεων ακολουθώντας μεθοδολογικά τις διαστάσεις-δραστηριότητες του Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας, όπως είχαν αποτυπωθεί (Καλογήρου κ.ά., 2021). Πιο συγκεκριμένα, για κάθε μία από τις έξι βασικές δραστηριότητες-λειτουργίες του συστήματος καινοτομίας της χώρας πραγματοποιείται: α) **συγκριτική αξιολόγηση της επίδοσης της χώρας** σε ευρωπαϊκό επίπεδο ή και ευρύτερα με βάση κατάλληλους δείκτες που επιλέχθηκαν, και β) **επισκόπηση των μέτρων πολιτικής και άλλων δράσεων** που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται, με έμφαση στα τελευταία πέντε χρόνια, και τα οποία μπορούν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση/άμβλυση των αδυναμιών και την καλύτερη αξιοποίηση των ισχυρών σημείων κάθε δραστηριότητας και γενικότερα τη βελτίωση του Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας (λαμβάνοντας υπόψη και τα προτεινόμενα μέτρα και δράσεις της προηγούμενης μελέτης).

Η αξιολόγηση αυτή αφορά στις ακόλουθες δραστηριότητες/λειτουργίες:

1. Έρευνα & Τεχνολογική Ανάπτυξη:

Ίσως η πιο θεμελιώδης λειτουργία κάθε συστήματος καινοτομίας, καθώς συνδέεται άμεσα με την παραγωγή νέας γνώσης μέσω της χρήσης επιστημονικών και τεχνικών μεθόδων, αλλά και την προσαρμογή-εφαρμογή της νέας γνώσης στο περιβάλλον χρήσης της. Η δραστηριότητα

αυτή διεξάγεται κατά κύριο λόγο στα πανεπιστήμια, στα ερευνητικά κέντρα και στις επιχειρήσεις.

2. Εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού:

Η δραστηριότητα αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία για τη μετατροπή της νέας γνώσης σε καινοτομία, καθώς η διαδικασία αυτή είναι συνάρτηση του τρόπου με τον οποίο οι δεξιότητες, οι ικανότητες και η εξειδικευμένη γνώση αναπτύσσονται και χρησιμοποιούνται τόσο σε ατομικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο οργανισμού (επιχείρησης ή και δημόσιου φορέα). Προφανώς, αφορά όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά πραγματοποιείται και στις επιχειρήσεις και τους δημόσιους οργανισμούς με σκοπό την αναβάθμιση των γνώσεων και δεξιοτήτων των στελεχών και εργαζομένων τους.

3. Δικτυώσεις και αλληλεπιδράσεις:

Μια σημαντική λειτουργία ενός συστήματος καινοτομίας είναι οι δικτυώσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφορετικών φορέων του συστήματος (πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις, δημόσιοι φορείς κλπ.), καθώς ευνοούν την αμφίπλευρη μεταφορά τεχνολογικής και μη τεχνολογικής γνώσης οδηγώντας στην ανάπτυξη και αξιοποίηση καινοτόμων λύσεων από την οικονομία και την κοινωνία.

4. Καινοτομική δραστηριότητα και επίδοση των επιχειρήσεων:

Αποτελεί μια πολύ βασική δραστηριότητα του Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας. Η ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων/υπηρεσιών και η εμπορική αξιοποίησή τους από τις επιχειρήσεις, καθώς και η ανάπτυξη, εφαρμογή και λειτουργική αξιοποίηση άλλων τύπων καινοτομίας (π.χ. παραγωγικών διεργασιών, οργάνωσης και επιχειρησιακών διαδικασιών, μάρκετινγκ), η ανάπτυξη των οποίων μπορεί να έχει γίνει από άλλους φορείς, είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και οικονομικής επίδοσης των επιχειρήσεων όλων των κλάδων της οικονομίας.

5. Δημόσια ζήτηση για καινοτομία:

Η ζήτηση αποτελεί έναν πολύ σημαντικό παράγοντα ενός Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας. Ένα σημαντικό εργαλείο πολιτικής για την προώθηση της καινοτομίας από την πλευρά της ζήτησης, και συγκεκριμένα της δημόσιας ζήτησης, είναι αυτό που ορίζεται ως Δημόσιες Προμήθειες για Καινοτομία (Public Procurement for Innovation – PPI). Το εργαλείο αυτό μπορεί να επηρεάσει τόσο την ανάπτυξη, εφαρμογή και διάχυση

νέων καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών, όσο και την κατεύθυνση της καινοτομίας προς την αντιμετώπιση κοινωνικών προκλήσεων.

6. Καινοτόμος επιχειρηματικότητα εντάσεως γνώσης:

Βασικό στοιχείο για την ενίσχυση της συνολικότερης καινοτομικής επίδοσης μιας χώρας αποτελεί η επιχειρηματικότητα που βασίζεται στη γνώση. Δηλαδή, στόχο δεν θα πρέπει να αποτελεί μόνο η ποσοτική αύξηση των νέων επιχειρήσεων αλλά η δημιουργία και ανάπτυξη επιχειρήσεων υψηλής εντάσεως γνώσης και αναπτυξιακού δυναμικού. Η δραστηριότητα αυτή δεν συνδέεται αποκλειστικά με τους κλάδους υψηλής τεχνολογίας, αλλά αφορά όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Η ουσιαστική προώθηση αυτού του είδους της επιχειρηματικότητας απαιτεί την εφαρμογή ενός πλέγματος εργαλείων πολιτικής με πολλές διαστάσεις, όπως οι μηχανισμοί επώασης και άλλες υποστηρικτικές υπηρεσίες, οι μηχανισμοί χρηματοδότησης, και η διαμόρφωση ενός ευνοϊκού θεσμικού πλαισίου.

Η μελέτη δομείται, έτσι, με βάση αυτούς τους άξονες. Ως εκ τούτου, κάθε μία από τις επόμενες έξι ενότητες επικεντρώνεται στην ανάλυση μίας δραστηριότητας-λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας. Η κάθε ενότητα περιλαμβάνει μια μικρή θεωρητική εισαγωγή για το περιεχόμενο και τον χαρακτήρα αυτής της δραστηριότητας και δύο βασικές υποενότητες που αφορούν τη συγκριτική επίδοση της χώρας και την επισκόπηση των δημόσιων πολιτικών και άλλων πρωτοβουλιών που έχουν σχεδιαστεί ή ήδη εφαρμόζονται. Η μελέτη ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα, όπου γίνεται μια συνολική αξιολόγηση του εθνικού συστήματος καινοτομίας και της προόδου που έχει λάβει χώρα τα τελευταία χρόνια και η οποία στηρίζεται στην εμπειρική και τεκμηριωμένη ανάλυση των επιμέρους δραστηριοτήτων. Η ενότητα των συμπερασμάτων περιλαμβάνει και τη διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων πολιτικής για τη βελτίωση κάθε δραστηριότητας του εθνικού συστήματος καινοτομίας.

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:
ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

Σεπτέμβριος 2026

Έρευνα & Τεχνολογική Ανάπτυξη

2

Η πρώτη δραστηριότητα του Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας που μελετάται είναι αυτή της Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (Ε&Α). Αποτελεί μια θεμελιώδη λειτουργία κάθε συστήματος καινοτομίας, καθώς συνδέεται άμεσα με την παραγωγή νέας γνώσης μέσω της χρήσης επιστημονικών και τεχνικών μεθόδων (Έρευνα), αλλά και την προσαρμογή-εφαρμογή της νέας γνώσης στο περιβάλλον χρήσης της μέσω μιας σειράς διαδικασιών, όπως της δημιουργίας πρωτοτύπων, της μοντελοποίησης-προσομοίωσης, της δοκιμής, της πιστοποίησης ή και των κλινικών δοκιμών όταν πρόκειται για ιατρική/φαρμακευτική έρευνα (Τεχνολογική Ανάπτυξη) (Borrás & Edquist, 2019). Η δραστηριότητα Ε&Α δεν οδηγεί μόνο σε παραγωγή νέας γνώσης και τεχνολογίας στην ίδια τη χώρα, αλλά βελτιώνει την ικανότητα αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων και απορρόφησης γνώσης και καινοτομιών που αναπτύσσονται διεθνώς.

Μία σημαντική διαχρονική αδυναμία της δραστηριότητας Ε&Α του Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας αποτελεί η απουσία μιας εθνικής ερευνητικής στρατηγικής η οποία να χαρακτηρίζεται από μεγάλους και μακροπρόθεσμους στόχους. Δηλαδή, δεν υφίσταται μια εθνική ερευνητική ατζέντα η οποία να επικεντρώνεται σε προτεραιότητες και αποστολές έρευνας και καινοτομίας (mission-oriented research and innovation) που θα αποβλέπουν στην επίλυση σημαντικών προβλημάτων της ελληνικής κοινωνίας και στην ενδυνάμωση του γνωσιακού κεφαλαίου της ελληνικής οικονομίας, λειτουργώντας και σε συνέργεια ή/και συμπληρωματικά με τις πολιτικές της ΕΕ για την έρευνα (Προγράμματα-Πλαίσιο κλπ.).

Είναι χαρακτηριστικό ότι έως τώρα δεν έχει διαμορφωθεί η Εθνική Στρατηγική Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας (ΕΣΕΤΑΚ) για την προγραμματική περίοδο 2021-2027, η οποία προβλέπεται από τη νομοθεσία και αποτελεί θεσμό σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες¹. Μάλιστα, η ΕΣΕΤΑΚ δεν είχε σχεδιαστεί ούτε για την περίοδο 2014-2020 αλλά μόνο για την περίοδο 2007-2013. Από την άλλη πλευρά, είναι θετικό το γεγονός ότι από την προγραμματική περίοδο 2014-2020 έχει διαμορφωθεί η Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΕΣΕΕ), η οποία επικαιροποιήθηκε για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο. Η ΕΣΕΕ αποτελεί μια ολοκληρωμένη ατζέντα για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και καινοτομίας του εγχώριου παραγωγικού οικοσυστήματος τόσο μέσω της οριζόντιας αναβάθμισης των διαστάσεων του (π.χ. ανθρώπινο δυναμικό, δεξιότητες, υποδομές), όσο και της κάθετης στόχευσης σε επιλεγμένα τομεακά επιχειρηματικά

¹ Η χάραξη της ΕΣΕΤΑΚ προβλέπεται από τον Ν. 4310/2014 και αποτελεί θεμελιώδη υποχρέωση της Πολιτείας. Αφορά το σύνολο των ενεργειών, οι οποίες έχουν ως σκοπό τη μεθοδική και αποτελεσματική προώθηση της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας, της τεχνολογίας και της καινοτομίας στη χώρα, τη διαμόρφωση των επιλογών για το μέλλον και την πρόβλεψη των μέσων που απαιτούνται για την πραγμάτωση των σκοπών αυτών. Πηγή: Πηγή: ΓΓΕΚ (κ.κ.). *Εθνική Στρατηγική Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας*. <https://gsri.gov.gr/ethniki-stratigiki-erevna-technologikis-anaptyxis-kai-kainotomias/>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

οικοσυστήματα, όπου η χώρα οφείλει να επενδύσει, καθώς διαθέτει παραγωγικά υποκείμενα που μπορούν να υποστηρίξουν την ανάπτυξη σχετικών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων.

Η παραίτηση πολλών μελών του Εθνικού Συμβουλίου Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας (ΕΣΕΤΕΚ)² στις αρχές του 2025, συμπεριλαμβανομένου του Προέδρου του, επιβεβαιώνει το πρόβλημα της έλλειψης εθνικής στρατηγικής για την έρευνα. Τα παραιτηθέντα μέλη του ΕΣΕΤΕΚ άσκησαν σοβαρή κριτική για την απουσία εθνικής ερευνητικής στρατηγικής και την υποβάθμιση του ρόλου του ΕΣΕΤΕΚ από την Πολιτεία, καθώς δεν κλήθηκε από το αρμόδιο Υπουργείο και γενικότερα την κυβέρνηση να παρουσιάσει τις προτάσεις του επί αυτών των ζητημάτων. Εκφράστηκε και η άποψη ότι το ΕΣΕΤΕΚ ενδείκνυται να οργανωθεί ως Ανεξάρτητη Αρχή, που δεν θα καλείται από την κυβέρνηση να τη συμβουλεύσει για θέματα έρευνας όποτε αυτή το θεωρεί σκόπιμο, αλλά θα έχει ουσιαστικό θεσμικό ρόλο στη διαμόρφωση της στρατηγικής της χώρας για την έρευνα³.

Επίσης, η απουσία εθνικής στρατηγικής για την έρευνα –χωρίς να αποτελεί τη μοναδική αιτία– έχει ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει σταθερή, προβλέψιμη και επαρκής ροή χρηματοδότησης της βασικής έρευνας αλλά και συστηματική αξιολόγηση των φορέων που διεξάγουν τέτοιου είδους έρευνα (Πισσαρίδης κ.ά., 2020· Αρταβάνης-Τσάκωνας κ.ά., 2022). Ένα ακόμα σημαντικό πρόβλημα είναι η πολυδιάσπαση της έρευνας σε όρους διακυβέρνησης και πηγών χρηματοδότησής της, καθώς αρκετά διαφορετικά Υπουργεία και θεσμικές οντότητες (π.χ. ΕΛΙΔΕΚ, ΕΣΠΑ) εποπτεύουν/χρηματοδοτούν τη δραστηριότητα των διαφορετικών ερευνητικών-ακαδημαϊκών φορέων της χώρας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι φορείς αυτοί να λειτουργούν μέσα σε διαφορετικό θεσμικό πλαίσιο με όλες τις στρεβλώσεις που το γεγονός αυτό μπορεί να συνεπάγεται (π.χ. μισθολογικές διαφορές, αναγνώριση ρόλου ερευνητών, επικάλυψη δραστηριοτήτων και αρμοδιοτήτων, στεγανά μεταξύ των διαφορετικών φορέων), ιδιαίτερα όσον αφορά τις διαφορές μεταξύ πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων αλλά και μεταξύ διαφορετικών ερευνητικών κέντρων/ινστιτούτων (αυτών που εποπτεύονται από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας και αυτών που εποπτεύονται από άλλα Υπουργεία) (Καλογήρου κ.ά., 2021· Αρταβάνης-Τσάκωνας κ.ά., 2022).

Η αντιμετώπιση του παραπάνω προβλήματος με την καθιέρωση ενός ενιαίου χώρου ανώτατης εκπαίδευσης, έρευνας και τεχνολογίας –ενδεχομένως μέσω της δημιουργίας ενός νέου Υπουργείου Ανώτατης Εκπαίδευσης και

² Το ΕΣΕΤΕΚ αποτελεί από το 2014 το ανώτατο γνωμοδοτικό όργανο της Πολιτείας σε ό,τι αφορά τη χάραξη εθνικής στρατηγικής για την Έρευνα, την Τεχνολογία και την Ανάπτυξη της Καινοτομίας (ΕΤΑΚ). Βλ. τον ιστότοπο του ΕΣΕΤΕΚ: <https://esetek.gov.gr/>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

³ Λακασάς, Α. (2025, 1 Φεβρουαρίου). Ηχηρές παραιτήσεις λόγω αδιαφορίας για την έρευνα. *Η Καθημερινή*. <https://www.kathimerini.gr/society/563446771/ichires-paraitiseis-logo-adiaforias-gia-tin-ereyna/>
Προσπέλαση: 14/2/2026.

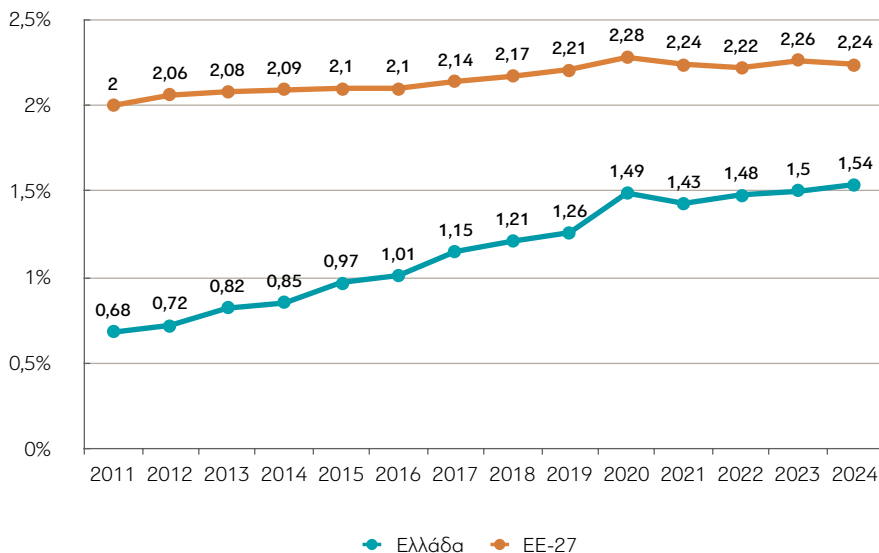
Έρευνας– θα διευκόλυνε τη λειτουργική ενοποίηση του εθνικού ερευνητικού συστήματος και, εν τέλει, την υλοποίηση μιας εθνικής ερευνητικής στρατηγικής. Η συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων για ερευνητικούς αλλά και εκπαιδευτικούς σκοπούς (πρακτική άσκηση κλπ.) είναι αρκετά χαμηλή και πρέπει να ενδυναμωθεί ώστε οι δύο αυτοί χώροι να αποτελέσουν ένα δυναμικό και αλληλοσυμπληρούμενο σύστημα.

2.1. Συγκριτική επίδοση χώρας με βάση σχετικούς δείκτες

Στην ενότητα αυτή εξετάζεται η εξέλιξη που έχει σημειωθεί αναφορικά με **τρεις βασικές διαστάσεις** της δραστηριότητας Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (Ε&Α): α) την έντασή της με βάση τις δαπάνες που πραγματοποιούνται αλλά και το ανθρώπινο δυναμικό που απασχολείται σε αυτή, β) την εξωστρέφεια και διεθνοποίηση του ερευνητικού συστήματος, και γ) τα αποτελέσματα (output) αυτής της δραστηριότητας σε όρους επιστημονικών δημοσιεύσεων και τεχνολογικής γνώσης (διπλώματα ευρεσιτεχνίας κλπ.).

Όπως έχει επισημανθεί, ένα διαχρονικό πρόβλημα της δραστηριότητας Ε&Α είναι η χαμηλή **ένταση δαπανών** τόσο συνολικά όσο και στον τομέα των επιχειρήσεων. Παρ' όλα αυτά, έχει σημειωθεί πρόοδος στο ζήτημα αυτό περίπου από τις αρχές της δεκαετίας του 2010 και μετά, η οποία συνεχίζεται και κατά την τελευταία πενταετία (**Διάγραμμα 1**). Ενδεικτικά, οι συνολικές δαπάνες Ε&Α το 2024 ήταν 3,66 δισεκ. ευρώ και αντιστοιχούσαν στο 1,54% του ΑΕΠ, ενώ το 2019 ήταν κατά 1,3 δισεκ. ευρώ λιγότερες (2,34 δισεκ. ευρώ, 1,26% του ΑΕΠ). Το γεγονός αυτό ανέβασε την Ελλάδα από τη 16η στη 13η θέση της ΕΕ των 27.

Διάγραμμα 1. Ένταση συνολικών δαπανών Ε&Α ως % του ΑΕΠ, Ελλάδα και ΕΕ-27 (2011-2024)

Πηγή: Eurostat Data Browser, GERD by sector of performance [rd_e_gerdtot].

Όσον αφορά τις επιχειρήσεις, οι δαπάνες έφτασαν τα 2 δισεκ. ευρώ το 2024, αυξημένες κατά 900 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2019 (1,08 δισεκ. ευρώ), και αντιστοιχούσαν στο 0,85% του ΑΕΠ (16η θέση στην ΕΕ-27) έναντι 0,58% το 2019 (19η θέση) [Eurostat (rd_e_gerdtot)]. Βελτίωση έχει σημειωθεί και ως προς τον αριθμό των απασχολούμενων ερευνητών των επιχειρήσεων (σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης), που έχει αυξηθεί περίπου κατά 70% την περίοδο 2019–2023 (από 10.286 σε 17.020) [Eurostat (rd_p_persocc)], γεγονός που ανέβασε τη χώρα μας στη 16η θέση της ΕΕ-27 από την 20ή το 2019 ως προς το ποσοστό των ερευνητών των επιχειρήσεων στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού της χώρας (0,37% από 0,22% το 2019) [Eurostat (rd_p_perslf)]. Πρόοδος έχει συντελεστεί στην ένταση δαπανών του δημόσιου τομέα συνολικά, δηλαδή στις δαπάνες που αντιστοιχούν στην ερευνητική δραστηριότητα των πανεπιστημίων και των δημόσιων ερευνητικών κέντρων. Η Ελλάδα έχει προσεγγίσει την ΕΕ-27 (0,72% του ΑΕΠ) και το 2024 καταλάμβανε την 9η θέση (0,69%), ενώ το 2019 την 11η (0,67%) [Eurostat (rd_e_gerdtot)].

Γενικότερα, η δημόσια χρηματοδότηση για Ε&Α (πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων, επιχειρήσεων και άλλων οργανισμών) έχει ενισχυθεί σημαντικά κατά την τελευταία δεκαετία. Είναι χαρακτηριστικό ότι από το 2017 έως το 2021 σχεδόν διπλασιάστηκαν οι πιστώσεις του κρατικού προϋπολογισμού

που αφορούν την Ε&Α⁴. Το γεγονός αυτό οφείλεται κατά βάση στη σημαντική αύξηση των πιστώσεων από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) για συγκεκριμένα ερευνητικά έργα, καθώς και στη θεσμική χρηματοδότηση των δημοσίων κυρίως φορέων από τον τακτικό προϋπολογισμό, η οποία αυξάνεται και αυτή σταθερά από το 2014 και μετά.

Αναφορικά με το θέμα της **εξωστρέφειας του ερευνητικού συστήματος**, είναι ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός ότι η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από αξιοσημείωτη διαχρονική παρουσία –μέσω κυρίως των μεγαλύτερων πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων– στα ανταγωνιστικά ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα και στα αντίστοιχα δίκτυα που σχηματίζονται μέσω των προγραμμάτων αυτών, στη διάρκεια των τελευταίων 40 ετών (1984-2024)⁵. Το γεγονός αυτό, πέραν του ότι συμβάλλει στην ενίσχυση της χρηματοδότησης του εθνικού συστήματος έρευνας, αποτελεί τεκμήριο του υψηλού επιπέδου πολλών ερευνητικών-ακαδημαϊκών φορέων της χώρας. Μάλιστα, είναι σημαντικό να καταγραφεί ότι αναφορικά με το ποσοστό επιτυχίας των προτάσεων στα περισσότερα επιμέρους προγράμματα του Horizon 2020 [π.χ. Ενέργεια, Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), Υγεία], η Ελλάδα παρουσιάζει καλύτερη επίδοση από τον μέσο όρο της ΕΕ.⁶

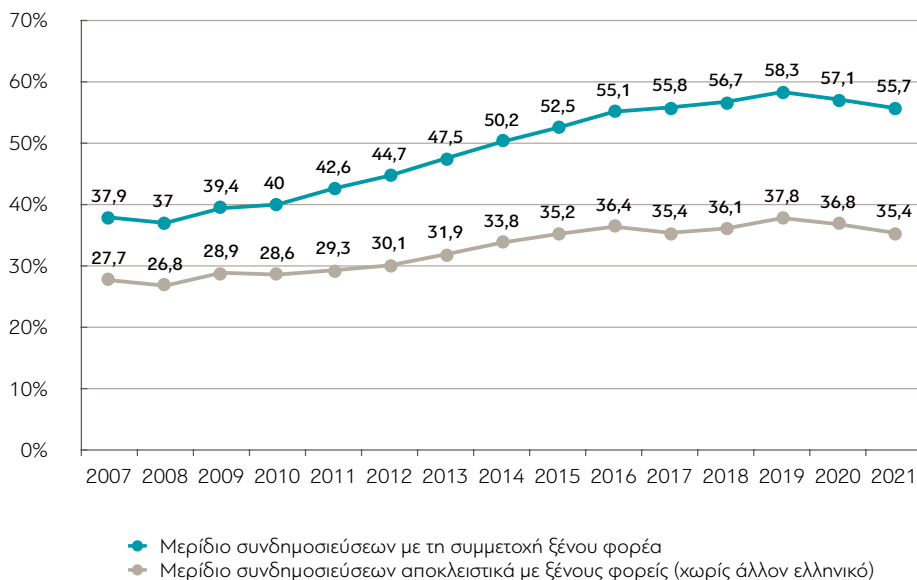
Ένα ακόμα στοιχείο εξωστρέφειας είναι ότι έχουν αυξηθεί σημαντικά οι συνδημοσιεύσεις με ερευνητές ξένων ιδρυμάτων γενικότερα αλλά και ιδρυμάτων εκτός ΕΕ, με την Ελλάδα να βρίσκεται πλέον αρκετά κοντά στην ΕΕ-27 ως προς τον συγκεκριμένο δείκτη (European Commission, 2024a). Το **Διάγραμμα 2** δείχνει ότι το ποσοστό των δημοσιεύσεων των ελληνικών φορέων που έχουν παραχθεί μέσω συνεργασιών με ξένους φορείς παρουσιάζει αυξητική τάση. Όμως, παραμένει πολύ χαμηλή η προσέλκυση ξένων ερευνητών, με την Ελλάδα να παραμένει στην τελευταία θέση της ΕΕ-27 ως προς το μερίδιο ξένων υποψήφιων διδακτόρων, παρ' όλο που στο διάστημα 2017-2021 διπλασιάστηκε η τιμή του σχετικού δείκτη (από 1,4% σε 2,8%, με την ΕΕ-27 να είναι στο 22,7% το 2021) (European Commission, 2024a).

⁴ Από 884,6 εκατ. ευρώ το 2017 έφτασαν τα 1.550,2 εκατ. ευρώ το 2021 (ΕΚΤ, 2022). Σημειώνεται ότι το 2024 το ύψος τους διαμορφώθηκε στα 1.305,26 εκατ. ευρώ λόγω της εφαρμογής νέας μεθοδολογίας για τον υπολογισμό τους με βάση την οποία δεν συνυπολογίζεται η συμμετοχή της ΕΕ στα συγχρηματοδοτούμενα έργα [Πηγή: ΕΚΤ (κ.κ.). Κρατικές πιστώσεις για Έρευνα & Ανάπτυξη (δείκτης GBARD). <https://metrics.ekt.gr/gbard>. Προσπέλαση: 14/2/2026].

⁵ Πηγή: Βάση δεδομένων STEP-to-RJVs.

⁶ Πηγή: ICT 2014-2020 (2021). *Η ελληνική συμμετοχή στο Πρόγραμμα "Information & Communication Technologies"* [Ορίζοντας 2020, Προγράμματα Εργασίας 2014-2020]. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου. https://metrics.ekt.gr/sites/metrics-ekt/files/ekdoseis-pdf/2022/EKT_Horizon2020 ICT 2014 2020.pdf. Προσπέλαση: 14/2/2026. & Health 2014-2020 (2021). *Η ελληνική συμμετοχή στο Πρόγραμμα "Health, Demographic Change & Wellbeing"* [Ορίζοντας 2020, Προγράμματα Εργασίας 2014-2020]. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου. https://metrics.ekt.gr/sites/metrics-ekt/files/ekdoseis-pdf/2022/EKT_Horizon2020 HEALTH 2014 2020.pdf. Προσπέλαση: 14/2/2026.

Διάγραμμα 2. Συνδημοσιεύσεις ελληνικών φορέων με ξένους φορείς (% επί του συνόλου των δημοσιεύσεων των ελληνικών φορέων)

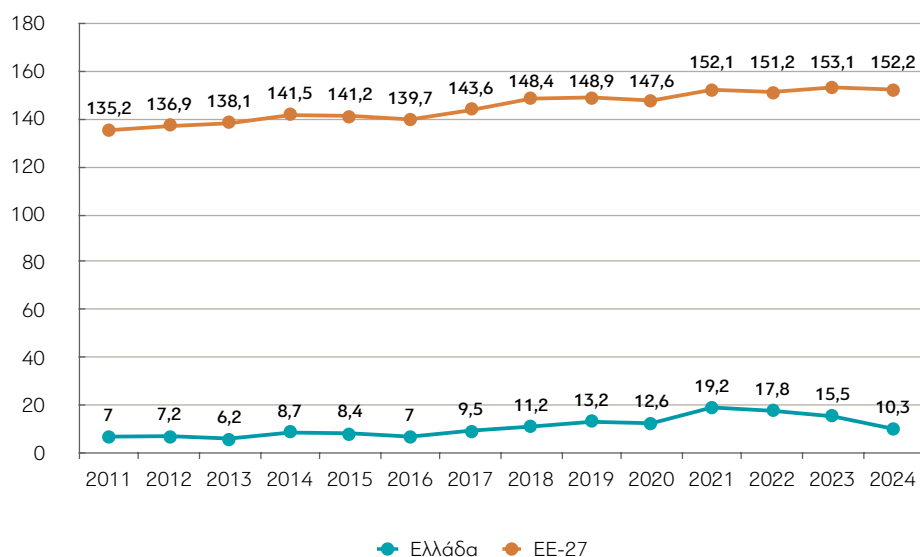
Πηγή: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης & Ηλεκτρονικού Περιεχομένου (ΕΚΤ) (κ.κ.). *Επιστημονικές Δημοσιεύσεις Ελληνικών Φορέων 2007-2021* (Κεφάλαιο 2: Επιστημονικές Δημοσιεύσεις Ελληνικών Φορέων, υποκεφάλαιο 2.6: Συνεργασίες). Διαθέσιμο στο: <http://report10.metrics.ekt.gr/el/chapter2.6>

Όσον αφορά τα **αποτελέσματα της δραστηριότητας Ε&Α**, συνεχίζεται με γρηγορότερους ρυθμούς η ανοδική πορεία της χώρας ως προς τον αριθμό των παραγόμενων επιστημονικών δημοσιεύσεων. Πιο συγκεκριμένα, ο αριθμός των δημοσιεύσεων των ελληνικών φορέων αυξήθηκε από 14.596 το 2018 σε 20.034 το 2021 (Web of Science / ΕΚΤ)⁷. Αναφορικά με την απήκηση των δημοσιεύσεων, θα λέγαμε ότι παραμένει σταθερή τα τελευταία χρόνια. Ενδεικτικά, το ποσοστό των δημοσιεύσεων των ελληνικών φορέων που βρίσκονται στο άνω 10% των παγκόσμιων δημοσιεύσεων με βάση τον αριθμό των αναφορών τους από άλλους συγγραφείς ήταν 9,1% το 2021, με την ΕΕ-27 να είναι στο 9,8% (Scopus/Eurostat: European Commission, 2024a), ενώ το 2017 ήταν 9,3% και αντίστοιχα το ποσοστό για την ΕΕ-27 ήταν 10% (Scopus/Eurostat: European Commission, 2020a). Επιπροσθέτως, παραμένει χαμηλή η παραγωγή τεχνολογικής γνώσης που μπορεί να αξιοποιηθεί άμεσα για εμπορικούς σκοπούς. Ενδεικτικά, στην Ελλάδα αντιστοιχούσαν 0,6 αιτήσεις για πατέντες τύπου PCT (Patent Cooperation Treaty), που έχουν διεθνή ισχύ, ανά δισεκ. ευρώ του ΑΕΠ το 2020 (από 0,54 το 2017), ενώ για την ΕΕ-27 ήταν 3,4 (από 3,39 το 2017) (European Commission, 2020a· 2024a). Η Ελλάδα παρουσιάζει πολύ χαμηλή επίδοση

⁷ Πηγή: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης & Ηλεκτρονικού Περιεχομένου (ΕΚΤ) (κ.κ.). *Επιστημονικές Δημοσιεύσεις Ελληνικών Φορέων 2007-2021* [Κεφάλαιο 2. Επιστημονικές Δημοσιεύσεις Ελληνικών Φορέων, υποκεφάλαιο 2.1. Αριθμός δημοσιεύσεων]. <http://report10.metrics.ekt.gr/el/chapter2.1>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

όσον αφορά τον αριθμό των αιτήσεων για πατέντες στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας ανά εκατ. κατοίκους, χωρίς να έχει υπάρξει βελτίωση τα τελευταία χρόνια (**Διάγραμμα 3**). Πιο συγκεκριμένα, η χώρα μας κατατάσσεται 25η στην ΕΕ-27, με τον συγκεκριμένο δείκτη να λαμβάνει τιμή 10,29 έναντι 152,22 για την ΕΕ-27, ενώ οι αντίστοιχες τιμές το 2018 ήταν 11,19 και 148,4 [Eurostat (pat_ep_tot)].

Διάγραμμα 3. Αριθμός αιτήσεων για πατέντες στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας ανά εκατ. κατοίκους, Ελλάδα και ΕΕ-27 (2011-2024)

Πηγή: Eurostat Data Browser, Patent applications to the EPO by country of applicants and inventors (2004 and onwards) [pat_ep_tot].

Συμπερασματικά, η Ελλάδα έχει επιτύχει βελτίωση στους δείκτες δαπανών και ανθρώπινου δυναμικού Ε&Α κατά την τελευταία δεκαετία, ιδιαίτερα μετά το 2014. Ωστόσο, η απουσία θεσμικής στρατηγικής κατεύθυνσης, η θεσμική πολυδιάσπαση και η περιορισμένη διασύνδεση μεταξύ ακαδημαϊκού και ερευνητικού χώρου υπονομεύουν την αποτελεσματικότητα του συστήματος καινοτομίας. Η υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης και διαχρονικής ΕΣΕΤΑΚ, ενδεχομένως με τη θεσμοθέτηση ενιαίου Υπουργείου Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας, θα μπορούσε να αποτελέσει κρίσιμο βήμα για την ενδυνάμωση του εθνικού ερευνητικού οικοσυστήματος.

2.2. Δημόσιες πολιτικές και άλλες δράσεις που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται

Στο επίπεδο των δημόσιων πολιτικών, έχει πραγματοποιηθεί μια σειρά δράσεων και παρεμβάσεων (νέες ή η συνέχιση/επέκταση υφισταμένων) για την ενίσχυση της ερευνητικής δραστηριότητας τόσο των πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων όσο και των επιχειρήσεων.

2.2.1. Ακαδημαϊκά-ερευνητικά ιδρύματα

Σε σχέση με τα ακαδημαϊκά-ερευνητικά ιδρύματα, το ΕΛΙΔΕΚ, το οποίο ιδρύθηκε το 2016 και συνεχίζει να λειτουργεί έως σήμερα με την αξιοποίηση και πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ), αποτελεί έναν βασικό πυλώνα χρηματοδότησης της ελεύθερης έρευνας στη χώρα, δηλαδή της έρευνας που πραγματοποιείται από επιστημονική περιέργεια, χωρίς θεματικούς περιορισμούς. Στο πλαίσιο αυτό, χρηματοδοτεί υποτροφίες υποψηφίων διδασκόντων και ερευνητικά έργα μεταδιδακτορικών ερευνητών, μελών Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (ΔΕΠ) και ερευνητών όλων των βαθμίδων. Δύο ανεξάρτητες αξιολογήσεις που πραγματοποιήθηκαν στα τέλη του 2021 από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) και το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, με τη συμβολή του ΕΣΕΤΕΚ, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι το ΕΛΙΔΕΚ αποτελεί έναν σημαντικό φορέα του ερευνητικού οικοσυστήματος της χώρας, καθώς καλύπτει ένα σημαντικό κενό στην αλυσίδα χρηματοδότησης της εγχώριας έρευνας, και ιδιαίτερα της βασικής έρευνας. Επομένως, είναι επιβεβλημένη η συνέχιση και ενίσχυση της λειτουργίας του.

Η έκθεση πεπραγμένων του 2ου επιστημονικού συμβουλίου του ΕΛΙΔΕΚ, που εκπονήθηκε τον Απρίλιο του 2025, περιλαμβάνει και ανάλυση SWOT του φορέα. Στο πλαίσιο αυτής της ανάλυσης, ως ισχυρά σημεία αναγνωρίζονται η ανεξαρτησία του και η καινοτόμος διακυβέρνησή του με τη συμμετοχή της ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας της χώρας, καθώς και το υψηλό επίπεδο προσόντων των στελεχών του, η εμπειρία των οποίων ενισχύεται περαιτέρω μέσω της συμμετοχής του ιδρύματος σε ευρωπαϊκά προγράμματα. Οι κυριότερες αδυναμίες του είναι ότι δεν διαθέτει μόνιμο προσωπικό, καθώς δεν λαμβάνει τακτική επιχορήγηση από τον κρατικό προϋπολογισμό, και γενικότερα η υποστελέχωσή του. Ως ευκαιρίες προσδιορίζονται οι συνεργασίες που έχει με άλλους φορείς από τους οποίους λαμβάνει σημαντική χρηματοδότηση όπως η ΕΤΕπ, το Ίδρυμα Σταύρος

Νιάρχος (ΙΣΝ), ο Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΟΦΥΠΕΚΑ) και ο οργανισμός National Endowments for the Humanities (NEH) των ΗΠΑ, καθώς και η συγκρότηση διεθνούς μητρώου αξιολογητών και εμπειρογνομόνων. Τέλος, κάποιες από τις απειλές που η έκθεση αναγνωρίζει είναι η μη εξασφάλιση του αναγκαίου δημοσιονομικού χώρου για την έναρξη της αναχρηματοδότησης του Ιδρύματος, η μη άμεση ανταπόκριση της πολιτικής ηγεσίας στις ανάγκες του Ιδρύματος για ταχεία λύση των προβλημάτων που προκύπτουν και στήριξη των ενεργειών του, και η δυσκολία στην εύρεση αξιολογητών και πιστοποιητών (ΕΛΙΔΕΚ, 2025).

Μία σημαντική πρωτοβουλία αποτελεί η διαμόρφωση ενός Πολυετούς Χρηματοδοτικού Σχεδίου Ερευνητικών Υποδομών (ΕΥ) από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας (ΓΓΕΚ) κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020. Το σχέδιο αυτό βασίστηκε στις διεθνώς αναγνωρισμένες πρακτικές που ακολουθούνται στην πλειονότητα των κρατών-μελών της ΕΕ και αναδεικνύει τις προτεραιότητες της χώρας για μακροπρόθεσμες επενδύσεις σε μεγάλης κλίμακας ερευνητικές υποδομές. Συνολικά χρηματοδοτήθηκαν [από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» (ΕΠΑνΕΚ) 2014-2020] 28 ΕΥ εθνικής εμβέλειας, ως επί το πλείστον κατανεμημένες σε περισσότερες του ενός ακαδημαϊκούς-ερευνητικούς φορείς. Η έννοια των ΕΥ δεν αφορά μόνο κτιριακές εγκαταστάσεις και εξοπλισμό, αλλά περιλαμβάνει τους ανθρώπινους πόρους, την τεχνολογία και λοιπούς άυλους πόρους που απαιτούνται για τη λειτουργία και πλήρη αξιοποίησή τους.⁸ Χρηματοδοτήθηκαν 7 ΕΥ στη θεματική περιοχή της Υγείας και φαρμάκων (με συνολικό προϋπολογισμό 23,7 εκατ. ευρώ), 6 ΕΥ στο Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη (22,95 εκατ. ευρώ), 4 ΕΥ στην Αγροδιατροφή (13,86 εκατ. ευρώ), 3 ΕΥ στα Υλικά-κατασκευές (11,17 εκατ. ευρώ), 2 ΕΥ στην Ενέργεια (7,34 εκατ. ευρώ), 4 ΕΥ στις Ψηφιακές υποδομές – Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (4,94 εκατ. ευρώ), 1 ΕΥ στον Τουρισμό – Πολιτισμό – Δημιουργικές βιομηχανίες (4 εκατ. ευρώ) και 1 ΕΥ στις Μεταφορές (2,97 εκατ. ευρώ) (European Commission, 2022a).

Η επικαιροποίηση του Πολυετούς Χρηματοδοτικού Σχεδίου ΕΥ για την περίοδο 2021-2027 έχει ως σκοπό: α) την υποστήριξη των ΕΥ του Πολυετούς Χρηματοδοτικού Σχεδίου 2014-2020 που έχουν ολοκληρώσει την προπαρασκευαστική φάση ανάπτυξης και προχωρούν στην πλήρη λειτουργία τους, β) την περαιτέρω ενίσχυση όσων από τις ΕΥ χρειάζεται να ολοκληρώσουν την προπαρασκευαστική φάση λειτουργίας τους, και γ) την επιλογή περιορισμένου αριθμού νέων ΕΥ για την υποστήριξη της προπαρασκευαστικής φάσης λειτουργίας τους, εφόσον αναδειχθούν επιπρόσθετες ανάγκες σε τομείς της

⁸ Πηγή: ΓΓΕΚ (χ.κ.). *Ερευνητικές Υποδομές*. <https://gsri.gov.gr/erevnitikes-ypodomes/>. Προσέλαση: 26/8/2026.

Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 2021-2027.⁹ Στο πλαίσιο αυτό, λαμβάνεται υπόψη η αποτίμηση των 28 ΕΥ που πραγματοποιήθηκε από την Υπηρεσία Υποστήριξης Πολιτικής (Policy Support Facility) της Γενικής Διεύθυνσης Έρευνας και Καινοτομίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με τη συμβολή ομάδας διεθνών εμπειρογνομόνων υψηλού κύρους (Womersley et al., 2022).

Η ΓΓΕΚ σχεδίασε τη Δράση «Περιφερειακή Αριστεία» προϋπολογισμού άνω των 87 εκατ. ευρώ, με στόχο την ενίσχυση των ερευνητικών υποδομών των περιφερειών της χώρας που παρουσιάζουν χαμηλές επιδόσεις σε έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη (Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, Δυτική Μακεδονία, Ήπειρος, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος, Βόρειο και Νότιο Αιγαίο και Ιόνια Νησιά). Στόχος της συγκεκριμένης Δράσης είναι η απόκτηση ή η αναβάθμιση ερευνητικού εξοπλισμού από τους ακαδημαϊκούς-ερευνητικούς φορείς, η ενίσχυση δραστηριοτήτων όπως η εκτέλεση ερευνητικού έργου, η δικτύωση, η ενίσχυση της πρόσβασης και της ικανότητας διακυβέρνησης της υποδομής, και η παροχή υπηρεσιών στον παραγωγικό τομέα.

Μέσω του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0» χρηματοδοτείται η Δράση «Δημιουργία – Επέκταση – Αναβάθμιση των Υποδομών των Ερευνητικών Κέντρων εποπτείας ΓΓΕΚ». Στόχος της είναι η ενίσχυση της υλικοτεχνικής υποδομής 13 εποπτευόμενων από τη ΓΓΕΚ ερευνητικών και τεχνολογικών φορέων –που σε γενικές γραμμές είναι υψηλού επιπέδου– και η δημιουργία περιβάλλοντος που ενθαρρύνει την ανάπτυξη καινοτομίας από τους φορείς αυτούς. Ακόμη, τον Νοέμβριο του 2022 ανακοινώθηκε χρηματοδοτική συμφωνία μεταξύ της ΕΤΕπ και των Υπουργείων Ανάπτυξης και Επενδύσεων, και Οικονομικών, η οποία προβλέπει τη χορήγηση 25ετούς δανείου ύψους 119 εκατ. ευρώ για την κατασκευή πολλαπλών νέων ερευνητικών εγκαταστάσεων, την ανακαίνιση υφιστάμενων εγκαταστάσεων, καθώς και την αγορά επιστημονικού εξοπλισμού σε έξι σημαντικά ερευνητικά κέντρα της χώρας (ΕΚΕΤΑ, ΙΤΕ, ΕΚΕΒΕ Α. Φλέμινγκ, ΕΙΕ, ΕΚ «Αθηνά» και ΙΙΒΕΑΑ). Πέρα από τη βελτίωση των υποδομών, η συγκεκριμένη επένδυση είχε ως στόχο να δημιουργήσει περισσότερες από 700 θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης, η συντριπτική πλειονότητα των οποίων (525) αφορούσε ερευνητικό δυναμικό υψηλής ειδίκευσης.¹⁰ Γενικότερα, είναι σημαντικό να ενισχυθεί η αξιοποίηση των υποδομών των ερευνητικών και τεχνολογικών φορέων της χώρας, τόσο από τον

⁹ Πηγή: ΓΓΕΚ (2025). Δημοσίευση της πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος για υποβολή προτάσεων στο πλαίσιο της δράσης υποστήριξης εθνικών ερευνητικών υποδομών από το ΕΣΠΑ 2021 – 2027 / ανακοίνωση του 2ου σταδίου της πρόσκλησης. <https://gsri.gov.gr/dimosiefsi-tis-prosklisis-ekdilosis-endiaferontos-gia-yponoli-protaseon-sto-plaisio-tis-drasis-ypostirixis-ethnikon-erevnitikon-ypodomon-apo-to-espa-2021-2027-anakoinosi-tou-2ou-stadiou-ti/>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

¹⁰ Πηγή: European Investment Bank (2022). Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων επιβεβαιώνει τη χορήγηση νέας χρηματοδοτικής στήριξης ύψους 119 εκατ. ευρώ για 6 ερευνητικά κέντρα στην Ελλάδα. <https://www.eib.org/en/press/all/2022-498-eib-confirms-new-eur-119-million-financing-support-for-6-research-centres-in-greece?lang=el>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

παραγωγικό τομέα όσο και από τους ερευνητές των πανεπιστημίων, αλλά και λοιπών ερευνητικών φορέων της Ελλάδας και του εξωτερικού.

Μία ακόμα ενδιαφέρουσα πρωτοβουλία είναι η χρηματοδότηση επτά εμβληματικών δράσεων από τη ΓΓΕΚ με προϋπολογισμό άνω των 39 εκατ. ευρώ στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ώστε η ερευνητική και ακαδημαϊκή κοινότητα να συμβάλλει στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων κοινωνικών και οικονομικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει η χώρα μας και σχετίζονται με το πεδίο της Υγείας, της Κλιματικής Αλλαγής και των Τροφίμων-Διατροφής.¹¹

Όσον αφορά το θέμα της εξωστρέφειας του ερευνητικού συστήματος, είναι σημαντικό να αναφερθούν η συμμετοχή της χώρας σε **ευρωπαϊκές και διεθνείς ερευνητικές υποδομές** (CERN, EMBL, EMBO, F4E, ESFRI κ.ά.), η συμμετοχή σε πρωτοβουλίες του **Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας** (Partnerships/ ERANets σε έξι Δράσεις της ERA Policy Agenda κλπ.), η συμμετοχή στην ευρωμεσογειακή πρωτοβουλία PRIMA, που αφορά την αντιμετώπιση κρίσιμων προβλημάτων στους τομείς της Διαχείρισης των υδάτων και των Αγροδιατροφικών συστημάτων στη Μεσόγειο, στην πιλοτική φάση της Κοινής Επιχείρησης (Joint Undertaking) για την Ευρωπαϊκή Υπολογιστική Υψηλών Επιδόσεων (EuroHPC), και στην Κοινή Επιχείρηση Clean Sky 2¹² για τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (CO₂), άλλων αερίων και θορύβου από τα αεροσκάφη, καθώς και οι διμερείς και πολυμερείς συνεργασίες με άλλες χώρες (π.χ. Γερμανία, Ισραήλ, Κίνα).¹³ Επιπροσθέτως, ο θεσμός των “matching funds” (συμπληρωματικών κονδυλίων), που εισήχθη για πρώτη φορά στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του ’80, ως πρόσθετο χρηματοδοτικό κίνητρο συμμετοχής των πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων στα ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα, συνεχίστηκε έως και το 2020, αλλά φαίνεται να έχει διακοπεί τα τελευταία χρόνια (Μαχιάς, 2022).

Από την άλλη πλευρά, δεν φαίνεται να έχουν σχεδιαστεί μέτρα πολιτικής για την προσέλκυση ξένων ερευνητών αλλά και Ελλήνων ερευνητών της Διασποράς, είτε ως επισκεπτών ερευνητών/καθηγητών για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα είτε σε μόνιμη βάση. Οι μισθολογικές συνθήκες σε

¹¹ 1) Εθνικό Δίκτυο για την Κλιματική Αλλαγή και τις Επιπτώσεις της, 2) Αξιοποίηση Νέων Τεχνολογιών στον Τομέα της Αγροδιατροφής, 3) Εθνικό Δίκτυο Έρευνας Γενετικών Νευροεκφυλιστικών Παθήσεων, 4) GP Inherited Network Γενετικών Καρδιαγγειακών Παθήσεων και Πρόληψης του Νεανικού Αιφνίδιου Θανάτου, 5) Εμβληματική Δράση για την αντιμετώπιση του ιού SARS-CoV-2, 6) Ελληνικό Εθνικό Δίκτυο Ιατρικής Ακρίβειας (Εξατομικευμένη Ιατρική), 7) Εμβληματική Δράση στα βιώσιμα αγροδιατροφικά συστήματα – εφαρμοσμένη έρευνα, ανάπτυξη υποδομών και υπηρεσιών για την βιωσιμότητα του κλάδου. Πηγή: ΓΓΕΚ (κ.χ.). Εμβληματικές Δράσεις. https://gsri.gov.gr/protovoulies_categories/emvlimatikes/. Προσέλαση: 26/8/2026.

¹² Πηγή: European Commission (2018). *Clean Sky 2 - the largest research programme for aviation ever launched in Europe* [EC R&I Success Stories]. <https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/en/projects/success-stories/all/clean-sky-2-largest-research-programme-aviation-ever-launched-europe>. Προσέλαση: 14/2/2026.

¹³ Πηγή: ΓΓΕΚ (κ.χ.). *Διακρατικές Συνεργασίες*. <https://gsri.gov.gr/diakratikes-synergasies-dimereis-synergasies/>. Προσέλαση: 26/8/2026.

σύγκριση με τις πιο ανεπτυγμένες χώρες της ΕΕ και τις ΗΠΑ είναι σίγουρα μη ευνοϊκές και για τον λόγο αυτόν απαιτείται προς αυτήν την κατεύθυνση η θεσμοθέτηση ενός συνδυασμού οικονομικών και άλλων κινήτρων με μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Μία σημαντική πρωτοβουλία που σχετίζεται πολύ και με την εξωστρέφεια του ερευνητικού συστήματος αποτελεί η ίδρυση και λειτουργία από το 2022 της ερευνητικής μονάδας στην Τεχνητή Νοημοσύνη, την Επιστήμη Δεδομένων και τους Αλγορίθμους «Αρχιμήδης», η οποία αποτελεί ανεξάρτητη μονάδα του ΕΚ «Αθηνά» και για τα τέσσερα πρώτα χρόνια λειτουργίας της χρηματοδοτείται από το ΤΑΑ, ενώ στη συνέχεια θα στηριχτεί αποκλειστικά σε ιδίους πόρους (π.χ. διεθνή ερευνητικά προγράμματα, έσοδα από παροχή υπηρεσιών σε δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς, δωρεές, χορηγίες κλπ.). Κύρια αποστολή της είναι η διεξαγωγή βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας στη συγκεκριμένη ερευνητική περιοχή μέσω της χρηματοδότησης επισκεπτών ερευνητών (μελών ΔΕΠ, μόνιμων ερευνητών, μεταδιδακτορικών ερευνητών και υποψήφιων διδασκόντων) από ελληνικά και ξένα πανεπιστημιακά ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα. Γενικότερος στόχος είναι η δημιουργία ενός πανελλήνιου εμβέλειας κόμβου σε αυτόν τον κρίσιμο τεχνολογικό τομέα, που θα προσφέρει υψηλού επιπέδου ευκαιρίες για συνεργασία σε νέους και ώριμους Έλληνες και ξένους ερευνητές προς όφελος της χώρας. Σε βάθος χρόνου, στόχος είναι η ανάπτυξη συνεργασιών με τον επιχειρηματικό χώρο και η δημιουργία θερμοκοιτίδας νεοφυούς επιχειρηματικότητας στους τομείς που η μονάδα δραστηριοποιείται.

Αναφορικά με την υψηλή γραφειοκρατία που χαρακτηρίζει διαχρονικά τους διάφορους φορείς που εμπλέκονται στη χρηματοδότηση της ερευνητικής δραστηριότητας (π.χ. ΕΛΚΕ), η οποία σχετίζεται με συγκεκριμένους νόμους, κανονισμούς και διατάξεις που παρακωλύουν το ερευνητικό έργο (Καλογήρου κ.ά., 2021· Αρταβάνης-Τσάκωνας κ.ά., 2022), κατά την τελευταία πενταετία έχουν πραγματοποιηθεί νομοθετικές παρεμβάσεις με σκοπό τη μείωσή της. Αναλυτικότερα, με τον Ν. 4653/2020 απλοποιήθηκαν οι διαδικασίες διαχείρισης των ερευνητικών έργων από τους ΕΛΚΕ για ζητήματα που αφορούν τις προκαταβολές, την κατάρτιση του προϋπολογισμού και τις επιλέξιμες δαπάνες και την οικονομική παράταση των έργων, τη μεταφορά κονδυλίων μεταξύ διαφορετικών έργων, και την άδεια μετακίνησης των ερευνητών.

Ακολούθησαν οι σχετικές παρεμβάσεις του Ν. 4957/2022 οι οποίες είχαν ως αντικείμενο την απλούστευση των διαδικασιών προμήθειας ερευνητικού εξοπλισμού, ειδών και υπηρεσιών από εγχώριους προμηθευτές και προμηθευτές του εξωτερικού, τα οποία είναι αναγκαία για την εκτέλεση ερευνητικών έργων. Επίσης, αφορούσαν την ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού των πανεπιστημίων για τη διεξαγωγή έρευνας παρέχοντας μεγαλύτερη ευελιξία στο πλαίσιο επιλογής και απασχόλησης των ερευνητικών

ομάδων, της χρηματοδότησης των μελών ΔΕΠ, των ερευνητών και των επισκεπτών καθηγητών/ερευνητών, καθώς και την απλοποίηση των διαδικασιών μετακίνησης των μελών ΔΕΠ στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων έργων και έργων χρηματοδοτούμενων από εθνικούς πόρους. Με βάση τον Ν. 5094/2024, η Μονάδα Οικονομικής και Διοικητικής Υποστήριξης (ΜΟΔΥ) κάθε ΕΛΚΕ έχει πλέον ενεργό ρόλο στην υποστήριξη των μελών ΔΕΠ στη συγγραφή και διαχείριση προτάσεων ερευνητικών έργων, παρέχεται μεγαλύτερη ευελιξία στη διαχείριση αποδοχών (π.χ. 5% παρακράτηση) και στις μετακινήσεις των επιστημονικών υπευθύνων και συνεργατών των έργων, και παρέχεται η δυνατότητα πρόσληψης προσωπικού των ΕΛΚΕ μέσω διαγωνισμών.

Τέλος, τον Φεβρουάριο του 2022 ιδρύθηκε από 13 κορυφαίους φορείς έρευνας και τεχνολογίας¹⁴ η Εθνική Πρωτοβουλία για την Ανοικτή Επιστήμη (ΕΠΑΕ) προκειμένου να υποστηρίξει την συντονισμένη και συμμετοχική υλοποίηση πολιτικών ανοικτής επιστήμης στην Ελλάδα και την επίσημη εθνική συμβολή και εκπροσώπηση στο Ευρωπαϊκό Νέφος Ανοικτής Επιστήμης (EOSC). Τα μέλη της πρωτοβουλίας έχουν εκπονήσει ένα Εθνικό Σχέδιο για την Ανοικτή Επιστήμη και σκοπός είναι το σχέδιο αυτό να αποτελέσει σημείο αναφοράς για τη διαμόρφωση εθνικής στρατηγικής για την ανοικτή επιστήμη, αλλά και πρότυπο για την υιοθέτηση των αρχών της ανοικτής επιστήμης και της ευθυγράμμισης με το EOSC από τους ενδιαφερόμενους οργανισμούς της χώρας. Επίσης, μέρος του σχεδίου ενσωματώθηκε στη Βίβλο Ψηφιακού Μετασχηματισμού.

Από τα παραπάνω γίνεται εμφανές ότι τα τελευταία χρόνια έχουν σημειωθεί σημαντικές εξελίξεις στον τομέα της χρηματοδότησης και υποστήριξης των ακαδημαϊκών και ερευνητικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, με την ίδρυση νέων θεσμών και την ενίσχυση υπάρχοντων μηχανισμών, στη βάση εθνικών και ευρωπαϊκών στρατηγικών. Τα μέτρα πολιτικής για τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά κέντρα επικεντρώνονται στην ενίσχυση της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας, μέσω φορέων όπως το ΕΛΙΔΕΚ, που προσφέρει ανεξάρτητη χρηματοδότηση χωρίς θεματικούς περιορισμούς. Υλοποιούνται πολυετή χρηματοδοτικά σχέδια για ερευνητικές υποδομές, επενδύσεις σε εξοπλισμό και ανθρώπινο δυναμικό, καθώς και δράσεις για την αντιμετώπιση κοινωνικών προκλήσεων (υγεία, περιβάλλον, διατροφή). Επιπλέον, εφαρμόζονται νομοθετικές παρεμβάσεις για τη μείωση της γραφειοκρατίας στη διαχείριση ερευνητικών έργων και προωθείται η ανοικτή επιστήμη. Ωστόσο, μια διαχρονική αδυναμία είναι ότι κατά κανόνα οι πρωτοβουλίες και δράσεις που υλοποιούνται, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη χρηματοδότηση μέσω έκτακτων ή αναπτυξιακών πόρων και όχι από τον τακτικό προϋπολογισμό του κράτους, με αποτέλεσμα σε πολλές περιπτώσεις να μην έχουν συστηματικό χαρακτήρα.

¹⁴ Στη συνέχεια προστέθηκαν άλλοι τρεις φορείς.

2.2.2. Επιχειρήσεις

Όσον αφορά το πεδίο των επιχειρήσεων, η θέσπιση φορολογικών κινήτρων για δαπάνες Ε&Α μέσω του Ν. 4172/2013 ακολουθήθηκε από την ενίσχυσή τους με βάση τον Ν. 4712/2020, που προέβλεπε την αύξηση του ποσοστού υπερ-έκπτωσης των δαπανών αυτών από τα ακαθάριστα έσοδα των επιχειρήσεων από 30% σε 100%, αλλά και ειδικότερα για τις φαρμακοβιομηχανίες, τον αυτόματο συμψηφισμό της φαρμακευτικής δαπάνης (Clawback)¹⁵ με ποσοστά επί των δαπανών Ε&Α και των δαπανών επενδυτικών σχεδίων ανάπτυξης προϊόντων ή υπηρεσιών ή γραμμών παραγωγής.¹⁶ Ο Ν. 4965/2022 περιείχε διατάξεις για τη μείωση της γραφειοκρατίας που αφορά τον έλεγχο και πιστοποίηση των δαπανών αυτών από τη δημόσια διοίκηση [π.χ. υποχρεωτικός έλεγχος εντός έξι μηνών, δειγματοληπτικός έλεγχος του 15% (κατ' ελάχιστον) των κατατεθειμένων εκθέσεων ελέγχου].

Με τον πιο πρόσφατο Ν. 5162/2024 επεκτείνονται περαιτέρω τα φορολογικά κίνητρα για τη διεξαγωγή τέτοιων δαπανών. Πιο συγκεκριμένα, οι δαπάνες Ε&Α¹⁷ που καταβάλλονται για την παροχή έργου ή υπηρεσίας προς επιχειρήσεις του Εθνικού Μητρώου Νεοφυών Επιχειρήσεων και προς ερευνητικά κέντρα, ινστιτούτα, τεχνολογικούς φορείς, Πανεπιστημιακά Κέντρα Έρευνας και Καινοτομίας, Ερευνητικά Πανεπιστημιακά Ινστιτούτα κλπ. εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα των επιχειρήσεων αυτών, κατά τον χρόνο της πραγματοποίησής τους, προσαυξημένες κατά 150%.

Οι δαπάνες Ε&Α των μικρομεσαίων επιχειρήσεων εκπίπτουν με αντίστοιχη προσαύξηση 200%. Προϋπόθεση για τη λήψη της προσαύξησης (100%, 150% ή 200%) είναι οι σχετικές δαπάνες να αντιστοιχούν σε ποσοστό ανώτερο του 20% επί του συνόλου των δαπανών που πραγματοποιήθηκαν το ίδιο έτος. Στην περίπτωση που οι εν λόγω δαπάνες εντός ενός φορολογικού έτους υπερβαίνουν το μέσο όρο των αντίστοιχων δαπανών των δύο προηγούμενων ετών, η επιχείρηση λαμβάνει επιπλέον προσαύξηση κατά 15%.¹⁸ Τον Σεπτέμβριο του 2024, εξαγγέλθηκε από τον Υπουργό Ανάπτυξης

¹⁵ Ο όρος Clawback σημαίνει την επιστροφή χρηματικού ποσού από τις φαρμακευτικές εταιρείες προς το δημόσιο, και συγκεκριμένα προς τον ΕΟΠΥΥ ή/και το Υπουργείο Υγείας, και προκύπτει ετησίως από την υπέρβαση του προκαταβολικά προκαθορισμένου ορίου του προϋπολογισμού της φαρμακευτικής δαπάνης του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. και της νοσοκομειακής φαρμακευτικής δαπάνης.

¹⁶ Πηγή: ΓΓΕΚ (χ.κ.). Φορολογικά Κίνητρα Ε&Α: Αυτόματη επιστροφή φαρμακευτικής δαπάνης CLAWBACK. <https://gsri.gov.gr/protovoulies-draseis/avtomati-epistrofi-farmakevtikis-dapanis-clawback/>. Προσέλαση: 26/8/2026.

¹⁷ Μαζί με τις αποσβέσεις του εξοπλισμού και των οργάνων που χρησιμοποιούνται για τις ανάγκες εκτέλεσής τους.

¹⁸ Πηγή: ΓΓΕΚ (χ.κ.). Φορολογικά Κίνητρα Ε&Α: Πιστοποίηση Δαπανών Έρευνας και Τεχνολογίας των Επιχειρήσεων. <https://gsri.gov.gr/protovoulies-draseis/pistopoiisi-dapanon-et-erevna-ton-epicheiriseon/>. Προσέλαση: 26/8/2026.

και τον Υπουργό Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών πρόσθετη ενίσχυση αυτών των φορολογικών κινήτρων¹⁹.

Αναφορικά με την άμεση χρηματοδότηση της έρευνας των επιχειρήσεων, υπάρχει συνέχεια της Δράσης «Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ» της ΓΓΕΚ και στο πλαίσιο της νέας προγραμματικής περιόδου (ΕΣΠΑ 2021-2027) με τον τίτλο πλέον «Ερευνώ-Καινοτομώ». Στόχος και πάλι είναι η ενίσχυση της ερευνητικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων (με έμφαση στις μικρομεσαίες) και του ερευνητικού τους δυναμικού, των συμπράξεων μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών οργανισμών, και της αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων. Ο προϋπολογισμός της Δράσης ανέρχεται σε 300 εκατ. ευρώ²⁰. Στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2021-2027 –όπως και κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο–, υφίσταται η δυνατότητα επιδότησης των δαπανών Ε&Α των επιχειρήσεων, η οποία κυμαίνεται μεταξύ 25% και 65% για τις μεγάλες επιχειρήσεις και μεταξύ 35% και 80% για τις μικρομεσαίες.

Κίνητρα για την υλοποίηση ιδιωτικών επενδύσεων σε Ε&Α παρείχε και ο Αναπτυξιακός Νόμος Ν. 4887/2022 και, συγκεκριμένα, το θεματικό καθεστώς «Έρευνα και εφαρμοσμένη καινοτομία». Τα χορηγούμενα κίνητρα είναι αυτά της φορολογικής απαλλαγής, της επιδότησης χρηματοδοτικής μίσθωσης και της επιδότησης του μισθολογικού κόστους για όλα τα είδη των επιχειρήσεων, ενώ, συγκεκριμένα για τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, περιλαμβάνεται και το κίνητρο της επιχορήγησης. Σημειώνεται ότι η τροποποίηση του Αναπτυξιακού Νόμου μέσω του Ν. 5203/2025 προέβλεπε την κατάργηση του συγκεκριμένου θεματικού καθεστώτος.

Μία σημαντική πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που στοχεύει στην πράσινη και ψηφιακή μετάβαση και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας και οικονομίας αποτελεί το «Στρατηγικό Forum για τα Σημαντικά Έργα Κοινού Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος»²¹. Στην πρωτοβουλία αυτή συμμετέχουν εκπρόσωποι των κρατών-μελών και των παραγωγικών εταίρων της ΕΕ και είναι σημαντικό ότι ελληνικές επιχειρήσεις λαμβάνουν μέρος σε τέτοιου είδους έργα μέσω προσκλήσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων (π.χ. στο πεδίο της αλυσίδας αξίας της Μικροηλεκτρονικής²², του Υδρογόνου²³ κλπ.).

¹⁹ Πηγή: Μανιφόβα, Δ. (2024, 17 Σεπτεμβρίου). Ενίσχυση καινοτομίας και συγχωνεύσεων. *Η Καθημερινή*. <https://www.kathimerini.gr/economy/563223889/enischysi-kainotomias-kai-syghchoneyseon/>. Προσέλαση: 14/2/2026.

²⁰ Πηγή: ΓΓΕΚ (χ.χ.). *Ερευνώ – Καινοτομώ 2021-2027*. <https://gsri.gov.gr/protovoulies-driseis/erevno-kainotomo-2021-2027/>. Προσέλαση: 26/8/2026.

²¹ Πηγή: European Commission (n.d.). *Important Projects of Common European Interest (IPCEI)*. https://competition-policy.ec.europa.eu/state-aid/ipcei_en. Προσέλαση: 14/2/2026.

²² Πηγή: European Commission (n.d.). *Approved IPCEIs in the Microelectronics value chain*. https://competition-policy.ec.europa.eu/state-aid/ipcei/approved-ipceis/microelectronics-value-chain_en. Προσέλαση: 14/2/2026.

²³ Πηγή: European Commission (n.d.). *Hy2Tech*. <https://ipcei.observatory.clean-hydrogen.europa.eu/hy2tech>. Προσέλαση: 14/2/2026.

Εντός του 2024 θεσπίστηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο η Πλατφόρμα Στρατηγικών Τεχνολογιών για την Ευρώπη (STEP), στόχος της οποίας είναι η υποστήριξη των επενδύσεων σε τέσσερις κρίσιμους τεχνολογικούς τομείς και τις σχετικές τους αλυσίδες αξίας: α) τις ψηφιακές τεχνολογίες, και ιδιαίτερα τις υπερπροηγμένες (deep tech), β) τις «καθαρές» και αποδοτικές ως προς τη χρήση των πόρων τεχνολογίες (clean tech), γ) τις βιοτεχνολογίες, και δ) τις τεχνολογίες στον τομέα της Άμυνας. Η υποστήριξη μέσω της STEP αφορά διάφορα στάδια επιχειρηματικής ανάπτυξης, από την εφαρμοσμένη έρευνα μέχρι την παραγωγή ειδικού παραγωγικού εξοπλισμού και απευθύνεται τόσο στις ΜμΕ όσο και στις μεγάλες επιχειρήσεις.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απονέμει «σφραγίδα κυριαρχίας» (STEP Seal) σε έργα που υπεβλήθησαν στα πέντε προγράμματα «άμεσης διαχείρισης» από αυτήν (Horizon Europe, Innovation Fund, European Defense Fund, Digital Europe Programme, EU4Health) και έλαβαν πολύ υψηλή βαθμολογία κατά τη διαδικασία επιλογής. Με τον τρόπο αυτόν, τα έργα που εξασφάλισαν χρηματοδότηση δύνανται να λάβουν συμπληρωματική χρηματοδότηση από προκηρύξεις ΕΣΠΑ του κράτους-μέλους, ενώ, στα έργα που δεν εξασφάλισαν ευρωπαϊκή χρηματοδότηση λόγω εξάντλησης των διαθέσιμων πόρων, παρέχεται προνομιακή και απλουστευμένη πρόσβαση σε χρηματοδότηση από ειδικές προσκλήσεις στο ΕΣΠΑ. Στο πλαίσιο αυτό, η STEP ενσωματώθηκε ως 5η βασική προτεραιότητα του Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» του ΕΣΠΑ 2021-2027 (Δήμας & Τσακανίκας, 2026).

Συμπερασματικά, τα βασικά μέτρα για την ενίσχυση της ερευνητικής δραστηριότητας στις επιχειρήσεις περιλαμβάνουν ισχυρά φορολογικά κίνητρα για δαπάνες Ε&Α, με σημαντικές προσαυξήσεις για μικρομεσαίες επιχειρήσεις και συνεργασίες με ερευνητικούς φορείς. Απλοποιούνται οι διαδικασίες ελέγχου και πιστοποίησης των δαπανών Ε&Α, ενώ συνεχίζεται η άμεση χρηματοδότηση μέσω δράσεων όπως το «Ερευνώ-Καινοτομώ».

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:
ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

Σεπτέμβριος 2026

Εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού

3

Η εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού μιας χώρας είναι μία ακόμα σημαντική δραστηριότητα του εθνικού συστήματος καινοτομίας. Η βιβλιογραφία αναγνωρίζει ότι η απλή ύπαρξη προηγμένης επιστημονικής και τεχνικής γνώσης, και η μετατροπή της σε πρωτότυπα (prototypes) προϊόντων δεν δημιουργεί αυτομάτως καινοτομία (Borrás & Edquist, 2019). Ένα κρίσιμο στοιχείο για τη μετάφραση της νέας γνώσης σε καινοτομία είναι ο τρόπος με τον οποίο οι δεξιότητες, οι ικανότητες και η εξειδικευμένη γνώση αναπτύσσονται και χρησιμοποιούνται τόσο σε ατομικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο οργανισμού (επιχείρησης ή και δημόσιου φορέα). Το γεγονός αυτό αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία αν αναλογιστούμε ότι η καινοτομία δεν αφορά μόνο την ανάπτυξη νέων ή βελτιωμένων προϊόντων (αγαθών και υπηρεσιών), αλλά και την ανάπτυξη και χρήση από την επιχείρηση καινοτομιών που αφορούν τις παραγωγικές διεργασίες και άλλες επιχειρησιακές διαδικασίες/λειτουργίες (μάρκετινγκ, logistics, οικονομική λειτουργία, διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού και άλλων πόρων, γενικότερη εσωτερική επικοινωνία και οργάνωση κ.ά.), καθώς και τη διαχείριση των σχέσεων με άλλες επιχειρήσεις και φορείς.

Η συγκεκριμένη δραστηριότητα του συστήματος καινοτομίας αφορά προφανώς όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης τα οποία τροφοδοτούν με ανθρώπινο κεφάλαιο τον παραγωγικό-επιχειρηματικό και δημόσιο τομέα. Η δραστηριότητα αυτή, όμως, πραγματοποιείται και στις επιχειρήσεις και στους δημόσιους οργανισμούς, οι οποίοι θα πρέπει να έχουν ως μέλημα την ενίσχυση των γνώσεων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού τους, μέσω και της συνεργασίας τους με φορείς εκπαίδευσης.

3.1. Συγκριτική επίδοση χώρας με βάση σχετικούς δείκτες

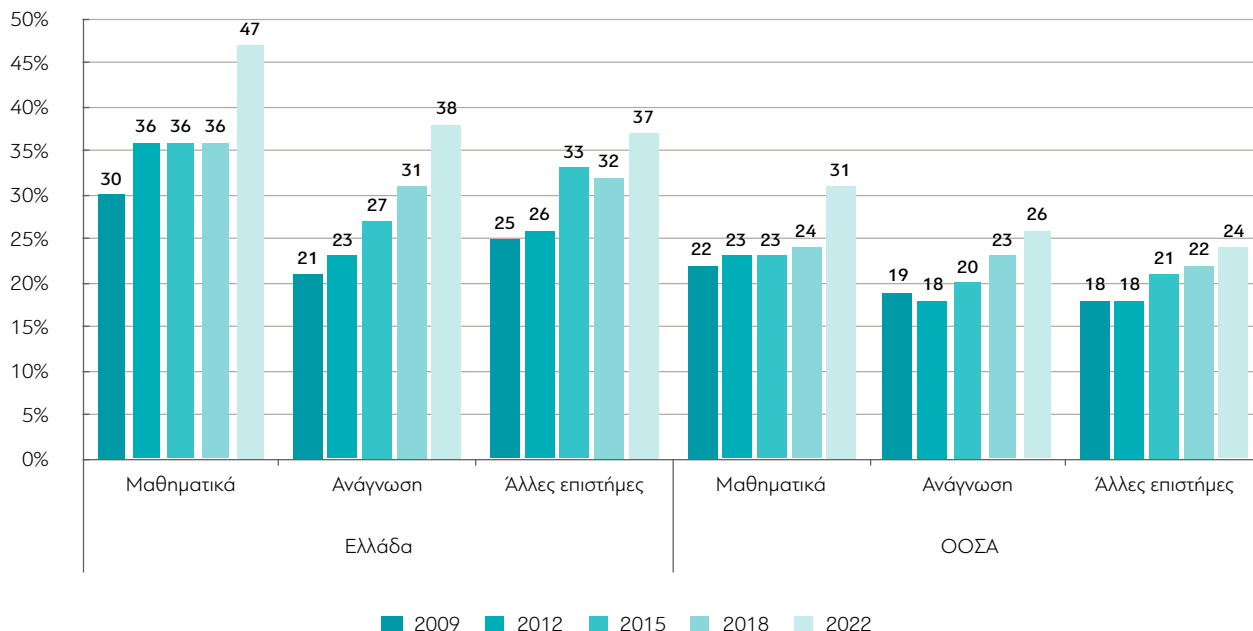
Οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση στην Ελλάδα βρίσκονται διαχρονικά σε χαμηλό επίπεδο συγκριτικά με τις περισσότερες χώρες της ΕΕ. Η τάση αυτή εξακολουθεί τα τελευταία χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, οι δαπάνες για εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ ανήλθαν στο 4% το 2023 (από 3,9% το 2017), ενώ η ΕΕ-27 βρισκόταν στο 4,7%, γεγονός που κατατάσσει την Ελλάδα στην 24η θέση της ΕΕ. Αντίστοιχα, για την ίδια χρονική περίοδο, οι δαπάνες αυτές ως ποσοστό των συνολικών κρατικών δαπανών ανήλθαν στο 8% (όπως και το 2017), με την ΕΕ-27 να είναι στο 9,6% και την Ελλάδα να καταλαμβάνει την προτελευταία θέση των χωρών της ΕΕ με βάση τον συγκεκριμένο δείκτη Eurostat [(gov_10a_exp)].

Μελετώντας τα διαφορετικά επίπεδα εκπαίδευσης και ξεκινώντας με τη Δευτεροβάθμια, η Ελλάδα παρουσιάζει χαμηλή επίδοση σε δεξιότητες ανάγνωσης και γραφής, μαθηματικών και άλλων επιστημών με βάση τη μεθοδολογία του Προγράμματος PISA του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) (OECD, 2023). Το 2022, οπότε και πραγματοποιήθηκε η τελευταία έρευνα, βρισκόταν στις χαμηλότερες θέσεις των χωρών του ΟΟΣΑ και μάλιστα υπάρχει μια σταθερή μείωση και στις τρεις κατηγορίες δεξιοτήτων από το 2009 και μετά (**Διάγραμμα 4**). Ενδεικτικά, στο πεδίο της ανάγνωσης και γραφής, το ποσοστό των Ελλήνων μαθητών με χαμηλή επίδοση²⁴ ήταν 47%, με τον μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ να είναι στο 31%. Επίσης, το ποσοστό των Ελλήνων μαθητών με υψηλή επίδοση²⁵ ήταν μόλις 2%, ενώ ο μέσος όρος του ΟΟΣΑ ήταν στο 7%. Αντίστοιχη εικόνα παρατηρείται και για τις δεξιότητες στα μαθηματικά και τις άλλες επιστήμες (OECD, 2023).

²⁴ Κάτω από το Επίπεδο 2.

²⁵ Από Επίπεδο 5 και άνω.

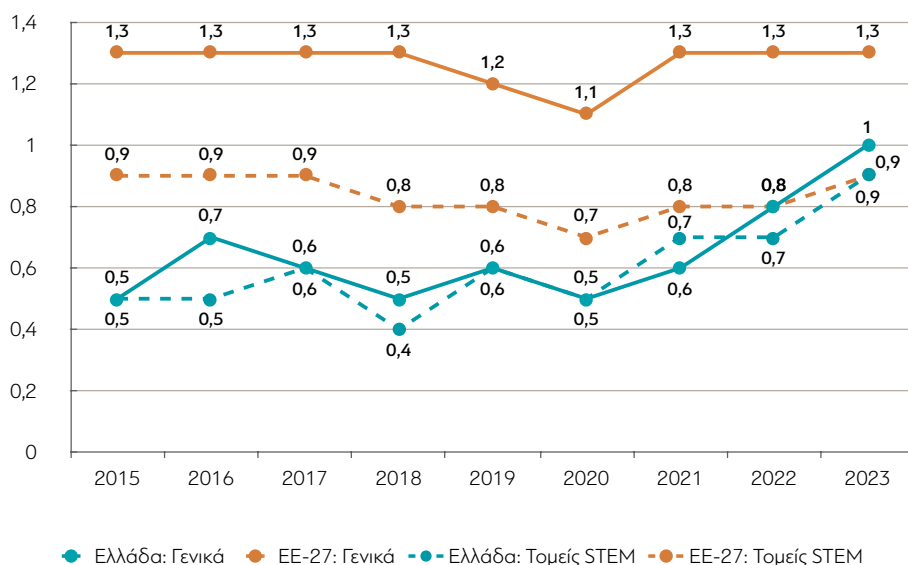
Διάγραμμα 4. Μερίδιο μαθητών Δευτεροβάθμιας με χαμηλές επιδόσεις στο PISA, Ελλάδα και ΟΟΣΑ (2009-2022)

Πηγή: OECD, *Programme for International Student Assessment (PISA): Publications*. Available at: <https://www.oecd.org/en/about/programmes/pisa.html#publications>.

Από την άλλη πλευρά, είναι γεγονός ότι η χώρα διαθέτει ανθρώπινο δυναμικό υψηλών προσόντων σε όρους αναλογίας αποφοίτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στον γενικό πληθυσμό. Ενδεικτικά, το 44,5% του πληθυσμού ηλικίας 25-34 ετών ήταν απόφοιτοι Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης το 2023 (43,1% στην ΕΕ-27), ποσοστό που εμφανίζει διαχρονική αύξηση από το 2011 (European Commission, 2024a). Όμως, η Ελλάδα υπολείπεται της ΕΕ ως προς τον αριθμό των νέων διδασκόντων ηλικίας 25-34 ετών. Με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της Eurostat που αφορούν το 2023, η διαφορά αυτή υφίσταται ως προς το σύνολο των νέων διδασκόντων (1 έναντι 1,3 ανά 1.000 κατοίκους) [Eurostat (educ_uoe_grad06)], αλλά έχει καλυφθεί πλήρως ως προς τους νέους διδασκότες στους τομείς STEM (0,7 έναντι 0,8 ανά 1.000 κατοίκους) [Eurostat (educ_uoe_grad07)]. Παρατηρείται βελτίωση της επίδοσης της χώρας και ως προς τους δύο δείκτες σε σχέση με το 2015, καθώς οι τιμές των δεικτών αυτών διπλασιάστηκαν ή σχεδόν διπλασιάστηκαν από εκείνη τη χρονιά (Διάγραμμα 5).

Διάγραμμα 5. Νέοι διδάκτορες ηλικίας 25-34 ετών ανά 1.000 κατοίκους, Ελλάδα και ΕΕ-27 (2015-2023)

Πηγή: Eurostat Data Browser, Graduates at doctoral level, in science, math., computing, engineering, manufacturing, construction, by sex - per 1,000 of population aged 25-34 [educ_uoe_grad06 & educ_uoe_grad07].

Μία σημαντική αδυναμία της χώρας ως προς τη διάσταση του ανθρώπινου δυναμικού, η οποία παραμένει και τα τελευταία χρόνια, είναι η **υψηλή ανα-ντιστοιχία των προσόντων των απασχολούμενων και των απαιτήσεων της αγοράς εργασίας** (απασχόληση σε θέσεις εργασίας κατώτερες των προσόντων τους ή διαφορετικού γνωστικού πεδίου). Μάλιστα, το μερίδιο των νέων αποφοίτων (ηλικίας 25-34) Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης σε θέσεις εργασίας που δεν απαιτούν προσόντα ανώτατης εκπαίδευσης ήταν το δεύτερο υψηλότερο στην ΕΕ μετά την Ισπανία το 2023 (36,6% έναντι 23% του κοινοτικού μέσου όρου). Παρ' όλα αυτά, έχει σημειωθεί αισθητή βελτίωση σε σύγκριση με το 2018 που το αντίστοιχο ποσοστό (47,8%) ήταν με διαφορά το μεγαλύτερο στην ΕΕ²⁶. Το πρόβλημα αυτό οφείλεται στον χαμηλό βαθμό δημιουργίας θέσεων εργασίας σε τομείς υψηλής έντασης γνώσης.

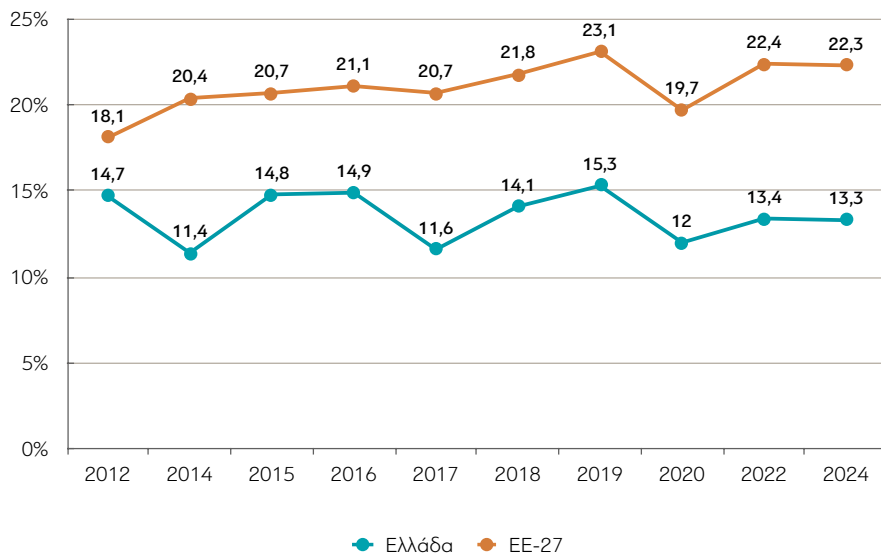
Επίσης, διαχρονικά παρατηρείται έλλειψη γνώσεων και δεξιοτήτων οριζόντιου χαρακτήρα (soft skills), ιδιαίτερα σε επαγγέλματα υψηλών προσόντων (ανώτερα διευθυντικά στελέχη και επιστημονικό δυναμικό). Ενδεικτικά είναι τα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας του ΣΕΒ που διεξήχθη το 2018 σε βιομηχανικές επιχειρήσεις, η οποία έδειξε ότι το 36% των επιχειρήσεων αντιμετώπιζαν δυσκολίες στην κάλυψη κενών θέσεων εργασίας, ενώ το 46%

²⁶ Πηγή: CEDEFOP (n.d.). Over-qualification rate (of tertiary graduates) [EU countries, 2023]. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/skills-intelligence/over-qualification-rate-tertiary-graduates?year=2023&country=EU#1>. Προσέλαση: 14/2/2026.

αυτών δήλωνε ότι το υφιστάμενο προσωπικό τους δεν διέθετε τις απαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες (ΣΕΒ, 2019). Το γεγονός αυτό σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στο ότι η **ζήτηση συγκεκριμένων προσόντων από την αγορά εργασίας δεν καλύπτεται ικανοποιητικά από την προσφορά δεξιοτήτων και γνώσεων** (π.χ. soft skills) όπως αυτές καθορίζονται μέσα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα (ειδικότερα των πανεπιστημίων). Έρευνα πεδίου που διεξήχθη το 2021 από το ΕΛΙΑΜΕΠ σε 650 νέους ηλικίας 15-34 ετών επιβεβαιώνει την κάθετη (επίπεδο προσόντων) και οριζόντια (γνωστικό πεδίο προσόντων) **αναντιστοιχία των δεξιοτήτων τους με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και αποτυπώνει την πεποίθησή τους ότι το εκπαιδευτικό σύστημα δεν τους προετοιμάζει επαρκώς για αυτήν** (Katsikas, 2021).

Επιπροσθέτως, συνεχίζει να είναι χαμηλό το ποσοστό των επιχειρήσεων που επενδύουν σε προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης και ανάπτυξης ψηφιακών δεξιοτήτων. Ως προς το πρώτο είδος προγραμμάτων, τα στοιχεία του Continuing Vocational Training Survey (CVTS), που πραγματοποιείται κάθε πέντε χρόνια, δείχνουν ότι παραμένει πολύ μεγάλη η διαφορά από την ΕΕ, χωρίς τάση βελτίωσης. Πιο συγκεκριμένα, το 17,8% επένδυσαν σε τέτοιου είδους προγράμματα το 2020 (από 21,7% το 2015), με την ΕΕ να είναι στο 67,4% (από 72,6% το 2015). Μάλιστα, η εικόνα δεν είναι διαφορετική και στις επιμέρους κατηγορίες των επιχειρήσεων με βάση το μέγεθος. Ενδεικτικά, το 24,5% των μεσαίων επιχειρήσεων (50-249 εργαζόμενους) της χώρας είχε τέτοιες επενδύσεις το 2020, ποσοστό πολύ μικρότερο από την ΕΕ (82,5%) [Eurostat (trng_cvt_01s)]. Αναφορικά με τις ψηφιακές δεξιότητες, μόνο το 13,3% των ελληνικών επιχειρήσεων παρείχαν εκπαίδευση στους εργαζομένους τους για την ανάπτυξη ή αναβάθμιση τέτοιων δεξιοτήτων το 2024 (από 15,3% το 2019), με την ΕΕ να είναι στο 22,3% [Eurostat (isoc_ske_itts)] (**Διάγραμμα 6**).

Διάγραμμα 6. Μερίδιο επιχειρήσεων που παρέχουν εκπαίδευση για τη βελτίωση των ψηφιακών δεξιοτήτων στους εργαζομένους τους, Ελλάδα και ΕΕ-27 (2012-2024)

Πηγή: Eurostat Data Browser, Enterprises that provided training to develop/upgrade ICT skills of their personnel by size class of enterprise [isoc_ske_itts].

Η χώρα μας σημειώνει διαχρονικά ιδιαίτερα χαμηλή επίδοση αναφορικά με τη συμμετοχή των πολιτών σε προγράμματα διά βίου μάθησης. Μόλις το 4,4% του πληθυσμού της Ελλάδας ηλικίας 25-64 ετών συμμετείχε συστηματικά σε τέτοιου είδους προγράμματα έναντι 13,3% της ΕΕ. Τα αντίστοιχα ποσοστά το 2015 ήταν 3,3% και 10,1% [Eurostat (trng_lfse_01)].

Τέλος, σε σχέση με το ζήτημα του brain drain, το φαινόμενο αυτό που ήταν ιδιαίτερα έντονο κατά τη διάρκεια της βαθιάς οικονομικής κρίσης της χώρας, συνεχίστηκε έως και το 2022, αν και μειούμενο. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, η καθαρή εκροή Ελλήνων πολιτών από τη χώρα ήταν 249.300 άτομα την περίοδο 2010-2021, με την ετήσια όμως καθαρή εκροή να μειώνεται από 39.100 Έλληνες πολίτες το 2012 –δηλαδή μέσα στην καρδιά της οικονομικής κρίσης– σε 5.900 το 2021. Το 2023 ήταν η πρώτη χρονιά μετά το 2008, για την οποία το ισοζύγιο μετανάστευσης έγινε θετικό, καθώς 32.805 Έλληνες πολίτες έφυγαν από τη χώρα και 47.155 επέστρεψαν [Eurostat (migr_emi1ctz & migr_imm1ctz)].

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει διαχρονικές προκλήσεις στον τομέα της Εκπαίδευσης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων, με τις δημόσιες δαπάνες για εκπαίδευση να παραμένουν χαμηλότερες από τον μέσο όρο της ΕΕ και τις επιδόσεις των μαθητών σε βασικές δεξιότητες να υστερούν σημαντικά. Παράλληλα, παρατηρείται υψηλό ποσοστό αποφοίτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, αλλά και σημαντική αναντιστοιχία μεταξύ των προσόντων τους και των απαιτήσεων

της αγοράς εργασίας, καθώς και περιορισμένη συμμετοχή σε προγράμματα διά βίου μάθησης και επαγγελματικής κατάρτισης. Η αναστροφή του φαινομένου του brain drain είναι θετική εξέλιξη, όμως απαιτούνται στοχευμένες παρεμβάσεις για την ουσιαστική αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την ενίσχυση της διασύνδεσης εκπαίδευσης και απασχόλησης.

3.2. Δημόσιες πολιτικές και άλλες δράσεις που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται δημόσιες πολιτικές και άλλες δράσεις που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται τα τελευταία χρόνια και αφορούν όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης (σχολική και Τριτοβάθμια), την ενίσχυση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού των επιχειρήσεων και των δημόσιων οργανισμών (πράσινες, ψηφιακές κλπ.), την ανάπτυξη των ψηφιακών δεξιοτήτων των πολιτών, καθώς και την ανάσχεση του φαινομένου του brain drain.

Ξεκινώντας με την **Τριτοβάθμια Εκπαίδευση**, σημαντικές παρεμβάσεις πραγματοποιήθηκαν με τον Ν. 4957/2022 όσον αφορά την εξωστρέφεια και διεθνοποίηση των ελληνικών πανεπιστημίων. Πιο συγκεκριμένα, δίνεται η δυνατότητα σε τμήματα του ίδιου ή διαφορετικών πανεπιστημίων της χώρας να συνεργάζονται για την ίδρυση κοινών διεπιστημονικών προγραμμάτων σπουδών και διπλών προγραμμάτων σπουδών πρώτου κύκλου (dual major), που οδηγούν στην απονομή ισότιμων τίτλων σπουδών σε δύο διακριτά γνωστικά αντικείμενα. Τα ελληνικά πανεπιστήμια έχουν πλέον τη δυνατότητα να διοργανώνουν ξενόγλωσσα προγράμματα σπουδών πρώτου κύκλου (προπτυχιακό επίπεδο) που απευθύνονται αποκλειστικά σε πολίτες του εξωτερικού, μέσω και της συνεργασίας με άλλα ελληνικά ή ξένα πανεπιστήμια. Όταν προέρχονται από συνεργασία, τα ξενόγλωσσα προγράμματα μπορούν να οδηγούν στην απονομή είτε ενός ενιαίου τίτλου σπουδών πρώτου κύκλου με ειδίκευση σε δύο διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα, είτε δύο ισότιμων τίτλων σπουδών πρώτου κύκλου του ίδιου ή διαφορετικού γνωστικού αντικειμένου (δηλαδή να είναι διπλά προγράμματα σπουδών).

Μία ακόμα δυνατότητα που έχουν πλέον τα πανεπιστήμια είναι η ίδρυση θερινών προγραμμάτων σπουδών (κατά βάση ξενόγλωσσων). Επιπροσθέτως, ελληνικά πανεπιστήμια που συμμετέχουν σε διακρατικές συμμαχίες πανεπιστημίων στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια» μπορούν να διοργανώνουν Κοινά Διεθνή Διιδρυματικά Προγράμματα Σπουδών σύντομης διάρκειας και πρώτου, και δεύτερου και τρίτου κύκλου. Πέραν των παραπάνω, παρέχεται το δικαίωμα στους φοιτητές των ελληνικών πανεπιστημίων να παρακολουθούν μαθήματα ή εκπαιδευτικές δραστηριότητες άλλου πανεπιστημίου της χώρας για ένα εξάμηνο (πρόγραμμα εσωτερικής κινητικότητας). Ακόμη, διευκολύνεται η παράλληλη απασχόληση των μελών ΔΕΠ σε πανεπιστήμια του εξωτερικού.

Σημειώνεται ότι ελληνικά πανεπιστήμια προσφέρουν πλέον προγράμματα σπουδών στα αγγλικά τόσο σε προπτυχιακό (π.χ. Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, Τμήμα Ιατρικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης), όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο (π.χ. Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών). Επίσης, κεντρικά (ΕΜΠ, ΕΚΠΑ, ΟΠΑ κ.ά.), αλλά και περιφερειακά πανεπιστήμια της χώρας Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Διεθνές Πανεπιστήμιο κ.ά.) έχουν εδώ και μερικά χρόνια ξεκινήσει συνεργασία με κορυφαία ξένα πανεπιστήμια (π.χ. των ΗΠΑ), με στόχο τη συνδιοργάνωση διπλών προγραμμάτων σπουδών, θερινών προγραμμάτων και κοινών διδακτορικών προγραμμάτων, τις ανταλλαγές φοιτητών-καθηγητών, αλλά και τις ερευνητικές συνεργασίες, τη μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, και την ίδρυση νεοφυών επιχειρήσεων²⁷.

Μία ακόμα παρέμβαση που έγινε στο πλαίσιο του Ν. 4957/2022, η οποία προωθεί τη διασύνδεση των πανεπιστημίων με την κοινωνία και την ενίσχυση των γνώσεων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας, είναι η δυνατότητα ίδρυσης Κέντρου Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης (ΚΕΔΙΒΙΜ) σε κάθε πανεπιστήμιο. Τα ΚΕΔΙΒΙΜ έχουν ως αντικείμενο την ανάπτυξη και παροχή προγραμμάτων επιμόρφωσης, μη τυπικής μάθησης, συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, επανειδίκευσης, αναβάθμισης δεξιοτήτων, γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων, συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού και εν γένει προγραμμάτων διά βίου μάθησης προς τους φοιτητές και αποφοίτους των ΑΕΙ, αλλά και τον γενικό πληθυσμό. Μεγάλος αριθμός πανεπιστημίων της χώρας έχουν πλέον συγκροτήσει τέτοια κέντρα²⁸.

Μία μεταρρύθμιση που πραγματοποιήθηκε με σκοπό τη βελτίωση της λειτουργίας της ανώτατης εκπαίδευσης ήταν η ίδρυση της Εθνικής Αρχής Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΑΕ) με τον Ν. 4653/2020, η οποία είναι ανεξάρτητη διοικητική αρχή που εποπτεύεται από το Υπουργείο Παιδείας. Αποτελεί συνέχεια της Αρχής Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (ΑΔΙΠ), αλλά πλέον έχει ρόλο στη διαμόρφωση και υλοποίηση της εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση, εισηγείται στον Υπουργό Παιδείας την κατανομή της επιχορήγησης των ΑΕΙ μέσω της αξιολόγησής τους με συγκεκριμένους δείκτες ποιότητας και επίδοσης, προτείνει μέτρα για την ενίσχυση της διεθνοποίησής τους, αναδεικνύει Κέντρα Αριστείας με συγκεκριμένα κριτήρια αξιολόγησης, και ελέγχει και αξιολογεί τις αιτήσεις για εγκατάσταση και λειτουργία παραρτημάτων ξένων πανεπιστημίων στη χώρα, δυνατότητα που εισήχθη μέσω του Ν. 5094/2024.

²⁷ Πηγή: Οικονομίδη, Ε. (2022, 12 Οκτωβρίου). Απόβαση στην Ελλάδα από 30 πανεπιστήμια των ΗΠΑ - Μιλούν στον Ε.Τ. οι πρυτάνεις ΕΜΠ, ΕΚΠΑ, ΑΣΟΕΕ. *Ελεύθερος Τύπος*. <https://www.eleftherostypos.gr/ellada/apovasi-stin-ellada-apo-30-panepistimia-ton-ipa-miloun-ston-e-t-oi-prytaneis-eb-ekpa-asoee>. Προσέλαση: 14/2/2026.

²⁸ Π.χ. ΕΚΠΑ, ΕΜΠ, ΟΠΑ, ΑΠΘ, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και πολλά ακόμα.

Στον τομέα της **Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης**, τα τελευταία χρόνια έχουν ληφθεί πρωτοβουλίες για την αναβάθμιση της σχολικής εκπαίδευσης και ειδικότερα, για τον ψηφιακό της μετασχηματισμό, την αναμόρφωση του προγράμματος σπουδών, και την αξιολόγηση και εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Πιο συγκεκριμένα, μέσω του Ν. 4692/2020 και, ιδιαίτερα, μέσω του Ν. 5128/2024, εισήχθησαν ρυθμίσεις για τον ψηφιακό εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης. Ενδεικτικά, ο πρόσφατος νόμος προβλέπει τη δημιουργία εκπαιδευτικής ψηφιακής πύλης - ψηφιακού φροντιστηρίου που αφορά την παροχή υπηρεσιών σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Σχεδιάζονται ή έχουν ήδη υλοποιηθεί μια σειρά από δράσεις, όπως τα νέα προγράμματα σπουδών πληροφορικής και τα νέα βιβλία πληροφορικής για το Γυμνάσιο, η ανάπτυξη του πιστοποιητικού πληροφορικής που θα αναγνωρίζει τις δεξιότητες των μαθητών, και η δημιουργία Κέντρων Καινοτομίας²⁹ στις 13 περιφέρειες της χώρας, που αποτελούν χώρους πρακτικής για την ενίσχυση των γνώσεων STEM και την καλλιέργεια δεξιοτήτων των μαθητών για την επίλυση προβλημάτων (problem-solving skills).

Ταυτόχρονα, τα σχολεία εξοπλίζονται με κτ. ρομποτικής και υποστηρίζονται με δράσεις STEM από τις πρώτες τάξεις της εκπαίδευσης ώστε οι μαθητές να εξοικειωθούν από μικρή ηλικία με τον προγραμματισμό και τη ρομποτική. Επίσης, αναπτύσσονται ανοιχτά ψηφιακά περιβάλλοντα με ενσωματωμένη Τεχνητή Νοημοσύνη για εξατομικευμένη και συνεργατική μάθηση, στα οποία όλοι οι μαθητές έχουν πρόσβαση. Κάθε τάξη εμπλουτίζεται με διαδραστικά συστήματα μάθησης και υπολογιστικά συστήματα (π.χ. διαδραστικούς πίνακες), και τα διδακτικά βιβλία εμπλουτίζονται με ψηφιακά αντικείμενα με στόχο την ενίσχυση της διαδραστικής μάθησης.³⁰ Πέραν των παραπάνω, μέσω χρηματοδότησης από το ΤΑΑ πραγματοποιείται επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση εξειδικευμένης γνώσης σε παιδαγωγικές πρακτικές ψηφιακής μάθησης και τη χρήση διαδραστικών εργαλείων. Γενικότερα, τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί και διανεμηθεί ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό για μαθητές και εκπαιδευτικούς, έχουν πραγματοποιηθεί σεμινάρια για την ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών, και έχουν ενισχυθεί οι ψηφιακές υποδομές των σχολείων.

Με τον Ν. 4692/2020 εισήχθη στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση η πιλοτική Δράση «Εργαστήρια Δεξιοτήτων», η οποία συνίσταται στη δοκιμαστική προσθήκη νέων θεματικών κύκλων στο Νηπιαγωγείο και στο υποχρεωτικό ωρολόγιο πρόγραμμα του Δημοτικού και του Γυμνασίου με

²⁹ Πηγή: Ιστότοπος Κέντρων Καινοτομίας στις 13 Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης: <http://ic.cti.gr/el/>. Προσέλαση: 14/2/2026.

³⁰ Πηγή: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2024, 12 Νοεμβρίου). ICILS 2023: Προτεραιότητα η ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων στα σχολεία [Δελτίο Τύπου]. <https://www.minedu.gov.gr/site/60040-12-11-24-icils-2023-proteraiotita-i-enisxyti-ton-psifiakon-deksiotiton-sta-sxoleia-2>. Προσέλαση: 26/8/2026.

σκοπό την ενίσχυση της καλλιέργειας ήπιων δεξιοτήτων (soft skills)³¹, δεξιοτήτων ζωής και δεξιοτήτων τεχνολογίας και επιστήμης στους μαθητές, αξιοποιώντας σύγχρονες μεθόδους μάθησης. Οι θεματικές ενότητες των «Εργαστηρίων Δεξιοτήτων» προκύπτουν από τους Παγκόσμιους Δείκτες Αειφόρου Ανάπτυξης (περιβάλλον, ευ ζην, ασφάλεια, κοινωνία των πολιτών, σύγχρονη τεχνολογία και επιχειρηματικότητα) και διαμορφώθηκαν στην τελική τους μορφή μετά την ολοκλήρωση της πιλοτικής εφαρμογής της Δράσης.³²

Μέσω του Ν. 4692/2020 δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην εκμάθηση ξένων γλωσσών, για παράδειγμα, μέσω της πιλοτικής εισαγωγής της δημιουργικής ενασχόλησης των μαθητών του Νηπιαγωγείου με την αγγλική γλώσσα και της μετατροπής σχολικών μονάδων σε δίγλωσσες.

Παράλληλα, σημειώθηκαν σημαντικά βήματα αναφορικά με την αξιολόγηση της σχολικής εκπαίδευσης, γεγονός που μπορεί να συμβάλλει στην ενίσχυση της ποιότητάς της. Πιο συγκεκριμένα, ο Ν. 4692/2020 προβλέπει τόσο την αυτοαξιολόγηση των σχολικών μονάδων για τον εντοπισμό δυνατών και αδύνατων σημείων όσο και την εισαγωγή εξωτερικών μηχανισμών αξιολόγησης. Ο Ν. 4823/2021 θέτει ένα συγκροτημένο πλαίσιο για την αξιολόγηση των στελεχών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και του έργου των εκπαιδευτικών και του ειδικού εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού.

Όσον αφορά τη Δευτεροβάθμια και ανώτατη **τεχνικο-επαγγελματική εκπαίδευση**, καθιερώθηκε, μέσω του Ν. 4763/2020, το Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΣΕΕΚ), που είχε ως στόχο τον επανασχεδιασμό του ρυθμιστικού πλαισίου και την αποτελεσματικότερη προσαρμογή και ανταπόκριση της επαγγελματικής εκπαίδευσης στις διαρκώς μεταβαλλόμενες ανάγκες της κοινωνίας και της σύγχρονης οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτό, έγιναν και γίνονται προσπάθειες για την αναμόρφωση/αναβάθμιση των προγραμμάτων σπουδών, λαμβάνοντας υπόψη το διεθνοποιημένο περιβάλλον απασχόλησης, την ανάπτυξη υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού για την υποστήριξη των μαθητών στις επιλογές τους και την ενίσχυση της μαθητείας και σύνδεσής της με την αγορά εργασίας. Παρ' όλα αυτά, η μετατροπή των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΤΕΙ) σε Πανεπιστήμια μέσω του Ν. 4610/2019 δημιουργεί προβληματισμό για την επάρκεια του συστήματος τεχνικο-επαγγελματικής εκπαίδευσης της χώρας.

Ένα σημαντικό ζήτημα που διαπερνά τις διαφορετικές βαθμίδες εκπαίδευσης είναι αυτό της **παρακολούθησης-ικνηλάττησης της διαδρομής των αποφοίτων**, λόγω της σημασίας που έχει για την καταγραφή των εκπαιδευτικών

³¹ Τα soft skills σχετίζονται περισσότερο με άρρητη γνώση και διαστάσεις της συμπεριφοράς των ανθρώπων. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται η ικανότητα επικοινωνίας και συνεργασίας, η δημιουργικότητα, η κριτική σκέψη, η προσαρμοστικότητα και η ενσυναίσθηση.

³² Υπ. Αποφάσεις 94236/ΓΔ4/2021 και 94214/Δ2/2021.

και επαγγελματικών προτιμήσεων και επιλογών των μαθητών και φοιτητών, την παρακολούθηση των αναγκών του παραγωγικού συστήματος για γνωστικά πεδία και δεξιότητες, και τη διατύπωση προτάσεων για τη λήψη μέτρων με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος ως προς την κάλυψη των σύγχρονων απαιτήσεων της αγοράς εργασίας (π.χ. κατάλληλη μεταβολή του αριθμού των εισακτέων στα ΑΕΙ και προσαρμογή των προγραμμάτων σπουδών).

Η Ελλάδα μέχρι πριν από λίγα χρόνια ήταν από τις λίγες χώρες της ΕΕ που δεν διέθετε εθνικό σύστημα παρακολούθησης των αποφοίτων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (European Commission, 2020b). Οι σχετικές προσπάθειες λάμβαναν χώρα σε επίπεδο ιδρυμάτων μέσω των Γραφείων Διασύνδεσης των πανεπιστημίων και ήταν μάλλον αποσπασματικές, χωρίς κοινή μεθοδολογία ή συγκρίσιμα αποτελέσματα. Με τον Ν. 4653/2020 αναγνωρίζεται η αρμοδιότητα της ΕΘΑΑΕ να συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός τέτοιου εθνικού μηχανισμού και στο πλαίσιο αυτό η χώρα μας έχει αναλάβει πρωτοβουλίες ώστε να υλοποιήσει το δικό της εθνικό σύστημα παρακολούθησης αποφοίτων υπό την εποπτεία και καθοδήγηση της ΕΘΑΑΕ και με τη συνεργασία των Γραφείων Διασύνδεσης των πανεπιστημίων.

Σκοπός είναι να υπάρχει συνέργεια αυτού του συστήματος με τον Μηχανισμό Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας του Υπουργείου Εργασίας³³ (Μπέστα & Άννινος, 2021). Την ίδια στιγμή, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) υλοποιεί δράση για την Ικνηλάτηση Σχολικών και Εργασιακών Διαδρομών μέσω Παρατηρητηρίου Μετάβασης³⁴, η οποία αφορά τους μαθητές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, και θα έχει ως αντικείμενο την παρακολούθηση της εκπαιδευτικής διαδρομής των μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής φοίτησης, της μετάβασής τους στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ή στην αγορά εργασίας, την αξιολόγηση των χαρακτηριστικών αυτής της διαδικασίας μετάβασης με σκοπό την εξαγωγή ποσοτικών και ποιοτικών συμπερασμάτων κ.ά.

Ο Ν. 4763/2020 προβλέπει τη σύσταση **Κλαδικών Συμβουλίων Δεξιοτήτων** με στόχο τη συστηματική παρακολούθηση των αναγκών κάθε κλάδου σε επαγγελματικές δεξιότητες και τη σύζευξη της ζήτησης με την προσφορά δεξιοτήτων. Στο πλαίσιο αυτό, ενδείκνυται να διατυπώνουν προτάσεις για την καλύτερη προσαρμογή της εκπαίδευσης και κατάρτισης στις μεταβαλλόμενες ανάγκες του κλάδου σε δεξιότητες. Έχουν συμβουλευτικές αρμοδιότητες υποβοηθώντας το έργο του Κεντρικού Συμβουλίου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΚΣΕΕΚ) που συγκροτήθηκε επίσης μέσω του Ν. 4763/2020 (Φιλίνης, 2021). Παρ' όλα αυτά, έως σήμερα φαίνεται να έχουν συγκροτηθεί

³³ Πηγή: Ιστότοπος Μηχανισμού Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας: <https://mdaae.gr/>
Προσπέλαση: 14/2/2026.

³⁴ Το οποίο θα βασίζεται στην ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος.

τέτοιου είδους συμβούλια σε περιορισμένο αριθμό κλάδων, όπως σε αυτόν της κλωστοϋφαντουργίας, ένδυσης, υπόδησης και δέρματος.

Αναφορικά με το **ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων**, υφίστανται διάφορες δράσεις για την ενίσχυση των δεξιοτήτων του, κάποιες από τις οποίες αναφέρονται στη συνέχεια. Κατ' αρχάς, μία από τις βασικές προτεραιότητες³⁵ του Προγράμματος «Ψηφιακός Μετασχηματισμός» του ΕΣΠΑ 2021-2027 στοχεύει στην ψηφιακή κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας και ένα μέρος του αφορά την αναβάθμιση των ψηφιακών δεξιοτήτων (upskilling) των εργαζομένων των επιχειρήσεων μέσης και υψηλής ψηφιακής ωριμότητας σε θέματα αξιοποίησης και διαχείρισης καινοτόμων ψηφιακών τεχνολογιών και σε θέματα κυβερνοασφάλειας.³⁶

Η Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (ΔΥΠΑ) του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης υλοποιεί προγράμματα θεωρητικής κατάρτισης και πιστοποίησης για εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα μέσω και συνεργασίας με τα ΚΕΔΙΒΙΜ των πανεπιστημίων της χώρας, εστιάζοντας σε ψηφιακές και πράσινες δεξιότητες. Η δράση αυτή χρηματοδοτείται από το ΤΑΑ και οι ωφελούμενοί της αναμένεται να φτάσουν τις 225.000 (150.000 κατά την πρώτη και 75.000 κατά τη δεύτερη φάση).³⁷

Μία ακόμα δράση που χρηματοδοτεί το ΤΑΑ είναι η επανειδίκευση (reskilling) και αναβάθμιση δεξιοτήτων (upskilling) στον τομέα του Τουρισμού και αφορά έως και 20.000 ωφελούμενους (εργαζόμενους, πρόσκαιρα ή μακροχρόνια άνεργους στον τομέα αυτόν), έχοντας προϋπολογισμό 45 εκατ. ευρώ.³⁸ Επιπροσθέτως, η ΔΥΠΑ υλοποιεί –και πάλι μέσω του ΤΑΑ– προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης που αφορούν την αναβάθμιση πράσινων και ψηφιακών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων οικονομικού εγγραμματισμού για 50.000 ανέργους.³⁹ Η Ειδική Γραμματεία Μακροπρόθεσμου Σχεδιασμού της Προεδρίας της Κυβέρνησης δημοσίευσε το 2024 μελέτη με τίτλο «Το Μέλλον της Εργασίας & των Δεξιοτήτων στην Ελλάδα». Η μελέτη στοχεύει στην ανίχνευση των μελλοντικών τάσεων που θα προσδιορίσουν το περιβάλλον της απασχόλησης στη χώρα με ορίζοντα το 2030, και παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για τη χάραξη πολιτικής και τον μακροπρόθεσμο

³⁵ Η οποία ευθυγραμμίζεται με τον Στρατηγικό Άξονα Παρέμβασης «Ψηφιακές Ικανότητες και Δεξιότητες» της Βίβλου Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025.

³⁶ Πηγή: ΕΣΠΑ 2021-2027 (κ.κ.). Προγράμματα – Προσκήσεις: Υλοποίηση προγραμμάτων αναβάθμισης επιπέδου ψηφιακών δεξιοτήτων (upskilling) σε θέματα αξιοποίησης και διαχείρισης καινοτόμων ψηφιακών τεχνολογιών. <https://www.espa.gr/el/Pages/ProclamationsFS.aspx?item=6377>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

³⁷ Πηγή: Ιστότοπος συστήματος επιχορήγησης ωφελουμένων με Επιταγές Κατάρτισης, ιστοσελίδα περιγραφής Προγραμμάτων Κατάρτισης της ΔΥΠΑ: <https://voucher.gov.gr/project/view-dypa>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

³⁸ Πηγή: Υπουργείο Τουρισμού (κ.κ.). Δράση 16921 – Προγράμματα κατάρτισης στον Τουρισμό. <https://mintour.gov.gr/tameio-anakampsis-kai-anthektikotitas/reskilling-tourism/>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

³⁹ Πηγή: ΔΥΠΑ (κ.κ.). Προγράμματα κατάρτισης ΣΕΚ για δεξιότητες ψηφιακές, πράσινες και οικονομικού εγγραμματισμού, για 50.000 ανέργους. <https://www.dypa.gov.gr/proghrammata-katartisis-sek-ghia-deksiotites-psifikes-prasines-kai-oikonomikou-eghghgrammatismou-ghia-50000-anerghoys>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

σχεδιασμό των επιχειρήσεων, ιδιαίτερα ως προς την ανάπτυξη των εργαζομένων και των δεξιοτήτων τους (Θάνος & Καπουτσής, 2024).

Όσον αφορά τους **εργαζόμενους του δημόσιου τομέα**, η προτεραιότητα του Προγράμματος «Ψηφιακός Μετασχηματισμός» του ΕΣΠΑ 2021-2027 περιλαμβάνει έργα για την επανακατάρτιση και την αναβάθμιση των ψηφιακών δεξιοτήτων (reskilling & upskilling) των υπαλλήλων της Γενικής Κυβέρνησης και του ευρύτερου δημόσιου τομέα σε θέματα αξιοποίησης νέων ψηφιακών τεχνολογιών, ηλεκτρονικών υπηρεσιών προς τους πολίτες, κυβερνοασφάλειας, και εφαρμογών για τηλεργασία και εξ αποστάσεως εκπαίδευση.⁴⁰

Το Υπουργείο Εσωτερικών και το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ), σε συνεργασία με το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης και τη Microsoft, προσφέρουν στους δημοσίους υπαλλήλους εκπαιδευτικά προγράμματα, που αφορούν την ανάπτυξη βασικών και εξειδικευμένων δεξιοτήτων σε τεχνολογίες cloud και Τεχνητής Νοημοσύνης. Στόχος της πρωτοβουλίας αυτής, που χρηματοδοτείται από το ΤΑΑ και εντάσσεται στο τέταρτο στη σειρά ετήσιο μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ των παραπάνω φορέων, ήταν η εκπαίδευση και πιστοποίηση περίπου 2.000 υπαλλήλων εντός του 2025. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία παρέχει επίσης τη δυνατότητα στο ΕΚΔΔΑ να δημιουργήσει τη δική του δεξαμενή πιστοποιημένων εκπαιδευτών Microsoft, οι οποίοι με τη σειρά τους θα αναλάβουν να αναβαθμίσουν τις ψηφιακές δεξιότητες του συνόλου των εργαζομένων του δημόσιου τομέα.⁴¹

Ακόμη, το Υπουργείο Εσωτερικών και η Google έχουν αναπτύξει συνεργασία για την εκπαίδευση των δημοσίων υπαλλήλων σε θέματα Τεχνητής Νοημοσύνης και των μεθόδων αξιοποίησής της στην καθημερινή εργασία. Η συνεργασία αυτή εντάσσεται στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής δράσης “AI Skilling Initiative in Greece” της Google που ξεκίνησε το 2024 και στοχεύει στην ενίσχυση της εξοικείωσης με τις ψηφιακές τεχνολογίες με έμφαση στην Τεχνητή Νοημοσύνη⁴². Μέσω αυτής της δράσης εκπαιδεύτηκαν 7.500 δημόσιοι

⁴⁰ Πηγή: ΕΣΠΑ 2021-2027 (κ.κ.). Υλοποίηση προγραμμάτων επανακατάρτισης, αναβάθμισης ψηφιακών δεξιοτήτων (reskilling-upskilling) των υπαλλήλων της Γενικής Κυβέρνησης. <https://www.espa.gr/el/Pages/ProclamationsFS.aspx?item=6662>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

⁴¹ Πηγή: Εθνική Συμμαχία για τις Ψηφιακές Δεξιότητες και την Απασχόληση (2025). Το Δημόσιο στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης: 2.000 δημόσιοι υπάλληλοι εκπαιδεύονται σε Cloud και AI Τεχνολογίες εντός του 2025. Digital Skills and Jobs Platform. <https://www.nationalcoalition.gov.gr/article/to-dimosio-stin-epochi-tis-technitis-noi/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

⁴² Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η νομοθεσία (Ν. 4961/2022) θέτει ένα πλέγμα συγκεκριμένων προϋποθέσεων για τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης από τους δημόσιους φορείς. Αυτές περιλαμβάνουν την υποχρέωση εκτίμησης του αντίκτυπου που θα έχει η χρήση ενός εργαλείου Τεχνητής Νοημοσύνης, καθώς και την υποχρέωση δημοσιοποίησης πληροφοριών σχετικά με τη χρήση αυτή (παράμετροι λειτουργίας, δυνατότητες και τεχνικά χαρακτηριστικά του εργαλείου, χρόνος έναρξης της χρήσης του, κατηγορίες αποφάσεων/πράξεων για τις οποίες χρησιμοποιείται, διενέργεια εκτίμησης αντίκτυπου κλπ.). Επίσης, η χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης κατά τη διαδικασία λήψης μιας απόφασης ή την έκδοση πράξης που επηρεάζουν τα δικαιώματα ενός φυσικού ή νομικού προσώπου, είναι δυνατή μόνο με ειδική διάταξη νόμου που περιλαμβάνει κατάλληλες εγγυήσεις για την προστασία των δικαιωμάτων αυτών.

υπάλληλοι εντός του 2024⁴³ και αναμένεται να εκπαιδευτούν επιπλέον 10.000 εντός του 2025.⁴⁴

Ως προς τον **γενικότερο πληθυσμό**, ιδιαίτερα θετική πρωτοβουλία αποτελεί η δημιουργία της Εθνικής Ακαδημίας Ψηφιακών Ικανοτήτων του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, η οποία έχει ως στόχο την ανάπτυξη-αναβάθμιση των ψηφιακών δεξιοτήτων του πληθυσμού μέσω μιας ευρείας γκάμας ασύγχρονων μαθημάτων και απευθύνεται σε πολίτες όλων των επιπέδων ψηφιακής ετοιμότητας. Ενδεικτικά, το μονοπάτι γνώσης «Ψηφιακός Πολίτης» αποτελεί μία σειρά πέντε μαθημάτων⁴⁵ που οδηγεί στην ανάπτυξη βασικών ψηφιακών δεξιοτήτων, ώστε οι πολίτες να μπορούν μέσω του διαδικτύου να πραγματοποιούν τις απαραίτητες για την καθημερινότητά τους εργασίες.⁴⁶ Τα τελευταία χρόνια έχει συγκροτηθεί η Εθνική Συμμαχία για τις Ψηφιακές Δεξιότητες και την Απασχόληση, που συνιστά έναν συνασπισμό οργανισμών, προερχόμενων από τον δημόσιο, τον ιδιωτικό τομέα και την κοινωνία των πολιτών, έχει ως στόχο τη μείωση του ψηφιακού χάσματος και την προώθηση των ψηφιακών δεξιοτήτων στην ελληνική κοινωνία, και αποτελεί μέλος της αντίστοιχης ευρωπαϊκής συμμαχίας που ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 2016.

Το Πρόγραμμα «Ψηφιακός Μετασχηματισμός» του ΕΣΠΑ 2021-2027 υποστηρίζει τον σκοπό αυτής της συμμαχίας με δράσεις σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο που αφορούν την ανάπτυξη προγραμμάτων κατάρτισης και ενίσχυσης ψηφιακών δεξιοτήτων σε τοπικά κέντρα που βρίσκονται σε έναν ικανό αριθμό δήμων (20) από όλες τις περιφέρειες της χώρας, και αξιοποιούν υφιστάμενες ή/και νέες πιστοποιημένες δομές εκπαίδευσης. Επιπροσθέτως, αποσκοπεί στην εξοικείωση του γενικού πληθυσμού και την ανάπτυξη βασικών ψηφιακών δεξιοτήτων για τη βέλτιστη αξιοποίηση των υπηρεσιών της πύλης gov.gr και των ευρύτερων δημόσιων ηλεκτρονικών υπηρεσιών. Πέραν των παραπάνω, ένας από τους στόχους του Προγράμματος «Ψηφιακός Μετασχηματισμός» είναι η υποστήριξη της επιτελικής ικανότητας του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης για τη συνεχή παρακολούθηση της ανάπτυξης ψηφιακών δεξιοτήτων στη χώρα.⁴⁷

Για την αντιμετώπιση του φαινομένου του brain drain θεσπίστηκαν ισχυρά φορολογικά κίνητρα (50% μειωμένος φόρος εισοδήματος για επτά έτη) μέσω του Ν. 4758/2020 για την προσέλκυση φυσικών προσώπων (μισθωτών

⁴³ Σε σύνολο 15.000 πολιτών, συμπεριλαμβανομένων μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας και του επιχειρηματικού κόσμου.

⁴⁴ Πηγή: Πιστοποιημένο πρόγραμμα της Google για την εκπαίδευση Δημοσίων Υπαλλήλων στην AI (2025, 11 Απριλίου). Money Review. <https://www.moneyreview.gr/business-and-finance/175143/pistopoiimeno-programma-tis-google-gia-tin-ekpaideysi-dimosion-ypallilon-stin-ai/>. Προσέλαση: 14/2/2026.

⁴⁵ Τα οποία έχουν αναπτυχθεί με βάση το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Ψηφιακών Ικανοτήτων (DigiComp).

⁴⁶ Πηγή: Ιστότοπος Εθνικής Ακαδημίας Ψηφιακών Ικανοτήτων: <https://nationaldigitalacademy.gov.gr/>. Προσέλαση: 14/2/2026.

⁴⁷ Πηγή: Εθνική Συμμαχία για τις Ψηφιακές Δεξιότητες και την Απασχόληση (2022). Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ψηφιακός Μετασχηματισμός». <https://www.nationalcoalition.gov.gr/funding-opportunity/epicheirisiako-programma-psifiakos-m>. Προσέλαση: 28/8/2026.

ή ελεύθερων επαγγελματιών) που επιθυμούν να μεταφέρουν τη φορολογική τους κατοικία στην Ελλάδα. Το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης έχει αναπτύξει την πλατφόρμα ReBrain Greece που αποτελεί Μηχανισμό Διασύνδεσης των ταλέντων/στελεχών υψηλών δεξιοτήτων από το εξωτερικό με θέσεις εργασίας υψηλής εξειδίκευσης στην Ελλάδα. Στόχος είναι η ενσωμάτωση στο ελληνικό επιχειρηματικό οικοσύστημα ανθρώπινου κεφαλαίου με υψηλή τεχνογνωσία, εργασιακή εμπειρία, διαχειριστική ικανότητα, και εν γένει επιχειρηματική νοοτροπία (growth mindset).⁴⁸ Επίσης, η ΔΥΠΑ πραγματοποιεί Ημέρες Καριέρας και στο εξωτερικό με σκοπό να φέρει κοντά ηγέτιδες επιχειρήσεις της χώρας με Έλληνες του εξωτερικού (αλλά και ξένους) που αναζητούν ποιοτικές θέσεις εργασίας και την ευκαιρία να επιστρέψουν στην Ελλάδα. Στις εκδηλώσεις αυτές προσφέρονται θέσεις εργασίας σε ειδικότητες αιχμής όπως μηχανικών, οικονομολόγων, επαγγελματιών της υγείας, προγραμματιστών, αναλυτών, στελεχών πωλήσεων κ.ά.⁴⁹ Τέλος, το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ) δημιούργησε τον Αύγουστο του 2017 την πρωτοβουλία «Γέφυρες Γνώσης και Συνεργασίας» (“Knowledge Bridges”), που έχει ως στόχο την αξιοποίηση της γνώσης και τεχνογνωσίας των Ελλήνων που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό, χωρίς κατ’ ανάγκη τον επαναπατρισμό τους.⁵⁰

Συμπερασματικά, τα τελευταία έτη έχει υλοποιηθεί πληθώρα δημόσιων πολιτικών και δράσεων με στόχο την ενίσχυση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, την αναβάθμιση όλων των επιπέδων εκπαίδευσης και την αντιμετώπιση του brain drain. Στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, θεσμικές μεταρρυθμίσεις ενίσχυσαν τη διεθνοποίηση των ΑΕΙ, την ίδρυση ξενόγλωσσων και διπλών προγραμμάτων σπουδών, και τη δημιουργία Κέντρων Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης. Σημαντικές πρωτοβουλίες έχουν ληφθεί και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, με έμφαση στον ψηφιακό μετασχηματισμό, την ανανέωση του αναλυτικού προγράμματος και την ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων των μαθητών και εκπαιδευτικών μέσω κατάλληλων ψηφιακών εργαλείων και εκπαιδευτικών υποδομών. Παράλληλα, υλοποιούνται δράσεις ενίσχυσης ήπιων και τεχνολογικών δεξιοτήτων, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τα προαναφερθέντα «Εργαστήρια Δεξιοτήτων», ενώ ειδικές πολιτικές στοχεύουν και στην επιμόρφωση των εργαζομένων του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα σε πράσινες και ψηφιακές δεξιότητες.

⁴⁸ Πηγή: Πλατφόρμα Rebrain Greece (χ.κ.). Σκοπός Δράσης. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. <https://platform.rebraingreece.gr/skopos/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

⁴⁹ Πηγή: ΔΥΠΑ (χ.κ.). Ημέρα Καριέρας - Ντίσελντορφ 14 Δεκεμβρίου 2024. <https://www.dypa.gov.gr/hmera-karieras-ntiselntorf-14-dekemvrioy-2024>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

⁵⁰ Πηγή: Πρωτοβουλία «Γέφυρες Γνώσης και Συνεργασίας» (χ.κ.). Η Πρωτοβουλία. <https://www.knowledgebridges.gr/about/initiative/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:
ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

Σεπτέμβριος 2026

Δικτυώσεις και αλληλεπιδράσεις

Μία σημαντική λειτουργία ενός συστήματος καινοτομίας είναι οι αλληλεπιδράσεις και οι δικτυώσεις που υφίστανται μεταξύ των διαφορετικών φορέων του συστήματος (μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις, πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, δημόσιοι φορείς κλπ.), προκειμένου να υπάρξει μεταφορά γνώσης που θα οδηγήσει στην ανάπτυξη και διάχυση καινοτόμων λύσεων για την οικονομία και την κοινωνία. Η φύση των αλληλεπιδράσεων-δικτυώσεων μπορεί να έχει τόσο τεχνολογικό όσο και μη τεχνολογικό χαρακτήρα, ενώ τα χαρακτηριστικά τους μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με τον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

Όταν υπάρχει χαμηλό επίπεδο συνεργασίας ανάμεσα στους φορείς, ανακύπτουν προβλήματα, όπως ανεπαρκής αξιοποίηση ευκαιριών, έλλειψη αλληλεπιδραστικής μάθησης και υψηλό κόστος παραγωγής νέας γνώσης, με αρνητικές συνέπειες στην καινοτομική επίδοση. Όταν υπάρχει υπερβολική αλληλεπίδραση με στόχο την αξιοποίηση υφιστάμενης γνώσης μπορεί να προκύψουν διάφορες μορφές αγκυλώσεων (lock-ins), με αποτέλεσμα την απώλεια ανταγωνιστικής θέσης καθώς άλλες περισσότερες καινοτόμες λύσεις αναδύονται μέσα από διαδικασίες διερεύνησης νέων πηγών γνώσης (Borrás and Edquist, 2019).

4.1. Συγκριτική επίδοση χώρας με βάση σχετικούς δείκτες

Το Εθνικό Σύστημα Καινοτομίας της χώρας μας σε γενικές γραμμές χαρακτηρίζεται από **χαμηλή δικτύωση και συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων και πανεπιστημίων/ερευνητικών φορέων** για ανταλλαγή γνώσης, διερεύνηση νέων επιχειρηματικών ευκαιριών και οικονομική αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων, λόγω και της διαχρονικής έλλειψης σχετικών μηχανισμών [WIPO, 2024· ΣΕΒ, IOBE & ΕΒΕΟ/ΕΜΠ, 2011· 2013· 2019]. Παρ' όλα αυτά, προσφάτως έχουν γίνει αρκετά θετικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή (βλέπε αναλυτικότερα στην επόμενη ενότητα), τα οποία φαίνεται να έχουν αρχίσει να αποτυπώνονται στην επίδοση της χώρας ως προς τους σχετικούς δείκτες.

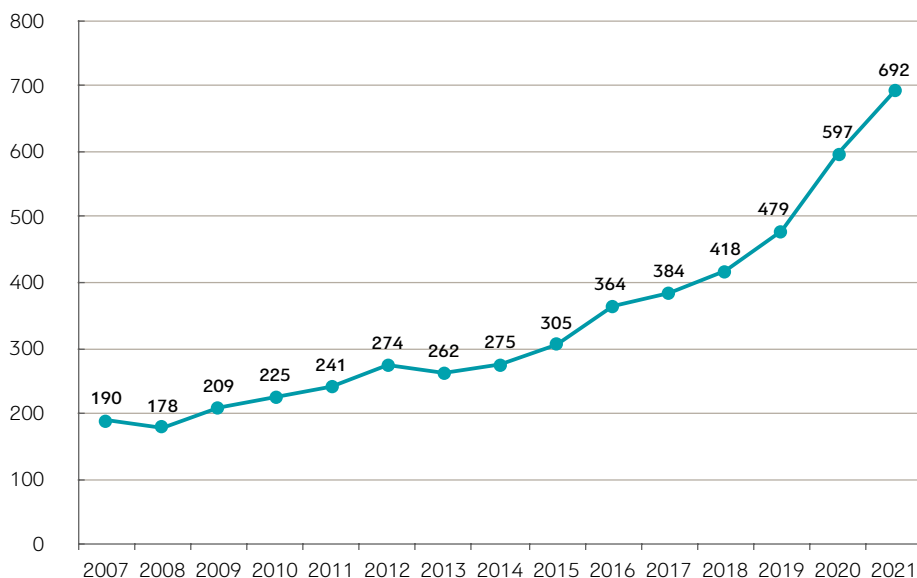
Πιο συγκεκριμένα, με βάση την έκθεση Global Innovation Index 2024 (WIPO, 2024), η χώρα μας κατατάσσεται 106η ανάμεσα σε 133 χώρες αναφορικά με τον δείκτη συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και πανεπιστημίων για Ε&Α, έχοντας ανέβει 13 θέσεις σε σχέση με την αντίστοιχη έκθεση του 2020 (119η θέση) (Cornell University, INSEAD & WIPO, 2020).⁵¹ Ένας ακόμα δείκτης που παρέχει ουσιαστική πληροφορία σχετικά με τη συνεργασία μεταξύ ακαδημαϊκών-ερευνητικών φορέων και επιχειρήσεων αφορά τη χρηματοδότηση από επιχειρήσεις ερευνητικών δαπανών των πανεπιστημίων και δημόσιων ερευνητικών κέντρων ως ποσοστό του ΑΕΠ. Με βάση τον συγκεκριμένο δείκτη η Ελλάδα υστερεί διαχρονικά σε σχέση με τον μέσο όρο των κρατών-μελών της ΕΕ. Ενδεικτικά για το 2021, χρονιά για την οποία υπάρχουν τα πιο πρόσφατα στοιχεία, ο σχετικός δείκτης λάμβανε τιμή 0,04% για την Ελλάδα έναντι 0,06% του κοινοτικού μέσου όρου [Eurostat (rd_e_gerdfund)].

Από την άλλη πλευρά, σημαντική πρόοδος φαίνεται να έχει σημειωθεί ως προς τη συνεργασία μεταξύ ερευνητών που απασχολούνται στον δημόσιο τομέα και στις επιχειρήσεις, καθώς παρατηρείται σημαντική αύξηση των κοινών δημοσιεύσεων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα σε έγκριτα επιστημονικά περιοδικά. Ενδεικτικά είναι τα στοιχεία του **Διαγράμματος 7**

⁵¹ Ο συγκεκριμένος δείκτης βασίζεται σε ερώτηση μιας έρευνας πεδίου που πραγματοποιείται σε συστηματική βάση από το World Economic Forum και απευθύνεται σε στελέχη επιχειρήσεων.

που δείχνουν τη σταθερή αύξηση των δημοσιεύσεων των επιχειρήσεων σε συνεργασία με άλλους ελληνικούς φορείς κατά την περίοδο 2007-2021.

Διάγραμμα 7. Δημοσιεύσεις ελληνικών επιχειρήσεων σε συνεργασία με άλλους ελληνικούς φορείς (2007-2021)

Πηγή: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης & Ηλεκτρονικού Περιεχομένου (ΕΚΤ) (χ.κ.). *Επιστημονικές Δημοσιεύσεις Ελληνικών Φορέων 2007-2021* (Κεφάλαιο 4: Επιστημονικές δημοσιεύσεις ανά κατηγορία φορέων, υποκεφάλαιο 4.6: Διαθέσιμο στο: <http://report10.metrics.ekt.gr/el/chapter4.6>.

Όσον αφορά τη **συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων** και συγκεκριμένα της ανάπτυξης **συστάδων επιχειρήσεων (clusters)**, κατ' αρχάς αυτές αποτελούν σχηματισμούς στους οποίους μπορούν να συμμετέχουν επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον ίδιο κλάδο (οριζόντιο cluster) ή σε διαφορετικούς κλάδους της διαδικασίας παραγωγής (κάθετο cluster), αλλά μπορεί να συμμετέχουν σε αυτούς και άλλες οντότητες (π.χ. πανεπιστήμια, εξειδικευμένα ινστιτούτα). Η Ελλάδα σημειώνει πολύ χαμηλή επίδοση ως προς τη δημιουργία συστάδων επιχειρήσεων (clusters), γεγονός που ενδεχομένως είναι απόρροια της μη ανεπτυγμένης κουλτούρας συνεργασίας στον επιχειρηματικό κόσμο της χώρας. Ενδεικτικά, η χώρα μας βρίσκεται στην 118η θέση μεταξύ 133 χωρών ως προς τον σχετικό δείκτη της έκθεσης Global Innovation Index 2024 (WIPO, 2024), **χωρίς να έχει υπάρξει βελτίωση τα τελευταία χρόνια.**⁵²

Την ίδια στιγμή, σε γενικές γραμμές παρατηρείται **έλλειψη κρίσιμης μάζας καινοτομικών διασυνδέσεων** των ελληνικών επιχειρήσεων **με εξωτερικές**

⁵² Καταλάμβανε επίσης την 118^η θέση με βάση την αντίστοιχη έκθεση του 2020 (Cornell University, INSEAD & WIPO, 2020).

πηγές γνώσης από άλλα συστήματα καινοτομίας. Για παράδειγμα, η συμμετοχή των ελληνικών επιχειρήσεων σε διεθνείς αλυσίδες αξίας είναι σχετικά χαμηλή, καθώς οι μεταποιητικές ελληνικές επιχειρήσεις (ιδιαίτερα οι μικρομεσαίες) δεν παρουσιάζουν ικανοποιητική εξαγωγική δραστηριότητα και η χρήση ελληνικών ενδιάμεσων προϊόντων στις εξαγωγές τρίτων χωρών είναι περιορισμένη σε σχέση με άλλες χώρες. Εξαίρεση αποτελούν οι κλάδοι των βασικών μετάλλων, των χημικών και των πλαστικών (ΣΕΒ, IOBE και ΕΒΕΟ/ΕΜΠ, 2019· Tsakanikas et al., 2020· Protogerou et al., 2024).

Από την άλλη πλευρά, όμως, η **ισχυρή και διαχρονική δικτύωση μέρους των πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων** της χώρας **με σημαντικούς ευρωπαϊκούς οργανισμούς**⁵³ τούς καθιστά δυνητικούς φορείς-γέφυρες μεταφοράς τεχνογνωσίας στις ελληνικές επιχειρήσεις και σημαντικούς κόμβους για την ανάπτυξη περιφερειακών συστημάτων καινοτομίας. Ταυτόχρονα, η σημαντική άνοδος των εισροών των Αμέσων Ξένων Επενδύσεων στη χώρα, ιδίως μετά το 2014 [π.χ. τα Centers of Excellence της Dell και της Canon, το SAP Center of Excellence, η Tesla Greece, το Κέντρο Έρευνας και Ανάπτυξης (R&D Hub) της TeamViewer, το Κέντρο Καινοτομίας της Cisco και το Κέντρο Ψηφιακής Καινοτομίας (Center for Digital Innovation – CDI) της Pfizer], μπορεί να συμβάλλει στη δημιουργία **μιας κρίσιμης μάζας δικτυώσεων**, αλλά και γενικότερα στην ενίσχυση της E&A και της απασχόλησης.

Η αποτύπωση των συνεργασιών και δικτυώσεων στο ελληνικό σύστημα καινοτομίας αναδεικνύει μια σύνθετη εικόνα με διαχρονικές αδυναμίες αλλά και κάποιες ενθαρρυντικές εξελίξεις. Παρά τη διαχρονικά περιορισμένη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων, πανεπιστημίων και ερευνητικών φορέων, τα τελευταία χρόνια καταγράφεται αξιόλογη πρόοδος, όπως η αύξηση των κοινών δημοσιεύσεων δημόσιου-ιδιωτικού τομέα και η βελτίωση της θέσης της χώρας σε διεθνείς δείκτες συνεργασίας. Η ενίσχυση των διασυνδέσεων ελληνικών πανεπιστημίων με διεθνείς φορείς και η προσέλκυση σημαντικών άμεσων ξένων επενδύσεων δημιουργούν νέες ευκαιρίες για καινοτομία. Ωστόσο, η έλλειψη κουλτούρας συνεργασίας, η αδυναμία δημιουργίας επιχειρηματικών συστάδων και η περιορισμένη διασύνδεση με διεθνείς αλυσίδες αξίας παραμένουν σημαντικά εμπόδια.

⁵³ Για παράδειγμα, επτά ελληνικά πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα κατατάσσονται στους κορυφαίους 100 ευρωπαϊκούς οργανισμούς με βάση την κεντρική τους θέση στα ερευνητικά δίκτυα που σχηματίζονται διαχρονικά, τις συνολικές συμμετοχές τους και τις συμμετοχές τους ως συντονιστές των ερευνητικών έργων (Πηγή: Βάση δεδομένων STEP-to-RJVs).

4.2. Δημόσιες πολιτικές και άλλες δράσεις που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται

Στην ενότητα αυτή περιγράφονται δημόσιες πολιτικές και άλλες πρωτοβουλίες που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται –κατά κύριο λόγο– τα τελευταία χρόνια, οι οποίες μπορούν να συμβάλλουν στη βελτίωση της διασύνδεσης και συνεργασίας των ελληνικών επιχειρήσεων με πανεπιστήμια, ερευνητικά ιδρύματα και άλλους φορείς του συστήματος καινοτομίας της χώρας, στη συνεργασία και επίτευξη επιχειρηματικών-παραγωγικών συνεργειών μεταξύ των επιχειρήσεων, στη συμμετοχή των ελληνικών επιχειρήσεων στις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας, και γενικότερα στη διασύνδεση των φορέων του συστήματος καινοτομίας της χώρας με φορείς άλλων συστημάτων καινοτομίας.

Κατ' αρχάς, ως προς τη διασύνδεση των διαφορετικών φορέων του εθνικού συστήματος καινοτομίας, προσφάτως έχουν γίνει αρκετά θετικά βήματα. Μέσω χρηματοδότησης από το Πρόγραμμα ΕΣΠΑ 2014-2020, η οποία συνεχίζεται και στη νέα προγραμματική περίοδο 2021-2027, συγκροτήθηκαν και λειτουργούν **Γραφεία Μεταφοράς Τεχνολογίας (ΓΜΤ)**⁵⁴ σε έναν μεγάλο αριθμό πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων της χώρας.⁵⁵ Γενικός στόχος τους είναι αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων των ιδρυμάτων προς όφελος της οικονομίας και της κοινωνίας. Η δραστηριότητά τους περιλαμβάνει την υποστήριξη των ερευνητών στα ζητήματα προστασίας και διαχείρισης των Δικαιωμάτων Διανοητικής Ιδιοκτησίας (ΔΔΙ), την οικονομική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας είτε μέσω συνεργασιών με τη βιομηχανία και παραχώρησης/μεταβίβασης των σχετικών ΔΔΙ, είτε μέσω της δημιουργίας εταιρειών τεχνοβλαστών (spin-offs) και, γενικότερα, την παροχή συμβουλευτικών και εκπαιδευτικών υπηρεσιών στους ερευνητές και φοιτητές των ιδρυμάτων σε θέματα όπως η αξιολόγηση του εμπορικού ενδιαφέροντος των ερευνητικών τους αποτελεσμάτων, η αναζήτηση συνεργασιών-δικτύωσης με επιχειρήσεις, δημόσιους φορείς και επενδυτές, η καλλιέργεια επιχειρηματικών δεξιοτήτων και η παροχή εξατομικευμένης συμβουλευτικής (coaching) για την ανάπτυξη επιχειρηματικού εγχειρήματος.

⁵⁴ Πηγή: ΓΤΕΚ (χ.κ.). Γραφεία Μεταφοράς Τεχνολογίας/Τεχνολογίας. <https://gsri.gov.gr/protovoulies-draseis/grafeia-metaphoras-technognosias-technologias-technology-transfer-offices-ttos/>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

⁵⁵ Πέραν αυτών που υπήρχαν ήδη, όπως για παράδειγμα το ΓΜΤ του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Μάλιστα, το 2023 δημιουργήθηκε το Ελληνικό Δίκτυο των Γραφείων Μεταφοράς Τεχνολογίας (METEX), με τη σύμπραξη ακαδημαϊκών και ερευνητικών ιδρυμάτων, αποσκοπώντας στην ενιαία αντιμετώπιση των θεμάτων που αφορούν τη μεταφορά τεχνογνωσίας που παράγεται στα πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα της χώρας. Το METEX δεν έχει νομική υπόσταση, αλλά είναι μια εθελοντική προσπάθεια συνεργασίας μεταξύ των ΓΜΤ της Ελλάδας.

Έχουν, επιπλέον, δημιουργηθεί –μέσω χρηματοδότησης από το Πρόγραμμα ΕΣΠΑ 2014-2020– **δέκα Κέντρα Ικανοτήτων** που αποτελούν συμπράξεις ανάμεσα σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς (πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, επιχειρήσεις ή και συνδέσμους επιχειρήσεων, επιμελητήρια, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς κ.ά.), με στόχο τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ προσφοράς και ζήτησης ειδικευμένων υπηρεσιών καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας σε έναν ή περισσότερους θεματικούς τομείς της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΕΣΕΕ).⁵⁶

Προσφάτως, εγκρίθηκε τόσο από την ελληνική κυβέρνηση όσο και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η χρηματοδότηση της δημιουργίας Κέντρου Ικανοτήτων για Ημιαγωγούς (Hellenic Chips Competence Centre – HCCC). Στην πρωτοβουλία αυτή συμμετέχουν τρία ερευνητικά κέντρα και 11 πανεπιστήμια της χώρας και η Ένωση Ελληνικών Εταιρειών Αναδυόμενων Τεχνολογιών (HETiA). Στην HETiA συμμετέχουν 25 εταιρείες (από πέντε το 2015 που ιδρύθηκε), οι οποίες έχουν ισχυρό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στον σχεδιασμό μικροκυκλωμάτων, απασχολούν πάνω από 3.000 μηχανικούς και έχουν ετήσιο κύκλο εργασιών που ξεπερνά τα 500 εκατ. ευρώ. Το Κέντρο Ικανοτήτων για Ημιαγωγούς θα επικεντρωθεί σε εφαρμογές σε κλάδους αιχμής, όπως η Τεχνητή Νοημοσύνη, το IoT και το 5G, ενώ θα προσελκύσει συμμετέχοντες και επενδυτές εντός και εκτός Ελλάδας από παραδοσιακούς τομείς, όπως η ενέργεια, οι κατασκευές και τα ορυκτά.⁵⁷

Επιπροσθέτως, στη χώρα μας έχουν δημιουργηθεί και δραστηριοποιούνται **επτά Ευρωπαϊκοί Κόμβοι Ψηφιακής Καινοτομίας**⁵⁸ με τη χρηματοδότηση από το Πρόγραμμα “Digital Europe 2021-2027”, μετά από διαγωνιστική διαδικασία (μαζί με άλλους 221 τέτοιους Κόμβους στην Ευρώπη), για να

⁵⁶ Πρόκειται για το Ενεργειακό Κέντρο Ικανοτήτων IKE, το Μεσογειακό Κέντρο Ικανοτήτων Αγοδιατροφής IKE, το Κέντρο Ικανοτήτων Πυθία IKE, το Κέντρο Ικανοτήτων για τη Βιομηχανία 4.0 - I4byDesign IKE, το Κέντρο Ικανοτήτων για ένα Ανθεκτικό και Βιώσιμο Δομημένο Περιβάλλον με τη Χρήση Έξυπνων Τεχνολογιών ΑΕ, το p-NET - Αναδυόμενα Δίκτυα Νέας Γενιάς & Εφαρμογές IKE, το Ελληνικό Κέντρο Προσθετικής Κατασκευής ΑΕ, το Teaching Factory Competence Center AMKE, το Building Systems Innovation Centre IKE και το Smart Agro Hub ΑΕ [Πηγή: ΓΓΕΚ (x.x.). Δράση «Κέντρα Ικανοτήτων». <https://gsri.gov.gr/protovoulies-draseis/drasi-kentra-ikanotiton/>. Προσπέλαση: 26/8/2026].

⁵⁷ Πηγή: Θεοδωρικάκος: 3,6 εκατ. ευρώ για το πρώτο κέντρο ικανοτήτων ημιαγωγών (2024, 11 Δεκεμβρίου). *Newmoney*. <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/ependyseis/theodorikakos-36-ekat-evro-gia-to-proto-kentro-ikanotiton-imiagogn/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

⁵⁸ Πηγή: European Commission (n.d.). *European Digital Innovation Hubs Network*. https://european-digital-innovation-hubs.ec.europa.eu/edih-catalogue?f%5B0%5D=edih_so%3Aedih&f%5B1%5D=edih_so%3Asoe. Προσπέλαση: 26/8/2026.

συμβάλλουν στον ψηφιακό μετασχηματισμό σημαντικών κλάδων της οικονομίας και της δημόσιας διοίκησης (βλέπε και ενότητα 6.2). Στόχος τους είναι η συνεργασία δημόσιων οργανισμών και καθιερωμένων επιχειρήσεων, από τη μία πλευρά, και νέων επιχειρήσεων έντασης γνώσης, από την άλλη πλευρά, με σκοπό την ανάπτυξη από τις δεύτερες καινοτόμων ψηφιακών λύσεων για τους δημόσιους οργανισμούς και επιχειρήσεις-χρήστες. Πρόκειται για τον Κόμβο Smart Attica EDIH, που στοχεύει στον ψηφιακό μετασχηματισμό της Αττικής, σε πρώτη φάση, και της υπόλοιπης Ελλάδας, στη συνέχεια, δίνοντας έμφαση στους τομείς της Ενέργειας και του Περιβάλλοντος, της Εφοδιαστικής Αλυσίδας και της Κινητικότητας, του Πολιτισμού και του Τουρισμού· τον Κόμβο smartHEALTH, που εστιάζει σε ευφυείς υπηρεσίες υγείας· τον Κόμβο HealthHub, με έδρα τη Θεσσαλία, που στοχεύει στον μετασχηματισμό της Υγείας και της Φαρμακευτικής Ιομηχανίας μέσω υπηρεσιών Τεχνητής Νοημοσύνης· τον Κόμβο SYNERGiNN, που δραστηριοποιείται στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας στους τομείς της Ενέργειας και του Περιβάλλοντος· τον Κόμβο DigiAgriFood, που στοχεύει στον πράσινο και ψηφιακό μετασχηματισμό της αγρο-βιοδιατροφικής αλυσίδας· τον Κόμβο easyHPC, που αφορά τον αντίστοιχο μετασχηματισμό της βιομηχανίας πλαστικών και συσκευασίας· και τον Κόμβο για την Ψηφιακή Διακυβέρνηση GRdigiGOV-innoHUB.⁵⁹

Μία ακόμα σημαντική δράση υποστήριξης της δικτύωσης και διεξαγωγής συνεργατικής έρευνας μεταξύ επιχειρήσεων και ακαδημαϊκών-ερευνητικών φορέων ήταν η Δράση «Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ» στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020, μετεξέλιξη της οποίας αποτελεί η Δράση «Ερευνώ-Καινοτομώ 2021-2027» (βλέπε και ενότητα 2.2.2). Συνεργατικά ερευνητικά έργα χρηματοδοτούνται και μέσω του ΤΑΑ. Ενδεικτικά, σε πρώτη φάση χρηματοδοτήθηκαν 49 τέτοια έργα, 36 από τα οποία αξιολογήθηκαν από τη Δράση «Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ» λαμβάνοντας πολύ υψηλή βαθμολογία στο κριτήριο «αριστείας», αλλά δεν χρηματοδοτήθηκαν λόγω εξάντλησης του προϋπολογισμού, και άλλα 13 ερευνητικά έργα που έλαβαν “Seal of Excellence” (Σφραγίδα Αριστείας) από το Πρόγραμμα “Horizon 2020” της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.⁶⁰

Μέσω του Ν. 4957/2022 δημιουργήθηκε το νομικό πλαίσιο που παρέχει τη δυνατότητα εκπόνησης **βιομηχανικών διδακτορικών διατριβών**, που

⁵⁹ Πηγή: Κόμβος GRdigiGOV-innoHUB (x.x.). *Επτά Ευρωπαϊκοί Κόμβοι Ψηφιακής Καινοτομίας Συμμετέχουν στη ΔΕΘ 2023*. <https://digigovinnohub.gr/%CE%B5%CF%80%CF%84%CE%AC-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BA%CF%8C%CE%BC%CE%B2%CE%BF%CE%B9-%CF%88%CE%B7%CF%86%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BD/>. Προσέλαση: 26/8/2026.

⁶⁰ Πηγή: Υπουργείο Ανάπτυξης (x.x.). *Προς υλοποίηση τα πρώτα 49 έργα έρευνας και καινοτομίας που χρηματοδοτεί το Ταμείο Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας*. <https://www.mindev.gov.gr/%CE%B5%CF%81%CE%BF%CF%82-%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%B1-%CF%80%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%B1-49-%CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%B1-%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%82/>. Προσέλαση: 26/8/2026.

αφορούν τη διεξαγωγή βιομηχανικής ή εφαρμοσμένης έρευνας με σκοπό την εξεύρεση πρωτότυπης και επιστημονικά τεκμηριωμένης λύσης σε συγκεκριμένο πρόβλημα μιας επιχείρησης. Η συγκεκριμένη επιχείρηση μπορεί να χρηματοδοτεί –εν όλω ή εν μέρει– τη διατριβή και ορίζει κάποιον εκπρόσωπό της με καθήκοντα την καθοδήγηση του υποψήφιου διδάκτορα και τη συμμετοχή στις συνεδριάσεις της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής και της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής, χωρίς δικαίωμα ψήφου. Επιπλέον, ο υποψήφιος διδάκτορας δύναται να διεξάγει το σύνολο ή ένα μέρος της απαιτούμενης ερευνητικής δραστηριότητας σε χώρους της επιχείρησης. Οι ειδικότεροι όροι συνεργασίας μεταξύ της επιχείρησης και του πανεπιστημίου όπου εκπονείται η διατριβή (χρήση εξοπλισμού του ΑΕΙ, καθορισμός των ΔΔΙ, άλλες υποχρεώσεις και δικαιώματα των δύο μερών κ.ά.) καθορίζονται με σχετικό πρωτόκολλο συνεργασίας, το οποίο εγκρίνεται από τη Σύγκλητο του πανεπιστημίου κατόπιν εισήγησης του Τμήματος.

Όσον αφορά τη συνεργασία και επίτευξη συνεργειών μεταξύ των επιχειρήσεων, μέσω του ΕΣΠΑ 2014-2020 χρηματοδοτήθηκε η Δράση «**Συνεργατικοί Σχηματισμοί Καινοτομίας**» (Innovation Clusters) για την ενίσχυση αναδυόμενων ή/και υφιστάμενων συνεργατικών σχηματισμών επιχειρήσεων και άλλων φορέων, με σκοπό την ανάπτυξη και αξιοποίηση καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας.⁶¹ Κάποιοι από τους συνεργατικούς σχηματισμούς καινοτομίας της χώρας, αρκετοί από τους οποίους υφίστανται εδώ και αρκετά χρόνια, είναι το gi-Cluster (Τεχνολογιών Παιγνίων και Δημιουργικού Περιεχομένου), το mi-Cluster (Συστημάτων και Εφαρμογών Νανο/Μικροηλεκτρονικής) και το si-Cluster (Διαστημικών Τεχνολογιών και Εφαρμογών) που έχουν δημιουργηθεί από τη μονάδα Corallia του ΕΚ «Αθηνά», το Cluster Βιοοικονομίας και Περιβάλλοντος Δυτικής Μακεδονίας (CluBE), το Hellenic Bio Cluster (HBio), το Hellenic Digital Health Cluster (HDHC) και το Hellenic Photonics Cluster (HPhos).

Μία πολύ σημαντική πρωτοβουλία που έχει σχεδιαστεί και υλοποιείται είναι η δημιουργία του **Κέντρου Καινοτομίας και Τεχνολογίας Θεσσαλονίκης (Thess INTEC)**,⁶² το οποίο θα αποτελέσει ένα τεχνολογικό πάρκο 4ης γενιάς. Το Thess INTEC θα βρίσκεται στην περιοχή του αεροδρομίου Θεσσαλονίκης και αποβλέπει στη συστέγασση και συνεργασία φορέων από όλα τα μέρη του οικοσυστήματος καινοτομίας, συμπεριλαμβανομένων των ανταγωνιστικών και εξωστρεφών επιχειρήσεων, ερευνητικών εργαστηρίων με παράδοση στη συνεργασία με τη βιομηχανία, τεχνοβλαστών και νεοφυών επιχειρήσεων. Στοχεύει να συμβάλλει στη διασύνδεση της έρευνας με την παραγωγή και στην ενίσχυση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας, καθώς

⁶¹ Πηγή: ΓΤΕΚ (χ.κ.). Συνεργατικοί Σχηματισμοί Καινοτομίας / ΣΣΚ. <https://gsri.gov.gr/protovoulies-draseis/synergatikoι-schimatismoι-kainotomias-ssk/>. Προσέλαση: 26/8/2026.

⁶² Πηγή: Ιστότοπος Κέντρου Καινοτομίας και Τεχνολογίας Θεσσαλονίκης (Thess Intec): <https://www.thessintec.eu/>. Προσέλαση: 14/2/2026.

σε αυτό θα υπάρξει σύνδεση των start-ups και spin-offs με τις «ώριμες» επιχειρήσεις που θα είναι εγκαταστημένες στο Κέντρο.

Σκοπός είναι η ισχυρή και οργανωμένη σύμπραξη των ερευνητικών δομών με τις παραγωγικές επιχειρήσεις να αποτελέσει ένα σημαντικό κίνητρο για την προσέλκυση ξένων επενδυτών. Κυρίαρχο στοιχείο διαφοροποίησης του Thess INTEC αποτελεί το γεγονός ότι η σκοπιμότητα της ίδρυσής του του συνδέεται με έναν μεγάλο αριθμό συγκεκριμένων και δυναμικών ελληνικών επιχειρήσεων και ερευνητικών ιδρυμάτων, καθώς και διεθνών τεχνολογικών πάρκων από την Ευρώπη και την Αμερική, που έχουν ήδη συνάψει γραπτές συμφωνίες για την προσδοκώμενη συνεργασία τους στο πλαίσιο της εγκατάστασής τους στους χώρους του Thess INTEC. Δηλαδή, η μεθοδολογία σχεδιασμού του Κέντρου χαρακτηρίζεται από μία “bottom-up” προσέγγιση που έλαβε υπόψη της τις προτάσεις των ερευνητικών ομάδων και επιχειρήσεων σχετικά με την ανάπτυξη των κοινόχρηστων υποδομών και των κτιριακών συγκροτημάτων. Σύμφωνα με τη μελέτη σκοπιμότητας και βιωσιμότητας, που ολοκληρώθηκε σε συνεργασία με τη Διεθνή Ένωση Επιχειρηματικών Πάρκων, 70 υφιστάμενες καινοτόμες επιχειρήσεις υπέγραψαν συμφωνίες συνεργασίας με 17 ακαδημαϊκά/ερευνητικά εργαστήρια στο πλαίσιο 6 Mega Projects, προκειμένου να συνεγκατασταθούν στους χώρους του Thess INTEC και να συμπράξουν με κοινή στόχευση για την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών διεθνούς εμβέλειας.⁶³

Όσον αφορά τον θεσμό των Πλατφορμών Τεχνολογίας στο πλαίσιο συγκεκριμένων κλάδων-οικοσυστημάτων με σκοπό τον προσδιορισμό των ερευνητικών του προτεραιοτήτων μέσω της συνεργασίας του παραγωγικού ιστού με την ερευνητική κοινότητα, δεν φαίνεται να έχει σημειωθεί κάποια εξέλιξη τα τελευταία χρόνια. Εξαίρεση αποτελούν η πλατφόρμα τεχνολογίας στον κλάδο των τροφίμων “Food for Life”⁶⁴ που έχει αναπτυχθεί από τον Σύνδεσμο Ελληνικών Βιομηχανιών Τροφίμων (ΣΕΒΤ) από το 2009 (στο πλαίσιο της αντίστοιχης ευρωπαϊκής), και η Ελληνική Πλατφόρμα Έρευνας και Τεχνολογίας για την Κατασκευή (ΕΠΕΤΚ), η οποία φαίνεται να είναι ανενεργή τα τελευταία χρόνια.

Πάντως, δεν θα πρέπει να παραληφθεί η αναφορά στις **Πλατφόρμες Καινοτομίας**, οι οποίες συγκροτήθηκαν ανά επιχειρηματικό οικοσύστημα που αποτελεί θεματικό τομέα προτεραιότητας για την έρευνα και την καινοτομία στη χώρα, στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για την Έξυπνη Εξειδίκευση (ΕΣΕΕ). Οι Πλατφόρμες Καινοτομίας οργανώθηκαν από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας (ΓΓΕΚ) για την περαιτέρω

⁶³ Πηγή: ΓΓΕΚ (χ.χ.). Κέντρο Καινοτομίας και Τεχνολογίας Θεσσαλονίκης – Thess Intec. <https://gsri.gov.gr/kentro-kainotomias-kai-technologias-thessalonikis/>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

⁶⁴ Πηγή: ΣΕΒΤ (χ.χ.). Τεχνολογική Πλατφόρμα “Food for Life”. <https://www.sevt.gr/technologiki-platforma-food-for-life/>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

εξειδίκευση αυτών των θεματικών τομέων, μέσα από τη διαδικασία της Επιχειρηματικής Ανακάλυψης, την εξεύρεση δηλαδή νέων επιχειρηματικών ευκαιριών για την αξιοποίηση της γνώσης και την ενσωμάτωσή της στις αντίστοιχες αλυσίδες αξίας. Δηλαδή, οι Πλατφόρμες Καινοτομίας αποτελούν τους βασικούς πυρήνες της σχετικής διαβούλευσης για την Επιχειρηματική Ανακάλυψη, με ενεργή συμμετοχή εκπροσώπων της «τετραπλής έλικας», δηλαδή στελεχών επιχειρήσεων του οικοσυστήματος, ερευνητών από τα πανεπιστήμια, τους ερευνητικούς και τεχνολογικούς φορείς, εκπροσώπους από συναρμόδια Υπουργεία, Περιφέρειες και άλλους οργανισμούς, καθώς και εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών.⁶⁵

Αναφορικά με τα μέτρα για τη διεθνοποίηση των «παικτών» του εθνικού συστήματος καινοτομίας, είναι σημαντικό ότι ελληνικές επιχειρήσεις συμμετέχουν σε **Σημαντικά Έργα Κοινού Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος (IPCEIs)**. Η συμμετοχή αυτή θα πρέπει να ενδυναμωθεί, καθώς, μέσω της κεφαλαιοποίησης του οφέλους από τη μεταφορά τεχνολογίας/τεχνογνωσίας, δύναται να ενισχυθεί το καινοτομικό δυναμικό της παραγωγικής βάσης της χώρας (βλέπε και **Ενότητα 2.2.2**). Επίσης, θα πρέπει να αναφερθεί η συμμετοχή της Ελλάδας –ως ιδρυτικό μέλος από το 1985– στο **δίκτυο EUREKA**, στο οποίο συμμετέχουν περισσότερες από 45 χώρες παγκοσμίως, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το δίκτυο αυτό έχει ως στόχο τη διασύνδεση μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) και ακαδημαϊκών-ερευνητικών φορέων σε διεθνές επίπεδο για την υλοποίηση κοινών δράσεων εφαρμοσμένης έρευνας και ανάπτυξης. Εθνικός Συντονιστής της χώρας αναλαμβάνει η ΓΓΕΚ, η οποία υποστηρίζει τους ελληνικούς φορείς στην αναζήτηση δυνητικών συνεργατών από τις χώρες-μέλη του δικτύου.

Κάτω από την ομπρέλα του EUREKA υπάρχουν διάφορα προγράμματα συνεργασίας. Το πρώτο είναι το **Eurostars – European Partnership on Innovative SMEs**, το μεγαλύτερο διεθνές πρόγραμμα χρηματοδότησης ΜμΕ (από το Horizon Europe) που επιθυμούν να δημιουργήσουν καινοτόμα προϊόντα, διαδικασίες ή υπηρεσίες. Συντονιστής κάθε έργου πρέπει να είναι ΜμΕ. Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος έχουν αναπτυχθεί οι πρωτοβουλίες: α) Innnowide, που αποτελεί πρόγραμμα χρηματοδότησης μελετών σκοπιμότητας για τη διεύθυνση καινοτόμων ΜμΕ σε διεθνείς αγορές· β) Πρόγραμμα Επενδυτικής Ετοιμότητας (Investment Readiness Programme – IRP), στρατηγικό πρόγραμμα του δικτύου EUREKA που έχει σκοπό την παροχή βοήθειας προς νεοφυείς εταιρείες για την προσέγγιση μεγάλων επιχειρήσεων και τη διευκόλυνση επιχειρηματικών συνεργασιών μεταξύ τους· και γ) Πρόγραμμα “Fast Track to the EIC Accelerator”, το οποίο υποστηρίζει ΜμΕ που έχουν ήδη συμμετάσχει σε χρηματοδοτηθέντα έργα

⁶⁵ Πηγή: ΓΓΕΚ (κ.κ.). *Επιχειρηματική Ανακάλυψη*. <https://gsri.gov.gr/epicheirimatiki-anakalypsi/>. Προσέλευση: 26/8/2026.

των Eurostars, να υποβάλλουν προτάσεις απευθείας στο δεύτερο στάδιο του προγράμματος Accelerator του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Καινοτομίας (EIC).

Το δεύτερο μεγάλο Πρόγραμμα είναι το **“Network Projects”**, που αποτελεί ένα ευέλικτο πρόγραμμα χρηματοδότησης διεθνών έργων E&A. Διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ οργανισμών στις χώρες του EUREKA προσφέροντας ευελιξία ως προς τον σχεδιασμό της πρότασης του έργου με περιορισμένα κριτήρια επιλεξιμότητας και ελάχιστη γραφειοκρατία. Τα **EUREKA Clusters** αποτελούν διεθνείς κοινότητες ηγέτιδων επιχειρήσεων της βιομηχανίας, ΜμΕ, φορέων γνώσης και οργανισμών-χρηστών σε στρατηγικούς τομείς τεχνολογίας, όπως παραγωγή ενέργειας χαμηλών εκπομπών άνθρακα, προηγμένη βιομηχανική παραγωγή, καινοτόμα συστήματα λογισμικού και ηλεκτρονικά συστήματα, τηλεπικοινωνίες νέας γενιάς κ.ά. Πέραν των παραπάνω, το **“Globalstars”** είναι πρόγραμμα χρηματοδότησης έργων (ενίοτε θεματικών) με χώρες εκτός του δικτύου EUREKA.

Η Ελλάδα συμμετέχει και σε **άλλες πρωτοβουλίες της ΕΕ σε θέματα έρευνας και καινοτομίας** και έχει σχετικές **διμερείς και πολυμερείς συνεργασίες** με άλλες χώρες, γεγονός που συμβάλλει στην εξωστρέφεια του ερευνητικού και παραγωγικού συστήματος (βλέπε αναλυτικότερα στην **Ενότητα 2.2.1**).

Η **Εθνική Στρατηγική για τη Βιομηχανία** που εκπονήθηκε το 2022 με βάση τη νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη Βιομηχανία, περιλαμβάνει το **Πρόγραμμα ενίσχυσης της διεθνοποίησης των βιομηχανικών επιχειρήσεων/προϊόντων της χώρας** που χρηματοδοτείται από το ΕΣΠΑ 2021-2027. Το Πρόγραμμα αυτό έχει ως στόχο την ενίσχυση των βιομηχανικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε οικοσυστήματα και εξειδικευμένες αγορές που έχουν εντοπιστεί στο πλαίσιο αυτής της στρατηγικής (όπως στην αλυσίδα αξίας της κλωστοϋφαντουργίας), προκειμένου να επιτευχθεί τόσο η ολιστική αναβάθμιση των λειτουργιών τους (οργανωτικών, λειτουργικών, τεχνολογικών και παραγωγικών) και να υποστηριχθεί αποτελεσματικά η επέκτασή τους σε αγορές-στόχους του εξωτερικού όσο και η προώθηση της συμμετοχής τους σε συνεργατικά σχήματα που θα διευκολύνουν την πρόσβασή τους σε διεθνείς αλυσίδες αξίας. Το Πρόγραμμα υποστηρίζει τις ακόλουθες παρεμβάσεις: α) βελτίωση των τελικών σταδίων παραγωγής (π.χ. τυποποίηση, πιστοποίηση), καθώς και των λειτουργικών, επιχειρησιακών και τεχνολογικών χαρακτηριστικών και δυνατοτήτων των επιχειρήσεων ως προς τις απαιτήσεις δραστηριοποίησής τους στο εξωτερικό· β) ανάπτυξη ολοκληρωμένων σχεδίων εξωστρέφειας· γ) προαγωγή συνεργασιών και συμπράξεων που θα εξυπηρετήσουν τη διεξόδου σε αγορές του εξωτερικού· και δ) λήψη υποστηρικτικών/συμβουλευτικών υπηρεσιών για την ενίσχυση της εξωστρέφειάς τους (PwC, 2022).

Τέλος, αναφέρονται δύο πρωτοβουλίες που έχουν δημιουργηθεί με σκοπό τη διασύνδεση ελληνικών νεοφυών και άλλων επιχειρήσεων υψηλής έντασης

γνώσης με Έλληνες της Διασποράς που έχουν επιχειρηματική, ερευνητική και επενδυτική δραστηριότητα σε διεθνή οικοσυστήματα καινοτομίας. Η πρώτη είναι ο μη κερδοσκοπικός οργανισμός **Hellenic Innovation Network (HIN)** με έδρα τις ΗΠΑ, που στοχεύει στην επιτάχυνση της τεχνολογικής καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα και την Κύπρο. Δημιουργήθηκε με την υποστήριξη του Γενικού Προξενείου της Ελλάδας στη Βοστώνη και λειτουργεί ως γέφυρα μεταξύ της ελληνικής Διασποράς που σχετίζεται με παγκόσμιους τεχνολογικούς κόμβους και των επιχειρήσεων υψηλής έντασης τεχνολογίας στην Ελλάδα και την Κύπρο, παρέχοντας πρόσβαση σε πόρους, συνεργάτες και βέλτιστες πρακτικές.⁶⁶ Η δεύτερη είναι η πρωτοβουλία **Innovative Greeks** που έχει ως στόχο να φέρει κοντά Έλληνες επιχειρηματίες, στελέχη επιχειρήσεων, επενδυτές και ερευνητές από όλο τον κόσμο, με νεοφυείς επιχειρήσεις της Ελλάδας, με σκοπό την ενίσχυση της πρόσβασής τους σε διεθνείς αγορές, την αύξηση των ευκαιριών ανάπτυξης καινοτομίας μέσω συνεργειών με ξένους ερευνητικούς φορείς, την προσέλκυση ξένων επενδύσεων και υψηλά καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού σε αυτές, και γενικότερα την ενίσχυση της δικτύωσης και των διεθνών συνεργασιών τους. Έως τώρα το δίκτυο Innovative Greeks αριθμεί 876 μέλη που προέρχονται από 36 χώρες του κόσμου.⁶⁷

Εν κατακλείδι, τα τελευταία χρόνια έχουν υλοποιηθεί μια σειρά από δημόσιες πολιτικές και πρωτοβουλίες που στοχεύουν στην ενίσχυση της διασύνδεσης των ελληνικών επιχειρήσεων με πανεπιστήμια, ερευνητικά ιδρύματα και λοιπούς φορείς του εθνικού και ευρωπαϊκού συστήματος καινοτομίας. Κεντρικός στόχος είναι η ενδυνάμωση της συνεργασίας μεταξύ επιστημονικής και επιχειρηματικής κοινότητας, η υποστήριξη συνεργατικής έρευνας και καινοτομίας, και η προώθηση της συμμετοχής των ελληνικών επιχειρήσεων σε διεθνείς αλυσίδες αξίας. Συνολικά, οι πολιτικές αυτές δημιουργούν ένα πιο συνεκτικό οικοσύστημα καινοτομίας, ενισχύοντας τη δικτύωση, τη μεταφορά και την εφαρμοσμένη έρευνα σε στρατηγικούς τομείς, με σημαντικές προοπτικές για την ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας.

⁶⁶ Πηγή: Ιστότοπος Οργανισμού Hellenic Innovation Network: <https://hellenic.org/>. Προσέλαση: 14/2/2026.

⁶⁷ Πηγή: Ιστότοπος Πρωτοβουλίας "Innovative Greeks": <https://www.innovativegreeks.gr/>. Προσέλαση: 14/2/2026.

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:
ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

Σεπτέμβριος 2026

Καινοτομική δραστηριότητα
και επίδοση των επιχειρήσεων

5

Η ανάπτυξη καινοτομιών και η εμπορική αξιοποίησή τους από τις επιχειρήσεις, καθώς και η χρήση και λειτουργική αξιοποίηση από αυτές των καινοτομιών που μπορεί να έχουν αναπτυχθεί από άλλους φορείς (επιχειρήσεις, πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα κλπ.) αποτελούν μια πολύ βασική δραστηριότητα του εθνικού συστήματος καινοτομίας (Borrás & Edquist, 2019). Η ανάπτυξη και εφαρμογή πολλών ειδών καινοτομίας (προϊόντων/υπηρεσιών, παραγωγικών διεργασιών, οργάνωσης και επιχειρησιακών διαδικασιών, μάρκετινγκ κλπ.) είναι ιδιαίτερα σημαντική για την απόκτηση και διατήρηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος από μια επιχείρηση έναντι των υφιστάμενων και δυνητικών ανταγωνιστών της. Ως εκ τούτου, η ενίσχυση της καινοτομικής δραστηριότητας και επίδοσης των επιχειρήσεων μιας χώρας συμβάλλει στη βελτίωση της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητάς της και στις προοπτικές της οικονομικής ανάπτυξής της.

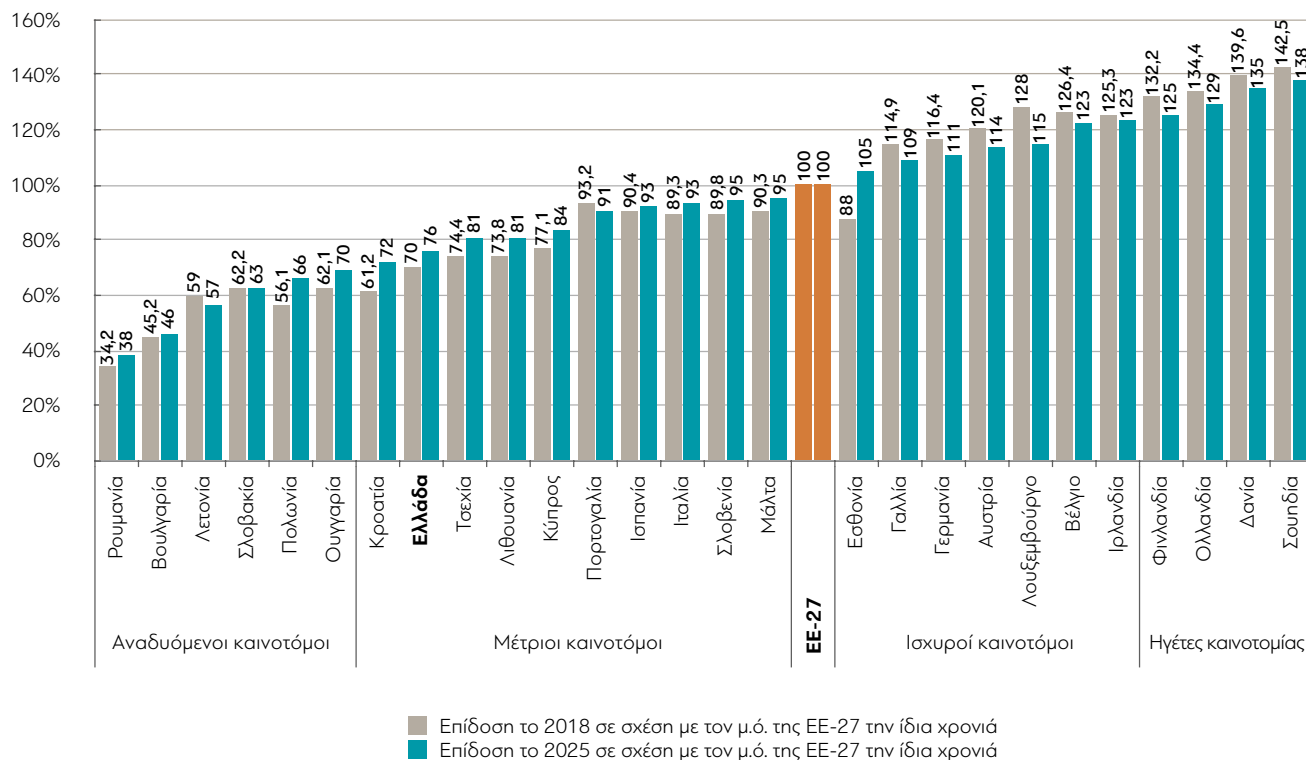
5.1. Συγκριτική επίδοση χώρας με βάση σχετικούς δείκτες

Κατ' αρχάς, οι παράγοντες που επιδρούν στην καινοτομική επίδοση μιας επιχείρησης είναι πολλαπλοί και σχετίζονται με σύνθετες διεργασίες μάθησης και ανάπτυξης και διάχυσης νέας γνώσης, που αφορούν τόσο το εσωτερικό της επιχείρησης όσο και την αλληλεπίδρασή της με άλλες επιχειρήσεις και οργανισμούς (Borrás & Edquist, 2019). Δηλαδή, οι διεργασίες αυτές, πέρα από τα χαρακτηριστικά της επιχείρησης, εξαρτώνται και από διάφορα χαρακτηριστικά του εθνικού συστήματος καινοτομίας. Στο πλαίσιο αυτό, ως εισαγωγή στην ανάλυση της καινοτομικής δραστηριότητας των ελληνικών επιχειρήσεων, θα περιγραφεί η συγκριτική επίδοση της χώρας και η εξέλιξή της τα τελευταία χρόνια με βάση τους σύνθετους δείκτες European Innovation Scoreboard (EIS) και Global Innovation Index (GII), οι οποίοι περιλαμβάνουν επιμέρους δείκτες που σχετίζονται με ποικίλες διαστάσεις του εθνικού συστήματος καινοτομίας.

Σε σχέση με τον EIS, η Ελλάδα τοποθετείται στην ομάδα χωρών της ΕΕ που χαρακτηρίζονται από μέτρια επίπεδα καινοτομίας ("moderate innovators"). Συγκεκριμένα, βρίσκεται στην προτελευταία θέση αυτής της ομάδας χωρών και στην 20ή θέση της συνολικής κατάταξης των 27 χωρών-μελών (European Commission, 2025). Έχει παρουσιάσει βελτίωση σε σχέση με το 2018, κλείνοντας ελαφρώς το χάσμα με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, καθώς η επίδοση της Ελλάδας το 2025 ήταν στο 75,8% του μέσου όρου της ΕΕ, ενώ το 2018 ήταν στο 70% (**Διάγραμμα 8**). Όσον αφορά τον GIΙ, η Ελλάδα για το 2024 είναι 45η (από 43η το 2020) σε ένα σύνολο 133 χωρών παγκοσμίως και 28η στο σύνολο των χωρών της Ευρώπης (χώρες-μέλη της ΕΕ και υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες). Κατατάσσεται στην ομάδα των ανεπτυγμένων χωρών (high-income countries) οι οποίες παρουσιάζουν καινοτομική επίδοση που ευθυγραμμίζεται με το επίπεδο ανάπτυξής τους, όμως η θέση της στη σχετική ομάδα χωρών είναι χαμηλή⁶⁸ (WIPO, 2024).

⁶⁸ Η σχετική μεθοδολογία ομαδοποιεί τις χώρες λαμβάνοντας υπόψη τον βαθμό στον οποίο η καινοτομική τους επίδοση είναι υψηλότερη, παρόμοια ή χαμηλότερη από την αναμενόμενη με βάση το επίπεδο οικονομικής τους ανάπτυξης (High income, Upper-middle income, Lower-middle income, Low income).

Διάγραμμα 8. Επιδόσεις των συστημάτων καινοτομίας των χωρών-μελών της ΕΕ σε σύγκριση με τον μ.ό. της ΕΕ-27 την ίδια χρονιά (2018 και 2025, 100:=ΕΕ-27)

Σημείωση:

Αναδυόμενοι καινοτόμοι: "Emerging Innovators"

Μέτριοι καινοτόμοι: "Moderate Innovators"

Ισχυροί καινοτόμοι: "Strong Innovators"

Ηγέτες καινοτομίας: "Innovation Leaders"

Πηγή: European Commission (2025). *European Innovation Scoreboard 2025*.

Συγκεκριμένα ως προς την καινοτομική επίδοση των επιχειρήσεων, μια σημαντική πηγή δεδομένων αποτελεί η έρευνα Community Innovation Survey (CIS) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που πραγματοποιείται κάθε δύο χρόνια σε ένα μεγάλο δείγμα επιχειρήσεων⁶⁹ κάθε χώρας-μέλους της ΕΕ από όλους τους κλάδους της βιομηχανίας (Μεταποίηση κ.ά.) και ένα μεγάλο εύρος υπηρεσιών. Ενδεικτικά, στην τελευταία έρευνα που αφορούσε τη μέτρηση της καινοτομικής επίδοσης για την περίοδο 2020-2022 συμμετείχαν 7.368 επιχειρήσεις.

Βάσει της έρευνας αυτής, παρατηρείται μια αύξηση των επιχειρήσεων που έχουν **καινοτομική δραστηριότητα** τα τελευταία χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, την περίοδο 2020-2022 το ποσοστό αυτών των καινοτομικά ενεργών

⁶⁹ Εξαιρουμένων των πολύ μικρών επιχειρήσεων που έχουν έως εννέα εργαζόμενους.

επιχειρήσεων ήταν 65,5%, ενώ την περίοδο 2016-2018 ήταν 60,3%. Επίσης, το ποσοστό των επιχειρήσεων που εισήγαγαν **καινοτομία προϊόντος** (αγαθού ή/και υπηρεσίας)⁷⁰ την περίοδο 2020-2022 ήταν 46,6% (από 42,5% την περίοδο 2016-2018) και αυτών που εισήγαγαν **καινοτομία επιχειρησιακής διαδικασίας**⁷¹ 61,6% (από 55,2% την περίοδο 2016-2018).⁷² Παρ' όλα αυτά, βαίνει μειούμενος ο δείκτης που αντανakλά την **οικονομική αξιοποίηση της καινοτομίας προϊόντος** και, συγκεκριμένα, αφορά τις πωλήσεις των καινοτόμων προϊόντων προς τον συνολικό κύκλο εργασιών της επιχείρησης, καθώς ήταν ίσος με 17,4%⁷³ την περίοδο 2020-2022 έναντι 23,8%⁷⁴ την περίοδο 2016-2018 (ΕΚΤ, 2021· 2024).

Αναφορικά με τις **δαπάνες** των καινοτομικά ενεργών επιχειρήσεων για καινοτομικές δραστηριότητες, η Ελλάδα βρίσκεται μεν κάτω από τον κοινοτικό μέσο όρο (5.090,7 έναντι 7.505 σε χρηματικές μονάδες αγοραστικής δύναμης) αλλά περίπου στη μέση της κατάταξης των χωρών-μελών (13η θέση) ως προς τον δείκτη των δαπανών τους ανά εργαζόμενο (European Commission, 2024a). Έχει ενδιαφέρον να σχολιαστεί το είδος των δαπανών αυτών, καθώς η χώρα μας βρισκόταν το 2022 στην 23η θέση της ΕΕ ως προς το ποσοστό των επιχειρήσεων που πραγματοποιούν δαπάνες Ε&Α (46,7%), αλλά στην 6η θέση (83,4%) όσον αφορά το ποσοστό των επιχειρήσεων που πραγματοποιούν δαπάνες για καινοτομικές δραστηριότητες εκτός Ε&Α⁷⁵ [Eurostat (inn_cis13_exp)]. Το γεγονός αυτό συμβαδίζει με τη συνολικά χαμηλή επίδοση της χώρας όσον αφορά την ένταση των επιχειρηματικών επενδύσεων σε Ε&Α (βλέπε **Ενότητα 2.1**).

Όμως, έχει νόημα να εμβαθύνουμε στο ζήτημα της τεχνολογικής καινοτομίας και στο ζήτημα της οργανωσιακής καινοτομίας των ελληνικών επιχειρήσεων, λαμβάνοντας υπόψη μια σειρά δεικτών. Η **τεχνολογική καινοτομία** σχετίζεται με την ανάπτυξη τεχνολογίας από την επιχείρηση, η οποία αφορά τόσο τα προϊόντα της (αγαθά ή/και υπηρεσίες) όσο και τη δυνατότητα χρήσης της τεχνολογίας σε μία ή περισσότερες λειτουργίες της (π.χ. παραγωγικές

⁷⁰ Ως καινοτόμα προϊόντα θεωρούνται τόσο τα προϊόντα που εισάγονται για πρώτη φορά στην αγορά (new to market), όσο και εκείνα που αποτελούν νέα/βελτιωμένα προϊόντα για την επιχείρηση, αλλά είναι ίδια ή παρόμοια με αυτά που προσφέρονται ήδη στην αγορά από άλλες επιχειρήσεις (new to firm).

⁷¹ Επιχειρήσεις που ανέπτυξαν/εφαρμοσαν καινοτομία σε τουλάχιστον μία από τις ακόλουθες επιχειρησιακές τους λειτουργίες-δραστηριότητες: Διαδικασίες-διεργασίες παραγωγής αγαθών – παροχής υπηρεσιών, μέθοδοι logistics, παράδοσης-διανομής αγαθών, πρακτικές για την οργάνωση των εσωτερικών διαδικασιών ή των εξωτερικών σχέσεων της επιχείρησης, μέθοδοι οργάνωσης της εργασίας και των αρμοδιοτήτων, λήψη αποφάσεων ή διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού, μέθοδοι μάρκετινγκ για την προώθηση, συσκευασία, τιμολόγηση και τοποθέτηση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών μετά την πώληση, μέθοδοι λογιστικής, και μέθοδοι επεξεργασίας και κοινοποίησης της πληροφορίας.

⁷² Σημειώνεται ότι την περίοδο 2018-2020 τα σχετικά ποσοστά είχαν φτάσει τη μέγιστη τιμή τους (καινοτομικά ενεργές επιχειρήσεις: 72,6%, επιχειρήσεις με καινοτομία προϊόντος: 48,4%, επιχειρήσεις με καινοτομία επιχειρησιακής διαδικασίας: 67,5%).

⁷³ Το 6,2% αφορά προϊόντα νέα για την αγορά και το 11,2% νέα/βελτιωμένα προϊόντα για την επιχείρηση.

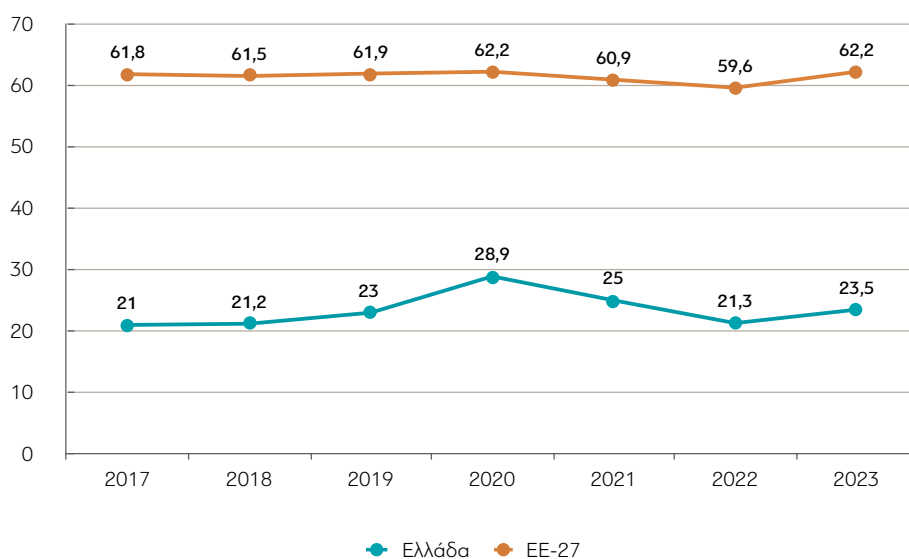
⁷⁴ Το 10,4% αφορά προϊόντα νέα για την αγορά και το 13,4% νέα/βελτιωμένα προϊόντα για την επιχείρηση.

⁷⁵ Οι δραστηριότητες αυτές περιλαμβάνουν την απόκτηση μηχανημάτων/εξοπλισμού, τον σχεδιασμό προϊόντων, το μάρκετινγκ, την εκπαίδευση του προσωπικού, την ανάπτυξη λογισμικού και την ανάπτυξη και επεξεργασία βάσεων δεδομένων και τις δαπάνες για Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας (ΔΔΙ).

διεργασίες). Μία ομάδα δεικτών που είναι ιδιαίτερα χρήσιμοι και αντιπροσωπευτικοί στη μέτρηση αυτού του είδους της καινοτομίας, αφορούν τα Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας (ΔΔΙ). Η Ελλάδα παρουσιάζει ιδιαίτερα χαμηλή επίδοση όσον αφορά τον αριθμό των αιτήσεων για πατέντες στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας ανά εκατ. κατοίκους, χωρίς να έχει υπάρξει βελτίωση τα τελευταία χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, η χώρα μας κατατάσσεται 25η στην ΕΕ, με τον συγκεκριμένο δείκτη να λαμβάνει τιμή 10,29 έναντι 152,22 της ΕΕ-27, ενώ οι αντίστοιχες τιμές το 2018 ήταν 11,19 και 148,4 [Eurostat (pat_ep_tot)]. Η εικόνα είναι παρόμοια ως προς τον δείκτη που αναφέρεται στις αιτήσεις για κατοχύρωση σχεδίου προϊόντων στο Γραφείο Διανοητικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUIPO) ανά δισεκ. ευρώ του ΑΕΠ (0,9 έναντι 3,6 της ΕΕ το 2023 από 0,76 έναντι 4,05 το 2019) (European Commission, 2020a· 2024a).

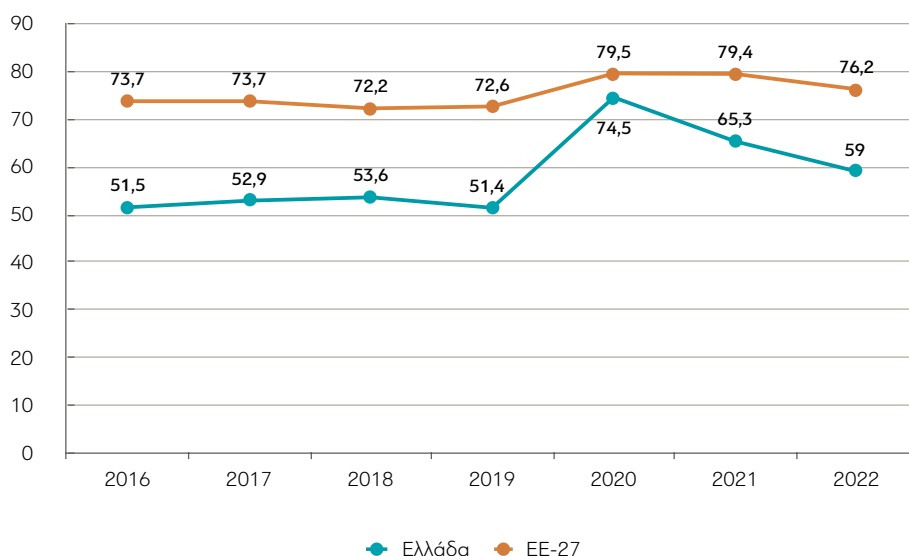
Πέραν των παραπάνω, δύο ακόμα δείκτες που παρέχουν μια ενδεικτική εικόνα όσον αφορά την ένταση της τεχνολογικής γνώσης του ελληνικού παραγωγικού συστήματος είναι οι εξαγωγές προϊόντων (αγαθών) μέσης και υψηλής τεχνολογίας και οι εξαγωγές υπηρεσιών έντασης γνώσης ως προς το σύνολο των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, αντίστοιχα. Αναφορικά με τον πρώτο, η Ελλάδα παρουσιάζει σημαντική διαφορά από την ΕΕ-27, η οποία δεν έχει μεταβληθεί ουσιαστικά τα τελευταία χρόνια (23,5% έναντι 62,2% το 2023 και 21% έναντι 61,8% το 2017) (Διάγραμμα 9).

Διάγραμμα 9. Αξία των εξαγόμενων προϊόντων μέσης και υψηλής τεχνολογίας προς τη συνολική αξία των εξαγόμενων προϊόντων, Ελλάδα και ΕΕ-27 (2017-2023)

Η εικόνα είναι καλύτερη ως προς τις υπηρεσίες έντασης γνώσης (59% των συνολικών εξαγωγών υπηρεσιών της χώρας το 2022), αν και σε αυτόν τον τομέα υστερεί σχετικά έναντι της ΕΕ-27 (76,2%), ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά το 2016 ήταν 51,5% και 73,7%) (Διάγραμμα 10).

Διάγραμμα 10. Αξία των εξαγόμενων υπηρεσιών έντασης γνώσης προς τη συνολική αξία των εξαγόμενων υπηρεσιών, Ελλάδα και ΕΕ-27 (2016-2022)

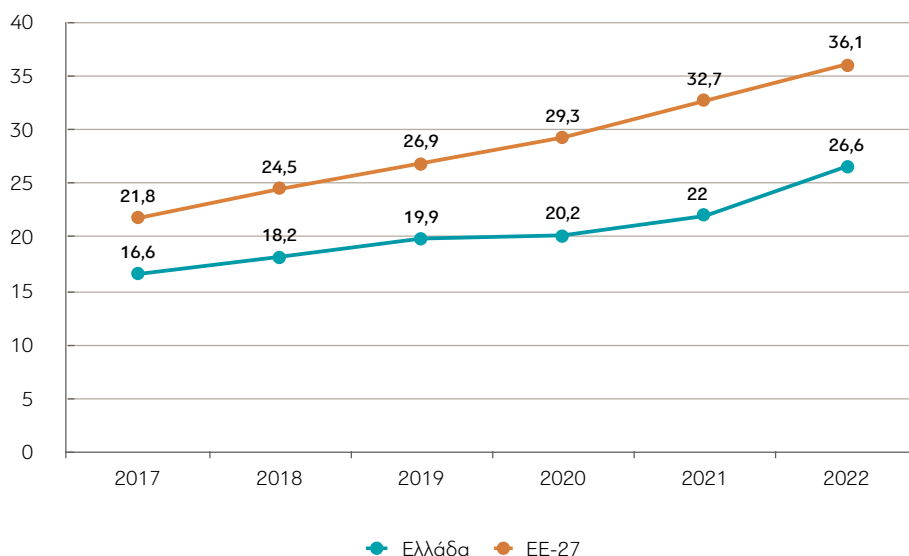
Πηγή: European Commission, *European Innovation Scoreboard*.

Από την άλλη πλευρά, η **οργανωσιακή καινοτομία** σχετίζεται με την αλλαγή-βελτίωση των επιχειρησιακών διαδικασιών και λειτουργιών της επιχείρησης, στην οποία έχει κομβικό ρόλο η **αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και για τον λόγο αυτόν τα στοιχεία που ακολουθούν επικεντρώνονται σε αυτόν τον παράγοντα**. Κατ' αρχάς, η Ελλάδα βρίσκεται διαχρονικά στις χαμηλότερες θέσεις των χωρών της ΕΕ ως προς τη διάσταση του δείκτη Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (Digital Economy and Society Index – DESI), που αφορά την ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών στις επιχειρήσεις (integration of digital technology)⁷⁶. Ο συγκεκριμένος δείκτης DESI προκύπτει από τον συνυπολογισμό υποδεικτών που αφορούν το επίπεδο ψηφιοποίησης των επιχειρήσεων, δηλαδή το αν και σε ποιο βαθμό χρησιμοποιούν συγκεκριμένες

⁷⁶ Ο σύνθετος δείκτης DESI αναπτύχθηκε το 2014 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την αξιολόγηση της προόδου των χωρών-μελών της ΕΕ ως προς τέσσερις βασικές διαστάσεις ψηφιακού μετασχηματισμού (ανθρώπινο δυναμικό, συνδεσιμότητα, ενσωμάτωση ψηφιακών τεχνολογιών στις επιχειρήσεις, παροχή ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών). Από το 2023 και έπειτα, ο δείκτης DESI έχει ενσωματωθεί στην ετήσια έκθεση του προγράμματος πολιτικής «Ψηφιακή Δεκαετία» που έχει θέσει συγκεκριμένους στόχους με ορίζοντα το 2030. Η Ελλάδα διαχρονικά παρουσιάζει χαμηλή επίδοση και υστερεί του μέσου όρου της ΕΕ και ως προς τις τέσσερις διαστάσεις του δείκτη DESI (π.χ. European Commission, 2020c: 2022b).

ψηφιακές τεχνολογίες, συμπεριλαμβανομένων των εφαρμογών ηλεκτρονικού εμπορίου. Οι περισσότεροι από αυτούς τους υποδείκτες μετρώνται μέσω της μεγάλης ετήσιας έρευνας πεδίου που διεξάγεται σε επίπεδο ΕΕ από το 2002 για τη χρήση των ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου από τις επιχειρήσεις.⁷⁷ Ενδεικτικά, το 2022 η χώρα μας βρισκόταν στην 22η θέση της ΕΕ και το 2020 στην 23η όσον αφορά την ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών στις επιχειρήσεις (European Commission, 2020c· 2022b). Το **Διάγραμμα 11** δείχνει μια ενίσχυση της απόκλισης της Ελλάδας από την ΕΕ-27 ως προς τον συγκεκριμένο δείκτη κατά την περίοδο 2017-2022.

Διάγραμμα 11. Επίδοση στον δείκτη DESI (ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών στις επιχειρήσεις), Ελλάδα και ΕΕ-27 (2017-2022)

Πηγή: European Commission (2022). *Digital Economy and Society Index* [Charts]. Available at: <https://digital-decade-desi.digital-strategy.ec.europa.eu/datasets/desi-2022/charts>.

Όσον αφορά συγκεκριμένους υποδείκτες, μόνο το 43,3% των ΜμΕ παρουσίαζαν τουλάχιστον βασικό επίπεδο ψηφιακής έντασης το 2024 έναντι 57,7% της ΕΕ. Η χώρα μας κατατάσσεται 24η στην ΕΕ, θέση την οποία κατείχε και το 2022 (37,7% έναντι 54,8% της ΕΕ).⁷⁸ Το 2024 όπως και τα προηγούμενα χρόνια, η χώρα μας βρισκόταν στις χαμηλότερες θέσεις της ΕΕ ως προς τη χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης, υπηρεσιών cloud computing και ηλεκτρονικής

⁷⁷ Πηγή: European Commission (n.d.). *EU survey on ICT usage and e-commerce in enterprises*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:EU_survey_on_ICT_usage_and_e-commerce_in_enterprises. Προσέλαση: 28/8/2026.

⁷⁸ Ο δείκτης ψηφιακής έντασης προκύπτει από 12 επιμέρους δυαδικούς δείκτες (NAI/OXI), καθένας από τους οποίους αποτυπώνει τη χρήση κάποιας συγκεκριμένης ψηφιακής τεχνολογίας από την επιχείρηση. Μια επιχείρηση καλύπτει το βασικό επίπεδο ψηφιακής έντασης αν για τουλάχιστον τέσσερις επιμέρους δείκτες υπερβαίνει το κατώφλι χρήσης που ορίζεται για την αντίστοιχη τεχνολογία (European Commission, 2022c).

τιμολόγησης. Επίσης, παρ' όλο που έχει σημειώσει πρόοδο ως προς το ποσοστό των ΜμΕ που έχουν υιοθετήσει το ηλεκτρονικό εμπόριο μετά το 2020,⁷⁹ ενδεχομένως και λόγω των απαιτήσεων των συνθηκών της πανδημίας, η επίδοσή της παραμένει αρκετά πιο χαμηλή όσον αφορά το ποσοστό του κύκλου εργασιών των ΜμΕ για το οποίο οι συναλλαγές γίνονται μέσω ηλεκτρονικού εμπορίου (5% έναντι 11,9% της ΕΕ το 2024, από 4% έναντι 10,9% το 2020). Καλύτερη θέση (12η και 14η στην ΕΕ το 2020 και το 2022, αντίστοιχα) λαμβάνει ως προς τη χρήση των Big Data.⁸⁰ Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις γενικότερα, και ακόμα περισσότερο οι ΜμΕ, υστερούν ως προς την αξιοποίηση των σύγχρονων ψηφιακών τεχνολογιών και την ενσωμάτωσή τους στις παραγωγικές και λοιπές επιχειρησιακές τους διαδικασίες, έχοντας σημαντική απόσταση να διανύσουν ώστε να φτάσουν στο μέσο ευρωπαϊκό επίπεδο, γεγονός που επισημαίνεται τόσο στην πρόσφατη έκθεση του προγράμματος Ψηφιακή Δεκαετία (European Commission, 2024b) όσο και σε πρόσφατη μελέτη για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της χώρας (Βασιλειάδης κ.ά., 2024).

Συνοψίζοντας, η καινοτομική επίδοση της Ελλάδας παρουσιάζει βελτίωση τα τελευταία έτη, αλλά παραμένει κάτω του ευρωπαϊκού μέσου όρου, όπως καταδεικνύεται από τη θέση της στον European Innovation Scoreboard (20ή στην ΕΕ) και στον Global Innovation Index (45η παγκοσμίως). Παρά τη βελτίωση που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια στο ποσοστό καινοτομικά ενεργών επιχειρήσεων (65,5% την περίοδο 2020-2022), η οικονομική αξιοποίηση της καινοτομίας παραμένει χαμηλή, όπως και οι επενδύσεις σε Ε&Α, με τις ελληνικές επιχειρήσεις να δαπανούν λιγότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Η τεχνολογική καινοτομία είναι περιορισμένη, με χαμηλό αριθμό αιτήσεων για πατέντες και βιομηχανικά σχέδια, ενώ οι εξαγωγές προϊόντων μέσης και υψηλής τεχνολογίας υπολείπονται σημαντικά του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Επιπλέον, οι ελληνικές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα οι μικρομεσαίες, υστερούν στην ενσωμάτωση ψηφιακών τεχνολογιών και στη χρήση εργαλείων, όπως η Τεχνητή Νοημοσύνη και το cloud computing, γεγονός που τις κατατάσσει στις χαμηλότερες θέσεις της ΕΕ ως προς τον ψηφιακό μετασχηματισμό. Συνολικά, παρά τις επιμέρους βελτιώσεις, η Ελλάδα έχει σημαντική απόσταση να διανύσει για να φτάσει το μέσο ευρωπαϊκό επίπεδο καινοτομίας και ψηφιακής ωριμότητας.

⁷⁹ 18,4% έναντι 19,2% του κοινοτικού μέσου όρου το 2024 ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά το 2020 ήταν 9,2% και 16,6%.

⁸⁰ Πηγή: European Commission (n.d.). Digital Decade DESI visualization tool: Digital Economy and Society Indicators. https://digital-decade-desi.digital-strategy.ec.europa.eu/datasets/desi/charts/desi-indicators?period=desi_2024&indicator=desi_edge&breakdown=total&unit=nb_edge&country=AT,BE,BG,HR,CY,CZ,DK,EE,EU,FI,FR,DE,EL,HU,IE,IT,LV,LT,LU,MT,NL,PL,PT,RO,SK,SI,ES,SE. Προσπέλαση: 14/2/2026.

5.2. Δημόσιες πολιτικές και άλλες δράσεις που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται

Κατ' αρχάς, πολλά μέτρα πολιτικής, δράσεις και πρωτοβουλίες που έχουν σχεδιαστεί ή και υλοποιηθεί τα τελευταία χρόνια και έχουν αναλυθεί στις ενότητες των άλλων δραστηριοτήτων του Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας, συνδέονται άμεσα και μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στην ενίσχυση της καινοτομικής δραστηριότητας και καινοτομικής επίδοσης των ελληνικών επιχειρήσεων.

Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για μέτρα και δράσεις για την ενίσχυση της Ε&Α των επιχειρήσεων που περιλαμβάνουν την περαιτέρω επέκταση-αύξηση των φορολογικών κινήτρων για Ε&Α και τη μείωση της σχετικής γραφειοκρατίας για την αξιοποίησή τους (μέσω των Νόμων 4965/2022 και 5162/2024), την άμεση χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων συνεργατικής Ε&Α των επιχειρήσεων (Δράση «Ερευνώ-Καινοτομώ»), τη συμμετοχή ελληνικών επιχειρήσεων σε Σημαντικά Έργα Κοινού Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος (IPCEIs) και τη χρήση από αυτές των υποδομών των ερευνητικών-ακαδημαϊκών φορέων (π.χ. Δράση «Περιφερειακή Αριστεία») (βλέπε **Ενότητα 2.2.1**).

Άλλες δράσεις αφορούν την ενίσχυση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού των επιχειρήσεων, όπως των πράσινων και ψηφιακών δεξιοτήτων, μέσω του προγράμματος Ψηφιακός Μετασχηματισμός του ΕΣΠΑ 2021-2027, προγραμμάτων της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΔΥΠΑ) του Υπουργείου Εργασίας, καθώς και του Ταμείου Ανάπτυξης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ). Τα θετικά βήματα που έχουν πραγματοποιηθεί για τη διαμόρφωση ενός εθνικού συστήματος παρακολούθησης των αποφοίτων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς και τη συγκρότηση Κλαδικών Συμβουλίων Δεξιοτήτων, μπορούν να οδηγήσουν στην αποτελεσματικότερη κάλυψη των αναγκών των επιχειρήσεων σε γνώση και δεξιότητες (βλέπε **Ενότητα 3.2**).

Μια μεγάλη ομάδα μέτρων και δράσεων που είναι πολύ σημαντική για την καινοτομία των επιχειρήσεων είναι αυτή που στοχεύει στη δικτύωση και αλληλεπίδραση των επιχειρήσεων με ακαδημαϊκούς-ερευνητικούς και άλλους φορείς καθώς και μεταξύ των επιχειρήσεων. Σε αυτά περιλαμβάνονται τα Γραφεία Μεταφοράς Τεχνολογίας των πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων της χώρας, τα Κέντρα Ικανοτήτων που αποτελούν συμπράξεις μεταξύ επιχειρήσεων, ακαδημαϊκών-ερευνητικών ιδρυμάτων

και άλλων ιδιωτικών και δημόσιων φορέων σε συγκεκριμένους θεματικούς τομείς της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΕΣΕΕ), οι επτά Ευρωπαϊκοί Κόμβοι Ψηφιακής Καινοτομίας που χρηματοδοτούνται από το Πρόγραμμα “Digital Europe 2021-2027”, και η Δράση «Συνεργατικοί Σχηματισμοί Καινοτομίας», που αφορά την ενδυνάμωση υφιστάμενων και τη δημιουργία νέων συνεργατικών σχηματισμών επιχειρήσεων και άλλων φορέων (innovation clusters). Πέρα από τη Δράση «Ερευνώ-Καινοτομώ», η συνεργατική έρευνα των επιχειρήσεων προωθείται και μέσω του ΤΑΑ. Μία σημαντική νομοθετική παρέμβαση που συμβάλλει στη διασύνδεση πανεπιστημίων και επιχειρήσεων είναι αυτή που έθεσε το πλαίσιο για την εκπόνηση βιομηχανικών διδακτορικών διατριβών.

Η ενίσχυση των διεθνών ερευνητικών συνεργασιών των επιχειρήσεων, και ιδιαίτερα των ΜμΕ, προωθείται μέσω μεγάλων χρηματοδοτικών προγραμμάτων που υφίστανται υπό την ομπρέλα του δικτύου EUREKA⁸¹ όπως το Eurostars – European Partnership on Innovative SMEs, το Network Projects και τα EUREKA Clusters. Επίσης, στην Εθνική Στρατηγική για τη Βιομηχανία που εκπονήθηκε το 2022, περιλαμβάνεται Πρόγραμμα ενίσχυσης της διεθνοποίησης των βιομηχανικών επιχειρήσεων και προϊόντων της χώρας, το οποίο χρηματοδοτείται από το ΕΣΠΑ 2021-2027. Πέραν των παραπάνω, ο μη κερδοσκοπικός οργανισμός Hellenic Innovation Network (HIN) με έδρα τις ΗΠΑ και η πρωτοβουλία Innovative Greeks έχουν δημιουργηθεί με στόχο τη διασύνδεση ελληνικών νεοφυών και καθιερωμένων επιχειρήσεων με Έλληνες της Διασποράς που δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά, ερευνητικά και επενδυτικά σε διεθνή οικοσυστήματα καινοτομίας (βλέπε **Ενότητα 4.2**).

Μέτρα και πρωτοβουλίες που μπορούν να ευνοήσουν την ανάπτυξη καινοτομίας από τις επιχειρήσεις είναι και αυτά που σχετίζονται με τη δημόσια ζήτηση για καινοτομία. Κατ’ αρχάς, έχει υπάρξει βελτίωση στο νομικό πλαίσιο για τις δημόσιες προμήθειες, καθώς αυτό παρέχει νομική βάση για την υλοποίηση όλων των τύπων καινοτόμων προμηθειών [«προμήθειες Ε&Α» (R&D procurement), «προεμπορικές δημόσιες συμβάσεις» (Pre-Commercial Procurement), «δημόσιες προμήθειες για καινοτομία» (Public Procurement for Innovation)].

Στο πεδίο των ΤΠΕ έχει σημειωθεί πρόοδος, η οποία απορρέει από την ψηφιακή στρατηγική της χώρας για την προμήθεια καινοτόμων ψηφιακών λύσεων και την επιτυχή ανάπτυξη του ελληνικού δικτύου των Ευρωπαϊκών Κόμβων Ψηφιακής Καινοτομίας. Πρόκειται για επτά Κόμβους που φέρνουν κοντά δημόσιους φορείς που αντιμετωπίζουν ψηφιακές ανάγκες με μικρομεσαίες ή νεοφυείς επιχειρήσεις που θα μπορούσαν να προσφέρουν καινοτόμες λύσεις για την αντιμετώπιση των αναγκών αυτών. Άλλες αξιοσημείωτες δράσεις είναι η ίδρυση του Ελληνικού Κέντρου Αμυντικής

⁸¹ Η Ελλάδα είναι μέλος σε αυτό το δίκτυο από το 1985.

Καινοτομίας και το σχέδιο της Γενικής Διεύθυνσης Δημόσιων Συμβάσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης για τη δημιουργία ενός εθνικού κέντρου ικανοτήτων για τις καινοτόμες προμήθειες με στόχο τη διάχυση τέτοιων πρακτικών στον δημόσιο τομέα (βλέπε **Ενότητα 6.2**).

Μια άλλη μεγάλη κατηγορία μέτρων και πρωτοβουλιών που μπορούν να ευνοήσουν την καινοτομία των επιχειρήσεων είναι φυσικά όσα στοχεύουν στην προώθηση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας έντασης γνώσης. Αυτά περιλαμβάνουν τους διάφορους θεσμούς και μηχανισμούς υποστήριξης των νεοφυών εγχειρημάτων που έχουν δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια, όπως το Εθνικό Μητρώο Νεοφυών Επιχειρήσεων «Elevate Greece», τις δράσεις ενίσχυσης της επιχειρηματικής κουλτούρας (π.χ. διαγωνισμοί καινοτομίας, hackathons και βραβεία), και τις δομές υποδοχής, καθοδήγησης και συμβουλευτικής υποστήριξης νέων εγχειρημάτων (π.χ. θερμοκοιτίδες, επιταχυντές, συνεργατικοί χώροι). Έχει σημειωθεί πρόοδος ως προς το θέμα της «ακαδημαϊκής επιχειρηματικότητας» τόσο στο επίπεδο του νομικού πλαισίου όσο και στο επίπεδο ενός μέρους των πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων.

Επιπροσθέτως, έχει ενισχυθεί ακόμα περισσότερο τα τελευταία χρόνια η δυνατότητα χρηματοδότησης καινοτόμων εγχειρημάτων, μέσω επιδοτήσεων και φοροαπαλλαγών, δανειοδότησης με ευνοϊκούς όρους και εξειδικευμένων μηχανισμών (Venture Capitals κλπ.) που στηρίζονται από ευρωπαϊκούς και εθνικούς πόρους. Μάλιστα, μέσω των Νόμων 4712/2020 και 5162/2024 έχει διαμορφωθεί ένα ευνοϊκό πλαίσιο φορολογικών κινήτρων για τους «επιχειρηματικούς αγγέλους» (business angels). Έχουν ληφθεί και άλλες πρωτοβουλίες για την ενίσχυση του συγκεκριμένου θεσμού χρηματοδότησης στη χώρα (Ελληνικό Δίκτυο Επιχειρηματικών Αγγέλων, δίκτυο BANG του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθηνών, Theti Club). Σημαντική είναι και η εισαγωγή του νέου πτωχευτικού Δικαίου (Ν. 4738/2020) μέσω του οποίου παρέχεται δεύτερη ευκαιρία σε αξιόπιστους επιχειρηματίες σε πτώχευση (βλέπε **Ενότητα 7.2**).

Πέραν των παραπάνω, στην ενότητα αυτή καταγράφονται πρόσθετα μέτρα και δράσεις που μπορούν να έχουν θετική επίδραση στην καινοτομική δραστηριότητα και επίδοση των επιχειρήσεων. Αυτά σχετίζονται με τη βελτίωση του εθνικού πλαισίου για τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, τον ψηφιακό και πράσινο μετασχηματισμό των επιχειρήσεων, χρηματοδοτικά και δανειοδοτικά εργαλεία για την προώθηση της επιχειρηματικής τους ανάπτυξης αλλά και φορολογικά κίνητρα για συγχωνεύσεις επιχειρήσεων.

Αναλυτικότερα, στο πεδίο της **προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας**, τα τελευταία χρόνια έχουν ληφθεί μέτρα πολιτικής, τα οποία έρχονται να προστεθούν στα μέτρα και τις δράσεις που έχουν υλοποιηθεί από το 2010 και μετά. Αυτά περιελάμβαναν την **ίδρυση της Ελληνικής Ακαδημίας Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (EABI) το 2019 για την πιστοποίηση** εξειδικευμένων συμβούλων

ευρεσιτεχνίας και την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε συνεργασία με σημαντικούς διεθνείς θεσμούς (WIPO, EPO, EPLO κ.ά.), γεγονός που αναβαθμίζει το γνωσιακό υπόβαθρο της χώρας και την ικανότητα των θεσμικών της φορέων (ΟΒΙ κλπ.) να υποστηρίζουν τις επιχειρήσεις στο πεδίο αυτό. Από το 2010 (Ν. 3842/2010) εισήχθησαν φορολογικά κίνητρα για την εκμετάλλευση –για πώληση προϊόντων ή παροχή υπηρεσιών– διεθνώς αναγνωρισμένων πατεντών ή/και πατεντών που έχουν αναπτυχθεί κατοχυρωθεί από τις ίδιες τις επιχειρήσεις. Στη συνέχεια, ο Ν. 3842/2010 τροποποιήθηκε από τον Ν. 4172/2013 που προέβλεπε συγκεκριμένα την αφαίρεση από τα φορολογητέα κέρδη για τρία συνεχόμενα έτη, του ποσού των κερδών που οφείλεται στην εκμετάλλευση τέτοιων πατεντών (patent box). Ο πρόσφατος Ν. 5162/2024 επεκτείνει το patent box θεσπίζοντας μείωση 10% του φόρου εισοδήματος για επιπλέον τρία έτη μετά τη λήξη της τριετίας.

Επίσης, έχει εξαγγελθεί η δημιουργία ενός ειδικού ταμείου για τις πατέντες (Patent Fund), που σχεδιάζεται από την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα. Κεντρικός στόχος του είναι η χρηματοδότηση των διαδικασιών που πρέπει να ακολουθήσει μια μικρομεσαία επιχείρηση για να αποκτήσει διεθνώς κατοχυρωμένο δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, καθώς και της ανάπτυξης ενός ελάχιστα βιώσιμου προϊόντος βάσει αυτής της πατέντας (Minimum Viable Product: πρώιμο προϊόν ή πρότυπο για να δοκιμαστεί και στη συνέχεια, με βάση τις παρατηρήσεις, να εξελιχθεί).⁸²

Ως προς το ζήτημα των **ψηφιακών ικανοτήτων** των επιχειρήσεων, μία σημαντική πηγή χρηματοδότησης των ΜΜΕ αποτελεί το Πρόγραμμα «Ψηφιακός Μετασχηματισμός» του ΤΑΑ, το οποίο περιέχει τρία επιμέρους προγράμματα⁸³. Το πρώτο είναι το Πρόγραμμα «Ψηφιακά Εργαλεία ΜμΕ» και αφορά επιχειρήσεις ενός ευρέος φάσματος της οικονομίας. Σκοπός του είναι η αξιοποίηση –μέσω αγοράς ή μίσθωσης– από τις ΜμΕ νέων ψηφιακών προϊόντων και υπηρεσιών για: α) τον εκσυγχρονισμό της παραγωγικής, εμπορικής και διοικητικής τους λειτουργίας, β) την αναβάθμιση του τρόπου επικοινωνίας και συνεργασίας και της υιοθέτησης νέων μορφών υβριδικής εργασίας, γ) την ψηφιοποίηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών με πελάτες και συνεργάτες, και δ) την ενίσχυση του επιπέδου ασφάλειας των ηλεκτρονικών συναλλαγών.

Το Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ψηφιακών Προϊόντων και Υπηρεσιών» επικεντρώνεται στις επιχειρήσεις του κλάδου των ψηφιακών τεχνολογιών. Υποστηρίζει, υπό τη μορφή επιχορηγήσεων, επενδυτικά σχέδια που καλύπτουν όλο τον κύκλο ανάπτυξης ψηφιακών προϊόντων και υπηρεσιών

⁸² Πηγή: Μανιφόβα, Δ. (2024, 17 Σεπτεμβρίου). Ενίσχυση καινοτομίας και συγχωνεύσεων. *Η Καθημερινή*. <https://www.kathimerini.gr/economy/563223889/enischysi-kainotomias-kai-sygchoneyseon/>. Προσέλαση: 14/2/2026.

⁸³ Πηγή: Ιστότοπος Προγράμματος «Ψηφιακός Μετασχηματισμός ΜμΕ» του ΤΑΑ: <https://digitalsme.gov.gr/>. Προσέλαση: 14/2/2026.

(new product development) και συγκεκριμένα εμπεριέχουν: α) προπαρασκευαστικές δραστηριότητες, όπως έρευνα αγοράς, μελέτη σκοπιμότητας, ενέργειες απόκτησης νέων γνώσεων και δεξιοτήτων για την ανάπτυξη των νέων προϊόντων, β) δραστηριότητες ανάπτυξης των νέων προϊόντων/υπηρεσιών, και γ) συμπληρωματικές δραστηριότητες που αφορούν την εμπορική αξιοποίηση των νέων προϊόντων/υπηρεσιών.

Το τρίτο επιμέρους Πρόγραμμα ονομάζεται «Ψηφιακές Συναλλαγές» και παρέχει στοχευμένη χρηματοδότηση στις ΜμΕ για την υιοθέτηση –μέσω αγοράς ή μίσθωσης– σύγχρονων ψηφιακών εργαλείων, που υποστηρίζουν τις διαδικασίες τιμολόγησης, έκδοσης/διακίνησης φορολογικών παραστατικών και διενέργειας ηλεκτρονικών πληρωμών.

Στο πλαίσιο του Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» του ΕΣΠΑ 2021-2027, υλοποιήθηκε η δέσμη Δράσεων «Ψηφιακός Μετασχηματισμός ΜμΕ», συνολικού προϋπολογισμού 300 εκατ. ευρώ, που περιελάμβανε τρεις δράσεις οι οποίες απευθύνονταν σε επιχειρήσεις διαφορετικών επιπέδων ψηφιακής ωριμότητας: α) τη Δράση 1 «Βασικός Ψηφιακός Μετασχηματισμός ΜμΕ», για επιχειρήσεις που δεν είχαν ακόμα ενσωματώσει σημαντικές ψηφιακές τεχνολογίες στη λειτουργία τους και στόχευαν στην κάλυψη βασικών ελλείψεων σε εφαρμογές και εξοπλισμό, β) τη Δράση 2 «Προηγμένος Ψηφιακός Μετασχηματισμός ΜμΕ», για επιχειρήσεις που στόχευαν στη διεύρυνση της ψηφιακής και τεχνολογικής τους ωριμότητας με ολοκληρωμένες επενδύσεις σε νέες ΤΠΕ, και γ) τη Δράση 3 «Ψηφιακός Μετασχηματισμός Αιχμής ΜΜΕ», για επιχειρήσεις που είχαν ενσωματώσει ήδη ΤΠΕ σε πολλές λειτουργίες τους και πλέον επεδίωκαν να υλοποιήσουν ολοκληρωμένες επενδύσεις σε τεχνολογίες αιχμής/Industry 4.0.

Σημαντική δράση του ΤΑΑ για τον ψηφιακό εκσυγχρονισμό των μεταποιητικών ΜΜΕ της χώρας είναι η «Έξυπνη Μεταποίηση», συνολικού προϋπολογισμού 73,2 εκατ. ευρώ. Επιδοτεί επενδυτικά σχέδια (με προϋπολογισμό από 250 χιλ. έως 6 εκατ. ευρώ) των ΜμΕ για την αναβάθμιση της ψηφιακής διαχείρισης και του ελέγχου, των γραμμών παραγωγής, την προμήθεια προηγμένου και ψηφιακά ελεγχόμενου βιομηχανικού εξοπλισμού, την ψηφιοποίηση της διασύνδεσης των αλυσίδων εφοδιασμού, και τον σχεδιασμό και την παραγωγή έξυπνων προϊόντων και υπηρεσιών, με την αξιοποίηση τεχνολογιών Industry 4.0 και Τεχνητής Νοημοσύνης.⁸⁴

Η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα έχει δημιουργήσει το Πρόγραμμα «Δάνεια Ψηφιακής Αναβάθμισης», ύψους 175 εκ. ευρώ, με σκοπό την παροχή δανείων με ευνοϊκούς όρους (διετή μερική επιδότηση επιτοκίου και άτοκο το 40% του κεφαλαίου) για επενδύσεις ψηφιοποίησης και ψηφιακής

⁸⁴ Πηγή: Ελλάδα 2.0. (x.x.). Δράση «Έξυπνη Μεταποίηση». <https://greece20.gov.gr/?calls=exypni-metapoiisi>. Προσέλαση: 14/2/2026.

αναβάθμισης των εργασιών/δραστηριοτήτων τους.⁸⁵ Πέραν των παραπάνω, το καθεστώς «Ψηφιακός και τεχνολογικός μετασχηματισμός επιχειρήσεων» του Αναπτυξιακού Νόμου (Ν. 4887/2022) και το καθεστώς «Σύγχρονες Τεχνολογίες» μετά την τροποποίηση του (Ν. 5203/2025) παρέχουν κίνητρα στις επιχειρήσεις για την πραγματοποίηση επενδύσεων για την προμήθεια και αξιοποίηση ψηφιακών τεχνολογιών (φορολογικές απαλλαγές, επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης και μισθολογικού κόστους, επιχορηγήσεις).

Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι γενικότερο στόχο του νέου Αναπτυξιακού Νόμου (Ν. 4887/2022 και Ν. 5203/2025) αποτελεί η αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων, η στήριξη της νέας επιχειρηματικότητας, η ενίσχυση λιγότερο ευνοημένων περιοχών της χώρας και περιοχών του ΣΔΑΜ, καθώς και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας. Ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος περιλαμβάνει τέσσερις κατηγορίες κινήτρων για την υλοποίηση ιδιωτικών επενδύσεων: α) φορολογικές απαλλαγές, β) επιδοτήσεις χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing), γ) επιδοτήσεις του κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης, και δ) επιχορηγήσεις. Οι τρεις πρώτες αφορούν όλα τα είδη των επιχειρήσεων ενώ η τέταρτη κατηγορία μόνο τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις.

Αναφορικά με τον **πράσινο μετασχηματισμό** των επιχειρήσεων, υφίσταται η δέσμη δράσεων με τίτλο «Πράσινη Μετάβαση ΜμΕ» του προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» του ΕΣΠΑ 2021-2027, η οποία έχει συνολικό προϋπολογισμό 700 εκατ. ευρώ και επιχορηγεί επενδυτικά σχέδια που στοχεύουν στην ανάπτυξη και αξιοποίηση σύγχρονων τεχνολογιών, υποδομών και βέλτιστων πρακτικών σε θέματα ενεργειακής αναβάθμισης, κυκλικής οικονομίας και χρήσης καθαρών πηγών ενέργειας. Περιλαμβάνει δύο βασικές επιμέρους δράσεις, τη Δράση 1 «Πράσινος Μετασχηματισμός ΜμΕ», που επιχορηγεί επενδυτικά σχέδια με προϋπολογισμό από 200 χιλ. έως 1 εκατ. ευρώ, και τη Δράση 2 «Πράσινη Παραγωγική Επένδυση ΜμΕ» που επιχορηγεί επενδυτικά σχέδια με προϋπολογισμό από 30 χιλ. έως 200 χιλ. ευρώ.⁸⁶ Και στο ζήτημα αυτό οι επιχειρήσεις μπορούν να δανειοδοτηθούν με ευνοϊκούς όρους από την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα μέσω του Προγράμματος «Πράσινα Συγχρηματοδοτούμενα Δάνεια». Το εν λόγω Πρόγραμμα υποστηρίζει επενδυτικά έργα πράσινης μετάβασης και, συγκεκριμένα, στους τομείς της πράσινης κινητικότητας, εξοικονόμησης ενέργειας/ενεργειακής αναβάθμισης και παραγωγής ενέργειας μέσω ανανεώσιμων πηγών.⁸⁷ Ο Αναπτυξιακός Νόμος περιλαμβάνει το καθεστώς «Πράσινη μετάβαση – Περιβαλλοντική αναβάθμιση επιχειρήσεων» μέσω του οποίου

⁸⁵ Πηγή: Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (χ.χ.). Δάνεια Ψηφιακής Αναβάθμισης. <https://hdb.gr/growth-fund-digitalization-co-financing-loans/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

⁸⁶ Πηγή: Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» του ΕΣΠΑ 2021-2027 (χ.χ.). Προδημοσίευση Δέσμης Δράσεων «Πράσινη Μετάβαση ΜμΕ». <https://21-27.antonistikotita.gr/prodimosiefsi-desmis-draseon-prasini-metavasi-mme/>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

⁸⁷ Πηγή: Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (χ.χ.). Πράσινα Συγχρηματοδοτούμενα Δάνεια. <https://hdb.gr/growth-fund-green-co-financing-loans/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

παρέχονται επενδυτικά κίνητρα στις επιχειρήσεις για την απόκτηση και αξιοποίηση πράσινων τεχνολογιών.

Επίσης, έχει διαμορφωθεί **μια σειρά από χρηματοδοτικά εργαλεία**, η διαχείριση των οποίων γίνεται από την **Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα** και αφορούν την παροχή δανείων με ευνοϊκούς όρους σε νεοσύστατες και υφιστάμενες ΜμΕ, αλλά και την παροχή εγγυήσεων σε δάνεια που λαμβάνουν από τα ιδιωτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, με σκοπό την ενίσχυση της καινοτομίας και ανταγωνιστικότητάς τους. Πολλά από αυτά τα εργαλεία αποτελούν συνέχεια προηγούμενων περιόδων. Αναλυτικότερα, το **Ταμείο Εγγυοδοσίας Καινοτομίας**, συνολικού ύψους 155 εκατ. ευρώ, έχει στόχο να στηρίξει τέτοιες επιχειρήσεις που προάγουν την έρευνα και καινοτομία και οι οποίες τεκμηριώνουν τον καινοτόμο χαρακτήρα τους, μέσω του επιχειρηματικού τους σχεδίου και σχετικών δικαιολογητικών. Το συγκεκριμένο εργαλείο συνδυάζει για πρώτη φορά την παροχή εγγύησης σε δάνειο και επιχορήγησης σε ποσοστό 20% του δανειακού κεφαλαίου, προσφέροντας επενδυτικά δάνεια και κεφάλαια κίνησης, μέσω των Τραπεζών που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα⁸⁸.

Το **Ταμείο Επιχειρηματικότητας (ΤΕΠΙΧ) III**, με συνολικά κεφάλαια ύψους 2,2 δισεκ. ευρώ που είναι συγχρηματοδοτούμενα και προέρχονται από το Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» του ΕΣΠΑ 2021-2027, παρέχει ευκαιρίες για τη στήριξη και ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας των ΜμΕ. Περιλαμβάνει το Ταμείο Δανείων, που δημιουργήθηκε για να παρέχει στις ΜμΕ δάνεια επενδυτικού σκοπού και κεφαλαίων κίνησης ειδικού σκοπού με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους, με στόχο την ενίσχυση της παραγωγικής τους λειτουργίας, και τη βελτίωση των διαδικασιών και των παραγόμενων προϊόντων/υπηρεσιών.⁸⁹ Το Ταμείο Εγγυοδοσίας του ΤΕΠΙΧ III προσφέρει ένα πρωτοποριακό πακέτο που συνδυάζει επιδότηση επιτοκίου στα δάνεια επενδυτικού σκοπού και κεφαλαίων κίνησης, τα οποία προσφέρονται με μηδενική προμήθεια εγγύησης, παρέχοντας παράλληλα την ευελιξία της ανακυκλούμενης πίστωσης.⁹⁰ Το ΤΕΠΙΧ III περιλαμβάνει και το Ταμείο Μικροπιστώσεων που αποτελεί ένα χρηματοδοτικό μέσο επιμερισμένου ρίσκου για την παροχή επενδυτικών δανείων έως 40% του συνόλου της χρηματοδότησης και δανείων κίνησης ειδικού σκοπού. Στόχος του είναι να στηρίξει τις πολύ μικρές και ατομικές επιχειρήσεις, με έμφαση στη γυναικεία επιχειρηματικότητα. Σημαντική παράμετρος του Ταμείου είναι η παροχή

⁸⁸ Πηγή: Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (χ.χ.). Ταμείο Εγγυοδοσίας Καινοτομίας. <https://hdb.gr/tameio-eggyodosias-kainotomias/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

⁸⁹ Πηγή: Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (χ.χ.). Ταμείο Δανείων ΤΕΠΙΧ III. <https://hdb.gr/tameio-daneion-tepich-iii/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

⁹⁰ Πηγή: Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (χ.χ.). Ταμείο Εγγυοδοσίας ΤΕΠΙΧ III. <https://hdb.gr/tameio-enggyodosias/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

συμβουλευτικών υπηρεσιών επιχειρηματικής εκπαίδευσης (mentoring) στους δικαιούχους μικρο-χρηματοδοτήσεων.⁹¹

Το Ταμείο Εγγυοδοσίας “Development Law Financial Instrument Guarantee Fund (DeLFI GF)” αποτελεί ένα νέο χρηματοδοτικό μέσο, το οποίο δημιουργήθηκε με σκοπό τη στήριξη νεοσύστατων και υφιστάμενων ΜμΕ που πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια και επιδιώκουν την υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων που εντάσσονται στο πλαίσιο του Αναπτυξιακού Νόμου 4887/2022. Πολλές διατάξεις του τελευταίου τροποποιήθηκαν με τον Αναπτυξιακό Νόμο 5203/2025. Λειτουργεί ως γέφυρα μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων, δημιουργώντας ένα ευνοϊκό περιβάλλον όπου οι επιχειρήσεις μπορούν να αποκτήσουν πρόσβαση σε χρηματοδότηση παρά τις πιθανές αβεβαιότητες που συνδέονται με τις νέες επενδυτικές του προσπάθειες στο πλαίσιο του Αναπτυξιακού Νόμου.⁹² Πέραν των παραπάνω, υφίστανται το Ταμείο Δανείων Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΔΑΜ) και, αντίστοιχα, το Ταμείο Εγγυοδοσίας Επενδυτικών Δανείων ΔΑΜ, τα οποία απευθύνονται στις ΜμΕ του Σχεδίου ΔΑΜ (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και Δήμοι Μεγαλόπολης, Τρίπολης, Γορτυνίας και Οικαλίας της Περιφέρειας Πελοποννήσου) και χρηματοδοτούνται από το Πρόγραμμα «Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση 2021-2027» του ΕΣΠΑ.⁹³

Τέλος, κάποιες νομοθετικές παρεμβάσεις που μπορούν εμμέσως να ευνοήσουν την καινοτομία είναι αυτές που πραγματοποιήθηκαν με σκοπό την **προώθηση των συγχωνεύσεων των επιχειρήσεων**, καθώς γενικά οι επιχειρήσεις μεγαλύτερου μεγέθους έχουν τη δυνατότητα να διαθέσουν περισσότερους πόρους στην ανάπτυξη και υιοθέτηση καινοτομιών, ιδιαίτερα αν αναλογιστούμε ότι η πολύ μεγάλη αναλογία μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ανεπτυγμένες χώρες, αποτελεί ιστορικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας.

Κατ’ αρχάς, ο Ν. 4601/2019 προσέφερε νομική σαφήνεια και περισσότερες δυνατότητες για συγχωνεύσεις ή εξαγορές επιχειρήσεων. Ο Ν. 4935/2022 παρείχε φορολογικά κίνητρα προς την κατεύθυνση αυτή και συγκεκριμένα έκπτωση φορολογητέων κερδών κατά 30% για εννέα έτη μετά τον μετασχηματισμό της επιχείρησης, και άλλου είδους φοροαπαλλαγές (για φόρο εισοδήματος, συγκέντρωσης κεφαλαίου, μεταβίβασης ακινήτων, υπεραξίας κ.ά.) κάτω από κάποιες προϋποθέσεις, όπως ότι το νέο σχήμα

⁹¹ Πηγή: Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (κ.κ.). Ταμείο Μικροπιστώσεων. <https://hdb.gr/tameio-mikropistoseon/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

⁹² Πηγή: Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (κ.κ.). Ταμείο Εγγυοδοσίας «Development Law Financial Instrument Guarantee Fund (DeLFI GF)». <https://hdb.gr/development-law-financial-instrument-delfi/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

⁹³ Πηγή: Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (κ.κ.). Ταμείο Δανείων Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης. <https://hdb.gr/tameio-daneion-dikaiis-anaptyxiakis-metavasis/>. & Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (κ.κ.). Ταμείο Εγγυοδοσίας Επενδυτικών Δανείων Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης. <https://hdb.gr/tameio-engyodosias-ependytikon-daneion-dam/>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

θα πρέπει να έχει πάνω από εννέα εργαζόμενους και πάνω από 375 χιλ. κύκλο εργασιών κλπ.

Με τον Ν. 5162/2024 ενισχύθηκαν ακόμα περισσότερο αυτά τα φορολογικά κίνητρα και οι φοροαπαλλαγές (π.χ. το ελάχιστο εταιρικό κεφάλαιο που απαιτείται για τη νέα εταιρεία προκειμένου να τυγχάνει της φοροαπαλλαγής 30% επί των κερδών, μειώνεται σε 100 χιλ. ευρώ από 125 χιλ. ευρώ), και θεσπίστηκε η δυνατότητα μεταφοράς φορολογικής ζημίας μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων. Επίσης, παρέχεται πρόσθετη επιχορήγηση κατά 10%, από την κανονικά προβλεπόμενη, για επενδύσεις από επιχειρήσεις που αποτελούν προϊόν συγχώνευσης, στο πλαίσιο της νέας δράσης του ΕΣΠΑ για τις ΜμΕ, συνολικού ύψους περίπου 350 εκατ. ευρώ. Δηλαδή, η επιχορήγηση των επενδύσεων μπορεί να φτάνει συνολικά το 60%.⁹⁴

Συνοψίζοντας, όλα τα μέτρα, οι δράσεις και πρωτοβουλίες που μπορούν να έχουν αντίκτυπο στη βελτίωση των άλλων πέντε βασικών δραστηριοτήτων του εθνικού συστήματος καινοτομίας (έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, δικτυώσεις και αλληλεπιδράσεις, δημόσια ζήτηση για καινοτομία, καινοτόμος επιχειρηματικότητα εντάσεως γνώσης) μπορούν να επηρεάσουν θετικά –με έμμεσο ή άμεσο τρόπο– την καινοτομική επίδοση των επιχειρήσεων. Τα παραπάνω περιγράφονται αναλυτικά στις αντίστοιχες ενότητες της μελέτης που αφορούν τις υπόλοιπες πέντε δραστηριότητες του συστήματος καινοτομίας της χώρας.

Πέραν αυτών, στην ενότητα αυτή αποτυπώθηκαν επιπλέον μέτρα και δράσεις που δύναται να ευνοήσουν την καινοτομία των επιχειρήσεων. Αυτά αφορούν τη βελτίωση του θεσμικού και ευρύτερου εθνικού πλαισίου ως προς το θέμα της προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας και την παροχή φορολογικών και χρηματοδοτικών κινήτρων για την κατοχύρωση και αξιοποίηση πατεντών από τις επιχειρήσεις. Επιπλέον, περιλαμβάνουν μια σειρά χρηματοδοτικών/δανειοδοτικών εργαλείων για την προώθηση του ψηφιακού και πράσινου μετασχηματισμού των επιχειρήσεων, και γενικότερα την υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων για τη βελτίωση των προϊόντων/υπηρεσιών, της λειτουργίας τους και την επιχειρηματική τους ανάπτυξη. Τέλος, τα κίνητρα που παρέχονται για τις συγχωνεύσεις των επιχειρήσεων μπορούν επίσης να ευνοήσουν εμμέσως την καινοτομική δραστηριότητα και επίδοσή τους.

⁹⁴ Πηγή: Μανιφόβα, Δ. (2024, 17 Σεπτεμβρίου). Ενίσχυση καινοτομίας και συγχωνεύσεων. *Η Καθημερινή*. <https://www.kathimerini.gr/economy/563223889/enischysi-kainotomias-kai-sygchoneyseon/> Προσέλαση: 14/2/2026.

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:
ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

Σεπτέμβριος 2026

Δημόσια ζήτηση
για καινοτομία

Ένας από τους σημαντικούς παράγοντες ενός Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας είναι αυτός της ζήτησης. Η αξιοποίηση των αγορών του δημόσιου τομέα για την ανάπτυξη, υιοθέτηση και διάχυση νέων καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών, που έχει στη διεθνή βιβλιογραφία εννοιοποιηθεί με τον όρο Δημόσιες Προμήθειες για την Καινοτομία (Public Procurement for Innovation – PPI), μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο πολιτικής για την προώθηση της καινοτομίας από την πλευρά της ζήτησης. Το εργαλείο αυτό μπορεί να επηρεάσει τόσο την ταχύτητα όσο και την κατεύθυνση της καινοτομίας, η οποία μπορεί να προσανατολιστεί στην αντιμετώπιση κοινωνικών προκλήσεων (π.χ. υγεία, ασφάλεια τροφίμων, κλιματική αλλαγή κ.ά.) (Edquist & Zabala, 2020).

Κατά την προηγούμενη μελέτη που εκπονήθηκε για τη διαNEΟσις και αφορούσε τη διάγνωση των χαρακτηριστικών του Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας της χώρας (Καλογήρου κ.ά., 2021), διαπιστώθηκε ότι στην Ελλάδα οι δημόσιες προμήθειες διαχρονικά δεν ευνοούν την ανάπτυξη καινοτομίας από τις επιχειρήσεις. Οι σχετικές αδυναμίες αφορούν δύο επίπεδα που συσχετίζονται μεταξύ τους.

Το πρώτο είναι το επίπεδο της κεντρικής πολιτικής και του θεσμικού πλαισίου, και το δεύτερο το επίπεδο των οργανισμών. Ως προς το πρώτο επίπεδο, δεν υφίσταται στρατηγική, σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο, προς την κατεύθυνση αυτή. Υφίσταται, όμως, υψηλός κατακερματισμός και έλλειψη συντονισμού, το θεσμικό πλαίσιο των δημόσιων προμηθειών δεν προσφέρει πολλούς βαθμούς ελευθερίας στην πλευρά της προσφοράς για ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων (χαμηλός βαθμός υιοθέτησης λειτουργικών αντί τεχνικών προδιαγραφών), στην πλειονότητα των περιπτώσεων το κυρίαρχο κριτήριο των προμηθειών είναι αυτό του χαμηλότερου κόστους και επίσης υφίσταται υψηλός βαθμός γραφειοκρατίας και χρονοβόρες διαδικασίες των διαγωνισμών.

Σε επίπεδο οργανισμών, σε γενικές γραμμές, υπάρχει έλλειψη στελεχών με κουλτούρα και τρόπο σκέψης φιλικό προς την καινοτομία, με επαρκή τεχνολογική γνώση και επιχειρησιακές δεξιότητες ώστε να θέτουν τις κατάλληλες (λειτουργικές) προδιαγραφές κατά τον σχεδιασμό των προμηθειών, να έχουν ουσιαστική αλληλεπίδραση τόσο με τους τελικούς χρήστες των υπηρεσιών όσο και με την πλευρά της προσφοράς, και να αξιολογούν ουσιαστικά την πρόοδο και τα αποτελέσματα των προμηθειών/έργων.

Παρ' όλα αυτά, στο πεδίο της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και στην αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) σε άλλες λειτουργίες του δημόσιου τομέα (εκπαίδευση, πολιτική προστασία κλπ.) υπήρξαν βήματα προόδου, κάτω και από την πίεση των απαιτήσεων που δημιουργήθηκαν την περίοδο της πανδημίας. Το γεγονός αυτό αποτελεί ενθαρρυντικό παράγοντα για τη δυνατότητα του δημόσιου τομέα να

λειτουργήσει ως «έξυπνος» αγοραστής καινοτόμων λύσεων από νεοφυείς και πιο ώριμες επιχειρήσεις.

Οι επόμενες ενότητες έχουν ως στόχο να δώσουν μια εικόνα για την εξέλιξη που έχει σημειωθεί τα τελευταία έτη ως προς τη συγκεκριμένη δραστηριότητα του Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας. Αρχικά, στην **Ενότητα 6.1** αποτυπώνεται η συγκριτική επίδοση της χώρας σε σχέση με το εθνικό πλαίσιο πολιτικής στο θέμα των δημόσιων προμηθειών για καινοτομία, με βάση τη σχετική μεθοδολογία που έχει αναπτυχθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή από το 2020. Στη συνέχεια, περιγράφονται δημόσιες πολιτικές και δράσεις που έχουν υλοποιηθεί ως προς το ζήτημα αυτό τα τελευταία χρόνια.

6.1. Συγκριτική επίδοση χώρας με βάση τη σχετική μεθοδολογία της ΕΕ

Από το 2020 και μετά αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή συγκεκριμένη μεθοδολογία για τη συγκριτική αξιολόγηση των εθνικών πλαισίων πολιτικής στο ζήτημα των δημόσιων προμηθειών για καινοτομία.⁹⁵ Με βάση την πρόσφατη αξιολόγηση που πραγματοποιήθηκε το 2024, η Ελλάδα βρίσκεται στη 16η θέση ανάμεσα σε 30 ευρωπαϊκές χώρες (27 μέλη της ΕΕ και η Ελβετία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Νορβηγία) με συνολική βαθμολογία 34,89%. Αν και βελτίωσε τη βαθμολογία της σε σχέση με την πρώτη αξιολόγηση το 2020 (26,5%), έχασε μία θέση στη σχετική κατάταξη καθώς άλλες χώρες σημείωσαν ταχύτερη πρόοδο. Η συνολική της επίδοση είναι ελαφρώς υψηλότερη από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (33,05%), αλλά ως προς τους επιμέρους δέκα δείκτες είναι υψηλότερη μόνο για τέσσερις από αυτούς, και συγκεκριμένα τους δείκτες «Επίσημοι Ορισμοί», «Οριζόντιες Πολιτικές», «Πολιτικές ΤΠΕ» και «Κίνητρα» (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Συγκριτική αξιολόγηση των εθνικών πλαισίων πολιτικής για τις δημόσιες προμήθειες για καινοτομία

Δείκτης	Ελλάδα	Μ.ό. 30 ευρωπαϊκών χωρών
Επίσημοι ορισμοί	71%	53%
Οριζόντιες πολιτικές	71%	50%
Πολιτικές ΤΠΕ	100%	63%
Τομεακές πολιτικές	30%	30%
Σχέδιο δράσης	0%	6%
Στόχος δαπανών	0%	14%
Σύστημα παρακολούθησης	0%	15%
Κίνητρα	29%	27%
Μέτρα υποστήριξης και οικοδόμησης ικανοτήτων	11%	28%
Αγορά δημόσιων προμηθειών φιλική προς την καινοτομία	37%	46%

Πηγή: European Commission, 2024c

⁹⁵ Πηγή: European Commission (n.d.). *Benchmarking of innovation procurement investments and policy frameworks across Europe*. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/support-policy-making/shaping-eu-research-and-innovation-policy/new-european-innovation-agenda/innovation-procurement/benchmarking-innovation-procurement-investments-and-policy-frameworks-across-europe_en. Προσέλαση: 14/2/2026.

Αναλυτικότερα, ως προς τον πρώτο δείκτη εξ αυτών (βαθμολογία 71% έναντι 53% του ευρωπαϊκού μέσου όρου), το εθνικό νομικό πλαίσιο παρέχει νομική βάση για την υλοποίηση όλων των τύπων καινοτόμων προμηθειών και σαφείς ορισμούς για τους όρους «προμήθειες E&A» (R&D procurement), «προεμπορικές δημόσιες συμβάσεις» (Pre-Commercial Procurement – PCP) και «δημόσιες προμήθειες για καινοτομία» (Public Procurement for Innovation). Αναφορικά με τον δεύτερο δείκτη (βαθμολογία 71% έναντι 50%), πέντε από τις επτά οριζόντιες πολιτικές ενσωματώνουν τις καινοτόμες προμήθειες ως στρατηγικό εργαλείο πολιτικής, και, συγκεκριμένα, οι πολιτικές για την οικονομία-ανάπτυξη, την E&A, την καινοτομία, τις δημόσιες προμήθειες και την περιφερειακή ανάπτυξη. Δεν ισχύει το ίδιο για την πολιτική για την επιχειρηματικότητα και τον ανταγωνισμό.

Όσον αφορά τις Πολιτικές ΤΠΕ, η Ελλάδα επιτυγχάνει το μέγιστο σκορ (100% έναντι 63% του ευρωπαϊκού μέσου όρου), γεγονός που πηγάζει από την προσέγγιση της Βίβλου για τον Ψηφιακό Μετασχηματισμό 2021-2025⁹⁶ και την ψηφιακή στρατηγική της χώρας σχετικά με την προμήθεια καινοτόμων ψηφιακών λύσεων (π.χ. αναδυόμενων τεχνολογιών, όπως Τεχνητή Νοημοσύνη, μηχανική μάθηση, 3D printing, blockchain) αλλά και την επιτυχή ανάπτυξη του ελληνικού δικτύου των Ευρωπαϊκών Κόμβων Ψηφιακής Καινοτομίας (βλέπε αναλυτικότερα στην **Ενότητα 6.2**) (European Commission, 2024c).

Σχετικά με τον δείκτη «Κίνητρα», η χώρα μας υπερέρχει ελαφρώς του μέσου όρου των 30 ευρωπαϊκών χωρών (29% έναντι 27%), αποτέλεσμα το οποίο προκύπτει από την πρόοδο που έχει συντελεστεί ως προς την παροχή χρηματοδοτικών κινήτρων μέσω των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων σε δημόσιους φορείς που επιθυμούν να διεξάγουν καινοτόμες προμήθειες (π.χ. μέσω Ευρωπαϊκών Κόμβων Ψηφιακής Καινοτομίας). Παρ' όλη την πρόοδο που έχει σημειωθεί σε σχέση με την πρώτη αξιολόγηση το 2020, οπότε και δεν είχαν υιοθετηθεί καθόλου τέτοιου είδους κίνητρα, το συνολικό ύψος της χρηματικής υποστήριξης είναι ακόμα σχετικά χαμηλό και δεν υπάρχουν διαθέσιμοι εθνικοί πόροι προς την κατεύθυνση αυτή. Επιπροσθέτως, δεν παρέχονται κίνητρα προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία θα μπορούσαν να δώσουν πρόσθετη ώθηση στα στελέχη του δημόσιου τομέα για να επιδιώξουν την πραγματοποίηση τέτοιου είδους προμηθειών (European Commission, 2024c).

Ίδια επίδοση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο παρουσιάζει η χώρα μας στον δείκτη «Τομεακές Πολιτικές» (30%). Πιο συγκεκριμένα, μόνο τρεις από τις δέκα τομεακές πολιτικές αναγνωρίζουν ρητά τον ρόλο που έχουν οι δημόσιες προμήθειες για καινοτομία στην επίτευξη των στρατηγικών τους στόχων:

⁹⁶ Πηγή: Ιστότοπος Βίβλου Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025: <https://digitalstrategy.gov.gr/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

η πολιτική για το Περιβάλλον, η πολιτική για την Ενέργεια και η πολιτική για την Άμυνα και Ασφάλεια. Ωστόσο, έχει σημειωθεί πρόοδος σε σχέση με το 2020, καθώς μέχρι τότε καμία τομεακή πολιτική δεν αναγνώριζε τον ρόλο αυτού του είδους των προμηθειών (European Commission, 2024c).

Η Ελλάδα υστερεί στους δείκτες που σχετίζονται με την ύπαρξη σχεδίου δράσης (0% έναντι 6%), στόχου δαπανών (0% έναντι 14%), συστήματος παρακολούθησης (0% έναντι 15%), μέτρων υποστήριξης και οικοδόμησης ικανοτήτων (11% έναντι 28%), και αγοράς δημοσίων προμηθειών που είναι φιλική προς την καινοτομία (37% έναντι 46%). Αναλυτικότερα, μέχρι προσφάτως η χώρα μας δεν διέθετε αυτόνομο σχέδιο δράσης (action plan) για τις δημόσιες προμήθειες για καινοτομία αν και η Εθνική Στρατηγική Δημοσίων Συμβάσεων για την περίοδο 2021-2025 προέβλεπε την κατάρτιση ενός τέτοιου σχεδίου έως το τέλος του 2024.⁹⁷ Δεν υπάρχει συγκεκριμένος στόχος δαπανών που αφορά τις δημόσιες προμήθειες για καινοτομία και η χώρα μας δεν διαθέτει ένα δομημένο σύστημα μέτρησης των δαπανών που αντιστοιχούν σε αυτού του είδους τις προμήθειες. Ακόμα, δεν διαθέτει σύστημα αξιολόγησης των αποτελεσμάτων-αντίκτυπου που έχουν οι δημόσιες προμήθειες για καινοτομία που έχουν ήδη ολοκληρωθεί.

Η Ελλάδα βρίσκεται ακόμη σε πρώιμο στάδιο ως προς την καθιέρωση ολοκληρωμένων μέτρων για την ενίσχυση της τεχνογνωσίας και ανάπτυξης των ικανοτήτων των δημοσίων οργανισμών πάνω στο ζήτημα αυτό, και μέχρι στιγμής πραγματοποιούνται εκπαιδευτικά σεμινάρια/workshops από το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης (ΙΝΕΠ) του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ) και παρέχεται περιστασιακή υποστήριξη από τη Γενική Διεύθυνση Δημοσίων Συμβάσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων (βλέπε αναλυτικότερα στην **Ενότητα 6.2**). Δεν εφαρμόζονται μέτρα, όπως μηχανισμοί δικτύωσης και συντονισμού των δημοσίων φορέων, η δημιουργία ενός κέντρου ικανοτήτων «μίας στάσης» (one-stop-shop), η δημιουργία οδηγού (handbook), η ανάδειξη και μεταφορά καλών πρακτικών, η καθιέρωση συγκεκριμένων templates για την πραγματοποίηση των δημοσίων διαγωνισμών, η δημιουργία μιας κεντρικής διαδικτυακής πύλης κλπ. Παρ' όλα αυτά, έχει σημειωθεί πρόοδος σε σχέση με την προηγούμενη αξιολόγηση, η οποία έδειξε ότι η χώρα μας δεν είχε λάβει κανένα μέτρο οικοδόμησης ικανοτήτων έως το 2020 (European Commission, 2024c).

Όσον αφορά το πόσο φιλική προς την καινοτομία είναι η εθνική αγορά δημοσίων προμηθειών, η αξιολόγηση πραγματοποιήθηκε με βάση δύο

⁹⁷ Πηγή: Υπουργείο Ανάπτυξης (κ.κ.). Εθνική Στρατηγική Δημοσίων Συμβάσεων [Κεφ. 4. Νέα Εθνική Στρατηγική των Δημοσίων Συμβάσεων περιόδου 2021-2025]. <https://gge.mindev.gov.gr/tomeas-dimosion-simvaseon/ethniki-stratigiki-dimosion-symbaseon/#ethniki-stratigiki-dimosion-symvaseon-2021-2025>. Προσέλευση: 14/2/2026.

υποδείκτες: α) τη χρήση συγκεκριμένων τεχνικών για την προώθηση της καινοτομίας στις δημόσιες προμήθειες, και β) την ανοικτότητα της εθνικής αγοράς δημόσιων προμηθειών σε καινοτομίες που προέρχονται από την κοινή ευρωπαϊκή αγορά.

Ως προς τον πρώτο υποδείκτη, η Ελλάδα παρουσιάζει αρκετά χαμηλότερη επίδοση από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο τόσο συνολικά (10,05% έναντι 22,13%) όσο και ως προς καθεμία από τις τέσσερις διαστάσεις του. Πιο συγκεκριμένα, η νομοθεσία και οι γενικοί όροι και οδηγίες για τις δημόσιες συμβάσεις δεν καθορίζουν ένα συγκεκριμένο πλαίσιο για την κατανομή των Δικαιωμάτων Διανοητικής Ιδιοκτησίας (ΔΔΙ) μεταξύ των αναθετουσών Αρχών και των προμηθευτών. Επομένως, λόγω αυτής της ασάφειας, ο κάθε δημόσιος οργανισμός που διεξάγει προμήθειες είναι αποκλειστικά υπεύθυνος για το αν θα διατηρήσει την κυριότητα των ΔΔΙ ή αν θα την παραχωρήσει στον προμηθευτή, γεγονός που μπορεί να ευνοήσει την ανάπτυξη καινοτομίας.

Σύμφωνα με το Single Market Scoreboard, μόνο για το 15% των ελληνικών δημόσιων διαγωνισμών που δημοσιεύθηκαν στην πύλη TED,⁹⁸ η ανάθεση δεν έγινε αποκλειστικά με βάση τη χαμηλότερη τιμή, ποσοστό που είναι αρκετά χαμηλότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (43,87%). Μόνο για το 0,19% των διαγωνισμών (έναντι 3,28% σε ευρωπαϊκό επίπεδο) που δημοσιεύονται στην TED, επιτράπηκε η υποβολή διαφοροποιημένων προσφορών που προτείνουν εναλλακτικές καινοτόμες λύσεις για την κάλυψη της ανάγκης που περιγράφεται στις προσκλήσεις των διαγωνισμών (variants). Και πάλι όσον αφορά τις διαδικασίες προμηθειών που αναρτώνται στην TED, για καμία από αυτές τις προμήθειες της χώρας δεν έχει εφαρμοστεί η πρακτική της προπαρασκευαστικής διαβούλευσης με δυνητικούς προμηθευτές (έναντι 1,39% του ευρωπαϊκού μέσου όρου) (European Commission, 2024c).

Όσον αφορά τον δεύτερο υποδείκτη, η αξιολόγηση βασίζεται και πάλι στο Single Market Scoreboard και αφορά το επίπεδο του ανταγωνισμού και της διαφάνειας που χαρακτηρίζει την εθνική αγορά δημόσιων προμηθειών. Ως προς τον ανταγωνισμό⁹⁹, η επίδοση της Ελλάδας είναι ελαφρώς υψηλότερη του ευρωπαϊκού μέσου όρου (83,5% έναντι 82,37%) ενώ ως προς τη διαφάνεια¹⁰⁰ είναι αρκετά χαμηλότερη (42,43% έναντι 58,14%) με αποτέλεσμα η συνολική βαθμολογία της χώρας να υπολείπεται της μέσης ευρωπαϊκής (62,97% έναντι 70,25%) (European Commission, 2024c).

⁹⁸ European Commission (n.d.). *Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs: Tenders Electronic Daily*. https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/public-procurement/digital-procurement/tenders-electronic-daily_en. Προσέλαση: 14/2/2026.

⁹⁹ Π.χ. ποσοστό διαγωνισμών που κατέληξαν με παραπάνω από μία προσφορές.

¹⁰⁰ Π.χ. ποσοστό προσκλήσεων που δεν είχαν ελλιπή στοιχεία για τις αναθέτουσες Αρχές.

Τέλος, πέραν των εθνικών πλαισίων πολιτικής **για τις Δημόσιες Προμήθειες Καινοτομίας**, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πραγματοποιεί συγκριτική αξιολόγηση των 30 αυτών ευρωπαϊκών χωρών και όσον αφορά την αναλογία της αξίας των δαπανών που αντιστοιχούν σε αυτές τις προμήθειες προς τη συνολική αξία των δημόσιων προμηθειών (με εξαίρεση τις προμήθειες στον τομέα της Άμυνας). Με βάση αυτή την αξιολόγηση, **η Ελλάδα βρισκόταν στην 24η θέση το 2022** έχοντας χάσει 7 θέσεις στην κατάταξη σε σχέση με το 2018 καθώς **το 5,06%** της αξίας των δημόσιων προμηθειών της χώρας αφορούσε την απόκτηση καινοτόμων λύσεων (από 7,4% το 2018) ενώ **το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο των χωρών ήταν 9,8%** (από 9,3% το 2018) (European Commission, 2020d· European Commission, 2024d).

Συμπερασματικά, η συγκριτική αξιολόγηση του εθνικού πλαισίου πολιτικής της Ελλάδας στον τομέα των Δημόσιων προμηθειών για καινοτομία, βάσει της μεθοδολογίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καταδεικνύει ότι, παρά τη θετική πορεία προόδου που αφορά σε μεγάλο βαθμό το επίπεδο των διακηρύξεων και την αναγνώριση αυτού του είδους των προμηθειών ως στρατηγικό εργαλείο πολιτικής, η χώρα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σημαντικές διαρθρωτικές προκλήσεις. Συγκεκριμένα, κατατάσσεται 16η μεταξύ 30 ευρωπαϊκών χωρών, υστερώντας του ευρωπαϊκού μέσου όρου στους περισσότερους από τους επιμέρους δείκτες που διαμορφώνουν τη συνολική επίδοση. Οι βασικές αδυναμίες σχετίζονται με την έλλειψη σχεδίου δράσης, σαφών στόχων δαπανών, μηχανισμών παρακολούθησης και επαρκούς θεσμικής στήριξης. Επιπλέον, η θεσμική ασάφεια γύρω από τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, η περιορισμένη αξιοποίηση καινοτόμων μεθόδων στις διαδικασίες προμηθειών, καθώς και η ανεπαρκής ενσωμάτωση διαδικασιών διαβούλευσης, αναδεικνύουν την ανάγκη για πιο στοχευμένες και συστημικές παρεμβάσεις. Συνολικά, η ενίσχυση του θεσμικού και λειτουργικού πλαισίου αποτελεί κρίσιμο ζητούμενο για τη μετατροπή των δημόσιων προμηθειών σε ουσιαστικό μοχλό ενίσχυσης της καινοτομίας στη χώρα.

6.2. Δημόσιες πολιτικές και άλλες δράσεις που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται

Κατ' αρχάς, το νομικό πλαίσιο για τις δημόσιες προμήθειες γενικότερα και για τις δημόσιες προμήθειες για καινοτομία ειδικότερα, διαμορφώνεται από τους Νόμους 4412/2016 και 4413/2016, και τον Ν. 4782/2021 που αποτέλεσε τροποποίηση του Ν. 4412/2016. Ο Ν. 3978/2011 αφορά συγκεκριμένα τις προμήθειες στον τομέα της Άμυνας και της Ασφάλειας. Επιπροσθέτως, ο Ν. 4310/2014 για την έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία συνδιαμορφώνει το ευρύτερο πλαίσιο καθώς αναφέρεται στο ζήτημα των προμηθειών Ε&Α (R&D procurement) και των προεμπορικών δημόσιων συμβάσεων (PCP).

Το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων είναι αρμόδιο για τη διαμόρφωση της πολιτικής για τις δημόσιες προμήθειες και η Ενιαία Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΑΔΗΣΥ) προωθεί την εθνική στρατηγική στο θέμα αυτό. Ακόμη, οι ακόλουθοι κεντρικοί εθνικοί φορείς μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην προμήθεια καινοτόμων λύσεων από ένα πλήθος μεμονωμένων δημόσιων οργανισμών: η Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, η Εθνική Κεντρική Αρχή Προμηθειών Υγείας (ΕΚΑΠΥ), η Κοινωνία της Πληροφορίας Α.Ε. και η Γενική Διεύθυνση Δημόσιων Συμβάσεων (ΓΔΔΣ) του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων (European Commission, 2024c).

Στην ενότητα αυτή αναφέρονται κάποιες στοχευμένες δράσεις του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ), του Υπουργείου Εσωτερικών και των Υπουργείων Ανάπτυξης και Ψηφιακής Διακυβέρνησης που στοχεύουν στην ενδυνάμωση των ικανοτήτων των δημόσιων φορέων για πραγματοποίηση δημόσιων προμηθειών για καινοτομία, στη διάχυση τέτοιων πρακτικών στον δημόσιο τομέα αλλά και στη διαμόρφωση δεικτών για την παρακολούθησή τους. Αναλυτικότερα, στο πλαίσιο της μεγάλης σειράς εκπαιδευτικών προγραμμάτων του **Ινστιτούτου Επιμόρφωσης (ΙΝΕΠ) του ΕΚΔΔΑ**, προσφέρεται **συγκεκριμένο μάθημα πάνω στο θέμα των καινοτόμων προμηθειών**, το οποίο περιλαμβάνει τέσσερα μέρη και έχει συνολική διάρκεια 48 ωρών. Βασίζεται στις οδηγίες και καλές πρακτικές της ΕΕ πάνω στο ζήτημα αυτό όπως το "Innovation Procurement Toolkit". Το μάθημα είναι ανοικτό στους δημόσιους υπαλλήλους όλων των επιπέδων διοίκησης και αυτοδιοίκησης και όλων των τύπων δημόσιων φορέων (Υπουργεία, δημόσιες

επιχειρήσεις, άλλες Αρχές κλπ.). Το αρνητικό είναι ότι είναι περιορισμένος ο αριθμός των θέσεων που προσφέρονται στο πλαίσιο του μαθήματος (European Commission, 2024c). Η Γενική Διεύθυνση Δημόσιων Συμβάσεων (ΓΔΔΣ) του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων βρίσκεται στη διαδικασία δημιουργίας ενός **εθνικού κέντρου ικανοτήτων** για τις καινοτόμες προμήθειες με στόχο τη διάχυση τέτοιων πρακτικών δημόσιων προμηθειών για καινοτομία (PPI) αλλά και προεμπορικών δημόσιων συμβάσεων (PCP) σε όσο το δυνατόν περισσότερους δημόσιους οργανισμούς, επιδιώκοντας και τη συνεργασία και κοινές δράσεις μεταξύ τους. Ακόμα, η ΓΔΔΣ του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων συνεργάζεται με το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης με σκοπό να συμπεριληφθούν στο Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων συγκεκριμένοι **δείκτες για την παρακολούθηση όλων των καινοτόμων προμηθειών**, συμπεριλαμβανομένων των προεμπορικών δημόσιων συμβάσεων (PCP) (European Commission, 2024c).

Από την άλλη πλευρά, έχουν ληφθεί σημαντικές πρωτοβουλίες που καθιστούν πιο ευνοϊκό το περιβάλλον της δημόσιας ζήτησης και των δημόσιων προμηθειών για καινοτομία, προωθώντας την αλληλεπίδραση των δημόσιων οργανισμών με καινοτόμες επιχειρήσεις και ακαδημαϊκούς-ερευνητικούς φορείς. Η πρώτη είναι η ανάπτυξη των **ελληνικών Ευρωπαϊκών Κόμβων Ψηφιακής Καινοτομίας**¹⁰¹, οι οποίοι έχουν ως στόχο να φέρουν κοντά δημόσιους φορείς αλλά και επιχειρήσεις-χρήστες που αντιμετωπίζουν διαφόρων ειδών ψηφιακές ανάγκες και μικρομεσαίες ή νεοφυείς επιχειρήσεις οι οποίες δύναται να αναπτύξουν καινοτόμες λύσεις για την αντιμετώπιση των αναγκών αυτών. Κάθε κόμβος μπορεί να διαθέσει την τεχνογνωσία και υποδομή που διαθέτει ώστε να λειτουργήσει ως εργαστήριο δοκιμής και ωρίμανσης των καινοτόμων ιδεών με την προοπτική της πραγματοποίησης καινοτόμων προμηθειών από τους δημόσιους φορείς (European Commission, 2024c). Ενδεικτικά, αναφέρεται ο Κόμβος Καινοτομίας για την Ψηφιακή Διακυβέρνηση (GR digiGOV-innoHUB) που υποστηρίζει την ανάπτυξη δημόσιων υπηρεσιών νέας γενιάς για την κεντρική διοίκηση, την τοπική αυτοδιοίκηση και τους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας, αξιοποιώντας προηγμένες τεχνολογίες, όπως Τεχνητή Νοημοσύνη, blockchain, διαδίκτυο των πραγμάτων, cloud computing, υπολογιστική υψηλών επιδόσεων, ανοικτά δεδομένα, ανοικτά πρότυπα και ανοικτό λογισμικό, ακολουθώντας τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις για την τεχνολογική ανοικτότητα στη δημόσια διοίκηση με τη χρήση της άδειας ανοικτού λογισμικού EUPL.

Σημαντικό γεγονός είναι η ίδρυση του **Ελληνικού Κέντρου Αμυντικής Καινοτομίας** (ΕΛΚΑΚ), στόχος του οποίου είναι η ανάληψη και η υλοποίηση πρωτοβουλιών για την καλλιέργεια εγχώριου οικοσυστήματος ανάπτυξης καινοτόμων τεχνολογιών, που μπορούν να αξιοποιηθούν και να καλύψουν

¹⁰¹ Πηγή: European Commission (n.d.). Ecosystem for AI innovation in Europe: European Digital Innovation Hubs. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/edihs>. Προσέλαση: 14/2/2026.

επιχειρησιακές ανάγκες στον τομέα της Άμυνας¹⁰² και Ασφάλειας καθώς και για μη στρατιωτικούς σκοπούς, ιδίως αυτών του λιμενικού σώματος ελληνικής ακτοφυλακής, της ελληνικής αστυνομίας και του πυροσβεστικού σώματος και εν γένει της πολιτικής προστασίας. Το ΕΛΚΑΚ επιδιώκει να αποτελέσει τον καταλύτη για την καινοτομία στο πεδίο αυτό, ενισχύοντας τη συνεργασία μεταξύ των ερευνητικών ιδρυμάτων, της βιομηχανίας και των ενόπλων δυνάμεων, και επενδύοντας στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών που θα εξυπηρετούν, τόσο τις αμυντικές, όσο και τις πολιτικές ανάγκες. Επίσης, έχει ως ρόλο την παρακολούθηση και τον συντονισμό των διακρατικών προγραμμάτων, συμπεριλαμβανομένων των Διακρατικών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ερευνητικής και Αναπτυξιακής Συνεργασίας του Ν. 3978/2011, για λογαριασμό του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

Πέραν των παραπάνω, είναι σημαντικό να αναφερθούν εδώ οι νομοθετικές και άλλες πρωτοβουλίες για την **προώθηση της καινοτομίας στον δημόσιο τομέα γενικότερα**, καθώς μπορούν να συμβάλλουν μέσα στους δημόσιους οργανισμούς στη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος στρατηγικής και κουλτούρας πιο φιλικών για τη διεξαγωγή καινοτόμων προμηθειών.

Κομβική ήταν η ψήφιση του **Ν. 5027/2023** με τον οποίο θεσπίζεται Σύστημα Καινοτομίας στον δημόσιο τομέα που προβλέπει τη διαμόρφωση **Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Καινοτομία στον Δημόσιο Τομέα (ΕΣΔΚ)** με στόχο τον συντονισμό των προτεραιοτήτων, των προκλήσεων και των αναγκών για καινοτομία. Το ΕΣΔΚ αποτελεί το όχημα υλοποίησης του σχεδιασμού του Υπουργείου Εσωτερικών για την καινοτομία και περιλαμβάνει οριζόντιες δράσεις όπως τα έργα καινοτομίας, τους μαραθώνιους καινοτομίας και τα εργαστήρια καινοτομίας¹⁰³. Με τον Ν. 5027/2023 εισάγεται η **έννοια του «πρωτοτύπου»** ως σημείο αναφοράς της καινοτομίας στον δημόσιο τομέα και βασικό συστατικό της παραγωγής νέας γνώσης για την περαιτέρω ανάπτυξη και διάχυση της καινοτομίας. Πιο συγκεκριμένα, οι δημόσιοι φορείς ενθαρρύνονται να υποβάλλουν τεκμηριωμένες προτάσεις για πρωτότυπες εφαρμογές των οποίων η εξέλιξη μπορεί να υποστηριχτεί από ειδικές διαδικασίες, τα «Προγράμματα Επιτάχυνσης».

Επίσης, έχει δημιουργηθεί το **Αποθετήριο Πρακτικών Καινοτομίας Δημόσιου Τομέα**, μέσω του οποίου αναδεικνύονται και επιβραβεύονται οι πιο καινοτόμες ιδέες και έργα δημόσιων φορέων μέσα από μια πλούσια ψηφιακή βιβλιοθήκη, με στόχο την αμοιβαία μάθηση, την ανταλλαγή γνώσης και τελικά τη διάδοση

¹⁰² Για παράδειγμα, πολύ πρόσφατα το ΕΛΚΑΚ προκήρυξε στην προκήρυξη διαγωνισμού για την ανάπτυξη ενός μη επανδρωμένου αεροχήματος που θα μπορεί να φέρει οπλισμό (UCAV) (Πηγή: Καθημερινή, 14.06.2025, Ενοπλες Δυνάμεις: Διαγωνισμός για την παραγωγή οπλισμένου UAV. <https://www.kathimerini.gr/politics/amynta/563661565/enoples-dynameis-diagonismos-gia-tin-paragogi-oplismenou-uav/> Προσπέλαση: 14/2/2026)

¹⁰³ Πηγή: Τμήμα Καινοτομίας και Βέλτιστων Πρακτικών του Υπουργείου Εσωτερικών (x.x.). Εργαστήρια Καινοτομίας. <https://innovation.gov.gr/category/ergastiria-kainotomias/>. Προσπέλαση: 26/8/2026

αυτών των πρακτικών για την αναβάθμιση των λειτουργιών της δημόσιας διοίκησης. Έχει συσταθεί **Δίκτυο Καινοτομίας Δημόσιου Τομέα (ΔΚΔΤ)**, στόχος του οποίου είναι η δημιουργία μιας κοινότητας καινοτομίας στην οποία οι συμμετέχοντες φορείς συνεργάζονται, αποκτούν συγκεκριμένες δεξιότητες και συνεισφέρουν στη δημιουργία καινοτόμων έργων για τις ανάγκες της δημόσιας διοίκησης. Το ΔΚΔΤ συστάθηκε το 2020 και αφού υλοποίησε σημαντικές δράσεις και διένυσε την πρώτη περίοδο με επιτυχία, ανασχεδιάστηκε και επανασυστάθηκε το 2024 με νέα κριτήρια συμμετοχής σε αυτό. Στο τέλος του 2024, απαριθμούσε 249 μέλη εκπροσωπώντας φορείς από την κεντρική κυβέρνηση, την τοπική αυτοδιοίκηση αλλά και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

Τέλος, το Τμήμα Καινοτομίας και Βέλτιστων Πρακτικών του Υπουργείου Εσωτερικών, πραγματοποίησε τον Φεβρουάριο του 2020 **έρευνα για την καινοτομία στην ελληνική δημόσια διοίκηση**. Η έρευνα είχε ως στόχο να διερευνήσει το είδος της καινοτομίας στην ελληνική δημόσια διοίκηση, τον τρόπο με τον οποίο οι δημόσιοι οργανισμοί την αναπτύσσουν, τα προβλήματα που αυτοί αντιμετωπίζουν και γενικότερα τους βασικούς παράγοντες που καθορίζουν το σύστημα καινοτομίας του δημόσιου τομέα (Υπουργείο Εσωτερικών, 2020). Αξιοποιώντας τα αποτελέσματα της έρευνας, το τμήμα Καινοτομίας και Βέλτιστων Πρακτικών, διαμόρφωσε ένα πλαίσιο δράσεων, πολλές από τις οποίες βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη και αναφέρθηκαν και παραπάνω ενώ σχεδιάζονται ακόμα περισσότερες στο μέλλον. Η ολοκλήρωση της πρώτης έρευνας μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για καθιέρωση του **Βαρομέτρου Καινοτομίας** στην ελληνική δημόσια διοίκηση ως βασικό στοιχείο της αξιολόγησης των δράσεων που έχουν ήδη υλοποιηθεί και των μελλοντικών δράσεων, καθώς και την αξιολόγηση της ικανότητας καινοτομίας των δημόσιων φορέων με σκοπό την ανατροφοδότηση των σχετικών πολιτικών καινοτομίας στον δημόσιο τομέα¹⁰⁴.

Συνοψίζοντας, στο πλαίσιο της ενίσχυσης των δημόσιων προμηθειών για καινοτομία έχουν δρομολογηθεί εξειδικευμένες δράσεις που αποσκοπούν στην ενδυνάμωση των ικανοτήτων των δημόσιων φορέων για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση καινοτόμων προμηθειών, στη διάχυση σχετικών καλών πρακτικών στον δημόσιο τομέα, αλλά και στη διαμόρφωση δεικτών για την παρακολούθησή τους. Επιπλέον, έχουν ληφθεί σημαντικές πρωτοβουλίες που καθιστούν πιο ευνοϊκό το περιβάλλον της δημόσιας ζήτησης και των δημόσιων προμηθειών για καινοτομία, αλλά και νομοθετικές και άλλες πρωτοβουλίες για την προώθηση της καινοτομίας στον δημόσιο τομέα γενικότερα.

¹⁰⁴ Πηγή: Τμήμα Καινοτομίας και Βέλτιστων Πρακτικών του Υπουργείου Εσωτερικών (κ.κ.). Έρευνα καινοτομίας στην ελληνική δημόσια διοίκηση. <https://innovation.gov.gr/erevna-kainotomias-stin-elliniki-dimosia-dioikisi/>. Προσπέλαση: 26/8/2026

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:
ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

Σεπτέμβριος 2026

Καινοτόμος
επιχειρηματικότητα
εντάσεως γνώσης

Σημαντική κινητήρια δύναμη για την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης, και γενικότερα για την παραγωγή και διάχυση της καινοτομίας στην οικονομία, αποτελεί η **καινοτόμος επιχειρηματικότητα εντάσεως γνώσης**. Κατά συνέπεια, ο εμπλουτισμός και η ενδυνάμωση του παραγωγικού και επιχειρηματικού συστήματος της χώρας με άξονα τη διευκόλυνση και την ενθάρρυνση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων που αξιοποιούν τη γνώση και την καινοτομία, θα πρέπει να αποτελεί βασικό στόχο του μείγματος πολιτικών για τη βελτίωση εθνικού συστήματος καινοτομίας.

Σημειώνεται εδώ ότι η **καινοτόμος επιχειρηματικότητα εντάσεως γνώσης** δεν συνδέεται αποκλειστικά με τους κλάδους υψηλής τεχνολογίας, αλλά αφορά όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, γεγονός που έχει ιδιαίτερη σημασία και για την ελληνική οικονομία που χαρακτηρίζεται από τη δυναμική παρουσία κλάδων χαμηλής έντασης τεχνολογίας (π.χ. Τρόφιμα). Η ουσιαστική υποστήριξη της καινοτόμου επιχειρηματικότητας απαιτεί την εφαρμογή ενός πλέγματος εργαλείων πολιτικής με πολλές διαστάσεις, όπως τη χρηματοδοτική ενίσχυση, την παροχή τεχνολογικών υποδομών, την εκπαίδευση και την καλλιέργεια συγκεκριμένων δεξιοτήτων και ικανοτήτων, την επιχειρηματική καθοδήγηση, την παροχή διοικητικών και νομικών υπηρεσιών, και την παροχή υπηρεσιών δικτύωσης για τη διευκόλυνση της εύρεσης πελατών, συνεργατών και επενδυτών. Το μείγμα εργαλείων που ενδείκνυται να εφαρμοστεί δεν είναι το ίδιο για όλες τις περιπτώσεις και σε μεγάλο βαθμό είναι συνάρτηση του βαθμού ωριμότητας του καινοτομικού εγχειρήματος και για το αν πρόκειται για καθιερωμένη, νέα ή υπό εκκόλαψη επιχείρηση.

7.1. Συγκριτική επίδοση χώρας με βάση σχετικούς δείκτες

Κατ' αρχάς, πριν επικεντρωθούμε σε δείκτες που αφορούν την επιχειρηματικότητα που έχει καινοτομικά χαρακτηριστικά, είναι χρήσιμο να δοθεί η γενικότερη εικόνα σε σχέση με τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων στη χώρα. Με βάση τα στοιχεία του Γενικού Εμπορικού Μητρώου (ΓΕΜΗ),¹⁰⁵ παρατηρείται συνεχής βελτίωση του **ισοζυγίου εγγραφών/διαγραφών** επιχειρήσεων από το 2017 και έπειτα. Πιο συγκεκριμένα, ενώ το 2016 το ισοζύγιο αυτό έκλεισε με αρνητικό πρόσημο (-3.608 επιχειρήσεις), από το 2017 και μετά η διαφορά του αριθμού των επιχειρήσεων που ανοίγουν από αυτές που κλείνουν παρουσιάζει σταθερή ανοδική πορεία, κυρίως λόγω της συνεχούς αύξησης των επιχειρήσεων που ιδρύονται ανά έτος (από 39.955 το 2017 σε 65.878 το 2024).

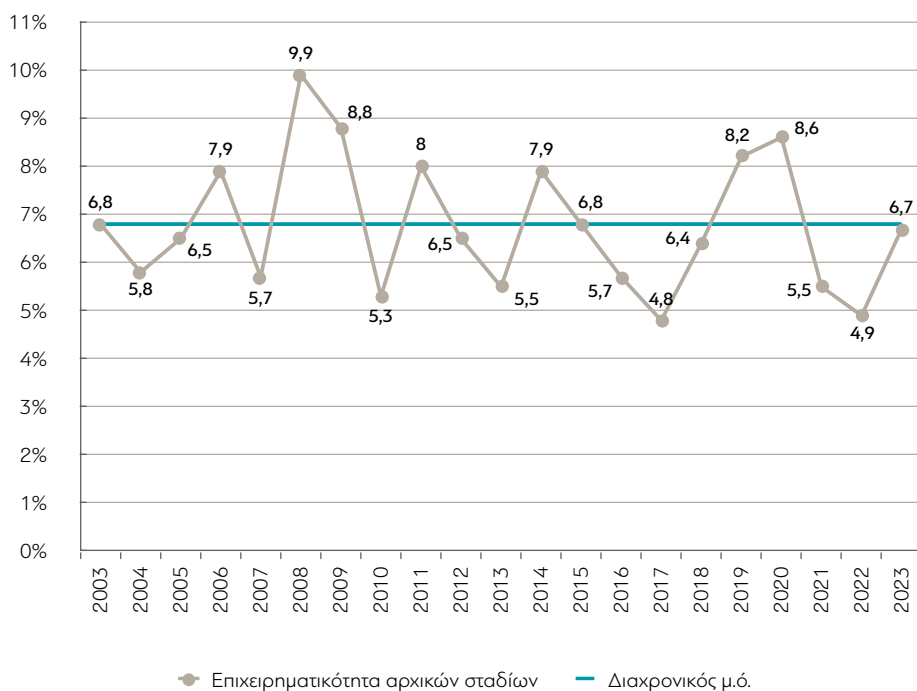
Από την άλλη πλευρά, η πρόσφατη μελέτη του **Global Entrepreneurship Monitor (GEM)** για την Ελλάδα, που πραγματοποιήθηκε από το IOBE για 22η συνεχή χρονιά, δείχνει ότι η χώρα μας παρουσιάζει μια σχετική υποχώρηση το 2023 σε σχέση με το 2019 ως προς το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών που βρισκόταν σε **αρχικά στάδια επιχειρηματικής δραστηριότητας** (6,7% από 8,2%), δηλαδή των ατόμων που κατά το συγκεκριμένο έτος είτε είχαν ξεκινήσει κάποιες προκαταρτικές ενέργειες για την έναρξη ενός νέου εγχειρήματος (54% του σχετικού συνόλου) είτε είναι ιδιοκτήτες ενός νέου εγχειρήματος (46% του σχετικού συνόλου), δηλαδή εγχειρήματος που η λειτουργία του δεν ξεπερνά τα 3,5 έτη (Τσακανίκας κ.ά., 2020· 2025). Η επίδοση αυτή κινείται πολύ κοντά στον μακροχρόνιο μέσο όρο της χώρας (από το 2003) (**Διάγραμμα 12**), όμως είναι αρκετά χαμηλότερη από τον μέσο όρο της ομάδας χωρών υψηλού (12%) και της ομάδας χωρών μεσαίου εισοδήματος (13,6%)¹⁰⁶ (Τσακανίκας κ.ά., 2025).

¹⁰⁵ Πηγή: ΓΕΜΗ (κ.κ.). Διαχρονική εξέλιξη ισοζυγίου ανοιγμάτων/κλεισιμάτων. <https://statistics.businessportal.gr/status-changes/balances>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

¹⁰⁶ Με δεδομένο ότι οι χώρες που συμμετέχουν στο GEM είναι αρκετά ετερογενείς ως προς την οικονομική τους ανάπτυξη, για να έχει ουσιαστικό περιεχόμενο η συγκριτική ανάλυση, έχουν ταξινομηθεί σε τρεις ομάδες, έχοντας ως πρότυπο την ομαδοποίηση του World Economic Forum. Αναλυτικότερα, η **Ομάδα Α** περιλαμβάνει χώρες υψηλού κατά κεφαλή εισοδήματος, οι οποίες βασίζουν την ανάπτυξή τους στη συνεχή προώθηση της καινοτομίας προϊόντος και διεργασιών, η **Ομάδα Β** περιλαμβάνει χώρες μεσαίου εισοδήματος, η ανάπτυξη των οποίων βασίζεται κυρίως στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της οικονομίας τους, και η **Ομάδα Γ** περιλαμβάνει χώρες χαμηλού εισοδήματος, το προϊόν των οποίων προέρχεται κυρίως από την αξιοποίηση πρωτογενών συντελεστών παραγωγής. Η Ελλάδα από το 2021 ανήκει στην Ομάδα Β, ενώ έως το 2020 ανήκε στην Ομάδα Α, επομένως είναι δόκιμο να συγκρίνεται με αυτές τις δύο ομάδες χωρών.

Με βάση την επίδοση αυτή, η χώρα μας κατατάσσεται 42η σε ένα σύνολο 46 χωρών.

Διάγραμμα 12. Διαχρονική εξέλιξη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων ως % του πληθυσμού 18-64 ετών στην Ελλάδα (2003-2023)

Πηγή: Τσακανίκας, Α., Βαλαβανιώτη, Ε., Σταυράκη, Σ., & Στρουμπάκου, Φ. (2025). Ετήσια Έκθεση για την Επιχειρηματικότητα 2023-2024: Ήπια ανάκαμψη της νέας επιχειρηματικότητας. IOBE. Δεδομένα από το Global Entrepreneurship Monitor (GEM).

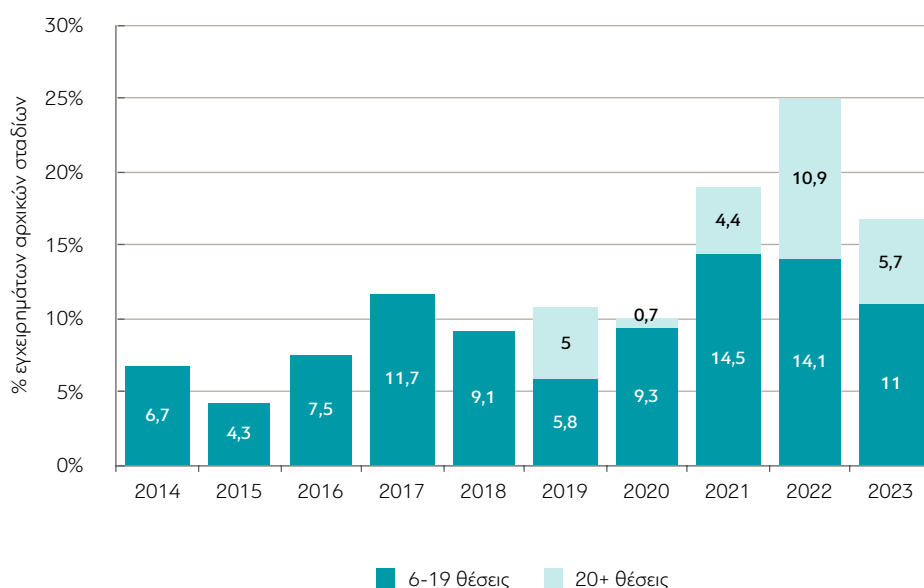
Όμως, έχει ενδιαφέρον να εξεταστούν τα **χαρακτηριστικά των εγχειρημάτων** αυτών. Στην Ελλάδα, διαχρονικά, είναι μεγάλη η αναλογία των νέων (ή επίδοξων) εγχειρημάτων που απευθύνονται στους τελικούς καταναλωτές, ανήκουν σε κλάδους όπως το λιανικό εμπόριο, δραστηριότητα η οποία χαρακτηρίζεται από ρηχή ή καθόλου καινοτομία, και δεν παρουσιάζουν εξωστρέφεια και προοπτικές ανάπτυξης. Παρ' όλα αυτά, η εικόνα αυτή φαίνεται να αλλάζει τα τελευταία χρόνια.

Πιο συγκεκριμένα, το ποσοστό των εγχειρημάτων υψηλής ή μέτριας τεχνολογικής έντασης ανέβηκε στο 7,6% το 2023 από 4,4% το 2019, ξεπερνώντας τον μέσο όρο των χωρών μεσαίου εισοδήματος (6,6%), αλλά παρουσιάζοντας ακόμα υστέρηση σε σχέση με την ομάδα χωρών υψηλού εισοδήματος, που έχει μέσο όρο 7,9% (Τσακανίκας κ.ά., 2020· 2025). Από την άλλη πλευρά, σημειώνει σχετικά χαμηλή επίδοση ως προς την καινοτομία αυτών των εγχειρημάτων. Πιο συγκεκριμένα, το ποσοστό των εγχειρημάτων που απάντησαν ότι έχουν καινοτομία προϊόντων ή/και διαδικασιών σε εθνικό

επίπεδο, δηλαδή ότι έχουν αναπτύξει προϊόντα ή/και διαδικασίες που είναι νέα για τη χώρα, ανέρχεται στο 11,4% έναντι 13,6% και 17,3% του μέσου όρου των χωρών μεσαίου και υψηλού εισοδήματος αντίστοιχα. Αν εστιάσουμε στην καινοτομία σε παγκόσμιο επίπεδο, δηλαδή σε εγχειρήματα με προϊόντα ή/και διαδικασίες που είναι νέα σε διεθνές επίπεδο, η Ελλάδα βρίσκεται οριακά πιο χαμηλά από την ομάδα χωρών μεσαίου εισοδήματος με 3,3% (έναντι 3,4%) και υστερεί περισσότερο έναντι της ομάδας χωρών υψηλού εισοδήματος (5,3%) (Τσακανίκας κ.ά., 2025).

Θετικό είναι το γεγονός ότι είναι σχετικά αυξημένο το ποσοστό των εγχειρημάτων που προσφέρουν θέσεις εργασίας πλην των ιδρυτών κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας τους. Συγκεκριμένα, το 16,7% των εγχειρημάτων το 2023 (έναντι 10,8% το 2019) προσφέρει 6 ή περισσότερες θέσεις εργασίας, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό το 2014 ήταν 6,7% (**Διάγραμμα 13**). Όσον αφορά τις προσδοκίες για τη δημιουργία πρόσθετων θέσεων εργασίας, υπάρχει ένα 11,4% που δηλώνει ότι θα μπορεί να προσφέρει πάνω από 20 θέσεις εργασίας, ποσοστό που είναι από το υψηλότερα διαχρονικά. Γενικότερα, από το 2021 και μετά φαίνεται να περιορίζεται το ποσοστό των «στάσιμων» επιχειρήσεων, δηλαδή των επιχειρήσεων που δεν αναμένεται να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας, σε επίπεδα κάτω του 15% (Τσακανίκας κ.ά., 2020· 2025).

Διάγραμμα 13. Κατανομή εγχειρημάτων αρχικών σταδίων ως προς τον αριθμό των θέσεων εργασίας, Ελλάδα (2014-2023)

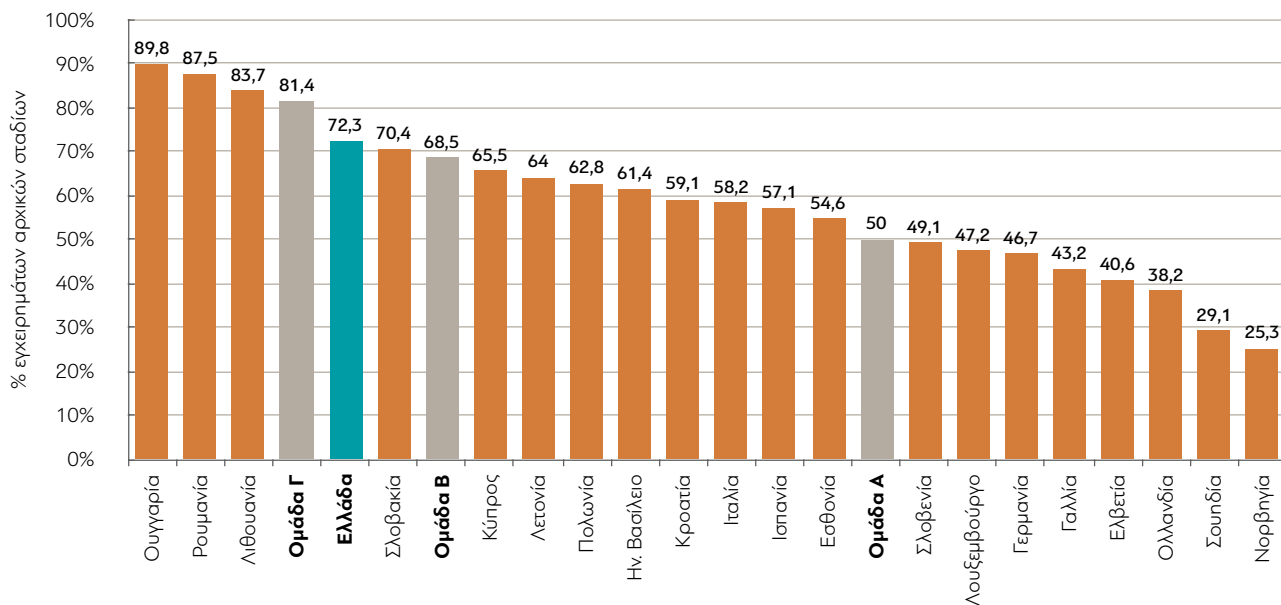
Πηγή: Τσακανίκας, Α., Βαλαβανιώτη, Ε., Σταυράκη, Σ., & Στρουμπάκου, Φ. (2025). *Ετήσια Έκθεση για την Επιχειρηματικότητα 2023-2024: Ήπια ανάκαμψη της νέας επιχειρηματικότητας*. IOBE. Δεδομένα από το *Global Entrepreneurship Monitor (GEM)*.

Όσον αφορά τον εξαγωγικό προσανατολισμό των επιχειρημάτων αυτών, έχει αυξηθεί το ποσοστό εκείνων που έχουν πελάτες και εκτός της χώρας (39,6% το 2023 από 30,4% το 2019) και μάλιστα η Ελλάδα σημειώνει καλύτερη επίδοση τόσο από την ομάδα χωρών μεσαίου εισοδήματος (μέσος όρος: 24,8%), όσο και από την ομάδα χωρών υψηλού εισοδήματος (μέσος όρος: 30,9%). Το ποσοστό των επιχειρημάτων που αντλούν άνω του 25% των εσόδων τους από το εξωτερικό έχει επίσης αυξηθεί σε 20% το 2023 από 18,7% το 2019, ενώ οι αντίστοιχοι μέσοι όροι των χωρών μεσαίου και υψηλού εισοδήματος το 2023 ήταν 12,6% και 17,8%. Όμως, πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι σε μεγάλες ανεπτυγμένες χώρες με ισχυρή εσωτερική αγορά που χαρακτηρίζεται από υψηλή ζήτηση για καινοτομία, η σημασία της εξωστρέφειας δεν είναι τόσο σημαντική όσο είναι για την Ελλάδα¹⁰⁷ (Τσακανίκας κ.ά., 2020· 2025).

Σχετικά με τα **κίνητρα** των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων, ο βιοπορισμός (καθώς οι «δουλειές είναι λίγες») εξακολουθεί να αποτελεί το πρωτεύον κίνητρο και μάλιστα το ποσοστό των –νέων ή επίδοξων– επιχειρηματιών που το αναφέρουν έχει αυξηθεί σημαντικά (72,3% το 2023 από 51,6% το 2019). Οι αντίστοιχοι μέσοι όροι των χωρών υψηλού και μεσαίου εισοδήματος είναι 50% και 68,5% (**Διάγραμμα 14**). Το γεγονός αυτό αποτελεί ένδειξη ότι η πλειονότητα των επιχειρημάτων δεν βασίζεται στην ύπαρξη ή δημιουργία κάποιας επιχειρηματικής ευκαιρίας. Σημειώνεται εδώ ότι η Ελλάδα το 2023 βρισκόταν στην 36η θέση ανάμεσα στις 46 χώρες της έρευνας, ως προς το ποσοστό του πληθυσμού που διέβλεπε επιχειρηματικές ευκαιρίες το επόμενο εξάμηνο (45,3%), το οποίο ήταν ελαφρώς μειωμένο σε σχέση με το 2019 (49,9%) (Τσακανίκας κ.ά., 2020· 2025).

¹⁰⁷ Για παράδειγμα, μια νεοφυής γαλλική επιχείρηση δεν χρειάζεται να απευθυνθεί απαραίτητα στη διεθνή αγορά για να διαθέσει τα (καινοτόμα) προϊόντα της, αφού είναι αρκετά πιθανόν ότι αυτά θα έχουν ζήτηση από μεγάλες γαλλικές επιχειρήσεις ή και τον δημόσιο τομέα.

Διάγραμμα 14. Ο βιοπορισμός ως κίνητρο των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων (% επί του συνόλου, 2023)

Σημείωση: Οι χώρες έχουν ταξινομηθεί σε τρεις ομάδες, έχοντας ως πρότυπο την ομαδοποίηση του World Economic Forum. Αναλυτικότερα, η Ομάδα Α περιλαμβάνει χώρες υψηλού κατά κεφαλή εισοδήματος, οι οποίες βασίζουν την ανάπτυξή τους στη συνεχή προώθηση της καινοτομίας προϊόντος και διεργασιών, η Ομάδα Β περιλαμβάνει χώρες μεσαίου εισοδήματος, η ανάπτυξη των οποίων βασίζεται κυρίως στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της οικονομίας τους, και η Ομάδα Γ περιλαμβάνει χώρες χαμηλού εισοδήματος, το προϊόν των οποίων προέρχεται κυρίως από την αξιοποίηση πρωτογενών συντελεστών παραγωγής.

Πηγή: Τσακανίκας, Α., Βαλαβανιώτη, Ε., Σταυράκη, Σ., & Στρουμπάκου, Φ. (2025). Ετήσια Έκθεση για την Επιχειρηματικότητα 2023-2024: Ήπια ανάκαμψη της νέας επιχειρηματικότητας. IOBE. Δεδομένα από το Global Entrepreneurship Monitor (GEM).

Αναφορικά με τον φόβο της αποτυχίας ως παράγοντα που μπορεί να αποτρέπει δυνητικούς επιχειρηματίες να προχωρούν στην υλοποίηση των επιχειρηματικών τους σχεδίων, ο σχετικός δείκτης για την Ελλάδα κινείται διαχρονικά σε υψηλότερα επίπεδα από τις περισσότερες χώρες που συμμετέχουν στην έρευνα του GEM. Το 2023 ανερχόταν στο 59,7% του δείγματος των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα, ποσοστό που είναι λίγο κάτω του μακροχρόνιου μέσου όρου της χώρας (61,2%) και αυξημένο από το 2019, χρονιά κατά την οποία σημειώθηκε η χαμηλότερη τιμή του (46,7%).

Τα υψηλότερα ποσοστά σημειώνονταν κατά την περίοδο της μεγάλης οικονομικής κρίσης και συγκεκριμένα από το 2011 έως το 2018 (μεταξύ 65,3% και 73,7%). Όταν υπάρχει εστίαση στον φόβο αποτυχίας **αυτών που διαβλέπουν γενικά επιχειρηματικές ευκαιρίες, και πάλι η επίδοση της Ελλάδας είναι χαμηλή και έχει χειροτερέψει τα τελευταία χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, το σχετικό ποσοστό ήταν 53,2% το 2023** (ένατο υψηλότερο σε 46 συνολικά χώρες), ενώ ο μέσος όρος των χωρών μεσαίου εισοδήματος ήταν 45% για το ίδιο έτος. Το 2019 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν αρκετά χαμηλότερο (40,6%) και πολύ κοντά στον μέσο όρο των χωρών υψηλού

εισοδήματος (39,7%). Αυτό σημαίνει ότι πάνω από τους μισούς επίδοξους επιχειρηματίες, ενώ αναγνωρίζουν ευκαιρίες διστάζουν ή ακόμα και απορρίπτουν την υλοποίηση επιχειρηματικών σχεδίων υπό τον φόβο της αποτυχίας. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει τη βαρύτητα του στίγματος μιας ενδεχόμενης αποτυχίας ή της μη ύπαρξης δεύτερης ευκαιρίας ως αντικινήτρου για την ανάληψη επιχειρηματικής πρωτοβουλίας (Τσακανίκας κ.ά., 2020· 2025).

Στο πλαίσιο του GEM διεξάγεται κάθε χρόνο και μια πρόσθετη εμπειρική έρευνα με ερωτηματολόγιο, που απευθύνεται σε εθνικούς εμπειρογνώμονες, ειδικούς σε διάφορες πλευρές του φαινομένου της επιχειρηματικότητας (national entrepreneurship experts). Με βάση τη συγκεκριμένη έρευνα, υπολογίζεται ο σύνθετος **Δείκτης Εθνικού Πλαισίου Επιχειρηματικότητας**, ο οποίος διαμορφώνεται από 13 επιμέρους δείκτες του εξωτερικού περιβάλλοντος που μπορούν να επηρεάσουν την επιχειρηματικότητα (εκπαίδευση και κατάρτιση, κυβερνητικές πολιτικές, κυβερνητικά προγράμματα, χρηματοδότηση, μεταφορά E&A, εμπορικές και επαγγελματικές υποδομές, ανοικτότητα της αγοράς, υλικές υποδομές, κοινωνική κουλτούρα και πεποιθήσεις).

Η Ελλάδα διαχρονικά υστερεί ως προς αυτόν τον δείκτη. Συγκεκριμένα, το 2023 είχε σκορ 4,6 (σε μια κλίμακα από το 1 έως το 10), επίδοση που την κατατάσσει σε ελαφρώς χαμηλότερα επίπεδα από τον μέσο όρο των χωρών που λαμβάνουν μέρος στην έρευνα του GEM (4,7). Παρ' όλα αυτά, έχει σημειώσει βελτίωση σε σχέση με το 2019, οπότε και σημείωνε σκορ 4,1. Ως προς τους επιμέρους δείκτες, σχετικά σημαντική βελτίωση έχει σημειωθεί στο ζήτημα της χρηματοδότησης (μέσω κρατικών επιδοτήσεων, τραπεζικού δανεισμού, Venture Capitals, business angels κλπ.), των εθνικών πολιτικών σε θέματα γραφειοκρατίας και φορολογίας, και των εθνικών πολιτικών και προτεραιοτήτων για τη νέα επιχειρηματικότητα.

Μικρότερη βελτίωση έχει υπάρξει και στους δείκτες που αφορούν τα κυβερνητικά προγράμματα στήριξης της νέας επιχειρηματικότητας, τη μεταφορά E&A (συγκεκριμένα ως προς τη σύνδεση πανεπιστημίων και επιχειρήσεων, την πρόσβαση σε έρευνα και τεχνολογία, και τη στήριξη του ανθρώπινου δυναμικού), τις εμπορικές και επαγγελματικές υποδομές, τη διευκόλυνση εισόδου στην αγορά, και τα πολιτισμικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Στασιμότητα παρουσιάζεται ως προς τη σχολική και μετα-Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και κατάρτιση, ενώ το σκορ της χώρας έχει πέσει ως προς την πρόσβαση σε υλικές υποδομές (Τσακανίκας κ.ά., 2020· 2025). Επιπλέον, σύμφωνα με την Έκθεση **Global Business Complexity Index 2025** (TMF Group, 2025), η Ελλάδα επανήλθε στην 1η θέση το 2024 (από τη 2η το 2023 και την 6η το 2022) ανάμεσα σε 79 χώρες όσον αφορά την πολυπλοκότητα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Στην 1η θέση βρισκόταν και με βάση την αντίστοιχη έκθεση του 2019 (TMF Group, 2019).

Επικεντρώνοντας την ανάλυσή μας στο ζήτημα των **start-ups**, δηλαδή των νεοφυών καινοτόμων επιχειρήσεων που βασίζονται στην ανάπτυξη ή/και

αξιοποίηση σύγχρονων τεχνολογιών, τα τελευταία 10-15 χρόνια, δηλαδή μετά το ξέσπασμα της μεγάλης οικονομικής κρίσης, άρχισαν να αυξάνονται αυτού του είδους τα εγχειρήματα που κυρίως παρέχουν υπηρεσίες προς άλλες επιχειρήσεις (B2B), είναι εξωστρεφή, εμφανίζουν προοπτικές μεγέθυνσης και έχουν απορροφήσει σημαντική χρηματοδότηση από κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών (Καλογήρου κ.ά., 2021· Seven Sigma, 2020· EIT Digital, Foundation & Velocity Partners, 2019· EIT Digital, Foundation & HDBI, 2025).

Αυτό το οικοσύστημα νέων εγχειρημάτων έντασης γνώσης συνεχίζει να εξελίσσεται, προσελκύοντας τοπικούς και διεθνείς επενδυτές, και ενισχύοντας τη θέση της χώρας στο ευρωπαϊκό επιχειρηματικό τοπίο. Ο αριθμός των ενεργών τεχνολογικών start-ups ξεπερνά πλέον τις 800 και των συνολικών start-ups τις 1.000, οι οποίες απασχολούν πάνω από 8.000 εργαζόμενους, ενώ η συνολική αξία του οικοσυστήματος αναμένεται να ξεπεράσει τα 12 δισεκ. ευρώ έως το τέλος του 2025.¹⁰⁸ Το 2024 περισσότερες από 90 από αυτές (περισσότερες κατά 15% σε σχέση με το 2023) έλαβαν χρηματοδότηση που ξεπέρασε τα 560 εκατ. ευρώ και άνω, ενώ το 2025 επενδύθηκαν πάνω από 732 εκατ. ευρώ σε 95 συμφωνίες (Foundation, 28DGT & HDBI, 2025). Το αντίστοιχο ποσό που επενδύθηκε σε ελληνικές start-ups το 2018 ήταν κάπως υψηλότερο των 50 εκατ. ευρώ, με το μέγιστο ποσό χρηματοδότησης να σημειώνεται το 2021 (650 εκατ. ευρώ).

Επίσης, αυξήθηκαν οι ξένοι επενδυτές. Πιο συγκεκριμένα, το 2024 περισσότεροι από 156 μοναδικοί επενδυτές συμμετείχαν σε γύρους χρηματοδότησης ελληνικών start-ups, με το 36% αυτών να προέρχεται από τις ΗΠΑ, το 24% από την ΕΕ, το 6% από τον Ηνωμένο Βασίλειο, το 9% από τον υπόλοιπο κόσμο και το 25% από την Ελλάδα. Οι επενδύσεις καλύπτουν όλα τα στάδια, αλλά αυτές που διοχετεύονται σε πιο ώριμες start-ups που αναπτύσσονται (scale-up) έχουν αυξηθεί περισσότερο, αναδεικνύοντας την ωριμότητα του οικοσυστήματος.

Παρ' όλα αυτά, είναι αναγκαίο να ενισχυθούν περαιτέρω και οι επενδύσεις σε start-ups πρωιμότερων σταδίων (pre-seed, seed κλπ.). Παρατηρείται αύξηση των επενδύσεων από «επιχειρηματικούς αγγέλους» (business angels), οι οποίοι συμμετέχουν στο 30% των start-ups που χρηματοδοτήθηκαν, αλλά και οικογενειακά γραφεία¹⁰⁹ (EIT Digital, Foundation & HDBI, 2025). Όμως, παρ' όλη τη σημαντική βελτίωση που έχει πραγματοποιηθεί ως προς το ζήτημα της χρηματοδότησης, η ένταση των επενδύσεων σε start-ups από Venture Capitals (VCs) ως % του ΑΕΠ ήταν το 2023 περίπου η μισή της ΕΕ-27 (0,1% έναντι 0,2%) (European Commission, 2024a).

¹⁰⁸ Πηγή: Πιπεροπούλου, Ε. (2025, 6 Ιουλίου). Μεγαλώνει το ελληνικό οικοσύστημα startups. *Capital*. <https://www.capital.gr/epixeiriseis/3930693/megalonei-to-elliniko-oikosustima-startups/> Προσπέλαση: 14/2/2026.

¹⁰⁹ Ο θεσμός των Οικογενειακών Γραφείων (Family Offices), ή αλλιώς Εταιρειών Ειδικού Σκοπού Διαχείρισης Οικογενειακής Περιουσίας (ΕΕΣΔΟΠ) θεσπίστηκε καθιερώθηκε επίσημα στην Ελλάδα με τον Ν. 4778/2021 και την ΥΑ 1043/2022. Τα Οικογενειακά Γραφεία έχουν ως αποκλειστικό σκοπό τη διοίκηση και διαχείριση των οικογενειακών περιουσιακών στοιχείων και επενδύσεων φυσικών προσώπων με φορολογική κατοικία στην Ελλάδα.

Οι δέκα ελληνικές νεοφυείς επιχειρήσεις με τη μεγαλύτερη χρηματοδότηση το 2024 παρουσιάζονται στον **Πίνακα 2**. Ως προς τα τεχνολογικά χαρακτηριστικά των start-ups, η Τεχνητή Νοημοσύνη, η βιοτεχνολογία και η υγειονομική-ιατρική τεχνολογία είναι ανάμεσα στους περισσότερο χρηματοδοτούμενους τομείς του 2024, ακολουθώντας τις παγκόσμιες τάσεις. Το 80% των start-ups που χρηματοδοτήθηκαν έχουν ηλικία έως πέντε έτη, το 75% έχει B2B δραστηριότητα, άνω του 40% έχει έδρα στην Ελλάδα, ενώ έχει αυξηθεί το ποσοστό των εγχειρημάτων για τα οποία τουλάχιστον μία γυναίκα ανήκει στους ιδρυτές (25%) (EIT Digital, Foundation & HDBI, 2025).

Πίνακας 2. Οι 10 ελληνικές νεοφυείς επιχειρήσεις με τη μεγαλύτερη προσέλκυση επενδύσεων το 2024

Επιχείρηση	Ποσό χρηματοδότησης (εκατ. ευρώ)
D-Orbit	150
Axelera AI	60,82
Blueground	40,25
Hellas Direct	30
Numa	28,98
Deepcure	22
iCOMAT	20,13
Plum	19
Connectly.ai	17,89
Kinvent	15,5

Πηγή: EIT Digital, Foundation & HDBI, 2025.

Το 2024 δύο ελληνικές –πρώην ή νυν– start-ups¹¹⁰ αποτιμήθηκαν σε πάνω από 1 δισεκ. ευρώ, δηλαδή ανήκουν στις λεγόμενες εταιρείες «Μονόκερους» (“Unicorns”), και άλλες δύο βρίσκονται κοντά στο να εισέλθουν σε αυτή την κατηγορία (η αξία τους αποτιμάται κοντά στα 1 δισεκ. ευρώ). Η συνολική αξία των δέκα κορυφαίων ελληνικών εταιρειών που ανήκουν ή ανήκαν στην κατηγορία των start-ups εκτιμάται στα 4,9-6,5 δισεκ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο 60% της αξίας του οικοσυστήματος αυτού του είδους των εταιρειών της χώρας. Τέλος, η εξαγορά της BETA CAE Systems έναντι 1,24 δισεκ. δολαρίων εντός του 2024, αποτέλεσε τη μεγαλύτερη εξαγορά ελληνικής τεχνολογικής εταιρείας, γεγονός που αποτελεί ένδειξη της προοπτικής που χαρακτηρίζει ένα μέρος των ελληνικών start-ups (EIT Digital, Foundation & HDBI, 2025).

Πέραν των παραπάνω, πρέπει να αναφερθεί η πρόοδος που έχει σημειωθεί αναφορικά με τη δημιουργία εταιρειών τεχνοβλαστών (spin-offs) σε σημαντικά πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα της χώρας (ΑΠΘ, ΕΜΠ, ΕΚΠΑ, ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος» κ.ά.), η οποία φυσικά θα πρέπει να ενταθεί.

Παρά τη θετική αυτή εικόνα, σημαντικές προκλήσεις παραμένουν. Σύμφωνα με το Elevate Greece, ο διεθνής προσανατολισμός των περισσότερων ελληνικών

¹¹⁰ Κάποιες από αυτές τις εταιρείες δεν αποτελούν πλέον start-ups, καθώς έχουν παρέλθει αρκετά έτη από την έναρξη της λειτουργίας τους.

start-ups είναι περιορισμένος, καθώς λιγότερο από το 15% αυτών αντλούν σημαντικά έσοδα από το εξωτερικό. Το γεγονός αυτό περιορίζει τις δυνατότητες ανάπτυξής τους. Τροχοπέδη προς την κατεύθυνση αυτή αποτελεί και η περιορισμένη δεξαμενή ιδρυτών και στελεχών με επιχειρηματική εμπειρία σε διεθνές επίπεδο, σύμφωνα με το Foundation. Την ίδια στιγμή, η αργή υιοθέτηση τεχνολογικών λύσεων από μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, που συχνά προτιμούν διεθνείς προμηθευτές, περιορίζει τις ευκαιρίες για τις τοπικές start-ups να αναπτυχθούν πρώτα στην εγχώρια αγορά πριν επιχειρήσουν το άνοιγμα στο εξωτερικό.¹¹¹

Τέλος, το οικοσύστημα των start-ups της Ελλάδας κατατάσσεται 51ο παγκοσμίως και 29ο στην Ευρώπη το 2026 με βάση τον σχετικό δείκτη της StartupBlink, έχοντας πέσει τέσσερις και δύο θέσεις στην παγκόσμια και την ευρωπαϊκή κατάταξη, αντίστοιχα, σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, καταγράφοντας ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 4,8%, επίδοση χαμηλότερη από τον παγκόσμιο μέσο όρο, που είναι 10,3%.¹¹²

Συμπερασματικά, η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από διαχρονικές αδυναμίες αναφορικά με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των νέων επιχειρηματικών εγχειρημάτων. Ενδεικτικά, η πλειονότητα αυτών ανήκουν σε κλάδους όπως το λιανικό εμπόριο και έχουν ως πελάτες τελικούς καταναλωτές στην εγχώρια αγορά, χαρακτηρίζονται από περιορισμένη ή μηδενική καινοτομία, δεν παρουσιάζουν προοπτικές ανάπτυξης και το σημαντικότερο κίνητρο των ιδρυτών τους είναι ο βιοπορισμός. Όμως, τα τελευταία χρόνια σημειώνεται μια τάση βελτίωσης αυτής της εικόνας. Έχει αυξηθεί το ποσοστό των εγχειρημάτων υψηλής ή μέτριας τεχνολογικής έντασης και το ποσοστό των εγχειρημάτων που δεν είναι στάσιμα, δηλαδή προσφέρουν θέσεις εργασίας πλην των ιδρυτών τους ή/και αναμένεται να προσφέρουν πρόσθετες θέσεις εργασίας στο μέλλον. Επίσης, είναι μεγαλύτερη η αναλογία των νέων επιχειρήσεων που έχουν εξαγωγική δραστηριότητα. Θετική συμβολή στα παραπάνω έχει αναμφίβολα η ανάπτυξη ενός οικοσυστήματος νέων εγχειρημάτων έντασης γνώσης (start-ups) στη χώρα, του οποίου ένα μεγάλο μέρος αφορά νεοφυείς επιχειρήσεις που αναπτύσσουν τεχνολογία ή βασίζονται σημαντικά στην αξιοποίησή της. Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη αυτού του οικοσυστήματος έχει παίξει η χρηματοδότησή τους μέσω διαφόρων εργαλείων, και ιδιαίτερα μέσω εξειδικευμένων μηχανισμών όπως τα Venture Capitals (κυρίως) και οι «επιχειρηματικοί άγγελοι» (business angels). Πάντως, μια σημαντική αδυναμία αποτελεί το γεγονός ότι σε γενικές γραμμές το θεσμικό, διοικητικό, οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον της χώρας παραμένει μη ευνοϊκό προς την επιχειρηματικότητα.

¹¹¹ Πηγή: Τζώρτζης, Μ. (2025, 14 Ιουνίου). Startups: Πού βρίσκεται σήμερα το ελληνικό οικοσύστημα; Οικονομικός Ταχυδρόμος. <https://www.ot.gr/2025/06/14/epixeiriseis/startups/startups-pou-vrisketai-simera-to-elliniko-oikosystima/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

¹¹² Πηγή: StartupBlink (2026). *The Global Startup Ecosystem Index Report 2026*. <https://lp.startupblink.com/report/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

7.2. Δημόσιες πολιτικές και άλλες δράσεις που έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί/υλοποιούνται

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος τα τελευταία 10-15 χρόνια αναφορικά με τους θεσμούς και μηχανισμούς υποστήριξης της καινοτόμου επιχειρηματικότητας. Σημαντικό βήμα αποτελεί η σύσταση του Εθνικού Μητρώου Νεοφυών Επιχειρήσεων «**Elevate Greece**» το 2020 με στόχο την πλήρη αποτύπωση και παρακολούθηση του οικοσυστήματος νεοφυών επιχειρήσεων (start-ups) στη χώρα, την παροχή εξειδικευμένων κινήτρων σε αυτές και την ενίσχυση της εξωστρέφειάς τους, λειτουργώντας και ως πόλος έλξης για επενδυτές. Κατά τον χρόνο συγγραφής του παρόντος είναι εγγεγραμμένες στο Elevate Greece 1.044 νεοφυείς επιχειρήσεις¹¹³.

Παρατηρείται **πληθώρα δράσεων ενίσχυσης της επιχειρηματικής κουλτούρας** (π.χ. διαγωνισμοί καινοτομίας, hackathons και βραβεία)¹¹⁴, αλλά και σημαντική αύξηση **δομών υποδοχής και τεχνικής υποστήριξης νέων επιχειρημάτων** όπως θερμοκοιτίδων και συνεργατικών χώρων, που λειτουργούν από μια ποικιλία φορέων (πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, επιχειρήσεις, τοπική αυτοδιοίκηση κλπ.) (Καλογήρου κ.ά., 2021· Seven Sigma, 2020). Τη στιγμή αυτή σε όλη τη χώρα λειτουργούν 33 θερμοκοιτίδες, 35 επιχειρηματικοί επιταχυντές, 31 συνεργατικοί χώροι, 5 venture studios¹¹⁵ και οι 7 ευρωπαϊκοί κόμβοι ψηφιακής καινοτομίας που έχουν προαναφερθεί (βλέπε **Ενότητα 4.2 και 6.2**) (EIT Digital, Foundation & HDBI, 2025). Όμως, σε γενικές γραμμές οι συγκεκριμένες δομές πρέπει να ενισχυθούν ακόμα περισσότερο ως προς την παροχή στοχευμένων υπηρεσιών όπως, για παράδειγμα, εξατομικευμένα σχήματα coaching-mentoring, νομική και διοικητική υποστήριξη, υπηρεσίες εκπαίδευσης και δικτύωσης (Καλογήρου κ.ά., 2021).

Αξίζει εδώ να κάνουμε ενδεικτική αναφορά στη σχεδιαζόμενη δημιουργία **Πάρκου Υψηλής Τεχνολογίας και Έρευνας στα Ιωάννινα**. Σκοπός του Πάρκου, το οποίο θα κατασκευαστεί και θα λειτουργήσει με σύμβαση παραχώρησης, είναι να καταστεί πόλος έλξης διεθνώς για επιχειρήσεις και οργανισμούς

¹¹³ Πηγή: Elevate Greece (κ.κ.). Εγγεγραμμένες startups. <https://elevategreece.gov.gr/el/eggegrammenes-startups/>. Προσέλαση: 14/2/2026.

¹¹⁴ Πηγή: FOUNDATION (κ.κ.). Greece Innovation Map. <https://thefoundation.gr/greece-innovation-map/>. Προσέλαση: 14/2/2026.

¹¹⁵ Τα venture studios (ή start-up studios) είναι οργανισμοί που δημιουργούν start-ups από το μηδέν, αντί να υποστηρίζουν και να επενδύουν απλώς σε υφιστάμενα.

στον κλάδο των ΤΠΕ και σε αναπτυσσόμενες τεχνολογίες, η φιλοξενία καινοτόμων ώριμων, νεοφυών επιχειρήσεων και τεχνοβλαστών (spin-offs) αυτών των κλάδων, και η παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών, σχετικών με τη δημιουργία και ανάπτυξη καινοτομίας, την επιχειρηματικότητα και τη συνεργασία. Ειδικά για τις νεοφυείς εταιρίες και τους τεχνοβλαστούς που θα φιλοξενοούνται στο Πάρκο, θα παρέχεται, τα τρία πρώτα έτη, υποστηρικτικό περιβάλλον για την ανάπτυξή τους με υπηρεσίες θερμοκοιτίδας. Το Πάρκο θα περιλαμβάνει χώρους γραφείων ευέλικτης διαμόρφωσης, χώρους παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών αλλά και ερευνητικό κέντρο, data center κ.ά. Στην προκήρυξη του έργου για το Πάρκο έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον μεγάλες διεθνείς και εγχώριες εταιρίες πληροφορικής, του χρηματοοικονομικού τομέα και της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, που τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει να δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά στην ευρύτερη περιοχή.¹¹⁶

Επίσης, πραγματοποιείται επέκταση του **Επιστημονικού Πάρκου Πατρών (ΕΠΠ)**, καθώς παρουσιάζει σχεδόν 100% πληρότητα στους χώρους του και υπάρχει δυσκολία φιλοξενίας νέων εταιρειών που έχουν εκφράσει ενδιαφέρον για την εγκατάστασή τους. Στο ΕΠΠ στεγάζονται σήμερα περίπου 40 εταιρείες και ένα ερευνητικό ινστιτούτο (INBIΣ), ενώ οι τομείς επιστημονικού ενδιαφέροντος αφορούν την πληροφορική και μικροηλεκτρονική, τις ΑΠΕ και τις βιοεπιστήμες. Στο ιστορικό του ΕΠΠ υπάρχει αξιοσημείωτος αριθμός καινοτόμων εταιρειών που ανδρώθηκαν σε αυτό και στη συνέχεια αποχώρησαν όπως οι Helbio, Analogies, Nanoradio-Samsung, Bytemobile-Citrix, Antcor, Eyelead, Atmel, CBL, και Econais. Επίσης, υπάρχουν και εταιρείες στις οποίες έχουν επενδυθεί ξένα κεφάλαια όπως οι Think Silicon, Advent, Brite, και Insybio.¹¹⁷

Παράλληλα, έχουν αρχίσει και σημειώνονται βήματα ως προς το θέμα της **«ακαδημαϊκής επιχειρηματικότητας»** τόσο σε επίπεδο νομικού πλαισίου όσο και σε επίπεδο πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων αν και χρειάζεται να γίνει αρκετή πρόοδος ακόμα, ιδιαίτερα ως προς τη στρατηγική και τους κανονισμούς και μηχανισμούς των περισσότερων ακαδημαϊκών-ερευνητικών ιδρυμάτων. Πιο συγκεκριμένα, θετική εξέλιξη αποτέλεσε ο **Ν. 4864/2021** που απλοποιεί και αποσαφηνίζει το θεσμικό πλαίσιο για την ίδρυση και λειτουργία των εταιρειών-τεχνοβλαστών (spin-offs). Μεταξύ άλλων, οι σχετικές διατάξεις προβλέπουν την ενίσχυση του αναπτυξιακού ρόλου των ερευνητικών οργανισμών με την απαραίτητη ευελιξία για την ίδρυση κεφαλαιουχικών εταιρειών προς την κατεύθυνση αυτή, τη δυνατότητα ίδρυσης και συμμετοχής στις εταιρείες-τεχνοβλαστούς όλων των κατηγοριών διδακτικού και εργαστηριακού

¹¹⁶ Πηγή: Ηγουμενίδη, Τ. (2024, 8 Μαρτίου). Πάρκο Υψηλής Τεχνολογίας και Έρευνας μέσω σύμβασης παραχώρησης προκήρυξε η Περιφέρεια Ηπείρου. *Η Ναυτεμπορική*. <https://www.naftemporiki.gr/business/1609983/parko-ypsilis-technologias-kai-ereynas-meso-symvasis-parachorisis-prokiryxe-i-perifereia-ipeiroy/>. Προσέλαση: 14/2/2026.

¹¹⁷ Πηγή: ΓΓΕΚ (χ.χ.). *Επιστημονικό Πάρκο Πατρών*. <https://gsri.gov.gr/foreas/episimoniko-parko-patron/>. Προσέλαση: 26/8/2026.

προσωπικού, την ενίσχυση του ρόλου των Γραφείων Μεταφοράς Τεχνολογίας, ως διακριτών δομών με κύριο αντικείμενο την αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων που παράγονται εντός του ιδρύματος, και τη δυνατότητα ίδρυσης εταιρειών-τεχνοβλαστών με τη συνεργασία διαφορετικών ακαδημαϊκών-ερευνητικών οργανισμών¹¹⁸.

Είναι σημαντικό ότι ενισχύεται ακόμα περισσότερο τα τελευταία χρόνια η δυνατότητα χρηματοδότησης καινοτόμων εγχειρημάτων, σε όλα τα στάδια ωρίμανσής τους, μέσω επιδοτήσεων και φοροαπαλλαγών (ΕΣΠΑ, Αναπτυξιακός Νόμος), δανειοδότησης με ευνοϊκούς όρους και παροχής εγγυήσεων, καθώς και μέσω εξειδικευμένων μηχανισμών (Venture Capitals κλπ.) που στηρίζονται από ευρωπαϊκούς και εθνικούς πόρους.

Αναλυτικότερα, μετά το υπερταμείο JEREMIE την περίοδο 2012–2015 και το υπερταμείο EquiFund (“Fund of Funds”) την περίοδο 2018–2023 που χρηματοδότησαν νεοφυείς επιχειρήσεις μέσω συνεπένδυσης κρατικών, κοινοτικών και ιδιωτικών κεφαλαίων σε Venture Capitals¹¹⁹, καθώς και άλλες δράσεις χρηματοδότησης νέων επιχειρήσεων (π.χ. του Elevate Greece), την παρούσα περίοδο υφίστανται 18 ενεργά Venture Capitals που επενδύουν σε start-ups με συνολικούς πόρους 620 εκατ. ευρώ, στους οποίους έχει σημαντική συνεισφορά η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων (EATE). Αποστολή της EATE (πρώην Ταμείο Νέας Οικονομίας – TANEΟ) είναι η ανάπτυξη και ενίσχυση του επενδυτικού οικοσυστήματος των κεφαλαίων επιχειρηματικών συμμετοχών Venture Capitals και Private Equity με τη συμμετοχή και άλλων ιδιωτών και θεσμικών επενδυτών¹²⁰. Αξιοσημείωτο είναι το ταμείο EquiFundII, το οποίο αποτελεί συνέχεια του EquiFund και θα αξιοποιήσει πόρους ύψους 200 εκατ. ευρώ από το ΕΣΠΑ 2021–2027 με στόχο να παράσχει χρηματοδότηση τουλάχιστον 400 εκατ. ευρώ στις νεοφυείς επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων των μοχλευμένων ιδιωτικών πόρων.¹²¹ Πάντως, μία αδυναμία είναι ότι θεσμικοί φορείς όπως τα ελληνικά συνταξιοδοτικά ταμεία και άλλοι θεσμικοί επενδυτές πραγματοποιούν αρκετά χαμηλότερες επενδύσεις σε Venture Capitals σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.¹²²

¹¹⁸ Πηγή: Υπουργείο Ανάπτυξης (2021, 19 Νοεμβρίου). Στη Βουλή το Νομοσχέδιο για το νέο θεσμικό πλαίσιο των εταιρειών – Τεχνοβλαστών (spin-off) [Δελτίο Τύπου]. <https://www.mindev.gov.gr/%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%B2%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%AE-%CF%84%CE%BF-%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF-%CE%BD%CE%AD%CE%BF-%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%BC/>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

¹¹⁹ Οι δημόσιοι πόροι που διατέθηκαν στο ταμείο JEREMIE ήταν 60 εκατ. ευρώ, ενώ στο ταμείο Equifund ήταν πολλαπλάσιοι και, συγκεκριμένα, 300 εκατ. ευρώ.

¹²⁰ Συνολικά η EATE υποστηρίζει με 2,1 δισεκ. ευρώ 30 επενδυτικά κεφάλαια στα οποία πρόκειται να προστεθούν ακόμα 6, και τα οποία μαζί με τα κεφάλαια που μοχλεύουν από ιδιώτες, αναμένεται να επενδύσουν γύρω στα 5 δισεκ. ευρώ σε ελληνικές επιχειρήσεις (νεοφυείς και μικρομεσαίες).

¹²¹ Πηγή: ΕΣΠΑ 2021–2027 (κ.κ.). EquiFund II, για τη χρηματοδότηση μικρών και νεοφυών επιχειρήσεων. <https://www.espa.gr/el/Pages/NewsFS.aspx?item=1760>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

¹²² Πηγή: Τζώρτζης, Μ. (2025, 14 Ιουνίου). Startups: Πού βρίσκεται σήμερα το ελληνικό οικοσύστημα; Οικονομικός Ταχυδρόμος. <https://www.ot.gr/2025/06/14/epixeiriseis/startups/startups-pou-vrisketai-simera-to-elliniko-oikosystima/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

Το Ταμείο Επιχειρηματικότητας (ΤΕΠΙΧ) III, συνολικού ύψους 2,2 δισεκ. ευρώ, που προέρχεται από το Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» του ΕΣΠΑ 2021-2027, περιλαμβάνει στοχευμένο πρόγραμμα 150 εκατ. ευρώ για τις καινοτόμες νεοφυείς επιχειρήσεις.¹²³ Ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος πριν από την τροποποίησή του (Ν. 4887/2022) ενσωμάτωνε το θεματικό καθεστώς «Νέο Επιχειρείν», προϋπολογισμού 150 εκατ. ευρώ, που είχε ως στόχο την υποστήριξη της δημιουργίας και αρχικής ανάπτυξης νέων επιχειρήσεων. Αντικείμενο του καθεστώτος ήταν η ενίσχυση νέων επιχειρηματιών μέσω της κάλυψης δαπανών σύστασης επιχειρήσεων, ερευνητικών δραστηριοτήτων και υλοποίησης αρχικών επενδύσεων. Στις μορφές ενίσχυσης που προαναφέρθηκαν (φοροαπαλλαγές, επιδοτήσεις χρηματοδοτικής μίσθωσης και μισθολογικού κόστους, επιχορηγήσεις), συμπεριλαμβανόταν η χρηματοδότηση επιχειρηματικού κινδύνου που συνίσταται στην επιδότηση επιτοκίου δανείων μειωμένης εξασφάλισης ή των εξόδων ασφάλισης των δανείων υψηλού κινδύνου. Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι το συγκεκριμένο θεματικό καθεστώς επιτρέπει την υποστήριξη δαπανών εκκίνησης (start-up costs), οι οποίες γενικά αποκλείονταν από άλλα καθεστώτα ενισχύσεων.¹²⁴ Μέσω της τροποποίησης του νέου Αναπτυξιακού Νόμου και την κατάργηση του θεματικού καθεστώτος «Νέο Επιχειρείν» (με τον Ν. 5203/2025), οι νεοσύστατες επιχειρήσεις δεν ευνοούνται πλέον οριζόντια αλλά μόνον όσες έχουν τεχνολογικό ή παραγωγικό χαρακτήρα, εντάσσονται σε συγκεκριμένους θεματικούς τομείς, παρουσιάζουν σαφές αναπτυξιακό αποτύπωμα και χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερο ύψος επένδυσης.

Σημαντικές είναι οι δυνατότητες που προσφέρει ο Πυλώνας 3 του Horizon Europe μέσω του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Καινοτομίας (EIC). Το EIC προσφέρει επιχορηγήσεις (grants) και επιχειρηματικά κεφάλαια (equity), συμβουλευτική υποστήριξη (coaching) και δικτύωση. Σε όλες τις περιπτώσεις, οι δικαιούχοι σε προγράμματα του EIC λαμβάνουν υποστηρικτικές υπηρεσίες σχετικές με την επιχειρηματική τους επιτάχυνση (business acceleration services) και το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης παρέχεται μέσω ανοιχτών προκηρύξεων χωρίς θεματικές προτεραιότητες. Παράλληλα, υπάρχουν και προκηρύξεις συνδεδεμένες με συγκεκριμένες προκλήσεις (challenges), οι οποίες ανανεώνονται σε κάθε Πρόγραμμα Εργασίας.

Από τα επιμέρους προγράμματα, αξίζει να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στο EIC Accelerator, το οποίο υποστηρίζει κυρίως μεμονωμένες εταιρείες (νεοφυείς εταιρείες, εταιρείες τεχνολογικού και ΜΜΕ). Απευθύνεται σε εταιρείες, οι οποίες αναπτύσσουν deep tech καινοτομίες υψηλού αντίκτυπου που βασίζονται στην επιστημονική ανακάλυψη όπου είναι αναγκαία σημαντική χρηματοδότηση για

¹²³ Πηγή: Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (κ.κ.). *Η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα στηρίζει με σύγχρονα εργαλεία τα μέλη του Συνδέσμου Επιχειρήσεων Πληροφορικής & Επικοινωνιών Ελλάδος* [Δελτίο Τύπου]. <https://hdb.gr/i-elliniki-anaptyxiaki-trapeza-stirizei-me-sygchrona-chrimatodotika-ergaleia-ta-meli-tou-syndesmou-epicheiriseon-pliροφοrikis-epikoinonion-ellados/>. Προσπέλαση: 26/8/2026.

¹²⁴ Πηγή: Υπουργείο Ανάπτυξης (κ.κ.). *Αναπτυξιακός Νόμος*. <https://ependyseis.mindev.gov.gr/el/idiotikes/p/genika>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

ένα μεγάλο χρονικό διάστημα προτού οι καινοτομίες καταστούν κερδοφόρες (patient capital). Το EIC Accelerator παρέχει έναν μοναδικό συνδυασμό χρηματοδότησης που περιλαμβάνει επιχορήγηση (grant) και μετοχικό κεφάλαιο (equity), και υποστηρίζει τα τελευταία στάδια ανάπτυξης της τεχνολογίας καθώς και την κλιμάκωση (scale-up), γεγονός που σημαίνει ότι το τεχνολογικό στοιχείο της προτεινόμενης καινοτομίας πρέπει να έχει ήδη δοκιμαστεί και επικυρωθεί σε εργαστήριο ή άλλο σχετικό περιβάλλον.¹²⁵

Ένα ακόμη σημαντικό χρηματοδοτικό εργαλείο του EIC είναι το Πρόγραμμα “EIC STEP Scale-Up”. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα δημιουργήθηκε πολύ πρόσφατα στο πλαίσιο της **Πλατφόρμας Στρατηγικών Τεχνολογιών για την Ευρώπη (STEP)** (βλέπε **Ενότητα 2.2.2**) και σκοπός του είναι η χρηματοδότηση του scale-up νεοφυών και ταχέως αναπτυσσόμενων μικρομεσαίων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους τεχνολογικούς τομείς που προσδιορίζονται από την Πλατφόρμα. Αφορά αποκλειστικά επενδύσεις μετοχικού κεφαλαίου (equity), μεταξύ 10 και 30 εκατ. ευρώ ανά επιχείρηση¹²⁶, η διαχείριση των οποίων γίνεται μέσω του επενδυτικού βραχίονα του EIC, του EIC Fund. Και σε αυτή την περίπτωση, οι προτάσεις με θετική αξιολόγηση λαμβάνουν «Σφραγίδα Κυριαρχίας» που διευκολύνει την πρόσβαση σε συμπληρωματική ή εναλλακτική χρηματοδότηση μέσω εθνικών και περιφερειακών πόρων καθώς και σε υπηρεσίες επιχειρηματικής επιτάχυνσης μέσω του EIC Business Acceleration Services (coaching, mentoring, εκπαίδευση και πρόσβαση σε διεθνή δίκτυα συνεργατών και επενδυτών)¹²⁷.

Ως προς το ζήτημα των φορολογικών κινήτρων, ο Ν. 4646/2019 έχει εισαγάγει σημαντικές φορολογικές ρυθμίσεις και ευνοϊκότερους όρους όσον αφορά τα **δικαιώματα προαίρεσης απόκτησης μετοχών (stock options)**, με στόχο την προσέλκυση και διατήρηση στελεχών υψηλής ειδίκευσης και γενικότερα ανθρώπινου κεφαλαίου σε νεοφυείς επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα, ο Νόμος προβλέπει ότι το όφελος που αποκτούν εργαζόμενοι ή συνεργάτες από την άσκηση stock options σε νεοφυείς επιχειρήσεις δεν φορολογείται ως εισόδημα από μισθωτή εργασία κατά τον χρόνο άσκησης, αλλά φορολογείται κατά τον χρόνο μεταβίβασης των μετοχών ως εισόδημα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου. Η συγκεκριμένη μορφή φορολόγησης χαρακτηρίζεται από ευνοϊκότερους συντελεστές σε σχέση με τη φορολόγηση μισθωτής εργασίας, υπό την προϋπόθεση της τήρησης ελάχιστου χρόνου διακράτησης. Με τον τρόπο αυτό, ο Νόμος μειώνει το άμεσο φορολογικό βάρος για τους εργαζόμενους, ευθυγραμμίζει τα κίνητρα εργαζομένων και επιχείρησης και καθιστά τα stock options λειτουργικό εργαλείο ανταμοιβής σε start-ups που διαθέτουν περιορισμένη ρευστότητα αλλά υψηλές προοπτικές ανάπτυξης.

¹²⁵ Πηγή: Horizon Europe 2021-2027 (x.x.). Πυλώνας 3 – Καινοτόμος Ευρώπη (Innovative Europe). <https://horizon-europe.gr/pylonas-3/>. Προσπέλαση: 14/2/2026.

¹²⁶ Προϋπόθεση αποτελεί η συμμετοχή ιδιώτη επενδυτή με τουλάχιστον 20% του συνολικού κεφαλαίου.

¹²⁷ Πηγή: European Innovation Council (n.d.). STEP Scale Up. https://eic.ec.europa.eu/eic-funding-opportunities/step-scale_en. Προσπέλαση: 14/2/2026.

Τα τελευταία χρόνια έχουν εισαχθεί **φορολογικά κίνητρα** για την πραγματοποίηση επενδύσεων σε νεοφυείς επιχειρήσεις από «**επιχειρηματικούς αγγέλους**» (business angels). Πιο συγκεκριμένα, με τον Ν. 4712/2020 τα φυσικά πρόσωπα που εισφέρουν χρηματικά κεφάλαια σε εταιρείες που είναι εγγεγραμμένες στο μητρώο Elevate Greece, λαμβάνουν έκπτωση από το φορολογητέο εισόδημα ίση με το 50% της επένδυσής τους. Η ρύθμιση αυτή είχε ισχύ για την πραγματοποίηση τέτοιων επενδύσεων μέχρι του συνολικού ποσού των 300 χιλ. ευρώ ανά φορολογικό έτος σε έως τρεις νεοφυείς επιχειρήσεις, και μέχρι του ποσού των 100 χιλ. ευρώ ανά επιχείρηση. Ο Ν. 5162/2024 επέκτεινε αυτό το φορολογικό κίνητρο με την αύξηση σε 900 χιλ. ευρώ του ορίου αυτών των επενδύσεων ανά φορολογικό έτος που εισφέρονται και πάλι σε έως τρεις επιχειρήσεις αλλά μέχρι του ποσού των 300 χιλ. ευρώ ανά επιχείρηση. Μέσω του ίδιου Νόμου, δίνεται η δυνατότητα σε πολίτες τρίτων χωρών να λάβουν άδεια διαμονής στη χώρα με την προϋπόθεση ότι επενδύουν τουλάχιστον 250 χιλ. ευρώ σε επιχειρήσεις του Elevate Greece αλλά και με τις ακόλουθες συμπληρωματικές προϋποθέσεις: α) οι αποκτώμενες μετοχές, μερίδια ή συμμετοχές να μην υπερβαίνουν το 33% του κεφαλαίου της επιχείρησης ή των δικαιωμάτων ψήφου, β) η επιχείρηση να δημιουργεί, εντός του πρώτου έτους από την πραγματοποίηση της επένδυσης, τουλάχιστον 2 νέες θέσεις εργασίας, και γ) η επιχείρηση να διατηρεί, επί πέντε τουλάχιστον έτη από την πραγματοποίηση της επένδυσης, τον ίδιο συνολικό αριθμό θέσεων εργασίας προσαυξημένο κατά τον αριθμό των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργούνται.

Σχετικά με τον θεσμό των «επιχειρηματικών αγγέλων», ο οποίος είναι κατάλληλος για τη χρηματοδότηση και παροχή τεχνογνωσίας και συμβουλευτικής υποστήριξης σε καινοτόμες start-ups στα πρώτα τους στάδια (early-stage), έχουν λάβει χώρα πρωτοβουλίες με σκοπό να φέρουν κοντά αυτού του είδους τους επενδυτές με τις νεοφυείς επιχειρήσεις, και γενικότερα να ενισχύσουν τον συγκεκριμένο θεσμό χρηματοδότησης στη χώρα.

Πιο συγκεκριμένα, το Ελληνικό Δίκτυο Επιχειρηματικών Αγγέλων (Hellenic Business Angels Network – HeBAN) αποτελεί έναν μη κερδοσκοπικό οργανισμό που ιδρύθηκε το 2015¹²⁸. Στόχος του HeBAN ήταν η δημιουργία μιας εθνικής πλατφόρμας για τη δικτύωση και υποστήριξη των «επιχειρηματικών αγγέλων» της χώρας. Δεν δραστηριοποιείται άμεσα στη χρηματοδότηση start-ups, αλλά επιδιώκει μέσω ποικίλων δράσεων να στηρίξει τον σχηματισμό και τη συνεργασία τοπικών ομάδων, συλλόγων και δικτύων «επιχειρηματικών αγγέλων», καθώς και να ενθαρρύνει και να υποστηρίξει δυνητικούς και ενεργούς «επιχειρηματικούς αγγέλους» και άλλους συναφείς φορείς στην Ελλάδα ώστε να συμβάλουν στη δημιουργία ενός λειτουργικού οικοσυστήματος επενδύσεων πρώιμου επιχειρηματικού σταδίου. Στις υπηρεσίες του περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η εκπαίδευση και κατάρτιση

¹²⁸ Οι πρώτες πρωτοβουλίες και δράσεις ξεκινούν το 2012.

τέτοιου είδους επενδυτών, η διευκόλυνση της δικτύωσης και της πρόσβασής τους σε μια δεξαμενή ποιοτικών επενδυτικών ευκαιριών (deal-flow), καθώς και η ενημέρωσή τους για ερευνητικά αποτελέσματα με επιχειρηματική προοπτική. Όσον αφορά τις ίδιες τις start-ups και τους μηχανισμούς-δομές υποστήριξής τους (θερμοκοιτίδες, επιταχυντές κ.ά.), το HeBAN λειτουργεί ως σημείο πρόσβασης στην αναζήτησή τους για τέτοιου είδους επενδυτές. Το HeBAN είναι μέλος του European Business Angels Network (EBAN) και συντονιστής για την Ελλάδα στο Global Business Angels Network (GBAN), προωθώντας έτσι τη διασύνδεση των Ελλήνων επενδυτών και start-ups με τη διεθνή κοινότητα επενδυτών πρώιμου σταδίου.

Το δίκτυο «επιχειρηματικών αγγέλων» BANG (Business Angels Network Greece) του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθηνών (ΕΒΕΑ) δημιουργήθηκε το 2014 με σκοπό να φέρνει κοντά υφιστάμενους ή δυνητικούς «επιχειρηματικούς αγγέλους» με δυναμικά επιχειρηματικά εγχειρήματα που χρειάζονται κεφάλαια και καθοδήγηση. Μέσα από ένα οργανωμένο πλαίσιο, το δίκτυο παρέχει ευκαιρίες δικτύωσης, αξιολόγησης επενδυτικών προτάσεων και καθοδήγησης (mentoring) τέτοιων εγχειρημάτων. Το ύψος της χρηματοδότησης μπορεί να κινείται από λίγες δεκάδες χιλιάδες ευρώ έως 2 εκατ. ευρώ ανά νεοφυή επιχείρηση. Το BANG αξιοποιεί τη θεσμική υπόσταση του ΕΒΕΑ για να εξασφαλίσει διαφάνεια, αξιοπιστία και πρόσβαση σε ένα ευρύ δίκτυο επαγγελματιών.

Το Theti Club αποτελεί μια κοινότητα «επιχειρηματικών αγγέλων» και άλλων επενδυτών (επενδυτικών εταιρειών, οικογενειακών γραφείων κλπ.), το οποίο δημιουργήθηκε για να φέρει σε επαφή τους επενδυτές αυτούς με νεοφυείς επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας (high-tech) της Ελλάδας ή της ελληνικής Διασποράς που βρίσκονται στα πρώτα τους στάδια (pre-seed & seed). Σκοπός είναι η υποστήριξη της ανάπτυξης τέτοιου είδους επιχειρήσεων μέσω κεφαλαίων (μεταξύ 50 χιλ. και 1 εκατ. ευρώ), τεχνογνωσίας και επαγγελματικής εμπειρίας. Έμφαση δίνεται σε εγχειρήματα που ασχολούνται με αποδιορθωτικές τεχνολογίες και απευθύνονται στη διεθνή αγορά. Μερικοί από τους τομείς τεχνολογίας που ενδιαφέρουν τη συγκεκριμένη πρωτοβουλία είναι η χρηματοοικονομική τεχνολογία (fintech), η Τεχνητή Νοημοσύνη (AI), οι καθαρές τεχνολογίες (cleantech), οι τεχνολογίες διαστήματος και αεροναυπηγικής (space & aviation), το Industry 4.0 και άλλες προηγμένες τεχνολογίες (deeptech).

Πέραν των παραπάνω, έχουν υλοποιηθεί **πρωτοβουλίες με στόχο την αξιοποίηση των Ελλήνων της Διασποράς** για την υποστήριξη της ανάπτυξης των νεοφυών –αλλά και καθιερωμένων υψηλής έντασης γνώσης– επιχειρήσεων της χώρας όπως το Innovative Greeks και το Hellenic Innovation Network (HIN) (βλέπε αναλυτικότερα **Ενότητες 4.2 και 5.2**).

Η **Endeavor Greece** αποτελεί το ελληνικό παράρτημα του διεθνούς μη κερδοσκοπικού οργανισμού Endeavor, που δραστηριοποιείται σε πάνω

από 40 χώρες και αποστολή του είναι να εντοπίζει, να επιλέγει και να υποστηρίζει δυναμικούς επιχειρηματίες με υψηλές προοπτικές ανάπτυξης, οι οποίοι μπορούν να δημιουργήσουν σημαντικό οικονομικό και κοινωνικό αντίκτυπο. Μέσα από ένα παγκόσμιο δίκτυο μεντόρων, επενδυτών και ειδικών της αγοράς, η Endeavor Greece παρέχει καθοδήγηση, διεθνείς διασυνδέσεις, πρόσβαση σε χρηματοδότηση και στρατηγική υποστήριξη, συμβάλλοντας στην εξωστρέφεια και την ταχεία ανάπτυξη των ελληνικών επιχειρήσεων. Παράλληλα, επιδιώκει να ενισχύσει το οικοσύστημα καινοτόμου επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα, ενθαρρύνοντας τους επιχειρηματίες να λειτουργούν ως πρότυπα και να επανεπενδύουν στην κοινότητα.

Η **Ελληνική Πρωτοβουλία (The Hellenic Initiative – THI)** είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που ιδρύθηκε το 2012 με σκοπό να κινητοποιήσει την ελληνική Διασπορά και τη διεθνή φιλελληνική κοινότητα ώστε να συμβάλουν στη μακροπρόθεσμη οικονομική ανάκαμψη της χώρας. Ένα μέρος των προγραμμάτων της στοχεύει στην ενδυνάμωση των νέων επιχειρηματιών και επιχειρήσεων μέσω χρηματοδότησης, καλλιέργειας δεξιοτήτων και υπηρεσιών mentoring. Από την ίδρυσή της, η Ελληνική Πρωτοβουλία έχει επενδύσει απευθείας 13,5 εκατ. δολάρια στην Ελλάδα μέσω 112 επιχορηγήσεων, εστιάζοντας στην επιχειρηματικότητα και τη δημιουργία θέσεων εργασίας.

Το **Envolve Entrepreneurship** είναι επίσης ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που συστάθηκε το 2012 από το Libra Philanthropies για λογαριασμό της Ελληνικής Πρωτοβουλίας. Γενικός του στόχος είναι να καλλιεργήσει την επόμενη γενιά επιχειρηματιών μέσα από τρεις πυλώνες δράσεων. Ο πρώτος αφορά την υποστήριξη νεοφυών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων μέσω προγραμμάτων επιτάχυνσης, εργαλείων χρηματοδότησης και ευκαιριών δικτύωσης. Ο δεύτερος πυλώνας εστιάζει στην καλλιέργεια επιχειρηματικού πνεύματος και δεξιοτήτων στους μαθητές της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης μέσω συνεργασιών με ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς για τη διεξαγωγή μαθητικών διαγωνισμών, σεμιναρίων και εργαστηρίων επιχειρηματικότητας, και συζητήσεων με επιτυχημένους επιχειρηματίες και ειδικούς στους κλάδους τους. Ο τρίτος πυλώνας στοχεύει να συμβάλλει στην επιχειρηματική καινοτομία και την καινοτομία του δημόσιου τομέα μέσω του design thinking και της συμμετοχής σε ευρωπαϊκά προγράμματα με άλλους –ιδιωτικούς και δημόσιους– φορείς. Ένα από τα σημαντικά προγράμματα του Envolve Entrepreneurship είναι το EnvolveXL, το οποίο χτίζει πάνω στην επιτυχημένη πορεία των προγενέστερων προγραμμάτων Envolve Awards στην Ελλάδα και στις ΗΠΑ, και έχει υποστηρίξει την ανάπτυξη 37 επιχειρήσεων στην Ελλάδα προσφέροντας περισσότερα από 6 εκατ. ευρώ στην ελληνική οικονομία.

Επιπλέον, μια νομοθετική παρέμβαση προς τη σωστή κατεύθυνση για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και την άμβλυνση του φόβου της αποτυχίας ως αντικινήτρου για επιχειρηματική δραστηριοποίηση, είναι αυτή που εισήγαγε το **νέο πτωχευτικό δίκαιο** (Ν. 4738/2020) το οποίο παρέχει δεύτερη ευκαιρία

σε αξιόπιστους επιχειρηματίες σε πτώχευση. Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο Νόμο, αναμορφώνεται εκ βάθρων το πλαίσιο αντιμετώπισης της οικονομικής αδυναμίας, συλλογικής ικανοποίησης των πιστωτών και απαλλαγής από χρέη κάθε προσώπου, φυσικού ή νομικού, το οποίο αναλαμβάνει οικονομική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του αν η δραστηριότητα αυτή είναι επιχειρηματική ή όχι. Μέσω του νέου Νόμου ενσωματώνεται, μεταξύ άλλων, στο ελληνικό νομικό πλαίσιο η Οδηγία 2019/1023 σχετικά με την προληπτική αναδιάρθρωση, την απαλλαγή από τα χρέη και τις ανικανότητες ή την έκπτωση οφειλετών, καθώς και την αύξηση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών αυτών.

Εν κατακλείδι, είναι σίγουρο ότι έχουν σημειωθεί σημαντικά βήματα για την υποστήριξη της καινοτόμου επιχειρηματικότητας στη χώρα μέσω μέτρων πολιτικής και άλλων πρωτοβουλιών. Έχουν ενισχυθεί οι θεσμοί και μηχανισμοί για την υποστήριξη νεοφυών επιχειρήσεων, όπως το Εθνικό Μητρώο Νεοφυών Επιχειρήσεων «Elevate Greece», οι δράσεις καλλιέργειας επιχειρηματικής κουλτούρας, όπως οι διαγωνισμοί καινοτομίας, τα hackathons κλπ., και οι υποστηρικτικές δομές νέων εγχειρημάτων που παρέχουν φιλοξενία, καθοδήγηση (mentoring), δικτύωση και άλλες συμβουλευτικές υπηρεσίες. Πρόοδος έχει υπάρξει και ως προς την «ακαδημαϊκή επιχειρηματικότητα», τόσο με τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου όσο και μέσα από την πιο ενεργή δραστηριοποίηση ορισμένων πανεπιστημίων και ερευνητικών ιδρυμάτων.

Παράλληλα, διατηρούνται και έχουν ενισχυθεί περαιτέρω τα τελευταία χρόνια τα εργαλεία χρηματοδότησης καινοτόμων εγχειρημάτων όπως τα Venture Capitals, που υποστηρίζονται από εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους, και η παροχή επιδοτήσεων, ευνοϊκής δανειοδότησης και φορολογικών κινήτρων. Αξιοσημείωτη είναι η εισαγωγή ευνοϊκών φορολογικών ρυθμίσεων αναφορικά με τα δικαιώματα προαίρεσης απόκτησης μετοχών (stock options) μέσω του Ν. 4646/2019 και φορολογικών κινήτρων για «επιχειρηματικούς αγγέλους» (business angels) μέσω του Ν. 4712/2020, τα οποία ενισχύθηκαν μέσω του πιο πρόσφατου Ν. 5162/2024.

Επιπροσθέτως, έχουν ληφθεί πρόσθετες πρωτοβουλίες για την ενίσχυση του θεσμού των «επιχειρηματικών αγγέλων» στη χώρα, οι οποίοι αποσκοπούν στη δικτύωση, στην εκπαίδευση-κατάρτισή τους και στην πληροφόρηση και διασύνδεσή τους με υποσχόμενες και καινοτόμες επιχειρηματικές ομάδες. Μια άλλη ομάδα πρωτοβουλιών επικεντρώνεται στη διεθνή δικτύωση και δραστηριοποίηση των νεοφυών εγχειρημάτων μέσω της αξιοποίησης των Ελλήνων της Διασποράς ή και άλλων ενδιαφερόμενων μερών (επιχειρήσεων, επενδυτών, ερευνητών κ.ά.) από το εξωτερικό. Τέλος, θετική εξέλιξη αποτελεί η θέσπιση του νέου πτωχευτικού νόμου (Ν. 4738/2020), ο οποίος δίνει τη δυνατότητα σε επιχειρηματίες που πτώχευσαν να αποκτήσουν μια δεύτερη ευκαιρία.

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:
ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

Σεπτέμβριος 2026

Συμπεράσματα και
προτάσεις πολιτικής

8

Η συνολική εικόνα που προκύπτει από την αποτίμηση της πορείας του ελληνικού συστήματος έρευνας, τεχνολογίας και καινοτομίας τα τελευταία χρόνια είναι πολύπλευρη, αντανακλώντας τόσο σημαντικά βήματα προόδου όσο και ριζωμένες αδυναμίες που εξακολουθούν να το βαραίνουν. Από τη μια πλευρά, έχουν ληφθεί σημαντικά θεσμικά, διοικητικά και άλλα μέτρα και πρωτοβουλίες για την ενίσχυση των διαφόρων διαστάσεών του. Από την άλλη πλευρά, όμως, εξακολουθούν να συνυπάρχουν παθογένειες που αφορούν τη θεσμική πολυδιάσπαση, την απουσία μιας συνεκτικής στρατηγικής με μακροχρόνιο ορίζοντα, καθώς και διαρθρωτικά προβλήματα που εμποδίζουν το οικοσύστημα να λειτουργήσει ως ενιαίος ζωντανός οργανισμός, ικανός να δημιουργήσει προστιθέμενη αξία σε όλους τους κρίκους της αλυσίδας.

Στο πεδίο της **έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης**, είναι σαφής η βελτίωση στους δείκτες δαπανών και ανθρώπινου δυναμικού κατά την τελευταία δεκαετία. Σε αυτήν έχει συμβάλει η ίδρυση νέων θεσμών και η ενίσχυση υπαρχόντων μηχανισμών, στη βάση εθνικών και ευρωπαϊκών στρατηγικών (π.χ. ΕΛΙΔΕΚ, πολυετή εθνικά σχέδια για ερευνητικές υποδομές, δράσεις αντιμετώπισης κοινωνικών προκλήσεων, πλατφόρμα STEP), καθώς και η εφαρμογή σημαντικών μέτρων άμεσης και έμμεσης χρηματοδότησης της Ε&Α των επιχειρήσεων, όπως, για παράδειγμα, το Πρόγραμμα «Ερευνώ-Καινοτομώ» και η διεύρυνση των φορολογικών κινήτρων αντίστοιχα. Παρά τις θετικές αυτές εξελίξεις, το ερευνητικό σύστημα της χώρας εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από πολυδιάσπαση αρμοδιοτήτων, περιορισμένη διασύνδεση των πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων και γενικότερα έλλειψη μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής. Η θεσμοθέτηση ενός Υπουργείου Ανώτατης Εκπαίδευσης καί Έρευνας, που θα συγκέντρωνε τις αρμοδιότητες και θα έδινε συνεκτικότητα στη στρατηγική, θα μπορούσε να συμβάλλει στην άμβλυνση αυτών των διαχρονικών αδυναμιών.

Στον τομέα της **εκπαίδευσης-κατάρτισης**, διαχρονικές αδυναμίες αποτελούν οι χαμηλές –σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ– δημόσιες δαπάνες και η σημαντική υστέρηση των μαθητών σε δεξιότητες ανάγνωσης και γραφής, μαθηματικών και άλλων επιστημών. Το πρόβλημα της αναντιστοιχίας δεξιοτήτων και αναγκών της αγοράς εργασίας παραμένει οξύ και υπονομεύει την πλήρη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού. Ο μεγάλος αριθμός πτυχιούχων που απασχολούνται σε θέσεις υποδεέστερες των προσόντων τους και η περιορισμένη συμμετοχή σε δομημένα προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης μαρτυρούν ότι το εκπαιδευτικό σύστημα δεν επικοινωνεί ακόμη επαρκώς με τις εξελισσόμενες ανάγκες της παραγωγής. Το φαινόμενο αυτό καθιστά επιτακτική την ανάγκη για ανάπτυξη μηχανισμών γεφύρωσης του χάσματος μεταξύ εκπαίδευσης και απασχόλησης, με δράσεις που θα ενισχύσουν τις πρακτικές εμπειρίες των φοιτητών, τη μαθητεία, και τις στοχευμένες συνδέσεις πανεπιστημίων και επιχειρήσεων.

Παρ' όλα αυτά, έχει σημειωθεί πρόοδος στην κατεύθυνση της διεθνοποίησης και του εκσυγχρονισμού της ανώτατης εκπαίδευσης. Οι νομοθετικές πρωτοβουλίες που διευκόλυναν την ίδρυση ξενόγλωσσων και διπλών προγραμμάτων σπουδών σε συνεργασία με αναγνωρισμένα πανεπιστήμια του εξωτερικού, αλλά και η δημιουργία Κέντρων Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης στα πανεπιστήμια, αποτελούν πολιτικές που στοχεύουν να ενισχύσουν την εξωστρέφεια των πανεπιστημίων, και να υποστηρίξουν τη συνεχή αναβάθμιση δεξιοτήτων σε όλες τις φάσεις του επαγγελματικού βίου. Στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, η εισαγωγή δράσεων όπως τα «Εργαστήρια Δεξιοτήτων», οι ευρύτερες παρεμβάσεις ψηφιακού μετασχηματισμού (ψηφιακά βιβλία, διαδραστικοί πίνακες, πλατφόρμες εξ αποστάσεως μάθησης), αλλά και η επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε σύγχρονα εργαλεία, μπορούν να συμβάλλουν στην έγκαιρη εξοικείωση των μαθητών –και δασκάλων/καθηγητών– με τις τεχνολογίες και την καλλιέργεια καινοτομικής σκέψης, αλλά και στη βελτίωση των –κατά μέσο όρο– μη ικανοποιητικών δεξιοτήτων των μαθητών. Άλλες δράσεις στοχεύουν στην ανάπτυξη πράσινων και ψηφιακών δεξιοτήτων για εργαζομένους στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.

Όσον αφορά τις **δικτυώσεις και αλληλεπιδράσεις** των διαφορετικών φορέων του συστήματος καινοτομίας, αν και παραδοσιακά οι σχέσεις ακαδημαϊκών-ερευνητικών οργανισμών, επιχειρήσεων, δημόσιων οργανισμών κλπ. ήταν ισχνές, την τελευταία δεκαετία καταγράφεται μια σταδιακή ενίσχυση των συνεργασιών και της κουλτούρας συνεργασίας. Σημαντικό ρόλο σε αυτό έχουν παίξει μια σειρά από σχετικές δημόσιες πολιτικές και πρωτοβουλίες, όπως τα Γραφεία Μεταφοράς Τεχνολογίας, τα Κέντρα Ικανοτήτων, οι Ευρωπαϊκοί Κόμβοι Ψηφιακής Καινοτομίας, η δυνατότητα εκπόνησης βιομηχανικών διδακτορικών διατριβών, και η Δράση «Ερευνώ-Καινοτομώ». Περισσότερα βήματα θα πρέπει να γίνουν ως προς τη συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων όπου υπάρχει έλλειψη σχετικής κουλτούρας. Οι σημαντικότεροι ακαδημαϊκοί-ερευνητικοί φορείς της χώρας είναι αρκετά διεθνοποιημένοι, ιδιαίτερα μέσω της συμμετοχής τους στα ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα.

Από την άλλη πλευρά, οι ελληνικές επιχειρήσεις σε γενικές γραμμές υστερούν στο ζήτημα της διεθνοποίησης, καθώς δεν παρουσιάζουν ικανοποιητική εξαγωγική δραστηριότητα και η συμμετοχή τους στις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας είναι σχετικά χαμηλή. Παρ' όλα αυτά, τα τελευταία χρόνια υλοποιούνται πολιτικές και δράσεις σε εθνικό αλλά και ευρωπαϊκό επίπεδο για την αντιστροφή αυτής της εικόνας (π.χ. παρεμβάσεις στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιομηχανία), οι οποίες όμως πρέπει να ενταθούν. Επίσης, η προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων σε τομείς τεχνολογίας, ιδίως μετά το 2014 [π.χ. τα Centers of Excellence της Dell και της Canon, το SAP Center of Excellence, η Tesla Greece, το Κέντρο Έρευνας και Ανάπτυξης (R&D Hub) της TeamViewer, το Κέντρο Καινοτομίας της Cisco και το Κέντρο

Ψηφιακής Καινοτομίας (Center for Digital Innovation – CDI) της Pfizer], δημιουργεί νέες ευκαιρίες για καινοτομικές συνεργασίες.

Αναφορικά με τη διάσταση της **καινοτόμου επιχειρηματικότητας εντάσεως γνώσης**, η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από διαχρονικές αδυναμίες ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των νέων εγχειρημάτων (χαμηλή καινοτομία, εξωστρέφεια και προοπτικές ανάπτυξης) αν και εμφανίζονται σημάδια βελτίωσης αυτής της εικόνας. Είναι γεγονός ότι έχει αναπτυχθεί ένα οικοσύστημα νεοφυών επιχειρήσεων έντασης γνώσης (start-ups) και αναμφίβολα σημαντική συμβολή σε αυτό έχει η ενίσχυση θεσμών και μηχανισμών για την υποστήριξη τέτοιων εγχειρημάτων.

Η δημιουργία του Εθνικού Μητρώου Νεοφυών Επιχειρήσεων «Elevate Greece» αποτελεί μια σημαντική πρωτοβουλία για τη χαρτογράφηση και υποστήριξη της κοινότητας των start-ups, προσφέροντας ένα επίσημο σημείο αναφοράς για τη σύνδεσή της με επενδυτές, δημόσιες πρωτοβουλίες και διεθνείς συνεργασίες. Η ανάπτυξη χρηματοδοτικών εργαλείων όπως τα Venture Capitals με τη στήριξη εθνικών και ευρωπαϊκών πόρων, αλλά και η εισαγωγή φορολογικών κινήτρων για «επιχειρηματικούς αγγέλους» και εργαζόμενους των start-ups που θέλουν να αγοράσουν μετοχές τους (stock options), συνθέτουν ένα πιο δυναμικό περιβάλλον χρηματοδότησης και ενίσχυσης της καινοτόμου επιχειρηματικότητας.

Παράλληλα, πρωτοβουλίες όπως διαγωνισμοί καινοτομίας, hackathons και υποστηρικτικές δομές (θερμοκοιτίδες, επιταχυντές κλπ.) ενισχύουν την επιχειρηματική κουλτούρα και προσφέρουν πλατφόρμες καθοδήγησης, δικτύωσης και συνεργασιών. Θετικά βήματα έχουν γίνει αναφορικά με την «ακαδημαϊκή επιχειρηματικότητα», τόσο σε επίπεδο θεσμικού πλαισίου όσο και σε επίπεδο πρωτοβουλιών συγκεκριμένων ακαδημαϊκών-ερευνητικών φορέων. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι δράσεις που αξιοποιούν την ελληνική Διασπορά για να προσφέρουν διεθνείς διασυνδέσεις και να ανοίξουν διεθνείς αγορές για τις εγχώριες νεοφυείς επιχειρήσεις.

Ωστόσο, το ευρύτερο θεσμικό και διοικητικό πλαίσιο παραμένει σε γενικές γραμμές μη φιλικό προς την επιχειρηματική δραστηριότητα, γεγονός που αποθαρρύνει τη λήψη επιχειρηματικού ρίσκου για την εμπορική αξιοποίηση καινοτόμων ιδεών και τεχνογνωσίας. Η θέσπιση του νέου πτωχευτικού δικαίου που παρέχει μια δεύτερη ευκαιρία στους επιχειρηματίες κινείται προς την ορθή κατεύθυνση, αλλά απαιτούνται περισσότερες παρεμβάσεις για τη βελτίωση των διαφόρων πτυχών του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Όσον αφορά την **καινοτομική δραστηριότητα και επίδοση όλων των επιχειρήσεων**, αυτές χαρακτηρίζονται από περιορισμένη τεχνολογική καινοτομία, όπως δείχνει ο χαμηλός αριθμός αιτήσεων για πατέντες, γεγονός που οφείλεται στη σχετικά χαμηλή ένταση δαπανών Ε&Α παρ' όλη τη

βελτίωση που έχει υπάρξει τα τελευταία χρόνια και ενδεχομένως δεν έχει ακόμα αποτυπωθεί στα καινοτομικά αποτελέσματα των επιχειρήσεων. Την ίδια στιγμή, οι ελληνικές επιχειρήσεις και ιδιαίτερα οι ΜμΕ παρουσιάζουν χαμηλή επίδοση στην αξιοποίηση σύγχρονων ψηφιακών τεχνολογιών (π.χ. Τεχνητή Νοημοσύνη) και στην εισαγωγή καινοτομιών στις επιχειρησιακές τους διαδικασίες. Οι δημόσιες πολιτικές και πρωτοβουλίες που έχουν εφαρμοστεί τα τελευταία χρόνια και σχετίζονται με τις άλλες δραστηριότητες του Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας (έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, δικτυώσεις και αλληλεπιδράσεις, δημόσια ζήτηση για καινοτομία, καινοτόμος επιχειρηματικότητα εντάσεως γνώσης) μπορούν άμεσα ή σε βάθος χρόνου και σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό να έχουν θετική επίπτωση στην καινοτομική επίδοση των επιχειρήσεων. Θετική επίδραση αναμένεται να έχουν και πρόσθετα μέτρα και δράσεις των τελευταίων χρόνων όπως αυτά για τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας και την παροχή σχετικών φορολογικών και χρηματοδοτικών κινήτρων, την υποστήριξη του ψηφιακού και πράσινου μετασχηματισμού των επιχειρήσεων και της υλοποίησης επενδυτικών σχεδίων για τη βελτίωση των προϊόντων/υπηρεσιών και της επιχειρηματικής τους ανάπτυξης, και την παροχή κινήτρων για συγχωνεύσεις επιχειρήσεων.

Η **δημόσια ζήτηση για καινοτομία** μέσω μηχανισμών όπως οι δημόσιες προμήθειες αποτελεί ένα εργαλείο πολιτικής που δεν έχει αξιοποιηθεί ικανοποιητικά. Παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί σε επίπεδο διακηρύξεων και ενσωμάτωσης των καινοτόμων προμηθειών στα κείμενα οριζόντιων πολιτικών, καθώς και την ανάπτυξη επιμέρους δράσεων ενδυνάμωσης των δεξιοτήτων των δημόσιων φορέων και διάχυσης καλών πρακτικών, δεν υφίσταται ολοκληρωμένη στρατηγική με σαφείς στόχους, ενσωμάτωση διαδικασιών διαβούλευσης, δείκτες παρακολούθησης και μηχανισμούς αξιολόγησης που θα μπορούσαν να καταστήσουν τις δημόσιες προμήθειες ουσιαστικό εργαλείο κατεύθυνσης της αγοράς προς καινοτόμες λύσεις και κατά συνέπεια την προώθηση της ανάπτυξης καινοτομίας από την πλευρά των επιχειρήσεων. Επίσης, το θεσμικό πλαίσιο χαρακτηρίζεται από αδυναμίες όπως η ασάφεια γύρω από τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας. Παρ' όλα αυτά, είναι θετικό το γεγονός ότι έχουν ληφθεί πρωτοβουλίες που καθιστούν πιο ευνοϊκό το γενικότερο περιβάλλον της δημόσιας ζήτησης για καινοτομία, όπως το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Καινοτομία στον Δημόσιο Τομέα, το Αποθετήριο Πρακτικών Καινοτομίας Δημόσιου Τομέα, το Ελληνικό Κέντρο Αμυντικής Καινοτομίας, και οι ελληνικοί Ευρωπαϊκοί Κόμβοι Ψηφιακής Καινοτομίας.

Εν κατακλείδι, το Εθνικό Σύστημα Καινοτομίας φαίνεται να βρίσκεται σε μια φάση μετασχηματισμού. Έχει υλοποιηθεί μια μεγάλη γκάμα μέτρων πολιτικής και άλλων πρωτοβουλιών που αφορούν όλες τις δραστηριότητες-λειτουργίες του, και ιδιαίτερα τις δικτυώσεις και αλληλεπιδράσεις, την καινοτόμο επιχειρηματικότητα εντάσεως γνώσης αλλά και την καινοτομική

δραστηριότητα και των υφιστάμενων επιχειρήσεων. Όλες αυτές οι πολιτικές, δράσεις και πρωτοβουλίες πιθανότατα θα έχουν θετικό αντίκτυπο μέσα σε ένα διάστημα μερικών ετών στις επιδόσεις των αντίστοιχων δραστηριοτήτων του συστήματος καινοτομίας αλλά και στη συνολική επίδοσή του.

Όμως, αρκετά περισσότερα βήματα πρέπει να γίνουν τόσο γενικότερα όσο και ειδικότερα στο επίπεδο της έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, της δημόσιας ζήτησης και δημόσιων προμηθειών για καινοτομία και της εκπαίδευσης και κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού, παρ' όλο που και σε αυτές τις δραστηριότητες έχουν ληφθεί μέτρα και πρωτοβουλίες προς τη σωστή κατεύθυνση. Θα πρέπει να αντιμετωπιστούν σταθερές παθογένειες, όπως η έλλειψη μιας ολοκληρωμένης και διαχρονικής Εθνικής Στρατηγικής για την Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία (ΕΣΕΤΑΚ), η αναντιστοιχία μεταξύ των προσόντων του ανθρώπινου δυναμικού και των απαιτήσεων των επιχειρήσεων, το χαμηλό επίπεδο δεξιοτήτων των μαθητών και ο χαμηλός ρυθμός αναβάθμισης και ανανέωσης των δεξιοτήτων των στελεχών και εργαζομένων των επιχειρήσεων και δημόσιων οργανισμών, καθώς και των υφιστάμενων και δυνητικών επιχειρηματιών, σε όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής τους πορείας. Επίσης, είναι κρίσιμο ο δημόσιος τομέας να αποτελέσει ένα περιβάλλον που ευνοεί την καινοτομία τόσο με στόχο την κάλυψη των δικών του αναγκών όσο και για να παρέχει ευκαιρίες και να τονώνει την ανάπτυξη καινοτομίας από νέες και υφιστάμενες επιχειρήσεις.

Εν τέλει, η αντιμετώπιση των διαχρονικών αδυναμιών σε συνδυασμό με την καλύτερη αξιοποίηση των ισχυρών του σημείων και των παρεμβάσεων που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί μέσω της διαλειτουργικότητας, συνέργειας και συνέχειας των επιμέρους πολιτικών (για την έρευνα, την εκπαίδευση, τον ψηφιακό μετασχηματισμό κλπ.) θα δώσει πολλαπλασιαστική ώθηση στο σύστημα καινοτομίας της χώρας, καθιστώντας το τον βασικό παράγοντα της διεθνούς ανταγωνιστικότητας, οικονομικής ανάπτυξης και ευημερίας της, και της αντιμετώπισης των σύγχρονων περιβαλλοντικών και κοινωνικών προκλήσεων που αυτή αντιμετωπίζει.

Ακολουθούν συγκεκριμένες προτάσεις πολιτικής που στοχεύουν στη βελτίωση κάθε μίας από τις έξι δραστηριότητες-λειτουργίες του Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας:

1. Έρευνα & Τεχνολογική Ανάπτυξη

- **Διαμόρφωση της Εθνικής Στρατηγικής Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας (ΕΣΕΤΑΚ):** Καθορισμός μεγάλων και μακροπρόθεσμων στρατηγικών στόχων με συγκεκριμένες αποστολές έρευνας και καινοτομίας που να αφορούν: α) την αντιμετώπιση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων της χώρας, και β) την ενίσχυση της καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας του ελληνικού παραγωγικού συστήματος:

- ο Καθορισμός τομέων έρευνας (βασικής και εφαρμοσμένης), που:
 - ▶ Μπορούν να ευθυγραμμιστούν με τις δραστηριότητες της ΕΕ και τη χρηματοδότηση από το Horizon Europe. Στο πλαίσιο αυτό, ενδείκνυται η εφαρμογή μέτρων για την ενεργή υποστήριξη της συμμετοχής των ελληνικών φορέων στο Horizon Europe.
 - ▶ Ενδείκνυται να χρηματοδοτηθούν από εθνικούς πόρους (καθιέρωση για τον σκοπό αυτό ενός μόνιμου εθνικού προγράμματος έρευνας με τακτικές προκηρύξεις).
- **Καθιέρωση ενός ενιαίου χώρου ανώτατης εκπαίδευσης, έρευνας και τεχνολογίας** –ενδεχομένως μέσω της δημιουργίας ενός νέου Υπουργείου Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας– με σκοπό τη λειτουργική ενοποίηση του εθνικού ερευνητικού συστήματος (πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων).
- **Αύξηση της χρηματοδότησης των πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων για την πραγματοποίηση ερευνητικής δραστηριότητας και ενίσχυση-ανανέωση του ερευνητικού τους δυναμικού:**
 - ο Σταδιακή, σταθερή και με προβλέψιμο τρόπο αύξηση της χρηματοδότησης της ερευνητικής δραστηριότητας των πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων (και σε απόλυτο μέγεθος και ως % του ΑΕΠ). Έμφαση στην ενίσχυση της βασικής έρευνας, έρευνας που καθοδηγείται από την περιέργεια.
 - ο Οργανική ένταξη ενός αριθμού νέων ταλαντούχων ερευνητών ανά έτος.
 - ο Θεσμοθέτηση ενός συνδυασμού οικονομικών και άλλων κινήτρων με μακροπρόθεσμο ορίζοντα, με στόχο την προσέλκυση ξένων ερευνητών αλλά και Ελλήνων ερευνητών της Διασποράς, είτε ως επισκεπτών ερευνητών/καθηγητών για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα είτε σε μόνιμη βάση.
- **Αξιοποίηση ερευνητικού δυναμικού των πανεπιστημίων και ερευνητικών ιδρυμάτων από τις επιχειρήσεις:**
 - ο Δυνατότητα κινητικότητας σε πανεπιστήμιο και ιδιωτική εταιρία και χαλάρωση των περιορισμών (ασυμβιβάστων) στην απασχόληση των καθηγητών ΑΕΙ, που έχουν τεθεί κυρίως με τους Ν. 4009/2011 και Ν. 2530/1997.
 - ο Ύπαρξη ευελιξίας στο συμβόλαιο απασχόλησης των ερευνητών στα πανεπιστήμια/ερευνητικούς φορείς π.χ. να είναι 9μηνης διάρκειας

εφόσον το επιθυμούν και τους υπόλοιπους μήνες του έτους να έχουν τη δυνατότητα να απασχολούνται στη βιομηχανία-ιδιωτικό τομέα ως εξωτερικοί σύμβουλοι.

- ο Ενθάρρυνση απόσπασης για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (π.χ. έως 1 έτος) ερευνητών στις επιχειρήσεις (π.χ. με φοροαπαλλαγές για την επιχείρηση) ή ακόμα και πρόσληψη, εφόσον συνοδεύεται με επίτευξη συγκεκριμένων ποσοτικών δεικτών.
- **Περαιτέρω μέτρα για την αντιμετώπιση των γραφειοκρατικών προβλημάτων-αγκυλώσεων των διαφόρων φορέων που εμπλέκονται στη χρηματοδότηση της ερευνητικής δραστηριότητας (π.χ. ΕΛΚΕ):**
 - ο Καταγραφή των προβλημάτων αυτών ανά πανεπιστήμιο ή/και ερευνητικό ίδρυμα, και διαμόρφωση κεντρικών οδηγιών για την επίλυσή τους.
 - ο Θεσμοθέτηση ενιαίων απλοποιημένων διαδικασιών, οι οποίες να εφαρμόζονται υποχρεωτικά στους ΕΛΚΕ όλων των πανεπιστημίων της χώρας.
- **Ενίσχυση των πολιτικών για την ανοιχτή επιστήμη και την ανοιχτή πρόσβαση:**
 - ο Διαμόρφωση εθνικής στρατηγικής για την ανοιχτή επιστήμη στη βάση του Εθνικού Σχεδίου για την Ανοιχτή Επιστήμη που έχει εκπονηθεί από την Εθνική Πρωτοβουλία για την Ανοιχτή Επιστήμη (ΕΠΑΕ). Ενδεικτικά, η στρατηγική είναι σημαντικό να προβλέπει την:
 - ▶ Υιοθέτηση πολιτικών ανοιχτής πρόσβασης που απαιτούν την ύπαρξη δημόσιας χρηματοδοτούμενης έρευνας υπό ανοιχτή άδεια ή άδεια κοινού κτήματος (Creative Commons).
 - ▶ Διασφάλιση ότι όλοι οι δημόσιοι εκπαιδευτικοί πόροι έχουν ανοιχτή άδεια για τη διευκόλυνση της διάχυσης αξιόπιστης γνώσης και πληροφορίας στο κοινό.

2. Εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού

- **Αναβάθμιση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης** σε θεσμό που παρέχει ουσιαστική μόρφωση, καλλιεργεί την κριτική σκέψη, δημιουργικότητα και συνεργασία, και παρέχει εφόδια στους νέους που είναι απαραίτητα με βάση έναν ορίζοντα ψηφιακού μετασχηματισμού της οικονομίας και κοινωνίας:

- ο Αλλαγή των μεθόδων διδασκαλίας αλλά και ενίσχυση δημιουργικών δραστηριοτήτων ούτως ώστε να αναπτυχθεί στους μαθητές η κουλτούρα δημιουργικότητας, καινοτομίας, ανάληψης πρωτοβουλιών, επιχειρηματικότητας και συνεργασίας, καθώς και οι αντίστοιχες δεξιότητες.
- ο Ανάπτυξη μιας ευρείας γκάμας ψηφιακών δεξιοτήτων, χρήσιμων για την αγορά εργασίας και τη βελτίωση της καθημερινότητας, μέσω και της ουσιαστικής χρήσης των νέων τεχνολογιών σε όλα τα μαθήματα.
- **Μετασχηματισμός της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης** ώστε να συμβάλλει στην επιτυχή μετάβαση του παραγωγικού/επιχειρηματικού συστήματος της χώρας στην οικονομία της γνώσης και στην 4η Βιομηχανική Επανάσταση:
 - ο Συστηματική καθιέρωση κύκλου μαθημάτων και δραστηριοτήτων για την εξοικείωση των προπτυχιακών φοιτητών, και ιδιαίτερα των αποφοίτων STEM, με την έννοια της επιχειρηματικότητας και την ανάπτυξη επιχειρηματικής κουλτούρας, και την ενδυνάμωση των οριζόντιων δεξιοτήτων.
 - ο Ενίσχυση του θεσμού της πρακτικής άσκησης, ιδιαίτερα στις πολυτεχνικές σχολές (από 2 σε 6 μήνες).
 - ο Θεσμοθέτηση διαδικασιών συνεργασίας μεταξύ των πανεπιστημίων και του επιχειρηματικού/παραγωγικού τομέα, με σκοπό την αναβάθμιση του θεσμού της πρακτικής άσκησης, τη συνδιοργάνωση επισκέψεων και εβδομάδων γνωριμίας των φοιτητών με τα τμήματα μιας επιχείρησης, τη συμβολή των επιχειρήσεων σε πλευρές του προγράμματος σπουδών κλπ.
 - ο Διαμόρφωση ενός εθνικού συστήματος ικνηλάτησης της διαδρομής των αποφοίτων υπό την εποπτεία και καθοδήγηση της ΕΘΑΑΕ και με τη συνεργασία των Γραφείων Διασύνδεσης των πανεπιστημίων, με στόχο την παρακολούθηση των αναγκών του παραγωγικού συστήματος για γνωστικά πεδία και δεξιότητες, και τη λήψη μέτρων για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης ως προς την κάλυψη των σύγχρονων απαιτήσεων της αγοράς εργασίας.
- **Αναβάθμιση της Δευτεροβάθμιας και ανώτατης τεχνικο-επαγγελματικής εκπαίδευσης** ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της βιομηχανίας και του σύγχρονου τεχνολογικού περιβάλλοντος:
 - ο Διαμόρφωση προγραμμάτων σπουδών που σχετίζονται με ειδικότητες υψηλής ζήτησης από δυναμικούς και εξωστρεφείς κλάδους της οικονομίας, λαμβάνοντας υπόψη και τις νέες τεχνολογικές (Industry 4.0) και θεσμικές εξελίξεις.

- ο Ενίσχυση του μαθήματος του επαγγελματικού προσανατολισμού ώστε να περιλαμβάνει και επισκέψεις των μαθητών σε βιομηχανίες, επιχειρήσεις, πολιτιστικούς και άλλους οργανισμούς καθώς και πανεπιστημιακές σχολές (π.χ. για συζήτηση με καθηγητές και παρακολούθηση μαθήματος).
- **Ενδυνάμωση των γνώσεων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού των επιχειρήσεων:**
 - ο Δημόσια **στήριξη με μακροπρόθεσμο-μόνιμο χαρακτήρα** (μέσω επιχορηγήσεων και παροχής κινήτρων ως προς τη φορολογία και τις ασφαλιστικές εισφορές, αλλά και της συνεργασίας με εκπαιδευτικούς οργανισμούς) **των μικρομεσαίων επιχειρήσεων**, για τα ακόλουθα:
 - ▶ Ανάπτυξη των ψηφιακών δεξιοτήτων των εργαζομένων, και ιδιαίτερα των ανώτερων διοικητικών στελεχών, του επιστημονικού προσωπικού και του προσωπικού παραγωγής.
 - ▶ Κινητικότητα των εργαζομένων, και ειδικότερα των επιστημόνων, μηχανικών και τεχνικών.
 - ▶ Ενδυνάμωση του θεσμού της μαθητείας.
 - ο **Σύσταση Κλαδικών Συμβουλίων Δεξιοτήτων** –που προβλέπεται από τον Ν. 4763/2020– **σε κάθε κλάδο.**
- **Ενίσχυση της κατάρτισης και των ψηφιακών δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού των δημόσιων οργανισμών:**
 - ο Μηχανισμός παρακολούθησης και αξιολόγησης των ψηφιακών και επιχειρησιακών δεξιοτήτων των ανώτερων διοικητικών στελεχών και λοιπών εργαζομένων, με σκοπό τον προσδιορισμό των αναγκών κατάρτισής τους.
 - ο Παροχή κινήτρων για την τακτική συμμετοχή των στελεχών/εργαζομένων σε προγράμματα κατάρτισης και ενίσχυσης/πιστοποίησης των ψηφιακών τους δεξιοτήτων.
 - ο Προτεραιότητα σε πτυχιούχους σχολών ΤΠΕ (πληροφορικής, ηλεκτρολόγων μηχανικών κλπ.) κατά την πρόσληψη νέων στελεχών.

3. Δικτυώσεις και αλληλεπιδράσεις

- **Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των πανεπιστημίων/ερευνητικών ιδρυμάτων και του παραγωγικού τομέα:**

- ο Συγκρότηση κοινού Βήματος/forum για την ανάπτυξη συνεργασιών σε συγκεκριμένες θεματικές περιοχές, στο πλαίσιο του οποίου θα αναδειχθούν οι ανάγκες και τα προβλήματα της βιομηχανίας και θα παρουσιασθούν οι δυνατότητες του κόσμου της έρευνας με σκοπό τη σημαντική ενίσχυση της αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων από τον παραγωγικό τομέα. Οι εργασίες αυτού του forum μπορούν να οδηγήσουν σε συγκεκριμένες συνεργασίες ή/και σε ένα πρόγραμμα εφαρμοσμένης έρευνας (μεσοπρόθεσμο), υποστήριξης διπλωματικών εργασιών και διατριβών σε συγκεκριμένες θεματικές περιοχές κ.ά.:
- ▶ Πιθανή συνέργεια με τον θεσμό των Πλατφορμών Τεχνολογίας (Technology Platforms) που αποτελούν δεξαμενές ιδεών και φόρα διαβούλευσης των κύριων «παικτών» κάθε κλάδου-οικοσυστήματος (επιχειρήσεις, ερευνητικά κέντρα και πανεπιστήμια, κλαδικοί σύνδεσμοι, ελεγκτικοί φορείς, παράγοντες πολιτικού σχεδιασμού, ενώσεις καταναλωτών κ.ά.) και οι οποίες ενδείκνυται να διαχυθούν σε διάφορους κλάδους και επιχειρηματικά οικοσυστήματα της χώρας.
- ο Ενίσχυση θεσμών μεταφοράς τεχνολογίας:
 - ▶ Διαμόρφωση σαφούς στρατηγικής και σχεδίου δράσης για την υλοποίησή της αναφορικά με την εμπορική αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων σε κάθε ακαδημαϊκό-ερευνητικό φορέα.
 - ▶ Ενίσχυση των Γραφείων Μεταφοράς Τεχνολογίας των πανεπιστημίων με περισσότερα στελέχη που διαθέτουν την απαραίτητη τεχνογνωσία.
- ο Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας και προστιθέμενης αξίας δράσεων ή νομοθετικών παρεμβάσεων που έχουν υλοποιηθεί έως τώρα με σκοπό την πραγματοποίηση βελτιώσεων όπου χρειάζεται. Ενδεικτικά:
 - ▶ Δράση «Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ» του ΕΣΠΑ 2014-2020.
 - ▶ Δράση «Κέντρα Ικανοτήτων» του ΕΣΠΑ 2014-2020.
 - ▶ Νομοθετική παρέμβαση που παρέχει τη δυνατότητα εκπόνησης βιομηχανικών διδακτορικών διατριβών (μέσω του Ν. 4957/2022).
- **Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων:**
 - ο Διαμόρφωση ενός ευνοϊκού ρυθμιστικού πλαισίου με μακροπρόθεσμο σχεδιασμό (φορολογικά και άλλου είδους κίνητρα) για τη

δημιουργία, ανάπτυξη και αξιοποίηση συνεργατικών τεχνολογικών σχηματισμών και συστάδων επιχειρήσεων (clusters), που δραστηριοποιούνται στην ίδια ευρύτερη αλυσίδα αξίας –παρ’ όλο που μπορεί να προέρχονται από τυπικά διαφορετικούς κλάδους (π.χ. Τουρισμός και Αγροβιοδιατροφή)– και έχουν συμπληρωματικές γνώσεις και ικανότητες:

- ▶ Έμφαση στην προώθηση και υποστήριξη συνεργασιών με bottom-up δυναμική.
- ο Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας και προστιθέμενης αξίας της Δράσης «Συνεργατικοί Σχηματισμοί Καινοτομίας» του ΕΣΠΑ 2014-2020.
- **Ενίσχυση της συμμετοχής και αναβάθμιση του ρόλου των ελληνικών επιχειρήσεων σε διεθνείς αλυσίδες αξίας**, και της διασύνδεσής τους με πηγές γνώσης άλλων συστημάτων καινοτομίας:
 - ο Επέκταση των παρεμβάσεων που έχουν εφαρμοστεί έως τώρα για την ενίσχυση του εξαγωγικού προσανατολισμού των ΜμΕ της χώρας (Δράση «Εξωστρέφεια Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων» του ΕΣΠΑ 2021-2027, καθεστώς «Επιχειρηματική εξωστρέφεια» του Αναπτυξιακού Νόμου κλπ.) και οι οποίες θα έχουν ως αντικείμενο την αναβάθμιση των παραγόμενων προϊόντων, υπηρεσιών και παραγωγικών τους διαδικασιών, την προώθηση συνεργασιών/συμπράξεων που θα διευκολύνουν τη διεξόδου σε αγορές του εξωτερικού, τη λήψη υποστηρικτικών/συμβουλευτικών υπηρεσιών και την ανάπτυξη ολοκληρωμένων σχεδίων εξωστρέφειας, τη συμμετοχή σε διεθνείς εμπορικές εκθέσεις και συνέδρια κ.ά.
 - ο Μέτρα για την υποστήριξη της συμμετοχής των ΜμΕ στις κοινοπραξίες των ερευνητικών προγραμμάτων της ΕΕ:
 - ▶ Παροχή υπηρεσιών δικτύωσης σε φορείς με περιορισμένη ή μηδενική προηγούμενη συμμετοχή σε ευρωπαϊκά ερευνητικά έργα, που να αποσκοπεί στη δημιουργία επαφών τόσο με ελληνικούς φορείς με έντονη συμμετοχή στα προγράμματα, όσο και με φορείς ευρωπαϊκών χωρών με στόχο την υποβολή κοινών προτάσεων. Συνέργεια και με αντίστοιχους μηχανισμούς που υφίστανται ήδη σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Επιτροπής (π.χ. Πρωτοβουλία EUREKA).
 - ▶ Παροχή χρηματικής υποστήριξης ανά πρόταση, η οποία θα αφορούσε την κάλυψη δαπανών όπως την παροχή υποστήριξης από συμβουλευτικές εταιρείες, τη συμμετοχή σε ταξίδια με

αντικείμενο την προετοιμασία προτάσεων ή την απασχόληση προσωπικού με τεχνογνωσία και εμπειρία πάνω στο πεδίο αυτό

- ▶ Αξιοποίηση της εμπειρίας του Enterprise Europe Network Hellas, που αποτελεί τον ελληνικό κόμβο του αντίστοιχου ευρωπαϊκού μηχανισμού ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας, καινοτομίας και δικτύωσης των ΜμΕ, και συντονίζεται από το ΕΚΤ.

- **Ενδυνάμωση των περιφερειακών συστημάτων καινοτομίας με εξωστρεφή προσανατολισμό:**

- ο Δημιουργία Κόμβων Καινοτομίας (Innovation Hubs) σε μεγάλες πόλεις της χώρας με τη συμμετοχή πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων, καθιερωμένων (μεγάλων) αλλά και δυναμικών μικρομεσαίων και νεοφυών επιχειρήσεων και άλλων συναφών φορέων καθώς και πάσης φύσεως επενδυτών. Οι Κόμβοι αυτοί θα μπορούσαν να έχουν είτε διευρωπαϊκό είτε περιφερειακό χαρακτήρα αλλά με τάση εξωστρέφειας και διεθνοποίησης, και ένα μέρος αυτών ενδεχομένως και κλαδική διάσταση. Το κράτος ενδείκνυται να έχει την ευθύνη κατάρτισης του νομικού πλαισίου και να θεσπίσει τον μηχανισμό χρηματοδότησης, για παράδειγμα, με τη μορφή πίστωσης φόρου, αφού ο Κόμβος θα μπορεί να χρηματοδοτήσει στη συνέχεια συγκεκριμένα έργα χωρίς να απαιτείται δημόσιο χρήμα.
- ο Υποστήριξη του ρόλου των περιφερειακών/τοπικών θεσμών στο ζήτημα αυτό (Περιφερειών, Δήμων, τοπικών πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων).
- ο Υποστήριξη της ενεργής και συστηματικής εμπλοκής των φορέων-χρηστών στη διαδικασία της ανάπτυξης καινοτομιών.
- ο Συγκρότηση και λειτουργία ανθρώπινων δικτύων σε περιφερειακό αλλά και εθνικό επίπεδο (π.χ. μεταξύ στελεχών της δημόσιας διοίκησης και αυτοδιοίκησης, εμπειρογνομόνων και ειδημόνων).

4. Καινοτομική δραστηριότητα και επίδοση των επιχειρήσεων

- **Βελτίωση του πλαισίου για την κατοχύρωση και αξιοποίηση των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας:**

- ο Περαιτέρω ενίσχυση των φορολογικών κινήτρων που αφορούν την κατοχύρωση αλλά και εκμετάλλευση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και άλλων δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας.

- ο Ταχεία υλοποίηση αλλά και διεύρυνση του ειδικού ταμείου για τις πατέντες (Patent Fund) που έχει εξαγγελθεί με σκοπό τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων για την κάλυψη του κόστους κατοχύρωσης/απόκτησης διεθνώς αναγνωρισμένης πατέντας καθώς και της ανάπτυξης ενός ελάχιστα βιώσιμου προϊόντος (minimum viable product) βάσει αυτής της πατέντας.
- ο Παροχή κινήτρων για συνεργασίες σε θέματα κατοχύρωσης δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας.
- ο Πλήρης υποστήριξη των δραστηριοτήτων της Ελληνικής Ακαδημίας Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (πιστοποίηση εξειδικευμένων συμβούλων ευρεσιτεχνίας, εκπαιδευτικά προγράμματα κλπ.).
- ο Επιμόρφωση δικαστών ή και δημιουργία ειδικών δικαστηρίων για την επίλυση διαφορών που αφορούν το συγκεκριμένο πεδίο.
- ο Ενοποίηση του εθνικού συστήματος διανοητικής ιδιοκτησίας: Υπαγωγή των θεσμικών φορέων διανοητικής ιδιοκτησίας (Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας, Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας κλπ.) κάτω από μία ομπρέλα.
- ο Επικύρωση από τη χώρα του Ενιαίου Διπλώματος Ευρεσιτεχνίας (Unitary Patent System) και της Συμφωνίας για το Ενιαίο Δικαστήριο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας (Unified Patent Court Agreement), με σκοπό τη μείωση της γραφειοκρατίας και των απαιτούμενων δαπανών αναφορικά με την κατοχύρωση πατεντών σε ευρωπαϊκό επίπεδο.
- **Πρώθηση στοχευμένων διαρθρωτικών αλλαγών για την ενδυνάμωση ευρύτερων αλυσίδων παραγωγής αξίας και αντίστοιχων «τομεακών παραγωγικών οικοσυστημάτων»** (π.χ. παραγωγή και διαχείριση ενέργειας, περιβαλλοντική βιομηχανία, αλυσίδα της «αγροβιοδιατροφής», ΤΠΕ, «δημιουργικές βιομηχανίες», ευρύτερο οικοσύστημα της υγείας, κατασκευές και σύγχρονα δομικά υλικά):
 - ο Πρώτο βήμα πρέπει να είναι η συγκρότηση ομάδας εργασίας για κάθε τομεακό οικοσύστημα που είτε είναι σημαντικό για την ελληνική οικονομία είτε μπορεί να αποκτήσει σημαντική δυναμική, αποτελούμενης από σημαντικά στελέχη καθιερωμένων ή νεοφυών επιχειρήσεων του κάθε οικοσυστήματος, σχετικούς εμπειρογνώμονες από τον χώρο των πανεπιστημίων και της έρευνας, και στελέχη της δημόσιας διοίκησης. Στόχος των ομάδων αυτών ενδείκνυται να είναι η μεθοδική διερεύνηση των αδυναμιών/προβλημάτων, ισχυρών σημείων, ευκαιριών, προκλήσεων και κινδύνων, με τελικό σκοπό τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για κάθε

οικοσύστημα μαζί με έναν οδικό χάρτη υλοποίησής της, σε συνεργασία με την κυβέρνηση και άλλους φορείς πολιτικής (άλλα πολιτικά κόμματα, περιφερειακή και τοπική αυτοδιοίκηση κ.ά.).

- ο Διερεύνηση δυνατοτήτων συνέργειας ή/και συνέχισης των εργασιών των Πλατφορμών Καινοτομίας που συγκροτήθηκαν στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για την Έξυπνη Εξειδίκευση (ΕΣΕΕ).
- **Ενδυνάμωση των πράσινων και ψηφιακών ικανοτήτων των επιχειρήσεων και της μετάβασής τους στην 4η Βιομηχανική Επανάσταση μέσω στοχευμένων παρεμβάσεων ανά κατηγορία επιχειρήσεων:**
 - ο Διαμόρφωση μιας δομημένης εθνικής στρατηγικής-πλατφόρμας για τη μετάβαση στην 4η Βιομηχανική Επανάσταση κατά τα πρότυπα άλλων χωρών.
 - ο Παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης σε ΜμΕ, με σκοπό την ενημέρωσή τους γύρω από τεχνολογικές λύσεις Industry 4.0 και την εύρεση κατάλληλων συνεργατών στην Ελλάδα ή το εξωτερικό που παρέχουν τέτοιου είδους λύσεις.
 - ο Παροχή φορολογικών κινήτρων και εργαλείων άμεσης χρηματοδότησης (πέραν αυτών που έχουν εφαρμοστεί έως τώρα) στις επιχειρήσεις για την πραγματοποίηση επενδύσεων σε τεχνολογίες Industry 4.0.
 - ο Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας και προστιθέμενης αξίας των δράσεων που έχουν υλοποιηθεί έως τώρα όσον αφορά τον ψηφιακό και πράσινο μετασχηματισμό των επιχειρήσεων, με σκοπό την πραγματοποίηση βελτιώσεων κατά τον σχεδιασμό νέων δράσεων (δράσεις ΕΣΠΑ 2014-2020 και 2021-2027, δράσεις ΤΑΑ, προγράμματα Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας, Αναπτυξιακός Νόμος κλπ.)
 - ο Σημαντική αναβάθμιση των ευρυζωνικών υποδομών της χώρας.

5. Δημόσια ζήτηση για καινοτομία

- **Διαμόρφωση στρατηγικής και σχεδίου υλοποίησής της σε εθνικό αλλά και περιφερειακό επίπεδο για τη διασύνδεση της ερευνητικής δραστηριότητας με τις λειτουργικές και αναπτυξιακές ανάγκες του δημόσιου τομέα:**
 - ο Διαμόρφωση επιμέρους στρατηγικών με βάση τις διαφορετικές λειτουργίες του κράτους (υγεία, περιβάλλον, δημόσια διοίκηση και αυτοδιοίκηση, ασφάλεια και εθνική άμυνα), οι οποίες να βρίσκονται

σε συνέργεια-ευθυγράμμιση με τις συγκεκριμένες αποστολές έρευνας και καινοτομίας (mission-oriented policies) της ΕΣΕΤΑΚ (βλέπε προτάσεις για την Έρευνα & Τεχνολογική Ανάπτυξη).

- ο Συστηματική γνωστοποίηση στους δημόσιους φορείς ερευνητικών αποτελεσμάτων και καινοτομικών προϊόντων που παράγονται από τους ερευνητικούς και ακαδημαϊκούς φορείς της χώρας και ενθάρρυνσή τους για την ενσωμάτωση των παραγόμενων αποτελεσμάτων στη λειτουργία τους.
- ο Διαμόρφωση σχεδίου δράσης (action plan) όσον αφορά τις δημόσιες προμήθειες για καινοτομία, το οποίο να περιλαμβάνει και συγκεκριμένο στόχο και σύστημα μέτρησης δαπανών που αντιστοιχούν σε αυτού του είδους τις προμήθειες.
- ο Εφαρμογή συστήματος αξιολόγησης του αντίκτυπου που έχουν οι δημόσιες προμήθειες για καινοτομία που έχουν ήδη ολοκληρωθεί.
- **Βελτίωση του θεσμικού πλαισίου των δημόσιων προμηθειών ώστε να γίνει πιο φιλικό στην καινοτομία:**
 - ο Καθορισμός συγκεκριμένου πλαισίου για την κατανομή των Δικαιωμάτων Διανοητικής Ιδιοκτησίας (ΔΔΙ) μεταξύ των αναθετουσών Αρχών και των προμηθευτών.
 - ο Προώθηση της υιοθέτησης λειτουργικών προδιαγραφών σε κάθε είδους προμήθειες, ούτως ώστε να αυξηθούν τα περιθώρια και οι δυνατότητες ανάπτυξης καινοτόμων λύσεων από την πλευρά της προσφοράς.
 - ο Ενίσχυση της ανοιχτότητας της εθνικής αγοράς δημόσιων προμηθειών σε καινοτομίες που προέρχονται από την κοινή ευρωπαϊκή αγορά.
- **Οικοδόμηση ικανοτήτων και βελτίωση της κουλτούρας του ανθρώπινου δυναμικού των δημόσιων οργανισμών, καθώς και διάχυση γνώσης και μεταφορά καλών πρακτικών ανάμεσά τους:**
 - ο Συγκρότηση και εκπαίδευση ικανής ομάδας στελεχών σε κάθε οργανισμό που να μπορεί να προσδιορίζει τις ουσιαστικές ανάγκες του οργανισμού, βάσει των οποίων να θέτει τις κατάλληλες λειτουργικές προδιαγραφές, να αλληλεπιδρά ουσιαστικά με τους τελικούς χρήστες και την πλευρά της προσφοράς, και να παρακολουθεί και αξιολογεί τα αποτελέσματα των προμηθειών.

- ο Συγκρότηση και λειτουργία μηχανισμών δικτύωσης και συντονισμού των δημόσιων φορέων, καθώς και ανθρώπινων δικτύων μεταξύ στελεχών του δημόσιου τομέα, και ανθρώπων του ακαδημαϊκού, ερευνητικού και επιχειρηματικού τομέα, με σκοπό την κωδικοποίηση της άρρητης γνώσης και την ανάδειξη και μεταφορά καλών πρακτικών.
- ο Πραγματοποίηση δράσεων καλλιέργειας μιας κουλτούρας καινοτομίας και λήψης λελογισμένου ρίσκου στο εσωτερικό των δημόσιων οργανισμών μέσω και της παροχής κατάλληλων κινήτρων.
- ο Εφαρμογή εργαλείων για την έγκαιρη και επαρκή εμπλοκή των τελικών χρηστών (δράσεις έγκαιρης και συστηματικής ενημέρωσης και εκπαίδευσής τους κ.ά.) στις περιπτώσεις προμηθειών που οργανώνονται από κάποιον κεντρικό φορέα για λογαριασμό άλλων οργανισμών-χρηστών.
- ο Εφαρμογή της πρακτικής της προπαρασκευαστικής διαβούλευσης με δυνητικούς προμηθευτές
- **Εφαρμογή καλών πρακτικών που αφορούν το πεδίο της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης:**
 - ο Προώθηση της χρήσης ανοιχτών τεχνολογιών (ανοιχτού λογισμικού, ανοιχτών προτύπων κλπ.) και, γενικότερα, της ανοιχτής καινοτομίας, με στόχο τη δημιουργία ευκαιριών για μικρές εταιρείες έντασης γνώσης.
 - ο Υιοθέτηση της στρατηγικής “build once, use many” αντί της πολλαπλής προμήθειας παρόμοιων πακέτων λογισμικού και hardware από ομοειδείς οργανισμούς (π.χ. Δήμους) και υιοθέτηση του μοντέλου των ευέλικτων αρθρωτών αρχιτεκτονικών (π.χ. SOA) που αποτελούν και κατευθυντήρια γραμμή της ΕΕ.

6. Καινοτόμος επιχειρηματικότητα εντάσεως γνώσης

- **Βελτίωση των υπηρεσιών που παρέχονται από τις δομές και μηχανισμούς υποστήριξης νεοφυών επιχειρημάτων (θερμοκοιτίδες, επιταχυντές, venture studios κ.ά.):**
 - ο Χρηματοδότηση τέτοιων δομών για αξιοποίηση μεντόρων με καλή γνώση της αγοράς και της τεχνολογίας ανά περίπτωση.
 - ο Δημιουργία και συστηματική οργάνωση δικτύων coaches, μεντόρων και αξιολογητών προτάσεων. Ενεργοποίηση και καλύτερη αξιοποίηση των δικτύων αποφοίτων προς την κατεύθυνση αυτή.

- ο Αλλαγή φιλοσοφίας ώστε πλέον να προετοιμάζουν τα εγχειρήματα για τις πραγματικές προκλήσεις της αγοράς και όχι μόνο για τα πρώτα βήματα και τη λήψη επιδοτήσεων.
- ο Διοργάνωση forum και εκδηλώσεων μάθησης (peer-to-peer learning) για τη βελτίωση των επιδόσεων των νεοφυών επιχειρήσεων.
- **Ενίσχυση ακαδημαϊκής επιχειρηματικότητας:**
 - ο Διαμόρφωση συγκεκριμένης στρατηγικής από κάθε πανεπιστήμιο για τη δημιουργία εταιρειών τεκνοβλαστών (spin-offs).
 - ο Αποσαφήνιση του καθεστώτος διανοητικής ιδιοκτησίας και καθορισμός της συμμετοχής κάθε πλευράς (πανεπιστημίου και ερευνητή/ών) στον τεκνοβλαστό.
 - ο Δημιουργία ολοκληρωμένου μηχανισμού υποστήριξης από κάθε πανεπιστήμιο της διαδικασίας δημιουργίας τεκνοβλαστών (συμβουλευτικές υπηρεσίες, δικτύωση, παροχή και εύρεση χρηματοδότησης κλπ.) και παροχή κινήτρων στο ακαδημαϊκό-ερευνητικό προσωπικό.
 - ο Αξιοποίηση καλών πρακτικών που έχουν αναδειχθεί ή πρόκειται να αναδειχθούν σε επίπεδο ΕΕ.
- **Ενίσχυση των επενδύσεων στο μετοχικό κεφάλαιο νεοφυών και αναπτυσσόμενων επιχειρήσεων (business angels, crowdfunding, Venture Capitals & Private Equity) και άλλων μορφών χρηματοδότησης:**
 - ο Αξιολόγηση απόδοσης φορολογικών κινήτρων που έχουν ήδη θεσπιστεί για «επιχειρηματικούς αγγέλους» (business angels) και την απόκτηση μετοχών από εργαζόμενους (stock options), και περαιτέρω ενίσχυσή τους.
 - ο Ενίσχυση της αγοράς VCs, και ιδιαίτερα αυτών που θα στοχεύουν στην ανάπτυξη (scale-up) επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογικής έντασης, επιπέδου καινοτομίας, παραγωγικού χαρακτήρα και υψηλού ρίσκου και αναπτυξιακής δυναμικής (growth potential). Συνδυασμός της παροχής χρηματοδότησης και συμβουλευτικών υπηρεσιών.
 - ο Κίνητρα για επενδύσεις θεσμικών φορέων (συνταξιοδοτικά ταμεία κ.ά.) σε VCs.
 - ο Διερεύνηση της δυνατότητας δημιουργίας ημικρατικών θεσμών χρηματοδότησης (όπως το SBIR στις ΗΠΑ) για την υποστήριξη

εγχειρημάτων που χαρακτηρίζονται από υψηλή τεχνολογική γνώση αλλά βρίσκονται σε αρκετά πρώιμο στάδιο.

- **Υποστήριξη της δραστηριότητας Ε&Α των νεοφυών και αναπτυσσόμενων επιχειρήσεων**
 - ο Στοχευμένα μέτρα για αυτού του είδους τις επιχειρήσεις: Μεγαλύτερη έμφαση σε επιχορηγήσεις από φορολογικά κίνητρα (πιο ευνοϊκό εργαλείο σε όρους ρευστότητας) αλλά και κατάργηση προκαταβολής φόρου. Επίσης, μπορούν να ενισχυθούν τα φορολογικά κίνητρα στην περίπτωση συνεργατικής Ε&Α μεταξύ μεσαίων ή μεγάλων και νεοφυών επιχειρήσεων.
 - ο Δημιουργία κόμβων (hubs) που θα προσφέρουν σημαντικές υποδομές για συνεργατική Ε&Α –μεταξύ επιχειρήσεων και μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων– σε τομείς υπερπροηγμένων τεχνολογιών (deep tech). Παράδειγμα που αυτή τη στιγμή υλοποιείται αποτελεί ο κόμβος Φάρος στο πεδίο της Τεχνητής Νοημοσύνης. Άλλοι τεχνολογικοί τομείς που ενδείκνυται να επιλεγούν είναι η ρομποτική και οι βιοεπιστήμες.
- **Υποστήριξη των νεοφυών επιχειρήσεων για την αξιοποίηση των ευκαιριών που προσφέρονται από τα ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης της έρευνας και της καινοτομίας:**
 - ο Στοχευμένα μέτρα (π.χ. παροχή κουπονιών κάποιων χιλιάδων ευρώ) για την ενθάρρυνση της υποβολής προτάσεων σε Προγράμματα όπως το EIC Accelerator (στο οποίο η χώρα έχει πολύ χαμηλή συμμετοχή), το EIC STEP Scale-Up, Eurostars – European Partnership on Innovative SMEs, αλλά και γενικότερα σε προγράμματα του Horizon Europe που χρηματοδοτούν συνεργατικά ερευνητικά έργα.
- **Πρώθηση της διεθνοποίησης των καινοτόμων εγχειρημάτων με στόχο την προσέλκυση επενδυτών από το εξωτερικό και την κλιμάκωσή τους (λόγω και της ανεπαρκούς εγχώριας ζήτησης):**
 - ο Δημιουργία σταθερών θεσμών και μηχανισμών υποστήριξης δράσεων διεθνοποίησης.
 - ο Υποστήριξη, συντονισμός και συνέργειες μεταξύ των bottom-up πρωτοβουλιών που έχουν δημιουργηθεί έως τώρα (Hellenic Innovation Network, Innovative Greeks κλπ.) για την αξιοποίηση των Ελλήνων της Διασποράς με επιχειρηματική, ερευνητική και επενδυτική δραστηριότητα σε διεθνή οικοσυστήματα καινοτομίας.

- ο Σημαντική ενεργοποίηση και ανάληψη κρίσιμου ρόλου από το Elevate Greece σε αυτό το ζήτημα.
- **Βελτίωση της ζήτησης για καινοτόμες λύσεις από την εγχώρια αγορά (δημόσιος και ιδιωτικός τομέας) μέσω και έργων πιλοτικής εφαρμογής τέτοιων λύσεων (early adopters)**
 - ο Χρηματοδότηση της υλοποίησης τέτοιων δράσεων από δημόσιους οργανισμούς (φορείς της δημόσιας διοίκησης και αυτοδιοίκησης, νοσοκομεία κλπ.). Το ΕΛΚΑΚ αποτελεί ένα καλό παράδειγμα που μπορεί να μεταφερθεί και σε άλλους τομείς (π.χ. Συγκοινωνίες, Ενέργεια).
 - ο Αλλαγή του θεσμικού πλαισίου των δημόσιων προμηθειών ώστε να καταστούν δυνατές τέτοιες παρεμβάσεις και γενικότερα να περιοριστούν τα εμπόδια συμμετοχής των νεοφυών (start-ups) και αναπτυσσόμενων επιχειρήσεων (scale-ups) σε αυτές (π.χ. λόγω υπερβολικής εξειδίκευσης των προσκλήσεων ή δυσανάλογων οικονομικών απαιτήσεων).
 - ο Παροχή κινήτρων για την ενδυνάμωση των «εταιρικών οικοσυστημάτων καινοτομίας», με κέντρα μεγάλες επιχειρήσεις ή και δημόσιους οργανισμούς που θα λειτουργούν ως test-bed για μικρές και νεοφυείς επιχειρήσεις αλλά και ερευνητικές ομάδες πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων:
 - ▶ Προώθηση συνεργειών με δομές υποστήριξης της καινοτόμου επιχειρηματικότητας (θερμοκοιτίδες, επιταχυντές, Γραφεία Μεταφοράς Τεχνολογίας κλπ.).
 - ▶ Ενθάρρυνση των μεγάλων επιχειρήσεων και δημόσιων φορέων που οργανώνουν διαγωνισμούς καινοτομίας να επιδιώξουν την πιλοτική δοκιμή και αξιοποίηση των πιο υποσχόμενων ιδεών.
- **Υποστήριξη της ψηφιακής επιχειρηματικότητας και της δημιουργίας ευκαιριών για μικρές εταιρείες έντασης γνώσης μέσω της εκτεταμένης υιοθέτησης της πολιτικής και πρακτικής των ανοιχτών δεδομένων, των ανοιχτών τεχνολογιών και γενικότερα της προώθησης της «ανοιχτής» καινοτομίας από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα:**
 - ο Πλήρης εφαρμογή του Ν. 4305/2014.
- **Μεταφορά τεχνογνωσίας και δημιουργική αξιοποίηση πρακτικών ενθάρρυνσης της καινοτόμου επιχειρηματικότητας στον ευρωπαϊκό και ευρύτερα τον διεθνή χώρο (π.χ. διαδικασίες bench-learning, ανθρώπινα δίκτυα, δίκτυα επιχειρήσεων).**

- **Βελτίωση θεσμικού πλαισίου που σχετίζεται με το ευρύτερο επιχειρηματικό περιβάλλον:**
 - ο Βελτίωση των όρων δανεισμού των μικρών/νέων/νεοφυών επιχειρήσεων από το τραπεζικό σύστημα.
 - ο Απλοποίηση των διαδικασιών και μείωση των δικαιολογητικών που σχετίζονται με αιτήσεις χρηματοδότησης και εκταμίευσης πόρων από επιχορηγήσεις (μέσω ενίσχυσης της διαλειτουργικότητας και αξιοποίησης της Τεχνητής Νοημοσύνης στη δημόσια διοίκηση).
 - ο Βελτίωση του ρυθμιστικού πλαισίου για ταχύτερη δημιουργία, αναγνώριση και αξιοποίηση επιχειρηματικών ευκαιριών σε διάφορα πεδία της αγοράς.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνικές

Αρταβάνης-Τσάκωνας, Σ., Κουλούρη, Χ., Κουμουτσάκος, Π., Λυγερού, Ζ., Οικονόμου, Λ., Πεσμαζόγλου, Σ., & Χανιώτης, Α. (2022, 6 Ιουνίου). Επτά ακαδημαϊκοί στην «Κ»: Ένας ενιαίος φορέας της ελληνικής έρευνας. *Η Καθημερινή*. <https://www.kathimerini.gr/society/561893965/epta-akadimaikoi-stin-k-enas-eniaios-foreas-tis-ellinikis-ereynas/>

Βασιλειάδης, Μ., Ράπανος, Θ., & Πέππας, Κ. (2024). *Πυλώνας Τηλεπικοινωνιών-Ψηφιακής Αναβάθμισης: Πρόοδος και προκλήσεις για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της επιχειρηματικότητας, της καθημερινότητας των πολιτών και της λειτουργίας του δημόσιου τομέα* [The Eurobank Research Bulletin]. Eurobank. <https://www.eurobank.gr/-/media/eurobank/omilos/oikonomikes-analuseis/oikonomiki-epitheorisi/2024/economy-and-markets-30-07-24.pdf>

Δήμας, Π., & Τσακανίκας, Α., (2026). Η σύνδεση της Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας (ΕΤΑΚ) με άλλες δημόσιες πολιτικές: Η περίπτωση της βιομηχανικής πολιτικής και ο αιτούμενος παραγωγικός μετασχηματισμός. Στο Ν. Καραμπέκιος, Α. Χατζηπαραδείσης & Α. Αγγελάκης (Επιμ.), *Η ιστορία, τα χαρακτηριστικά και οι διαστάσεις των πολιτικών επιστημονικής ανάπτυξης, τεχνολογίας και καινοτομίας στην Ελλάδα* (υπό έκδοση εντός του 2026). Προπομπός.

ΕΚΤ (2021). *Βασικοί δείκτες για την καινοτομία στις ελληνικές επιχειρήσεις, 2016-2018*. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου.

ΕΚΤ (2022). *Κρατική Χρηματοδότηση για Έρευνα και Ανάπτυξη στην Ελλάδα – Τελικός προϋπολογισμός 2021*.

ΕΚΤ (2024). *Βασικοί δείκτες για την καινοτομία στις ελληνικές επιχειρήσεις, 2020-2022*.

ΕΛΙΔΕΚ (2025). *Έκθεση Πεπραγμένων 2ου Επιστημονικού Συμβουλίου του Ελληνικού Ιδρύματος Έρευνας και Καινοτομίας*.

- Θάνος, Ι., & Καπουτσής, Η. (2024). *Το μέλλον της εργασίας & των δεξιοτήτων στην Ελλάδα 2024-2030*. Ειδική Γραμματεία Μακροπρόθεσμου Σχεδιασμού. <https://foresight.gov.gr/studies/meleti-to-mellon-tis-ergasias-amp-ton-deksiotiton-stin-ellada/>
- Καλογήρου, Γ., Τσακανίκας, Α., Πρωτόγερου, Α., Παναγιωτόπουλος, Π., Σιώκας, Ε., Σιώκας, Γ., & Σταμόπουλος, Δ. (2021). *Η Ελλάδα που μαθαίνει, ερευνά, καινοτομεί και επιχειρεί: Μια ενοποιημένη συστημική στρατηγική με επίκεντρο την καινοτομία και τη γνώση και ένα πλαίσιο για την υλοποίησή της*. διαΝΕΟσις. https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2021/02/RD_study_final.pdf
- Μαχιάς, Θ. (2022, 5 Φεβρουαρίου). *Η Πολιτική για την έρευνα σε κρίσιμο σταυροδρόμι – Ανασκόπηση των ελληνικών πολιτικών. Μεταρρύθμιση*. <https://www.metarithmisi.gr/content/e-politike-gia-ten-ereuna-se-krisimo-staurodromi-anaskopese-ton-ellenikon-politikon>
- Μπέστα, Χ., & Άννινος, Λ. Ν. (2021). *Εθνικό Σύστημα Ικνηλάτησης Αποφοίτων – Τάσεις και Προκλήσεις για την ελληνική ανώτατη εκπαίδευση* [Κείμενο Εργασίας]. Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης.
- Πισσαρίδης, Χ., Βαγιανός Δ., Βέττας Ν., & Μεγήρ, Κ. (2020). *Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία*.
- ΣΕΒ (2019). «Οι ελλείψεις σε παιδεία και δεξιότητες εμπόδιο για τον παραγωγικό μετασχηματισμό και την σύγχρονη ανταγωνιστική παραγωγή» *Η έρευνα του ΣΕΒ «ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ»* [Ενημερωτικό Memo]. https://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/52350/memo_erevna_sev_dexiotites_18.9.2019.pdf
- ΣΕΒ, ΙΟΒΕ & ΕΒΕΟ/ΕΜΠ (2011· 2013). *Έρευνες πεδίου διεξήχθησαν στο πλαίσιο του έργου: Έρευνα στις επιχειρήσεις για την πρόβλεψη των μεταβολών στα περιφερειακά παραγωγικά συστήματα και τις τοπικές αγορές εργασίας*.
- ΣΕΒ, ΙΟΒΕ & ΕΒΕΟ/ΕΜΠ (2019). *Έκθεση Υλοποίησης ποσοτικής έρευνας* [Στο πλαίσιο του έργου: Χαρτογράφηση επιχειρηματικής δραστηριότητας, τεχνολογικών εξελίξεων και ρυθμιστικών αλλαγών. Αποτύπωση επιδόσεων και επιπτώσεων. Κατάρτιση εκθέσεων πρόγνωσης των αλλαγών σε τομείς της βιομηχανίας (2019 – 2020)].
- Τσακανίκας, Α., Βαλαβανιώτη, Ε., & Σταυράκη, Σ. (2020). *Ετήσια Έκθεση για την Επιχειρηματικότητα 2019-2020: Ισχυρή άνοδος της νέας επιχειρηματικότητας*. ΙΟΒΕ.

- Τσακανίκας, Α., Βαλαβανιώτη, Ε., Σταυράκη, Σ., & Στρουμπάκου, Φ. (2025). *Ετήσια Έκθεση για την Επιχειρηματικότητα 2023-2024: Ήπια ανάκαμψη της νέας επιχειρηματικότητας*. IOBE.
- Υπουργείο Εσωτερικών (2020). *Έκθεση έρευνας καινοτομίας: Χαρακτηριστικά και προκλήσεις της καινοτομίας στην ελληνική δημόσια διοίκηση*. Τμήμα Καινοτομίας και Βέλτιστων Πρακτικών.
- Φιλίνης, Κ. (2021, 11 Αυγούστου). Ο ρόλος των κλαδικών συμβουλίων δεξιοτήτων. *Η Ναυτεμπορική*. <https://www.naftemporiki.gr/opinion/957077/o-rolos-ton-kladikon-symvoulion-dexiotiton/>

Ξενόγλωσσες

- Borrás, S., & Edquist, C. (2019). *Holistic Innovation Policy: Theoretical Foundations, Policy Problems, and Instrument Choices*. Oxford University Press.
- Cornell University, INSEAD & WIPO (2020). *The Global Innovation Index 2020: Who Will Finance Innovation?*.
- Edquist, C., & Zabala-Iturriagagoitia, J. M. (2020). Functional procurement for innovation, welfare, and the environment. *Science and Public Policy*, 47(5), 595-603.
- EIT Digital, Foundation, & Velocity Partners (2019). *Start Ups in Greece 2019: Re-mapping the investments landscape* [Annual Report].
- EIT Digital, Foundation, & HDBI (2025). *Start Ups in Greece: Venture Financing Report 2024-2025* [Annual Report].
- European Commission (2020a). *European Innovation Scoreboard 2020*.
- European Commission (2020b). *Mapping the state of graduate tracking policies and practices in the EU Member States and EEA countries – Final report*. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/62505>
- European Commission (2020c). *Digital Economy and Society Index 2020 – Country Report: Greece*.
- European Commission (2020d). *The Strategic Use of Public Procurement for Innovation in the Digital Economy Smart 2016/0040 – Greece Country*

Profile. Directorate-General of Communications Networks, Content & Technology.

European Commission (2022a). *Background Report - Review of the RTDI policy in Greece, in order to further support and upgrade the National Research Infrastructures*. Horizon Europe Policy Support Facility. Directorate-General for Research and Innovation.

European Commission (2022b). *Digital Economy and Society Index 2022 – Country Report: Greece*.

European Commission (2022c). *Digital Economy and Society Index 2022 – Integration of digital technology*.

European Commission (2024a). *European Innovation Scoreboard 2024*.

European Commission (2024b). *2030 Digital Decade: Report on the state of the Digital Decade 2024*. Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology. <https://data.europa.eu/doi/10.2759/922>

European Commission (2024c). *Benchmarking of national policy frameworks for innovation procurement – Greece Country Profile*. Directorate-General for Research & Innovation.

European Commission (2024d). *Benchmarking of national investment for innovation procurement – Greece Country Profile*. Directorate-General for Research & Innovation.

European Commission (2025). *European Innovation Scoreboard 2025*.

Foundation, 28DGT & HDBI (2025). *FWD Greece Innovation Pulse 2025-2026*.

Katsikas, D. (2021). *Skills mismatch in the Greek labour market: Insights from a youth survey* [Policy Paper #79]. Greek & European Economy Observatory, ELIAMEP. 2021.

OECD (2023). *PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>

Protogerou, A., Dimas, P., Panagiotopoulos, P., & Stamopoulos, D. (2024). *Deliverable 2.3: Preliminary descriptive report on major participation trends, patterns, and key sectors* [Research Project: GRinGVCs – “Leveraging Global Value Chains for Innovation and Competitiveness: The Case of

Greece”, funded by the Hellenic Foundation for Research & Innovation (No: 016667) within the framework of the Action “Strengthening Basic and Applied Research” of the Recovery and Resilience Fund (RRF)].

PwC (2022). *Παραδοτέο 2: Εθνική Στρατηγική για τη Βιομηχανία και Σχέδιο Δράσης* [Στο πλαίσιο του έργου: «Σχεδιασμός και Ανάπτυξη στρατηγικής για την Ανάπτυξη και τον Μετασχηματισμό της Ελληνικής Βιομηχανίας»]. Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων/Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας.

Seven Sigma (2020). *Προτάσεις Επίλυσης των Εμποδίων για την Ανάπτυξη και τη Διάχυση Καινοτομίας* [Μελέτη για τη Γενική Γραμματεία Έρευνας & Καινοτομίας].

TMF Group (2019). *Global Business Complexity Index 2019*. <https://www.in.gr/wp-content/uploads/2019/06/20190608-TMF-Group-Global-Business-Complexity-Index-2019-EN.pdf>

TMF Group (2025). *Global Business Complexity Index 2025*. <https://www.tmf-group.com/globalassets/pdfs/publications/gbci/2025-english.pdf>.

Tsakanikas, A., Vasileiadis, M., Dimas, P. & Caloghirou, Y. (2020). *GLOBALINTO Input-Output Intangibles Database: Industry-level data on intangibles for EU-28* [Prepared as Deliverable 6.2 for the Horizon 2020 GLOBALINTO project: Capturing the value of intangible assets in micro data to promote the EU's growth and competitiveness].

WIPO (2024). *The Global Innovation Index 2024: Unlocking the Promise of Social Entrepreneurship*. World Intellectual Property Organization.

Womersley, J., Reid, A., Nardello, I., Perakis, A., Munoz-Martin, A., Oleo, M., Bollinger, I. & Hrusak, J. (2022). *Support to Greece for policies developing research infrastructures and the R&I ecosystem - Final Report*. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. Horizon Europe Policy Support Facility.

diaNEOsis

dianeosis_org

diaNEOsis

diaNEOsis

diaNEOsis

διαNEOsis
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΛΥΣΗΣ